

మహాభారత
మే 1966

౧౧౦

... ఏదో బియ్యం నమ్రా ...

Shortly Coming

KAY PRODUCTIONS'

Dil Diya Dard Liya

EASTMANCOLOR

presented by A. R. KARDAR music by NALSHAD

రవీంద్రనాథ ఠాకూర్

• గోరా

(సంక్షిప్త నవల)

రెండవభాగము

నవనీ నిర్మలప్రభావతి

• ఉదయ కిరణాలు

(పెద్ద కథ)

అవసరాల రామకృష్ణారావు

• పురుషార్థం

వి. వి. ఎస్. రామదాసు

• చట్టపుచూపు

వసూల్

• స్త్రీ హృదయము

విజయలక్ష్మి

• ఒంటితాడి -

ఊడలమర్రి

ఆరికపూడి కొనల్యాదేవి

• చక్రవాకం

(నీరియర్ నవల)

మొదటి భాగం ఆ శా కు సు మం

చిత్రకావ్యం: పద్మాది వా ప య్య

యువ నాలుచందా

12-00

దీపావళి ప్రత్యేక సంచికలో

18-00

యువ, పోస్ట్ పాక్స్ 216 హైదరాబాద్-1

HERE COMES THE BLUSHING BRIDE

Yes, indeed—this is the finest and sweetest hour of her life: wedding bells and prospects of many years of happily married life. And a wealth of gratitude to father for his thoughtful planning and **SAVING** to make her future so secure

Your **SAVINGS ACCOUNT** assures you financial security. You are welcome to open your account at any of our branch nearest to you.

INTEREST 4% p.a.

Unlimited number of withdrawals

SWASTIK AB-19

THE ANDHRA BANK LIMITED

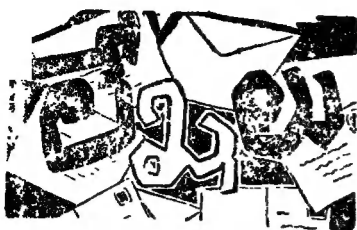
(The Bank For Friendly Service)

Regd. Office: Machilipatnam — Central Office: Hyderabad (A. P.)

M. S. DUTT
Chairman

T. R. BHAGAVAT
General Manager

అహర ధాన్య ప్రస్తావన సంపాద
కీయంతో, మంచి మంచి కథలతో,
'గోరా' సంక్షిప్త నవలతో, అందమైన
ముఖచిత్రంతో ముస్తాబైన 'యువ'
ఉగాది సంచిక నన్ను విశేషంగా
ఆకర్షించింది.

వరుల శ్రీవివాస
వేములవాడ

పత్రికలో ముఖ్యంగా ఆకర్షించేది
మీ సంపాదకీయం - వ్యవసాయం, నదీ

జలాలు, నిరుద్యోగం ఈ మూడు
సమస్యలు చాలు భారతదేశాన్ని-బంగారు
దేశం చేయడానికి. మీ సంపాదకీయాల
వలనైతే కనీసం మన పార్లమెంటు
సభ్యులకు, మంత్రులకు జ్ఞానోదయం
కలిగితే సంతోషం.

'ఉదయ కిరణాలు' మాతృహీను
లైన బాలబాలికల దుస్థితిని చక్కగా
రూపొందించుచున్నది కవయిత్రిగారు.
ఈ నెల కార్తూసు మరీ కడుపుబ్బ నవ్వి
స్తున్నాయండీ! 'బీనా దేవి' గారి
'నల్లంచు తెల్లచీర', 'శర్వాణి' గారి
'అందవిహీన' కథలు చాలా బాగున్నాయి.

కోటమర్తి లక్ష్మి,
రాజమండ్రి

యువ జూన్ సంచికలో

జీణికం, మిషి - పశువు, చాప వస్త్రాడు, ఉదయ కిరణాలు,
చక్రవాకం (సీరియల్), ఇతర కథలు, మామూలు

అకర్షణలు కాక

రమేశచంద్రదత్తు

“మాధవీ కంకణం”

స.క్షిప్త నవల

మే 20వ తేదీకే వెలువడుతుంది

ఏప్రిల్ 'యువ' (ఉగాది సంచిక) ఎక్స్‌లెంటుగా యున్నది. 'అసంగ శస్త్రేణ దృఢేనచిత్వా', 'ఊర్మికాదేవి కల' అన్న ఈ రెండు కథలు ఎంతో బాగున్నవి. 'కారు చీకటిలో కాంతి వుంజం', 'ఎన్నదగ్గ రోజులు' అన్న ఈ రెండూ చిన్నకథలైనా ఎన్నతగ్గవి. పవని నిర్మలప్రభావతిగారి పెద్దకథ 'ఉదయ కిరణాలు' చాలా బావుంటున్నది. ముగింపు ఎలా వుంటుందో యని ఎదురుచూస్తున్నాము ఇంతమంచి రచనలు ప్రచురిస్తున్న మీకు అభినందనలు.

యేలేళ్ళ పు కృష్ణమూర్తి
విజయవాడ-4

ఉగాది సంచిక ముఖచిత్రం చాల అందముగా ఉన్నది. ఈ సంచికలో నన్ను ఆకర్షించిన కథలు 'అంద విహీన', 'నల్లంచు తెల్లచీర'. ఉత్సాహ కరమైన మంచిమంచి కథలను ముందు ముందు ఆంధ్రులకు అంద చేయగలరని ఆశిస్తూ ప్రతినెలా "యువ" ను ఆకర్షవంతముగా తయారు చేయుచున్న సలహాదకులకు కృతజ్ఞతలు అందచేయుచున్నాను.

బి. చెన్నకేశవరావు
మామిడాల

సొగసైన కురులకు
అందమైన రక్షణ!

నేటినుండే "కేశవర్ధిని" వాడి, తలలో చుండ్రును చేరనివ్వకుండా, జుత్తును విగవిగలాడేట్లు సలహామికోండి.

"కేశవర్ధిని" వాడి —

మీకురుల సౌభాగ్యాన్ని పెంపొందించుకోండి.

నిత్యవాడుకకు "కేశవర్ధిని" రేడిమిక్స్‌డ్ హేర్ ఆయిల్.

"కేశవర్ధిని" షాంపూతో కేశములను పరిశుభ్రముగా గుబాళించునట్లు చేసుకోండి.

కేశవర్ధిని ప్రోత్సాహకర్త

27 మాసిలామణి ముదలియార్ రోడ్డు, మద్రాసు-14

బచ్చలింగయ్య & సన్స్

పేపర్ మన్యుఫ్యాక్టర్స్

సికిందరాబాద్

జనరల్ బజార్

ఫోన్ : 72997

హైదరాబాద్

సిద్దిమంబర్ బజార్

ఫోన్ : 41429

మంచి ముద్రణకు సౌకర్యముగా అన్ని రంగుల, ఇంకులు
సప్లయ చేయుదుము.

డిస్ట్రిబ్యూటర్స్ :

“కోట్స్” ప్రింటింగ్ ఇంక్స్

ESTD : 1952

Phone: 43077

Ashok DRESSES

(Manufacturers : Quality Garments.)

SULTAN BAZAR, HYDERABAD A. P.

Phone: 46407

MANDAL APPARELS

Quality Garments & Seasonal Wears

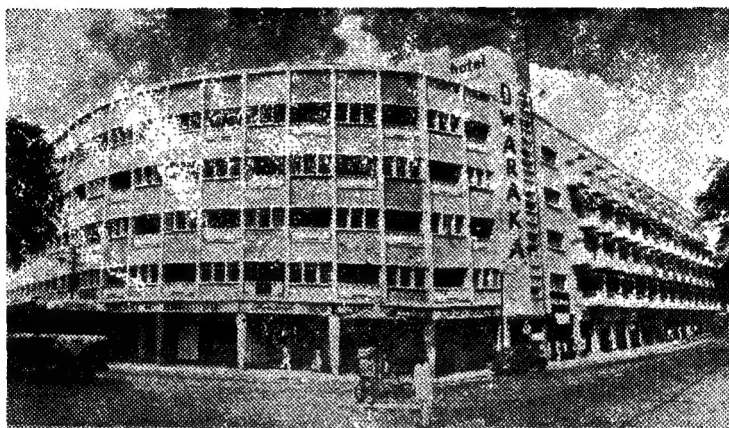
Abid Circle, Station Road, HYDERABAD A. P.

DRESS CENTRE

Quality Garments, Children & Gents Wears

Sultan Bazar, HYDERABAD A. P.

మీరు హైదరాబాద్ వచ్చినప్పుడు
హోటల్ ద్వారకలో
దిగివిశ్రాంతిని పొందండి

ఐదు అంతస్తులలో, విప్లు సదుపాయం గల
హోటల్ ద్వారకను తప్పక సందర్శించండి

చక్కగా పొందుపర్చబడిన ఫర్నిచర్ గల సింగిల్ మరియు
డబుల్ రూములు. పతి దానికి ఎటాక్స్ డ్ జాక్ రూము,
ఔట్రీఫోన్ సౌకర్యము కలదు

శాంతియుతమైన గృహ వాతావరణంతో నిండిన అద్భుతమైన
మా సేవను మీరు ఎంతో శ్లాఘించగలరు

హోటల్ ద్వారక

రాజ్ భవన్ రోడ్డు, లకిడి-కా-పూర్
హైదరాబాద్

ఫోన్ : 30101

CPP/HD-1

SEE TODAY

Now Running in Crowded Houses

At

NAVRANG CINEMA

(Air Conditioned)

HYDERABAD

—Vijaya Release

యల్లవ

సచిత్ర మూస పత్రిక

సంవాదము : చక్రపాణి

సంఖ్య 13

మే. 1968

సంచిక 5

బ్రాహ్మణులనేకోరిక అందరికీ వుంటుంది. వుండవలసిందే. పౌరుగువాడినోట్లో

మట్టికొట్టి బాగుపడేవాళ్ళు కూడా చాలామంది ఉన్నారు. “నా నోట్లో మట్టికొట్టి నువ్వు బాగుపడుతున్నావు. ఇకముందు నే నది సహించను నుమా!” అని పౌరుగు వాడు అన్నప్పుడు, అలా అనడం చెడ్డతనం అని అన్నివాళ్ళని చూస్తే దూత్రం అని చాలా ఆశ్చర్యపడుతావోరు

ఇటీవల మదరాసు రెజిస్ట్రేటివ్ కోర్టులో ఆంధ్రప్రదేశ్ ముఖ్యమంత్రిని విమర్శించడంలో మదరాసు విశ్వవిద్యాలయ వైస్ చాన్సలర్ డాక్టర్ ఎల్.కె. సామెండుదలచూర్ అవలంబించిన దోరణి, యదేంద్రతిలో వున్నది. డాక్టర్ మొదలియార్ పండుకొట్టు; గొప్ప మేధావి; డాక్టరుగా ప్రపంచ ప్రసిద్ధి పొందినవారు; పరిపాలనానైపుణుడు; చాలా తెలిసినవారు; రాజ్యాంగవిధానం పట్టంగా ఆకళింపు చేసుకున్నవారు. అటువంటి ఒక మహావ్యక్తి రాష్ట్రరాజకీయాలు, రాష్ట్రాభివృద్ధి యిల్లా లోపుటప్పటికి, యిరుగుపొరుగు రాష్ట్రాల అభివృద్ధికి మదరాసు మంత్రులు అటంగాలు కలిగించడాన్ని గద్దించవలసింది. అలా చెయ్యకపోగా, మదరాసు మంత్రుల చర్యలను గర్హించిన ఆంధ్రప్రదేశ్ ముఖ్యమంత్రిని విమర్శించడం చాలా శోచనీయం

మదరాసు రాష్ట్రం ఆర్థికంగానూ, పారిశ్రామికంగానూ చాలా అభివృద్ధి పచ్చిన రాష్ట్రం. ఒకప్పుడు సది ఆంధ్రజిల్లా అయితే మదరాసు రాష్ట్రంలో వుండేది. ఆ ఆంధ్రజిల్లాలనుంచి వచ్చిన రెవిన్యూ అదాయంతో, మదరాసు నగరాన్ని, తమిళజిల్లాలనూ బాగుపరచుకుంటూ, ఆంధ్రప్రాంతాన్ని అధోగతిలోనే

వుండుతున్నారన్న కారణంచేతనే కదా, తమిళప్రభుత్వం మాకు వద్దని ఆంధ్రులు ప్రత్యేక రాష్ట్రంకోసం ఆందోళనచేసి ప్రబలత్వాగాలను చేసి ఆంధ్రరాష్ట్రాన్ని సంపాదించారు. ఈ విషయము డాక్టర్ మొదలియార్ కు తెలియదా?

ఉమ్మడి రాష్ట్రంలో ఉన్నంతకాలమూ ఆంధ్ర ప్రాంతంలోని ఒక్క సరిక్రమ ముందుకు రాలేక మదరాసు, కోయంబత్తూరు, మధుర, తిరుచిరాపల్లి, నేలం జిల్లాలు ఎంతో అభివృద్ధికి వచ్చాయి. తమిళదేశం అంతటా చక్కని రోడ్లు ఏర్పడాయి. తమిళదేశంలో వున్న రోడ్లలాంటి రోడ్లు ఈనాటికూడా ఒక్కటైనా ఆంధ్రప్రదేశ్ లో లేవు. ఈనాడు మదరాసు రాష్ట్రంలోని గ్రామాలలో నూటికి తొమ్మిది ఒక్కటే నిద్రాస్థికి నష్టయివుంది. ఆంధ్ర ప్రదేశ్ లోని గ్రామాలలో నూటికి ఇంకా మూడు ఒక్కటే నిద్రాస్థికి నష్టయివుంది. ఇక పరిశ్రమలూ? మదరాసులోవున్న పరిశ్రమలలో పదోవంతుకూడా ఆంధ్రప్రదేశ్ లోలేవు. కేంద్ర ప్రభుత్వ పరిశ్రమలే మదరాసు రాష్ట్రంలో తొమ్మిది వున్నాయి. ఆంధ్రప్రదేశ్ లో మూడు వున్నాయి. జనాభాలోనూ, వైశాల్యంలోనూ ఆంధ్రప్రదేశ్ మదరాసుకంటే ఎంతో పెద్దది. ఐనా, ఆంధ్రప్రదేశ్ ముందుకురావడానికి అటంకాలు కలుగుతూనే వచ్చాయి.

దీనికి కారణాలు - ఉమ్మడి రాష్ట్రంలో వున్నప్పుడు, అధికారంలోవున్న తమిళులు పరిశ్రమలన్నిటినీ తమ జిల్లాలలోనే స్థాపించడం ఒకటి; రాష్ట్రవిభజన తరువాత, ఆంధ్రరాష్ట్రం ఏ పరిశ్రమను కోరినా, దానికి అటంకం కలిగించి, కేంద్ర ప్రభుత్వాన్ని ఏదోఒక విధంగా మభ్యపెట్టి తమ రాష్ట్రంలోనే ఆ పరిశ్రమను స్థాపించడానికి ఏర్పాటు చేసుకోవడం, రెండు.

రాష్ట్రాల అన్నిటి సమగ్ర అభివృద్ధికి అనుకూలంగా పరిశ్రమలను స్థాపించడానికి అనుమతి నివ్వవలసింది కేంద్ర ప్రభుత్వం. పరిశ్రమలను స్థాపించడానికి కావలసిన విదేశీ మారకాన్ని ఇవ్వవలసింది కేంద్ర ప్రభుత్వం. అంచేత కేంద్ర ప్రభుత్వపు సానుభూతి, సహాయం లేవిదే ఏ రాష్ట్రమూ ముందుకు రాజాలదు. ఈనాడు మదరాసు రాష్ట్రం పారిశ్రామికంగా ఎంతో ముందుకు వచ్చిందంటేనూ, ఆంధ్రప్రదేశ్ ఎంతో వెనుకబడి వుందంటేనూ, దానికి కారణం కేంద్ర ప్రభుత్వంలో కీలకస్థానాలలో వున్న తమిళులు తమ రాష్ట్రానికి కావలసిన సదుపాయాలన్నిటినీ కలిగించడమే కాక, మదరాసు రాష్ట్ర మంత్రులు అవలంబిస్తున్న ఒక చక్కని పద్ధతి బాగా లాభించడమే. ఈ పద్ధతి రెండు విధాలు - ఒకటి: కేంద్ర ప్రభుత్వం దక్షిణదేశంపట్ల సవతితల్లి ప్రేమ చూపుతోందనే ఆందోళనను లేవదీసి, దక్షిణదేశం అంటే తమిళదేశం మాత్రమే అనే భ్రమను పెంపొందించి, కొత్త పరిశ్రమలను పెట్టుకోవడానికి కావలసిన సదుపాయాలన్నిటినీ సంపాదించడం.

రెండు: ఏదైనా ఒక పరిశ్రమను స్థాపించుకోవడానికి. ఇతర రాష్ట్రం ప్రయత్నం చేస్తోందని తెలియగానే, ఆ రాష్ట్రం కేంద్ర ప్రభుత్వపు అనుమతిని సంపాదించే లోపలనే ఆ పరిశ్రమను స్థాపించడానికి అవసరమైన హంగులలో ఒకటి రెండింటిని నిర్మాణ చేసుకోవడం; ఫలానా పరిశ్రమను స్థాపించడానికి కావలసిన హంగులన్నీంటినీ బోరెడు డబ్బు అర్జిప్పెట్టి నిర్మాణ చేపట్టాము కనుక, ఆ పరిశ్రమను మారే ఇన్పుట్ కేంద్ర ప్రభుత్వం ఒకటి చేయడం.

మాటవరనకి, ఉక్కు ఫాక్టరీ విషయం తీసుకుందాము ఉక్కుఫాక్టరీని స్థాపించడానికి, రాజ్యాంగ విధానంలోని ఆదేశప్రకారం, ఏ రాష్ట్ర ప్రభుత్వానికి అధికారం లేదు. ఈ అధికారం కేవలం, కేంద్ర ప్రభుత్వానిది. దేశంలో ఉక్కుఫాక్టరీ ఎవరవడా? అనే విషయాన్ని అవసరమైతే దానిని ఎక్కడ స్థాపించానే విషయాన్ని పరిశీలించి నిర్ణయం చెయ్యవలసింది. కేంద్ర ప్రభుత్వం, ప్రస్తుతం, దేశంలో నాలుగు ఉక్కు ఫాక్టరీలు వున్నాయి. ఈ నాలుగిటి స్థానం నిర్ణయంలోనూ, కేంద్ర ప్రభుత్వం పైవిధానాన్నే అనుసరించింది అయినా ఉక్కు ఫాక్టరీని స్థాపించడానికి కేంద్ర ప్రభుత్వం నిర్ణయించగానే మదరాసు ప్రభుత్వం తన ఎత్తుగడను ప్రారంభించింది. సేలందగ్గర ఉక్కు ఫాక్టరీని నిర్మించానికి తగిన ఏర్పాట్లు చేశామునూ, అయినా ఉక్కు ఫాక్టరీని సేలందద్ద స్థాపించాలంటూ ఒక అంచోళన ప్రారంభించింది. సేలందద్ద ఉక్కు ఫాక్టరీని స్థాపించడానికి ఏర్పాట్లు చెయ్యవలసిందిని మదరాసు ప్రభుత్వాన్ని అడిగిన వారెవరు? కేంద్ర ప్రభుత్వపు అనుమతి ముందుగా పొందకుండా, అలాటి ఏర్పాట్లను మదరాసు ప్రభుత్వం ఎందుకు చెయ్యాలి ఈమాట, ఆంధ్రులు అడిగేటప్పటికీ మదరాసు నాయకులు ఆగ్రహవేకు లవుతున్నారు.

మదరాసు ప్రభుత్వ పరిశ్రమల మంత్రి, ఆర్. వెంకటరామన్ గారు, ప్రతి సంవత్సరం విదేశాలకు వెళ్ళివస్తున్నారు. ఆయన యునైటెడ్ కింగ్డమ్కు భారత దేశానుంచి వెళ్ళే ప్రతివిధి వర్గంలో ఒక సభ్యుడుగా. కేంద్ర ప్రభుత్వం చే నియమింపబడి, ఆమెరికాకు వెళ్ళి వస్తుంటారు. వస్తునో, పోతునో, తక్కిన విదేశాలనుకూడా దర్శిస్తారు. ఇలాటి అవకాశం ఏదైనా మనకు వస్తే మనం ఏ చేస్తాము? ఒక ట్రాన్సిస్టరు, రెండు వాచీలు నాలుగు కలాయా, ఒక అరడజన్ టెలిఫోన్ షర్టులు తెచ్చుకుంటాము మురిసిపోతాము. వెంకటరామన్ గారు అలా చెప్పారు. తాను వెళ్ళిన దేశంలోని పరిశ్రమ, వ్యవస్థను బాగా పరిశీలిస్తారు అక్కడి పరిశ్రమల యజమానులను కలుసుకొని అనేక విషయాలను తెలుసుకుంటారు. మదరాసు

రాష్ట్రంలో కొత్త పరిశ్రమలను స్థాపించడానికి సలహాలనూ, సహాయాన్నీ అడుగుతారు. వారిని మదరాసు రమ్యని అహ్వనిస్తారు. వారు చెప్పిన సలహాల ప్రకారం, ఒకటి రెండు ప్యాట్లు చేసి, ఫలానా పరిశ్రమకు అన్ని ఏర్పాట్లా చేశాము కనుక, ఆ పరిశ్రమను స్థాపించడానికి అనుమతి ఇచ్చి తీరవలసిందే అని కేంద్ర ప్రభుత్వాన్ని ఒత్తిడి చేస్తారు. ఇప్పుడు ఉక్కు ఫ్యాక్టరీ విషయంలో జరుగుతున్నది అదే.

కేంద్ర ప్రభుత్వం ఒకవంక ఆంగ్లో - అమెరికన్ నిపుణులచేత యీ విషయాన్ని పరిశీలించేయిస్తామంటే, మదరాసు ప్రభుత్వం జపాను నిపుణులచేత సేలంగర్గర ఉక్కు ఫ్యాక్టరీని స్థాపించడాన్ని గురించి ఒక రిపోర్టు తయారు చేయించింది. ఇలా చెయ్యడం ద్వారా కాదని ఆంధ్ర ముఖ్యమంత్రి అంటే, డాక్టర్ మొదలియార్ ఆగ్రహించారు కేంద్ర ప్రభుత్వం చెయ్యాలనిపించింది. ఒక రాష్ట్ర ప్రభుత్వం చెయ్యకూడదని, దానిపల్ల నష్టపడే మరొక రాష్ట్రం ముఖ్యమంత్రి అనకూడదా? ఏ రాష్ట్రానికి ఆ రాష్ట్రం అనుబంధంపెచ్చినట్లు నడచుకుంటే కేంద్ర ప్రభుత్వం ఊరుకోవలసిందేనా? ఈ విషయాన్ని పార్లమెంటు సభ్యులు, కేంద్ర ప్రభుత్వ మంత్రిని ప్రశ్నించవలసి వుంది. రాష్ట్రాలకు యీ విషయంలో కేంద్ర ప్రభుత్వం స్పష్టమైన తాఖీదు నివ్వాలి.

ఈ సందర్భంలో మరొక విషయం బైటాడుతున్నది. డాక్టర్ మొదలియార్ విముక్తాంతరం, మదరాసు కౌన్సిలులోనే మదరాసు ముఖ్యమంత్రి, కేంద్ర ప్రభుత్వం ఆమోదంతోనే వెంటరామన్ గారి జపాను వెళ్ళారని చెప్పారు. వెంటరామన్ గారికి కేంద్ర ప్రభుత్వం ఇచ్చిన అనుమతి జపాన్ వెళ్ళడానికి మాత్రమేనా, ఉక్కు ఫ్యాక్టరీ నిర్మాణం విషయంలో సలహాలనూ, సహాయాన్నీ ఇవ్వడానికి జపాను నిపుణులను అహ్వనించడానికి కూడానా? ఈ విషయాన్ని కూడా, కేంద్ర ప్రభుత్వం స్పష్టంగా ప్రకటించేప్పవలసివుంది నిజంగా, వెంటరామన్ గారికి జపాను నిపుణులను అహ్వనించడానికి కేంద్ర ప్రభుత్వం అనుమతిని ఇచ్చినట్లుంటే, కేవలం ఆ ఆధికారానికే లోబడిన విషయంలో ఒక రాష్ట్రమంత్రి జోక్యం కలిగించడం, ముఖ్యంగా దీనిపల్ల మరొక రాష్ట్రానికి అనకూడం జరుగుతున్నప్పుడు కేంద్ర ప్రభుత్వం చెయ్యవలసినదేనా? ఇది పక్షపాత బుద్ధితో వ్యవహరించడం కాదా?

అలాంటి ఆధికారాన్ని వెంటరామన్ గారికి కేంద్ర ప్రభుత్వం ఇచ్చివుండటానికే, జపాను నిపుణుల నాయన అహ్వనించినప్పుడు కేంద్ర ప్రభుత్వం ఎందుకూరుకుంది?

ఇలాంటి యక్షప్రశ్నలుగల విషయంలో, భమకు అన్యాయం జరుగుతున్నదని ఆందోళన చెందడం బైటాడుతుంటే, ఆంధ్ర ముఖ్యమంత్రి నిజాన్ని బైటపెట్టి, మదరాసు మంత్రివర్గం న్యాయంకాదని అంటే, డాక్టర్ మొదలియార్ ఆగ్రహించడం సహజమే.

భారతపై మావికదళపు ముప్పదిమూడవ వార్షికసమావేశంలో హుంబల్ విమాన
దాడి దృక్పాన్ని తిరిగిస్తున్న రాష్ట్రపతి ప్రభుత్వం

శ్రీకృష్ణపాండవీయం చిత్రానికి ద్వితీయ బహుమతి “ముఖ్యమంత్రి
వెండినంది”ని శ్రీ త్రివిక్రమరావు అందుకుంటున్నారు

డా. ఎ. జి. ఎ. రి

ఉత్తమచిత్రాలకు బహుమతిసత్కారం జరిపిన సందర్భంలో ముఖ్యమంత్రి
శ్రీ బ్రహ్మానందరెడ్డి ప్రసంగం

ఉత్తమ చిత్రాలకు బహుమతుల విచ్చే సందర్భంలో మంత్రి శ్రీ వి. వి.
గురుమూర్తి ఆహూతుల వుద్దేశించి మాట్లాడారు.

త్వ ర లో

మొగలు దర్బారు కుత్తలు

చరిత్రక వాతావరణం ఆధారం చేసుకుని ఇంగ్లీషులో కొన్ని విగూఢ రహస్యాలతో కూడిన నవలలు వచ్చాయి. వాటిచేత ప్రేరేపితమై ధీరేంద్ర నాథ్ పాల్ అనే బెంగాలీ రచయిత మొగలులనాటి వాతావరణాన్ని, చరిత్ర ప్రసిద్ధమైన పాత్రలనూ ఆధారం చేసుకుని ఈ సుదీర్ఘమైన నవల రచించాడు.

ఇందులో జహంగీరు, నూర్జహానూ, వారి పిల్లలూ, రాజకీయాలూ మొదలై వాస్తవ విషయాలతో బాటు అద్భుత రసప్రధానమైన అనేక నన్నివేశాలూ, కల్పితపాత్రలూ కూడా ఉన్నాయి. ఈ ప్రసిద్ధ నవలను సంగ్రహపరచి సీరియల్ గా ప్రచురిస్తున్నాం.

మీ కాపీలను ముందుగానే ఏజెంటువద్ద రిజిస్టర్ చేసుకోండి;
లేదా చందాదారులుగా చేరండి.

— సంపాదకుడు

[రెండవ భాగం]

[జరిగిన కథ: ఆనందమయీ కృష్ణదయాళులు గోరా పుటుక రహస్యాన్ని గోప్యంగా వుంచి, పెంచి పెద్దవాణ్ణి చేశారు. గోరా వినయులు చాలా స్నేహంగా వుంటూండేవారు. గోరాకు దేశభక్తి మెండు - అందుకే జైల్లో పడ్డాడు. పరేశజాబు కుటుంబానిది బ్రహ్మమతం. వినయూ లలితలమధ్య ప్రేమబీజం మొలకెత్తి పెరుగు తోంది. సుచరిత గోరా హృదయంలో మొదటిసారిగా స్త్రీ మనుగడను గుర్తింప చేసింది. వినయుడు ప్రేమకొరకు బ్రహ్మమతం తీసుకొని అధోగతిపాలు అపుతాడని గోరాకు భయం. వినయునికి శశిని యిచ్చి ముడేయాలని మహిముడి ఉద్దేశము.]

స్వచరితా సతీసుల పెద్దమ్మ హరిమోహిని రావటంతో పరేశబాబు ఇంటి వాతావరణం చాలా కలకచెందింది. ఇది ఎలా జరిగినదీ తెలుసుకునేముందు హరిమోహిని జీవితచరిత్ర కొంత తెలుసుకోవటం అవసరం.

హరిమోహిని సుచరిత తల్లికన్న రెండేళ్ళు పెద్దది. తల్లిదండ్రులకు వాళ్ళిద్దరే పిల్లలు కావటాన చాలా గరాబంగా పెరిగారు. ఎనిమిదో ఏట హరిమోహినికి పెళ్ళి అయింది. కట్నందగ్గర పేచీవచ్చి ఆమెను అత్తగారి వైషవాళ్ళు హీనంగా చూశారు. అత్తగారివైపు తిరిగటంబం. అరవై డెబ్బయి మండికి తొమ్మిదేళ్ళ హరిమోహిని తానే వంట చేసేది. అందరూ తిన్నాక, అసరాష్టం ఆమె ఎంగిలి పడేది. ఒక్కోసారి అస్పృశ్యుల పీఠీ మిగిలేకాదు. మెతుకులు నాలుగూ నోట్లో వేసుకుంటూనే మళ్ళా రాత్రివంట ప్రారంభించేది. రాత్రి భోజనానియేసరికి దాదాపు జ్వరగ్రాత్రి అయేది. ఆమె అప్పుడు వెళ్ళి ఎవరిమంచంలో ఛాళివుంటే అక్కడ పడుకునేది. ఆమెకు ప్రత్యేకించి ఒక గదిగాని మంచంగాని లేదు.

పదిహేడో ఏట ఆమెకు మనోరమ పుట్టింది. మరి మూడేళ్ళకు కొడుకు కలిగాడు. ఆ కుర్రవాడు పుట్టకమునుపే హరిమోహిని భర్తా, అతని తమ్ములూ వేర్లుపడ్డారు. పెళ్ళిడు వచ్చాక మనోరమను పదిమైళ్ళదూరాన ఇచ్చారు. ఆమెభర్త నవమన్మథుడు, కాని వట్టి భ్రష్టుడు, తాగుబోతు.

హరిమోహిని తన భర్తయొక్క ప్రేమగౌరవాలు సంపాదించే సమయంలో కలలా వచ్చి, ఆమె భర్తా, కొడుకూకూడా నాలుగురోజుల తేజాలో పోయారు. అల్లుడు ఆమెను వేధించి డబ్బు తీసుకుపోయి దుర్వ్యసనాలకింద ఖర్చు చెయ్యి సాగాడు. మనోరమ డబ్బు ఇవ్వవద్దన్నది; అయినా అల్లుడి కెక్కడ అగ్రహం వస్తుందోనని హరిమోహిని చాటుగా డబ్బిస్తువచ్చింది. కొంతకాలానికి మనోరమ గర్భిణిగా వుండి పుట్టింటికి వచ్చేసింది. తల్లి తన భర్తకు డబ్బివ్వకుండా నిరోధించటాని కామె తల్లి డబ్బంతా తన అవీనంలో వుంచుకున్నది. మనోరమ భర్త వచ్చి చిందులు తొక్కాడు. మనోరమ లొంగలేదు.

ఒకరోజు మనోరమకోసం అత్తవారు పల్లకి సంపాదించారు. మనోరమ వెళ్ళ నంటున్నకొద్దీ హరిమోహిని ఆమెను పంపింది. మనోరమ ఆమెకు మళ్ళీ కనిపించలేదు. ఆమెకు గర్భస్రావమై చనిపోయినట్టు కబురు వచ్చింది. హరిమోహిని వెళ్ళేసరికి శవదహనంకూడా అయిపోయింది.

భర్త చనిపోయాక భర్తవంతు అస్త్ర హరిమోహిని దయించి. దాన్ని తమకు రాసిఇవ్వమని మరదులు అదివరకే ఒత్తిడి చేశారు. దాన్ని మనోరమకు ఇద్దామని. ఆమె అనుకన్పడి. మనోరమ పోయాక ఆమె విరక్తి చెంది, తన మరదులు రాసి శైచ్చిన దస్తావేజుమీద సంతకం పెట్టేసింది. ఆ సంతకంతో వాళ్ళు ఆమెకు భరణ మన్నా లేకుండా అస్త్ర కాజేసి, ఆమెను ఇంటినుంచి వెళ్ళగొట్టారు. ముప్పైనాలుగేళ్లు కాపరం చేసిన ఇంటినుంచి ఆమె బయటికి వడిచింది. తన చెల్లెలు పెళ్ళికికూడా వెళ్ళలేదు. ఆమె ఎన్నో తీర్థాలు తిరిగింది. కాని మవళ్ళాంతి రాలేదు. అఖరుకు, ఆమె తన చెల్లెలినిల్లలను చూసుకుంటూ కాలం గడుపుదామని పరేకబాబుగారింటికి వచ్చింది.

పరేకబాబు ఇంట అడుగు పెట్టగానే హరిమోహినికి తన మనోరమ తిరిగి బతికి నట్టయింది. సుచరిత మనోరమ వయసుదే. అదీగాక ఇద్దరికీ చాలా పోలిక ఉండి ఉండవచ్చు. అనేక పర్యాయాలు సుచరితను చూసి హరిమోహినికి మనోరమనే చూసిగట్టు భ్రమకలిగింది. అందుచేత ఆమె సుచరితను ఎంతో ఆపేక్షగా దగ్గరికి తీసుకుని, ముఖం నిమిరి, ముద్దులాడ నారంభించింది. మాతృవాత్సల్యం కరువైన సుచరితకుకూడా పెద్దమ్మను చూస్తుంటే తనకు తల్లి దొరికినట్టయింది.

ఇదంతా చూస్తుంటే పరేకబాబు భార్యకు మండుకొచ్చింది. ఇంత ఆదారవంతు రాలిని తన భర్త ఎందుకు చేరదీయాలి? హరిమోహిని మేడపైభాగాన ఉన్న ఒంటి గదిలో ఉండటంకూడా ఆమె సహించలేకపోయింది. భర్తతో ఇదేమిటంటే, “మా అందరి బరువూ మోసే నీ కి దిక్కులేని విధవరాలు బరువయిందా?” అని అడిగాడు. ఆయనతో పోట్లాడి ప్రయోజనంలేదు. ఆయన చేసిన నిర్ణయాన్ని ఎవరూ మార్చలేడు.

హరిమోహినికి నీరు తెచ్చిపెట్టటానికి బ్రాహ్మణనొకరును ఏర్పాటు చేశారు. కాని పరేకబాబు భార్య అతని కిక్కివో పనులు పురమాయించి, “పని చేయించు కోవాలంటే రామ్మదీన్ కు చెప్పరాదా ఏం?” అనేది. రామ్మదీన్ తెచ్చిన నీరు హరి మోహిని తాకదు.

పరేకబాబు భార్యకు తన భర్తతో పోట్లాడి ఆయన గౌరవాన్ని కోల్పోయే సాహసంలేదు. అందుచేత ఇలాటి పనులు చేసి కని తీర్చుకునేది. బయటికి వెళ్ళి బ్రహ్మసమాజం వాళ్ళందరితోనూ తనకు వచ్చిన కష్టం చెప్పకుని, “మూఢాచారాలను ఇలా సహిస్తే బ్రహ్మసమాజం మట్టికొట్టుకుపోక ఏం చేస్తుంది?” అని ప్రచారం చేసేది.

సుచరిత హరిమోహినిపట్ల ఆపేక్షగా ఉండటంకూడా ఆమె సహించలేక పోయింది. “నాకు ముందే తెలుసు. సుచరిత కిన్నాళ్ళు పెద్దమ్మే చేసింది కాబోయి ఆ మనిషి కెంతచేసి ఏమీ లాభంలేదు. ఇప్పుడొచ్చిన పెద్దమ్మ ఆపురాలై పోయింది,” అని విమర్శించింది.

హరిమోహిని, సుచరిత, నతీకుడూ ఒక జట్టుగా తయారయ్యారు. మిగిలిన వాళ్ళంతా ఒక జట్టు. మధ్య లలితమాత్రమే లంకె మిగిలినవాళ్ళందరినీ నివారించినట్లు లలితను వివారించి, హరిమోహినిదగ్గరికి వెళ్ళకుండా చేసేటందుకు పరేశబాబు భార్యకు గుండెదైర్యం లేదు.

సుచరిత తన పద్దతులను పెద్దమ్మకు అనుకూలంగా మార్చుకోసాగింది. ఆమె ఆచారానికి భంగం రాకుండా తాను పెద్దమ్మకు పేవ చెయ్యాలని ఆమె ఉద్దేశం. అలా చెయ్యవద్దనీ, పరేశబాబు నేర్పిన సిద్ధాంతాలనే అనుసరించమనీ హరిమోహిని అన్నది, కాని సుచరిత వినిపించుకోలేదు.

పరేశబాబు భార్య తన ఇంటికి వచ్చే బ్రహ్మసమాజ స్త్రీలను పై దాటామీద, హరిమోహిని గది కెదురుగా సమావేశపరచేది. వాళ్ళంతా హరిమోహినికేసి అదో రకంగా చూసి, సనాతనాచారాలను దుమ్మెత్తి పోసేవారు. పెద్దమ్మ దగ్గరే ఎప్పుడూ ఉండే సుచరిత ఈ సూటి పోట్లను మౌనంతో సహించేది; కాని, వారితోబాటు ఫలహారం చెయ్యమన్నప్పుడు నిరాకరించింది. “అవిదగా రిన్నుడు సనాతనా చారాలు అవరచుకుంటున్నది. మనతో కలిసి ఉంటే మైలపడిపోతుంది,” అన్నది పరేశబాబు భార్య వాద.

ఒకనాడొక బ్రహ్మసమాజస్త్రీ హరిమోహిని గదిలోకి అడుగు పెట్టడంతో సుచరిత వాకిలి కద్దం విరిగింది. “అక్కడ పెద్దమ్మ దేవుడున్నాడు,” అన్నది.

“అంటే విగ్రహమా? అవిద విగ్రహాలను పూజిస్తారా?”

“అవును, తల్లీ, పూజిస్తాను,” అన్నది హరిమోహిని

“మీకు విగ్రహంలో గురి ఎలా కుడింది?” అన్నది బ్రహ్మసమాజికురాలు.

“గురూ! అది అంటే బాగుపడేదాన్నే,” అన్నది హరిమోహిని.

లలిత ఆ సమయాన అక్కడే ఉండి ఆ స్త్రీని. “మీ రారాదించే దేవుడిమీద మీకు గురి ఉన్నదా?” అని అడిగింది.

“లేకుండా ఎలా ఉంటుందీ?” అన్నదా స్త్రీ.

లలిత తల ఆడ్డంగా తిప్పి, “మీకు గురి లేకపోవటమే గాక, లేదని కూడా తెలీదన్నమాట!” అన్నది.

ఒక నాడు పానుబాబు, “నువ్వెప్పుడు దేవుడి నైవేద్యం తప్ప తినవుటగా?” అని సుచరితను అడిగాడు.

సుచరిత ముఖం జేవురించింది. బరేళబాబు: “పానుబాబూ, మనం ఏది తిన్నా అది ఈశ్వరుడి నైవేద్యమే.” అన్నాడు.

“కాని సుచరిత మన దేవుణ్ణి వివరించేలా కనబడుతుంది,” అన్నాడు పానుబాబు.

“అది సాధ్యమే అనుకున్నా, అందు గురించి దిగులు వడి ఏం లాభం?” అని పరేశబాబు అడిగాడు.

“ఎవరైనా నీటిలో పడి ముణిగి పోతుంటే రక్షించి ఒడ్డు చేర్చుమా?”

“రాళ్ళతో కొట్టటమూ, రక్షించటమూ ఒకటే కాదు. సుచరితను ఇంతప్పటి నుంచీ ఎరుగుదును. ఆమె నీటిలో పడిపోతే మీ అండకీ కన్నా నాకు ముందే తెలిసేది. నేను చూస్తూ ఉరుకుని ఉండేవాణ్ణి కాను,” అన్నాడు పరేశబాబు.

“నేను అడ్డమైనవాళ్ళ చేతి తిండి తినటం మానేశానని నాన్న గారికి తెలుసు. అయిన అది వహిస్తే నా కింకేమీ అవసరం లేదు. మరెవరికన్నా నా పద్ధతి నచ్చక పోతే, అనే దేదో నన్నే అనవచ్చు. అయినను జోభపెట్టటం సేకి?” అని సుచరిత పానుబాబు వదిలింది. ఆమెదాటికి పానుబాబు విస్వేర పోయాడు.

అటుతరవాత బ్రహ్మనమాజంలో పరేశబాబును గురించి తరచు చర్చలు జరుగుతూ వచ్చాయి. వాటిని అరికట్టటం మెలాగో సుచరితకు అంతుచిక్కలేదు.

ఇదంతా ఇలా ఉండగా పరేశబాబును అయిన భార్య, సుచరితకూ పానుబాబుకూ త్వరగా పెళ్ళి చెయ్యమని తొందర పెట్టసాగింది.

ఈ సమయంలోనే పానుబాబు, పేరుచెప్పకుండా, పరేశబాబు మీద ఒక వ్యాసం రాశాడు. పరేశబాబు బ్రహ్మనమాజాదర్శాల గురించి వతన మవుతున్నాడని ఆ వ్యాసం యొక్క తాత్పర్యం. సుచరిత ఆ వ్యాసాన్ని చూసి, చించి ముక్కలు ముక్కలు చేసేస్తుండగా పానుబాబు వచ్చాడు. వచ్చి, “సుచరితా! ఇవాళ నీతో

అతిముఖ్యమైన విషయం ఒకటి మాట్లాడాలి," అన్నాడు. సుచరిత వినిపించుకోక, అతని వ్యాసాన్ని ఇంకా చిన్నచిన్న తుంపులు చెయ్యటంలో విమగ్నురాలయింది.

ఇంతలో లలిత అక్కడికి వచ్చింది. ఆమెతో పానుబాబు, "నేను సుచరితతో మాట్లాడాలి" అన్నాడు. కాని లలిత వెళ్ళిపోబోతుంటే పోనీకుండా సుచరిత వట్టి, తనవక్కన కూర్చోబెట్టుకున్నది.

వాతావరణాన్ని పసిగట్టలేని పానుబాబు, "చూడు సుచరితా, మన వివాహం వాయిదాపడటం ఇంకెంతమాత్రమూ భావ్యంకాదు. వరేశచాటుతోకూడా మాట్లాడాను. వచ్చే అదివారంకాక పై అదివారంనాడు——" అని ఆరంభించాడు

"వల్లకాదు," అన్నది సుచరిత.

పానుబాబు దిమ్మరిపోయి, "వల్లకాదా? అంటే? మరికొంచెం అవతలగా ముహూర్తం పెడదామంటావా?" అన్నాడు.

"లేదు" అన్నది సుచరిత.

"మరి నీ ఉద్దేశం?"

"నా కీ వెళ్ళి ఇష్టంలేదు."

"ఇష్టంలేదా? అంటే?"

లలిత కలిగించుకుని, "పానుబాబుగారూ మాతృభాష మరిచారా ఏమిటి?" అన్నది వెటకారంగా.

"మాతృభాష రాకపోవటంకన్నా దారుణం ఇతరులు ఏదేపడే అన్నమాటలు. అర్థం చేసుకోలేకపోవటం — అందులోనూ నేను గౌరవింపదగిన మనిషిమాటలు!" అన్నాడు పానుబాబు.

"నేను మిమ్మల్ని ఏమాత్రమూ తప్పుపట్టను," అన్నది సుచరిత.

"నా తప్పేమీ లేనప్పుడు నీల్ని అవమానించటం దేనికి?"

'అవమానం నాదే. ఎందుకంటే నేను మిమ్మల్ని——' అని సుచరిత అంటుందిగా బయటనుంచి వినయుడి పిలుపు వివపడింది, సుచరిత అతన్ని లోపలికి రమ్మన్నది. వినయుడు లోపలికి వచ్చి, తాను చాలా రోజులుగా రానందుకు క్షమాపణ చెప్పుకున్నాడు. తాను సుచరితతో అతిముఖ్యమైన విషయం మాట్లాడుతున్నానని పానుబాబు అనేసరికి, వినయుడు వెళ్ళిపోబోయాడు. కాని సుచరిత అతన్ని పోనివ్వక, తమ సంభాషణ అయిపోయిందని చెప్పి, అతన్ని కూర్చోబెట్టింది. పానుబాబు ఆట కట్టయింది, కాని అతను తాను తేల్చుకోదలచినది తేలేదాకా ఆ గది నుంచి పోదలచలేదు.

ఈలోపల ఆ గదిలో మరొక నాటకం జరుగుతున్నది. వినయుడి గొంతు వినిపించిన క్షణంలోనే లలితకు తత్తరంలావీది కలిగింది, అతనితో మామూలుగా మాట్లాడటం ఆమెకు సాధ్యంకాలేదు. వినయుడికికూడా లలితను పరిచరించే సాహసం లేకపోయింది. కాని ఆ ఇద్దరి మధ్యా జరిగిన నాటకం పానుబాబు గ్రహించి, పరేశబాబుపై ఆగ్రహించాడు. ఆయన తన కుమార్తెలను బ్రహ్మసమాజంలో లేనివాళ్ళ కెందుకు పరిచయం చేశాడు:

పానుబాబుకు వెళ్ళిపోయే ఉద్దేశం లేదని గ్రహించి సుచరిత వినయుణ్ణి పెద్దమ్మను చూడటానికి తీసుకుపోయింది.

లలిత పానుబాబుతో, “మీకు నాతో మాట్లాడే దేమీ లేదునుకుంటాను!” అన్నది.

“లేదు కావలిస్తే నువుకూడా వాళ్ళతోబాటు వెళ్ళిపోవచ్చు,” అన్నాడు పానుబాబు—ఆమెకు తన అనుమతి అవసరమైనట్లు.

“అవును. నేను వినయబాబుతో మాట్లాడాలి: ఈలోపల మీరు కాళక్షపాని! మీ వ్యాసం చదవదలిస్తే అన్నట్లు దీదీ దాన్ని తుంపులు తుంపులుగా చించేసింది కదూ! కావలిస్తే ఇది చదువుకోండి,” అంటూ వెనక వినయుడు సుచరితకు తెచ్చి ఇచ్చిన గోరా వ్యాసాలకట్టను మూలనుంచి తీసి, పానుబాబు ముందు పెట్టి, పై! వెళ్ళిపోయింది.

కొంచెంసేపుండి పానుబాబు విసిగి, పరేశబాబు భార్యను వెతుక్కుంటూ వెళ్ళి, సుచరిత తనను వెళ్ళాడనంటున్నదని చెప్పేశాడు.

“పానుబాబూ, మీ మెత్తదనమే దాన్నిలా చేస్తున్నది. మీరు మాత్రం గట్టిగా నిలబడండి. అది ఎలా చేసుకోదో చూస్తాం,” అన్న దానిడ ఉగ్రురాలై పోయి.

గట్టిగా నిలబడటంగురించి పానుబాబు కొకరు చెప్పే వనేలేదు.

“సిద్ధాంతంకోసం నేను గట్టిగా నిలబడితీరాలి. సుచరితను విడిచిపుచ్చటం నా కోరికకల్లోది కాదు. కాని ఈ విషయంలో బ్రహ్మసమాజ ప్రతిష్ఠ నిలదెట్టవలసి ఉంది,” అన్నా డతను.

వారడ హరిమోహని గదికి వెళ్ళి, “ఇక్కడున్నావా, మహారాజీ! నేనప్పుడే అనుకున్నాను. పాసం, పానుబాబు పొద్దుట్నుంచీ నీకోసం పడిగావు లున్నాడు. నీ కి చేష్ట లేవరు నేర్చుకున్నారో నా కర్తం కాకుండా ఉంది. ముగ్గురు కూతుళ్ళను నేను పెంచాను గాని ఇలాటి దెన్నడూ ఎరగను. బ్రహ్మసమాజంలో ఎలా తతి ఎత్తుకు తిరిగేట్లు?” అన్నది.

“నీ కోసం ఎవరో కాదుకున్నారని నాకు తెలియ, తల్లీ! వెళ్ళు వెళ్ళు.” అన్నది హరిమోహిని. సుచరిత కిందికి వెళ్ళిపోయింది.

“నీ కిక్కడ వనేమైనా ఉన్నదా, లలితా?” అని వారద అడిగింది.

“అవును. చాలా రోజు అయ్యాక విషయం బాగాయి. నే నాయనతో మాట్లాడాలి,” అన్నది లలిత.

లలిత మొరాయించింది వి గ్రహించి ఆమె తల్లి, వినయం పలికిరించకుండానే కిందికి వెళ్ళిపోయింది.

సుచరిత కిందికి వెళ్ళి పానుబాబుకు ఎదురుగా నిలబడి, “నాతో ఏదో చెప్పండి. వేచిఉన్నాను; ఏమి అది?” అని అడిగింది.

“సుచరితా! నువ్వు నాకు అన్యాయం చేశావు,” అన్నా దశను.

“మీరూ నా కన్యాయం చేశారు.”

“నేను ఇచ్చిన మాటమీదనే నిలబడిఉన్నాను.”

అన్యాయం మాటలతోనే చెయ్యాలా? మాటకన్న సత్యం ఎక్కువకాదా? ఒక పొరపాటు మళ్ళీమళ్ళీ చేశానుగనక దానికి నేను కట్టుబడాలా? నేను ఇచ్చిన మాట దక్కించుకోలేను. అలా చెయ్యడం తప్పవుతుంది,” అన్నది సుచరిత.

సుచరిత ఇలా ఎందుకు మారిపోయిందో పానుబాబుకు అర్థంకాలేదు. తన మొండిపట్టుదలవల్లనే సుచరిత తన సహజవిగ్రహం కోల్పోయిందని అతనికి తట్టలేనంత అయిపోయింది. అందుచేత అతను తప్పండా ఆమె కొత్త స్నేహితులపైనే తోళాడు.

“ఏం పొరపాటు చేశానని తెలుసుకున్నావు?” అని అత నడిగాడు.

“దాంతో మీ రేం పని? నేను పెళ్ళాడనన్నది చాలదా?”

“కాని క్రమసమాజం నిన్ను తప్పక సంజాయిషీ అడుగుతుంది. ఏం చెబుతావు? మన సభికులకు నే నేం చెప్పాలి?”

“నేనుమటు కేమి చెప్పను. మీరు కావలిస్తే సుచరిత మరీ పసిదనో, బుద్ధిలేనిదనో, నిలకడ లేనిదనో చెప్పండి. మీ రేం చెప్పినారే, ముందరిమధ్యా చిరిపించేటందు కేమిలేదు,” అన్నది సుచరిత.

ఇంతలో పరేశబాబు వచ్చాడు. పానుబాబు, అవతలికి వెళ్ళిపోతున్న సుచరితను, “వెళ్ళిపోకు. పరేశబాబు సమక్షంలో ఇది తేలాలి,” అన్నాడు. సుచరిత పోతున్నదల్లా ఆగింది.

“పరేశబాబూ! ఇంకా అయ్యాక సుచరిత వన్ను పెళ్ళాడ నంటోంది. పెళ్ళి

లాటి ముఖ్యవిషయంలో ఆమె ఇలా ప్రవర్తించటం తావ్యమేనా? ఇందులో బాధ్యతకూడా కొంత వుండదూ?" అన్నాడు పానుబాబు.

పరేశబాబు సుచరిత తల నిమిరి, మృదువుగా. "అమ్మా, నువ్వు వుండి నవనరంలేదు. వెళ్ళిపోవచ్చు." అన్నాడు. కృతజ్ఞతతో చెమ్మగిల్లే కళ్ళతో సుచరిత వెళ్ళిపోయింది.

"సుచరిత తన మనసుకు తానే ఆర్థం చేసుకోకుండా పెళ్ళికి అంగీకరించిందన్న అనుమానంతోనే నేను విశ్చితార్థం గురించి తటపటాయించాను," అన్నాడు. పరేశబాబు.

"ఆమె మంచితోరి మీ రేమీ సలహా ఇవ్వరా?" అని పానుబాబు అడిగాడు.

"ఆమె మంచితోరికండా ఎన్నడూ సలహా ఇవ్వనవి మీరు గ్రహించాలి."

"అలాగే మీరు చేసిన పక్షంలో ఇంతదాకా వచ్చేది కాదేమో? మీ పొరపాటు. పల్లనే మీ కుటుంబపరిస్థితు లిలా పరిణమించాయని మీ ముఖంఎదచే నేనంటాను."

పరేశబాబు చిరునవ్వు నవ్వి. "నా కుటుంబానికి నేను బాధ్యత వహించకపోతే మరెవరు వహిస్తారు?" అన్నాడు.

"కాని, చూస్తూండండి, మీరు పశ్చాత్తాపపడే రోజు వస్తుంది."

"పశ్చాత్తాపం భగవదనుగ్రహం లేనిదే కలగదు. పానుబాబూ! నేను తప్ప చేయటానికి వెరుస్తానుగాని, పశ్చాత్తాప పడటాని కెన్నడూ వెరవను."

సుచరిత తిరిగివచ్చి, "నాన్నా, మీ పూజకు వేళఅయింది," అని పరేశబాబుతో అన్నది.

పానుబాబు వెళ్ళిపోయాడు.

2

తన జీవితంలో ఒక విషమఘట్టం వచ్చినట్లు సుచరిత గ్రహించింది. తాను తన లోపలా, వెలపలా ఇంత ఘర్షణను ఎదుర్కోవలసి వస్తుందని ఆమె ఊహించ లేదు. గోరాపల్ల ఆమెకు గలభావం, ఆతను అరెస్టయ్యాక మరింత ప్రస్ఫుటమయింది. అయితే దాన్నిగురించి ఆమె ఎవరితోనూ చెప్పలేదు. తానుకూడా ఆలోచించటానికి భయపడింది. ఆలోచించామన్నా ఆమెకు ఏకాంతం దొరకలేదు—పానుబాబు బ్రహ్మ సామాజకులను ఆమెపైకి ఉపకొల్పితూవచ్చాడు.

ఇంతకన్న ఆమెను హెచ్చుగా బాధించినది 'పెద్దమ్మ' నమస్క. ఆ నమస్క వెంటనే పరిష్కారం అయితీరాలి. వారద సుచరితమనసును మళ్ళించలేకా, తన భర్తను తనపక్షం చేసుకోనూలేకా, తన అక్కన్నంతా హరిమోహినిపైన వెళ్ళి

గక్కింది. “చూడండి. మీ రీ ఇంట్లో ఎంతకాలం ఉన్నా నా కభ్యంతరంలేదు. మేం సంతోషంగా మీ భారం మోస్తాం. కాని మీ పూజావిగ్రహాలుమాత్రం ఇక్కడ ఉండటాని కెంతమాత్రమూ వీలేదు.” అన్న దామె హరిమోహినితో.

ఆమె ఆ మాట అన్నప్పుడు వినయుడు హరిమోహినిగదిలోనే ఉన్నాడు. ఆతనికి మండుకొచ్చింది. “మా అమ్మ దగ్గరికి తీసుకుపోతాను. పిమ్మి! నీ మూటా ముల్లే నద్దకో.” అన్నా డతను

“న న్నెక్కడికన్నా తీర్థానికి తీసుకుపోతామి!” అన్నది హరిమోహిని. పాపం, ఆమె చాలాకాలం తీర్థాలో గడిపింది భగవంతుడిమీద మనస్సు లగ్నం చెయ్యాలని యత్నించింది. కాని ఆమెకు మనిషివాపి జాన్తి. మనస్సు భగవంతుడి మీద విలవలేదు. తన చెల్లెలిపిల్లలైన సుచరితా సతీకుసుమ కలుసుకోగానే ఆమెకు ప్రాణం లేచివచ్చింది. ఇప్పుడు దానికికూడా విమాత కలుగుతున్నది. ఇక ఈ ఇంట్లో తనకు స్థానంలేదు.

“ముందు మా అమ్మ దగ్గరికి వచ్చిఉంటే, అటునుంచి ఏ తీర్థానికైనా తీసుకు పోతాను,” అన్నాడు వినయుడు. హరిమోహిని ఆ చూడుకొండ శ్రీనిం ఉండటం ఆతనికి సమ్మతంగాలేదు

హరిమోహిని తన సామానంతా నద్దకోవటం చూసి సుచరిత, “ఈ రాత్రివేళ ఎక్కడికి వెళతావు. పెద్దమ్మా? రేపు తెల్లవాసన చూద్దాం. నాన్నతో చెప్పకుండా వెళ్ళిపోతే ఆయన నొచ్చుకోదా?” అన్నది.

ఆమాట విజమేనని వినయుడుకూడా ఒప్పుకున్నాడు.

సరేకాబో హరిమోహిని సుచరితకు పరిష్కారమార్గం చూపాడు ఆయన సుచరితతో, “మీ పెద్దమ్మా ఎక్కడికో వెళ్ళిపోవటం దేనికి. తల్లి! నీ ఇంట్లోనే ఉంటుంది,” అన్నా డాయన.

“నా ఇంట్లోనా?” అన్నది సుచరిత ఆశ్చర్యంగా.

“అవునమ్మా. కలకత్తాలో నీ కో యిల్లున్నది. సతీకుడి కో యిల్లున్నది. మీ నాన్న నాకు అప్పగించిపోయిన ఆ నీమీద వడ్డీ చేర్చి, మీ ఇద్దరికీ చెరొక ఇల్లా కొన్నాను. నాటిమీద మీకు బాడుగకూడా వస్తున్నది. నీ ఇల్లు ఈమధ్యనే ఖాళీ అయింది. అందులో మీ పెద్దమ్మ సుఖంగా ఉండవచ్చు. ఎంతోదూరంకూడా లేదు. మన ఇంటివక్క సందులో మూడోయిల్లు,” అన్నాడు సరేకాబా.

“ఆ ఇంట్లో ఆమె ఒంటరిగా ఉండగలదా?” అన్నది సుచరిత.

“ఒంటరిగా ఎందుకుందాలి. మవుకూడా ఉండు. ఇల్లు దగ్గరేగనక మవు దూరం తానవసరం కూడలేదు.”

సుచరిత ఇతిరులు గీసే గిరులు దాటి అవతలికి వెళ్ళి తన స్వేచ్ఛాజీవితం తాను జీవించదగిన సమయం వచ్చిందని పరేశబాబు అదివరకే గ్రహించాడు. ఇక నుంచి ఆమె తనబాట తానే వెతుక్కుంటుంది. తనకు ప్రాప్తించే సుఖదుఃఖాలను తానే ఎదుర్కొంటుంది.

మర్నాడు ఉదయం హరిమోహిని పరేశబాబువద్ద శఃవు తీసుకుని, తన చెల్లెలి పిల్లల కాయన చేసిన ఉపకారానికి కృతజ్ఞత తెలుపుతూండగా. వినయము వచ్చి, ఆమెను తీసుకుపోవటానికి అనందమయి వచ్చి కింద ఉన్నదని చెప్పాడు. సుచరిత వప్పున కిందికి దిగిపోయింది.

“నేను ముందుగా వెళ్ళి మీకు ఇల్లు సిద్ధంచేస్తాను,” అంటూ పరేశబాబు వెళ్ళి పోయాడు. హరిమోహినికోసం ఒక ఇల్లు సిద్ధంగా ఉన్నదనీ, అది సుచరిత సొంత ఇల్లనీ విని విషయం దాశ్చర్యపడ్డాడు.

కొంచెంసేపాటికి అనందమయి, సుచరితా లలితలను వెంటబెట్టుకుని పైకి ఎచ్చింది. హరిమోహిని అప్యాయంగా ఆమెను తనసరనన కూచోబెట్టుకున్నది. వాళ్ళు మాట్లాడుకుంటుండగా సతీకు దొక కుక్కపిల్లను తెచ్చి పెద్దప్పు కివ్వ బోయాడు. ఆ అపవిత్రజంతువును చూసి కంగారుపడి హరిమోహిని, “దాన్ని లోపలికి తీసుకురాకూరా బాబూ,” అంటూ దూరంగా తొలగింది.

వారద పైకి వచ్చి అనందమయినీ, వినయజ్ఞీ భోజనానికి పిలిచింది. తనకు ఎక్కడ భోజనం చెయ్యటానికి అభ్యంతరం లేదుగాని ప్రస్తుతం అందరి లేదని అనందమయి అన్నది; వినయము ఆ అనాచారుల భోజనం చెయ్యటానికి ఎగిరి గంతేశాడు. ఇది చూసి హరిమోహిని విర్భాంతపోయింది. ఆమె అనందమయిని నోరు చేసుకుని అడిగిందికూడా.

“ఏం చెయ్యను? నాకులాన్ని ఆ ఈశ్వరుడే లాగేశాడు,” అన్నది అనందమయి. ఆమెకు బంపంతంగా ఎవరో కిలస్తానీమతం అంటగట్టారు కాబో అనుకున్నది. హరిమోహిని.

ఉదయం సుచరిత అఖరుసారి పరేశబాబు ప్రార్థనకు అన్ని వన్నాహూబూ చేసి ఆయన వెంట ఉన్నది. వాళ్ళ బయటికి వచ్చేసరికి పానుబాబు వచ్చి ఉన్నాడు. సుచరిత మరొక ఇంటికి వెళ్ళిపోతున్నదనీ, ఆ ఇంటి తనకు ప్రతేక ముందదనీ గ్రహించి, ఆతను ఈ పూటనే తాడోపేడో తేల్చారని విశ్వయించుకున్నాడు.

సుచరితను చెయ్యి జారిపోవచ్చే ఉద్దేశం అతని కెంత మాత్రమూ లేదు. సుచరితను చూడగానే అతను కర్చీలో విక్కి కూర్చుని, “సుచరితా ఈ నాడు నీ పతనం ప్రారంభమయింది. ఇది మాకు దుర్దివం,” అన్నాడు.

“పతన మవుతున్నదీ, పురోగమిస్తున్నదీ ఎవరి అంతరాత్మలో వారికి తెలుస్తుంది,” అన్నాడు పరేశబాబు.

పాసుబాబు పరేశబాబు అంతరాత్మను అధిష్టించటానికిగాను, అనాడు లలితా విషయులు ఒకే స్థిమదులో ప్రయాణించిన విషయం ప్రస్తావించి, ఆయన తన కూతుళ్ళను బ్రహ్మసమాజేతరుల పరివయం కలగనిచ్చినందుకు తప్పు పట్టాడు.

“ఈ విషయాలతో మీ కేమిటి సంబంధం?” అని సుచరిత పాసుబాబును, రోషంతో అడిగింది. తాను సమాజం తరపున మాట్లాడుతున్నా నన్నాడు పాసుబాబు.

“బ్రహ్మసమాజం మిమ్మల్ని జడ్జిగా నియమించిన పక్షంలో మేం దానికి దూరంగా ఉండటం మంచిది,” అన్నది లలిత.

“అమ్మా, లలితా! ఈపూట సుచరిత వెళ్ళిపోతున్నది. ఈ కీచులాటిప్పదొడ్డు.. పాసుబాబూ! మా వల్ల ఏ తప్పులు జరిగినప్పటికీ ఈ సమయాన మీరు మమ్మల్ని ఉమించాలి,” అన్నాడు పరేశబాబు. పాసుబాబు వోరు మూసుకోవలసివచ్చింది.

సుచరిత హరిమోహినివద్దకు వెళ్ళి, “పెద్దమ్మా, ఈపూటకు వాళ్ళందరినీ పంక్తి నా టోంచేస్తాను. ను వ్వేమీ అనుకోకు,” అన్నది. హరిమోహిని కిదేమీ అర్థంకాలేదు. సుచరిత పూర్తిగా ఆచారవంతురా లయిందని ఆమె నమ్మింది.

“అంటే అన్నావుగాని, ఆ రామదీన్ గాడి చేతిసిగ్గుమాత్రం కాగకు,” అన్న దామె.

“అదేమిటి పెద్దమ్మా? వాడేగా రోజూ ఉదయం నీకు ఆవుపాలు పిలికి తెచ్చేదీ?” అన్నది సుచరిత.

“అంత విద్వూరంగా మూట్లాడతా వేమిటే? పాలూ, నీరూ ఒకటా?” అన్నది హరిమోహిని.

“నరే పోనీగాని సతీసుడికి మాత్రం అంక్ష లేమీ పెట్టకు. వాడు వద్దన్న పనే చేస్తాడు,” అన్నది సుచరిత.

“వాడిదారి వేరూ!” అన్నది హరిమోహిని.

సతీసుడు మగవాడ; వాళ్ళు అన్ని వియమాలూ ఉల్లంఘించవచ్చు.

3

పాసుబాబు ధ్వజమెత్తాడు. లలిత విషయుల పడవప్రయాణం గురించి అతను బ్రహ్మసమాజప్రముఖులందరినీ రెచ్చగొట్టాడు. అది కారుచిచ్చులాగా వ్యాపిం

చింది. అతను సుచరిత పతనమై విష్ణుచారంలో పడిపోయింది. మూఢప్రతాలూ, వియమాలూ పాటిస్తున్నదవీకూడా ప్రచారం సాగించాడు.

సుచరిత వెళ్ళిపోయాక లలిత చివరంటా బోరాటం సాగించ తీర్చావెందు శున్నది. ఆమె విషయంజ్ఞే గట్టిగా ప్రేమిస్తున్నది. అతని కంఠం విడిచేలాగా, ఆమె గుండె గబగబా కొట్టుకుంటుంది. అతను రెండుమూడురోజులు భవిష్యంవక పోతే ఆమె ప్రాణం గిలగిలలాడుతుంది.

ఈ మనోవేదనకు తట్టుకోలేక లలిత ఆడపిల్లలబడి పెదదామని ఆలోచించింది, పరేశబాబు నడిగితే, అందుకు చాలా డబ్బు కావాలని, అదే మంచి సహకరించాలని అన్నాడు. లలిత సుచరిత ఇంటికి వెళ్ళి, తన ఆలోచన చెప్పింది.

“దానికి నియమాలూ, నిబంధనలూ, నిర్వాహకమూ నోలెదన్ని కావాలి. ఆడపిల్లలం మనవల్ల ఏమవుతుంది?” అన్నది సుచరిత.

“అదే అనొద్దు. మనం ఆడపిల్లలుగా పట్టాంగమన నాలుగుగోడలలో పట్ట నలిగి పోవాలా? మనవల్ల ప్రపంచాని కేమి చేయ జరగగదా? అన్నది లలిత. అనాటి అన్న మీదట సుచరితలోకూగా చైతన్యం వచ్చింది.

ఈ స్కూలు పిషయంలో రావణాసురా ఉత్సాహం చూపింది. ఆడ పిల్లల స్కూలు ఉండే ఆడపిల్లలను కూడగట్టాలని చూసింది; కాని బ్రహ్మసమాజిష్టలు నడిపేబడికి హిందువులు తమ కూతుళ్ళను వంచ నిరాకరించారు.

లలిత నిరుత్సాహం చెందిత పేద బ్రహ్మసామాజికుల ఆడపిల్లలలో బడి నిడవపట్టు నన్నది. అరణజను విద్యార్థినులతో కొద్దిరోజులపాటు చర్చ సాగింది. కాని క్రమంగా విద్యార్థినులు ఒక్కొక్కరే జారుకున్నారు. ఒక రోజు బడికి ఎవరూ రాలేదు. లలిత పనిపెట్టుకుని దగ్గిలో ఉండే విద్యార్థినుల ఇళ్ళకు వెళ్ళి కారణం అడిగింది. పెద్దవాళ్ళు అయోమయమైన కారణాలు చెప్పారు. అసలుకారణం సుధీరుడు చెప్పాడు — పానుబాబు ఈ బడికి విరద్ధంగా కత్తికట్టాడు — కారణం వినయుడూ, లలితా కొన్నివారాలక్రితం చేసిన పదవప్రయాణం.

“అంతేకాదు; వినయుడూ, అతని మిత్రులూ ఈ బడిలో చల్లగా చూరుతారని భయం,” అన్నాడు సుధీరుడు.

“భయమా! అంతకన్న అదృష్ట మేముంటుంది? అలానిలో నగం తెలివితేటలున్నవాళ్ళను వాళ్లు సంపాదించగలరా?” అన్నది లలిత. బ్రహ్మసమాజాన్ని శుద్ధంగా ఉంచడంకోసం నమాజోద్ధారకులు ఇలాటి పద్ధతుల నడుపించటం ఆమెకు అసహ్యం సృష్టించింది.

అమె సుచరితవద్దకు వెళ్ళి, "దీన్ని నేను సహించను; ప్రతిఘటించి తీరుతాను."

"ఏవిధంగా ప్రతిఘటిస్తావు?" అని సుచరిత అడిగింది.

"నాకు తెలీదు. నేంకా ఆలోచించలేదు. మనవంటి అసహాయబాధికలపై ఇలా చాటుమాటు డెబ్బ తీసేవాళ్ళు పిరికిపందలు. వీళ్ళచేత నేను చచ్చినా ఓడిపోను."

"నాన్నగారేమంటారో తెలుసుకోవటం మంచిదికాదా?" అన్నది సుచరిత.

లలిత ఇంటికి బయలుదేరింది. తలవాకిలివద్ద వినయుడు తలవంచుకుని బయటికి వస్తూ ఎదురయ్యాడు. అమెను చూసి అతను క్షణం ఆగి, ఏదో ఆలోచించి సవాదరే కనబడి, తనను తాను నిగ్రహించుకుని, అమెకేసి తలవంచి వెళ్ళిపోయాడు. లలిత హృదయాన్ని కూలాలు పొడిచినట్లయింది. అమె గబగబా లోపలికి వెళ్ళి తన తల్లితో, "ఇప్పు డిక్కడికి వినయబాబు వచ్చారా!" అని అడిగింది.

"నే వివ్వడు పనిమీద ఉన్నాను. నన్ను విసిగించకు." అన్నది వారద.

"నువ్వాయనతో ఏమన్నావేం?"

"అబ్బో, దానికంతా చాలా ఉందిలే."

"నన్ను గురించి మాట్లాడవా, లేదా? అది చెప్పు చాలు!"

"మాట్లాడాను తల్లీ! ఎందుకు మాట్లాడను? నమాజంలో అంతా మనని గురించి మాట్లాడుకునేవాళ్ళే. అందుచేత అతన్ని హెచ్చరించవలసివచ్చింది."

లలితముఖం అవమానంతో జేపురించింది. "వినయబాబును ఇంకమీదట రావద్దని నాన్న అన్నారా?" అని అమె అడిగింది.

"అయిన కీ విషయాలు తలకుపట్టేమా టుంటే ఇంకదాకా వచ్చేదేకాదు."

"పానుబాబు మాత్రం ఇక్కడికి వస్తూ ఉండవచ్చునా?"

"ఎలా అడుగుతోందో! పానుబాబు రావటాని కేం?"

"అయితే వినయబాబు రావటానికిమటు కేం?"

"లలితా, నీతో వాదిస్తూ కూర్చోవటానికి నాకు తీరిక లేదు, చచ్చేటంత పని ఉంది," అన్నది వారద.

లలిత బదిలో ఉండే సమయం చూసి అవిధ వినయుణ్ణి పిలిపించి, చెప్పవలసి నని నాలుగూ చెప్పేసింది. లలితకు తెలియబోతుందా అనుకుంటే లలిత సమయానికి తిరిగివచ్చి, అంతా తెలుసుకున్నది.

లలిత మనసులో తుపాను చెలరేగుతున్నది. అమె వెళ్ళి, ఉత్తరాలు రాసుకుంటున్న తన తండ్రిని, "నాన్నా, వినయబాబు మనింటికి రాతగరా? అని అడిగింది.

అ మాటతో పరేశబాబు పరిస్థితి గ్రహించి, “నా ఉద్దేశంలో వినయుడు విజంగా-
చాలా సత్పురుషుడు. అతని శీలమూ, తెలివితేటలూ, సంస్కృతి ఉన్నతమైనవి.”
అన్నాడు.

“గౌరవాబు తల్లి రెండుపాల్లు ఇదివరకే మనింటికి వచ్చారు. సుచీదీదీని
వెంటబెట్టుకుని వారింటికి పోదా ముషకుంటున్నాను,” అన్నది లలిత.

పరేశబాబు కొంచెం ఆలోచించి, “అలాగే వెళ్ళిరండి, నేను కూడా వచ్చి
ఉండును గాని నాకు తీరిక లేదు,” అన్నాడు.

4

తాను పరేశబాబు ఇంటికి వస్తూ పోతూ ఉండటాన ఇంత రథస జరుగుతుందని
వినయుడు కలలోకూడా అనుకోలేదు. లలితను గురించిన ప్రవాదు అతనికి ఏడుగు-
పాటయింది. అతనికి లలితపట్ల గల భావం సామాన్య స్నేహానికి మించినది.
ప్రస్తుత పరిస్థితులలో అలాటి భావం అనుచిత మని అతనికి తెలుసు. దీనివల్ల
పరేశబాబు కుటుంబానికి తనకూ మధ్య ఒక నందిగ్గ బాంధవ్యం ఏర్పడింది.
ద్వారంవద్ద లలిత ఎదురై నవ్వుడు అతను తన తప్పు ఒప్పేసుకుందా మనుకున్నాడు.
గాని అది సాధ్యంకాక, తలవంచి వచ్చేశాడు.

దారిలో సతీకుడు అతన్ని పేరుపెట్టి పిలిచాడు. ఆ కుర్రవాణ్ణి చూడగానే విన-
యుడికి కంట పీరు తిరిగి, గొంతు విగుసుకుపోయింది. దానితో అతనికి పరేశబాబు
కుటుంబంతో తనకుండిన పరిచయం ఎంత మధురమైనదో తెలిసినట్లుంది. అతను
సతీకుణ్ణి తన ఇంటికి తీసుకుపోయి, మిత్రులు తినిపించి, పరేశబాబు ఇంటిదాకా
సతీకుణ్ణి దిగబెట్టి, లోపలికి రమ్మని సతీకు డెంత మారాం చేసినా, వెళ్ళకుండా,
అనందమయివద్దకు వెళ్ళాడు.

“ఏం, వినయా ? ఎందు కలా పాలిపోయివున్నావు ?” అని అడిగింది.
అనందమయి.

“అమ్మా, నేను మొదట్లో పరేశబా బింటికి వెళుతున్నప్పుడు గోరా ఆగ్రహిస్తే,
అతని ఆగ్రహం పొరపాటనుకున్నాను. పొరపాటు అతని ఆగ్రహంకాదు,
నా యిద్దితక్కువ. మనకూ వాళ్ళకూ సాంఘికాచారాలలో గల తేడాను నేను లక్ష్య
పెట్టలేదు. వాళ్ళ సమాజంవాళ్ళు ఎలాటి దుమారం లేపి, ఎంతదారుణమయిన
అపవాదు వేశారంటే- నేనక్కడికి ఎన్నటికీ పోలేను,” అన్నాడు వినయుడు.

“అంతశ్శాంతి లేకుండా బిహిష్కృతి వుండటం చాలా దారుణ మంటాడు.

గోరా. వాళ్ళ సమాజంలో దుమారం రేగితే, మధ్య వీకు విచారం దేనికి? నీ చిత్త శుద్ధి వీకు ముఖ్యం," అన్నది ఆనందమయి.

వినయూడికి తన చిత్తశుద్ధిలో గురికుదరలేదు. అతనికి లలితపైన ఉన్న, పేమ మానసికపాపంలాగా అతనికి తోచింది.

"నేను శశిముఖిని పెళ్ళిచేసుకున్నట్టయితే, కాళ్ళూ, చేతులూ కట్టేసి పడేసి నట్టుందేవాణ్ణి," అన్నా దతను.

"అంటే శశిముఖి వీకు భార్యగా వుండక కట్టుతాడు కావాలనా నీ ఉద్దేశం? ఎంత అన్యాయం!"

ఇంతలో వరేశబాబు కుమార్తెలు వచ్చినట్టు నౌకరు వచ్చి చెప్పాడు. వినయూడు వెళ్ళిపోతానని లేచాడు.

"వెళ్ళకు, కాస్సేపు కిందనే ఉండు," అంటూ ఆనందమయి వెళ్ళిపోయింది.

కింద వినయూడికి మహిమూడు తగిలి, "అంతా స్థిరం అయ్యేపోయిందిగదా. ఇంక ఎందుకు..." అని ప్రారంభించాడు.

"గోరాను తిరిగి రానియ్యి, ముహూర్తం పెట్టుకుందాం," అన్నాడు వినయూడు.

"అదెంత? ఇంకా కొద్దిరోజులేగా?" అంటూ మహిమూడు వెళ్ళిపోయాడు.

ఇంతలో వినయూణ్ణి పైకి రమ్మంటూ కబురువచ్చింది. అతను గదిలోకి అడుగు పెట్టగానే అతని అవతారం చూచి సుచరితా లలితలు విశేషానందం చెప్పారు. అతను తిన్న దెబ్బ అతని ముఖాన బాగా తెలుస్తున్నది.

ఎన్నడూ అతనితో స్వేచ్ఛగా మాట్లాడలేని లలిత, "ఇదుగో, వినయబాబూ. మాకు అనరంగం మీ సలహా కావాలి," అన్నది. ఈ మాటలతో అతని పాలి పోయిన ముఖంలోకి జీవం వచ్చింది.

తాము అడవిల్లంబడి ప్రారంభించా మునుకుంటున్నామనీ, హిందువులు తమ పిల్లల్ని పంపకుండా ఉన్నారనీ, స్కూలు వియమావళి వగైరాలు అతను రాసిపెట్టే సహాయం చెయ్యాలనీ లలిత అన్నది. ఆమె పరిగా తన తల్లి వద్దన్నపనే చేస్తూ, వినయూడితో మరింత దగ్గరసంబంధం కలిగించు కుంటున్నది. సుచరిత భయపడింది.

"మనం నాన్నగారిని సంప్రదించిగాని ఏ విధమైనా చెయ్యరాదు," అన్న దామె, లలిత అన్నమాటలను కొంతవరకు రద్దచేస్తూ.

కాని లలితధోరణి మారలేదు.

"అవును మరి, నాన్నగారికి చెప్పకుండా ఎలాగ? వినయబాబూ సహాయం

చేస్తామన్నాడుగనక వాన్నగాకతో నివ్వవచ్చు. స్కూలు వడవటంకోకూడా ఆయన సహాయం అనవసరం - మీ సహాయంకూడానూ," అన్నది లలిత ఆనందమయితేసి తిరిగి.

"దాని కేం భాగ్యం. మీస్కూలుగదులు చక్కగా ఉండినదామను." అన్నది ఆనందమయి నవ్వుతూ.

తరవాత ఆనందమయి ఒంటరిగా ఉండగా మహిముడు వెచ్చి. "వినయముడు కాస్త సుముఖంగా ఉన్నాడు. వాడిబుద్ధి మళ్ళీ మారేలోపున పని జరిగిపోతే దాగుండును," అన్నాడు.

"ఇంతలో వాడిబుద్ధి ఎప్పుడు మారింది? నా కేమీ చెప్పలేదే?" అన్నది ఆనందమయి.

"ఇంతకుమునుపే మాట్లాడానుగా? గోరా రాగానే ముహూర్తం పెట్టుకుందామన్నాడు."

ఆనందమయి తిరిగి అద్దంగా తిప్పి. "లేదు మహిమ. నువ్వు మూర్ఖంగా పొలపడ్డావు నామాట నమ్ము," అన్నది.

"నువ్వీ వినయంలో జోక్యం పలిగించుకోకుండా ఉంటే అంతా సవ్యంగా జరిగిపోతుంది," అంటూ మహిముడు కోపంగా చెప్పిపోయాడు.

* * *

"మనం బ్రహ్మసమాజీకులమని హిందువుల పిల్లలు మా దగ్గర చదువుకో ఉండా ఉన్నాడు. అందుచేత పాపరన్నా హిందువును సాయం తెచ్చుకుంటే ఎలా ఉంటుంది. నన్నా?" అని లలిత పరీక్షణలు నడిగింది.

"హిందువు లేవరు దొడకుతారమ్మా?" అన్నాడు పరీక్షణలు

"ఎదేం కష్టం - పదికోట్లవరకు చాలామంది ఉన్నాడు వినయబాబుగారి..."

"వినయం? అత నెందుకొప్పుకంటాడు?"

ఇది లలితకు చాలా అవమానమయింది. తాను పినయ్యబ్బి ఒప్పించలేక పోతే ఇంతెందుక? "అత నెందుకొప్పుకోడంటావు?" అన్న దామె.

"కొంచెం ఆలోచించినట్లయితే అత నెంతమాత్రమూ ఒప్పుకోడు."

లితముఖం జేవురించింది. ఆమె తన చీరకొంగున ఉన్న కాళ్ళపెళ్ళుగుత్తిని గ గల అడిస్తూ అందోళనతో, "అయితే మరి ఈ స్కూలు సాగదా, నన్నా?" అన్నది.

“సస్తుకా? కన్నీ ప్రతిబంధకాలే కి విపిస్తున్నాయి. కాదు కూడాదవి ముందుకు వెళ్ళావో ౯౯౯౯౯౯ విమర్శలు బయటదేరుతాయి.”

ఇంత ఆద్రమాన్ని సహించటం లలితను చాలా బాధపెట్టింది. ఇది పాను బాబుకు విజయం. తన కింద్రికాక మరెవరు తనను తిరోగమించమన్నా లలిత క్షోభింపబడింది. అమె లేచి తనగదికి వెళ్ళిపోయింది.

అక్కడ ఆమెకు వచ్చిన ఉత్తరం ఒకటి వున్నది. పెళ్ళాది. బంకిపూరులో రావుగారి చేస్తున్న చిన్ననాటి సహాధ్యాయుని కైలబాల రాసింది. “...నిన్ను గురించి పూర్లు పని చాలా బాధపడ్డాను. ఒకానొకరు (పేరు దేనికిలే) నిన్ను గురించి దాడులమైనవార్త తెలుపుతూ రాశారు. అదే మరొకరు రాస్తే నమ్మకపోవడం. నువ్వు విజంగా ఒక హిందూ యువకుణ్ణి పెళ్ళాడవామని చూస్తున్నావా? ఇదే విజమైతే...”

లలితకు కోపం వచ్చి వెంటనే జవాబు రాసింది.

“...నిజమే. అబద్ధమే అని ప్రశ్నించడం చాలా విధూరంగా వుంది. బ్రహ్మసామాజికం మాటకు ఇతర సాక్ష్యం కావాలా? ఎవరో హిందూ యువకుణ్ణి నేను పెళ్ళాడజూస్తున్నందుకు నన్ను చూసి స్వతంత్ర ఆశ్చర్యపడాలా? నే నొకటి చెబుతాను విను. సుప్రసిద్ధులయిన బ్రాహ్మయువకుల్లో కొందరిని పెళ్ళాడాలంటే నాకు కంపరం పట్టుకొస్తుంది. ఏ బ్రాహ్మకన్య అయినా గర్వంగా పెళ్ళాడదగిన హిందూ యువకులను ఒక రిద్దరిని నే నెదురుదను. ఇప్పుడు దీంతకంటే నీ కేమీ రాయలేను...”

వరేకబాబు ఆనాడు మరేవని చెయ్యలేక విచారంలో పడిపోయాడు. ఆయన సువరితవద్దకు వెళ్ళి, “లలితను గురించి గట్టిగా ఆలోచించవలసిన సమయం వచ్చింది,” అన్నాడు.

“నాకు తెలుసు నాన్నా,” అన్నది సుచరిత.

“నేను అసహజగురించి ఆలోచించడంలేదు. లలితకు విజంగా.

“లలిత ఈమధ్య నాతో మనసువిప్ప చెప్పడంలేదు.”

“లలిత చాలా పెద్దనమస్కతో సతమతిమవుతున్నది. దాన్ని ఇతరులతో చెప్పుదు. విషయం చూస ఇంటికి స్వేచ్ఛగా రానిచ్చి లలితకు కష్టం తెచ్చి పెట్టానా?”

“విషయం నిష్కల్మషదని నీకు తెలియదా, నాన్నా? అతని స్వభావంలో పొల్లన్నదిలేదు. అలాంటివాళ్ళు చాలా అరుదు,” అన్నది సుచరిత.

వరేశబాబు ముసుగు అకస్మికంగా తెలికపడింది. ఆయన స్వేచ్ఛగా ఊపిరి తీయగలిగాడు.

“ఇవాళ దగ్గర ముడిపాతం వేద్చుకున్నానమ్మా.” అన్నా దాయన.

“అబ్బే; అదేంమాట, నాన్నా!” అంటూ సురరిత ఆయన పాదం బంటుకన్నది.

“పాక్షికబుద్ధి అవహించినప్పుడు, మానవుడు మానవుడన్న అల్పసత్యాన్ని కూడా మరిచిపోతాం అనుడిగుండంలోపడి, వాడు హిందువువా, బ్రాహ్మణమాణి కూడా అన్నదానికి ప్రాముఖ్యం ఇస్తాం. నేనలాటి సుడిగుండంలోనే పడిపోయాను. లలిత ఆదర్శాల బడి ప్రారంభించాలని చాలా వట్టుదలగా ఉన్నది; వినయూడి సహాయం తీసుకోవటానికి నా అనుమతి కోరింది.” అన్నా దాయన.

“తొందరపడవద్దు, నాన్నా! లేకపోతే అమ్మ చిరాకునడుతుంది,” అన్నది సురరిత.

నాలుగురోజులు గడిచాక, కైబాలకు లలిత రాసిన ఉత్తరం వట్టుకుని, పాసుబాబు వారదవద్దకు వచ్చి, “ఇనుగో తెరవెనక జరిగే భాగోతం!” అంటూ ఉత్తరాన్ని అమె కిచ్చాడు.

అమె ఉత్తరమంతా చదివి, “ఈ జరిగే అంతకూ మూలకారణం అనుచునే దాన్ని మీరంతా బ్రహ్మరిధా వట్టి, బ్రహ్మనమాజంలో అలాటి పిల్ల లేదని తెగ పొగిడేవారు. దాని అసలుస్వభావం నాకు మొదటినుంచీ తెలుసు. ఈ ఉత్తరం నాకు చూపటంకూడా దేనికి? మీ కేక చెయ్యాలనితోస్తే అలా చెయ్యండి,” అన్నది

వరేశబాబును పిలిపించి, లలిత ఉత్తరం ఆయన కిచ్చాడు. ఆయన ఆ ఉత్తరాన్ని రెండుసార్లు చదివి “ఏముంది ఇందులో?” అన్నాడు.

“ఇం శేముందాలి? ఇం తెంత సాక్ష్యం కావాలి? విగ్రహారాధన సహించారు. కులతత్వం సహించారు మీ కూతుర్ని హిందువుడి కిచ్చి పెళ్ళి చెయ్యటం ఒక పెత్తనవాయి! కరవాత మీరుకూడా హిందువుల్లో చేరిపోయి, ముక్కు మూసుకుని తపస్సు చేసుకోవచ్చు,” అన్నది భార్య.

“లలిత హిందువుణ్ణి చేసుకోవటానికి ఏర్పాదించినట్టు మరలా నిండు కను కుంటున్నారో వాడు బోధపడలేదు. అలాగని ఈ ఉత్తరంలో ఎక్కడాలేదు,” అన్నాడు బాదరేశబు.

“దేనితో మీ కుక్కు తెరుపు దవుతాయో నా కీ కణానకూడా తెలికుండా ఉంది. ఈ ఉత్తరంలో కన్న స్పష్టంగా రాయటం ఎలా?” అన్నది భార్య.

లలితనే పిలిచి, ఆ ఉత్తరం రాయటంలో అమె ఉదేశం అడిగి తెలుసుకుండా

మన్నాడు పానుబాబు ఎవరూ వింపకముందే లలిత తుపానులాగా ప్రవేశించి, "నన్నా, ఈ ఉత్తరం చూడు. మన బ్రహ్మసమాజంనుంచే ఇలాటి అకాశరామన్న ఉత్తరాలు వస్తున్నాయి." అన్నది

పరేశబాబు ఉత్తరాన్ని చదివారు. ఆ ఉత్తరం రాసిన అనామకుడు లలితా వినయాల పెళ్ళి రహస్యంగా అదివరకే స్థిరపడ్డట్టు భావించి, వినయుడు తన బ్రహ్మ సమాజపు భార్యతో తల్లెలతోనే పెసిగి మరొక హిందూస్త్రీని పెళ్ళాడతాడని జోస్యం చెప్పాడు. ఉత్తరం నిందాపూరితంగానూ లలితకు హితబోధ చేస్తున్నట్టు ఉన్నది.

పానుబాబు ఉత్తరం చదివి, "లలితా! ఈ ఉత్తరం చదివి నీ క్రాగ్రహం తిరిగింది కాని అలాటి ఉత్తరానికి కారకురాలు నువ్వే కదా? ఇలాటి ఉత్తరం ను వెలా దానుగలిగావు?" అన్నాడు.

"అయితే ప్రేమాదాతో ఉత్తర ప్రత్యుత్తరాలు జరుపుకున్నది మీరే నన్ను మాట:" అన్నది లలిత.

"సమాజంవల్ల తనకుగల బాధ్యత గుర్తించి, ఆమె నీ ఉత్తరం నాకు చూపింది " అన్నాడు పానుబాబు.

"ఇంకరూ బ్రహ్మసమాజం అనే దేమిటి?" అని లలిత నిలవదీసినట్టు అడిగింది.

"నిన్ను వినయబాబునూ గురించి సమాజంలో ఆడతూ చెప్పకుంటున్నమాట దేను విన్నవించి లేదనుకో. అది అబద్ధమని నీ నోటితోదుగా విన్నాని ఉంది." అన్నాడు పానుబాబు.

అది జిగేలు న మెరిసేక్కతో. "నీ కెందుకు నమ్మించి || లగటంలేదూ? " అన్నది

పరేశబాబు ఆమె భుజంపై చొయ్యి చెసి, "లలితా, నువ్వు మరీ ఉద్రేకంలో ఉన్నప్పు ఈ విషయం ఇప్పుడు చర్చించటం మంచిదికాదు. తరవాత నాతో చెబు దువుగాని." అన్నాడు.

"తీరా ఆరంభించిన చర్చను వడగొట్టకండి పరేశబాబూ." అన్నాడు పానుబాబు.

ఈ మాటతో లలిత మరిత రెచ్చిపోయి, "నాన్నను తప్పుకట్ట నవసరం లేదు. అయినూ మీలాగా విజయంకే చెబుతులేదు నేను విషయంబట్టి పెళ్ళాడటంలో తప్పుగానీ, అసంభాష్యంగాని ఏమీ లేదంటున్నాను." అన్నది.

"ఆ నున బ్రహ్మచుకి పుచ్చుకోవటానికి విశ్చయించాదా."

"ఏమిటి దాని అవసరం?"

పరేశబాబు భార్య కలిగించుకుని. “లలితా, ఏమిటి నువ్వవేది?” నీ తేమైనా మతి పోయిందా?” అన్నది.

“నా కేమీ మతి పోలేదు. ఎన్ను నలుగురూ చుట్టుముట్టి ఇలా ఊదర పెడితే నేను నహించను. పానుబాబూ! మీ కొక్క నలహా ఇస్తాను. మీకన్న అన్ని విచారా గొప్పవాళ్ళకు ఎన్నడూ నలహా కివ్వకండి.” అంటూ లలిత అక్కడినుంచి వెళ్ళిపోయింది.

జరిగినదంతా లలితనుంచి విని సుచరిత, “నాకు భయంగా ఉంది,” అన్నది. బ్రహ్మసమాజంలో ఇంత దుమారం రేగుతున్నది గదా; వినయుడు లలితను పెళ్ళాడ నంటాడేమో నన్నదే ఆమె భయం.

“ఆయన ఒప్పుకుంటారు,” అన్నది లలిత భీమాగా. తాను తొందరపడి ఏమీ చెయ్యలేదనీ, పానుబాబు ముతావాళ్ళ తనను ఎంత వేటాడినా తనకు భయంలేదనీ, తాను వాళ్ళకు లొంగేమాట కల్గి అనీ కూడా అమె చెప్పింది. తన స్వేచ్ఛకు పరేశబాబు ఎలాటి అవరోధమూ కలిగించడని ఆమెకు స్పష్టంగా తెలుసు.

“నాన్నగారు ఒప్పుకుంటారే అనుకుందాం. ఏం చెయ్యదలిచావు?” అని అడిగి, లలిత జవాబు చెప్పేలోపుగానే, “నువ్వేమీ చెయ్యక్కర్లేదు. నే నొక ఉపాయం ఆలోచించాను,” అనేసింది సుచరిత.

ఆ సాయంకాలం పరేశబాబు సుచరితవద్దకు వచ్చాడు. ఆయన అందోళనగా కనవడటం గమనించి సుచరిత కారణం మడిగింది.

“నాకు మరేమీ అందోళన లేదు—తాను లేపిన దుమారానికి లలిత తట్టుకోగలదా అని! ఉద్రేకంతో తలవిత్తిన అహంకారం ఫలితాన్ని అనుభవించవలసినప్పుడు విలబడదు. కనీసం తన భావికర్తవ్యం నీమిటో లలిత నిర్ణయించుకున్నదా?” అన్నాడు పరేశబాబు.

“ఒక్కటి చెప్పగలను. లలిత క్రోధావేశంతో ఈ తిరుగుబాటు చెయ్యలేదు. దీనివల్ల ఏవట్లం కలిగినా ఎదుర్కొంటుంది. ఎంతోకాలంగా దాని మనసులో ఉండే భావాలే ఈ దెబ్బతో పైకి వచ్చాయి. లలితలాటి మనిషిని బలవంతాన నిగ్రహించటం మంచికాదు,” అన్నది సుచరిత.

“కాని వినయుడు బ్రహ్మసమాజంలో చేరుతాడా?”

“ఏమో? మనం వెళ్ళి గౌరవాలుతల్లిని ఒకసారి చూస్తే?”

“నువ్వు వెళితే బాగుంటుందనుకుంటున్నాను,” అన్నాడు పరేశబాబు.

వినయదీకూడా ఒక ఆకాశరామన్న ఉత్తరం వచ్చింది దానిలో ఉన్నదే మంజీ: వినయదు లలితను పెళ్ళాడటం వాఁచబడినట్టాడు; అందువల్ల వినయదీకి నుఖం లేకపోగా లలితజీవితం వాళన మవుతుంది; అదీగాక, లలితకు ఊపిరితిత్తుల జబ్బున్నది; క్షయ కావచ్చునని వైద్యులు కంకిస్తున్నారు

మొదటిద తల ఉన్నవా డెవెడూ అలాటి ఉత్తరం బనాయిస్తాడని వినయ దనుకోలేదు లలితకూ, తనకూ పాంఘికాచారాలలో గల వ్యత్యాసంవల్ల వాళ్ళిద్దరికీ మధ్య పెళ్ళి అనూహ్యం అందుకనే అతను తనప్రేమను వోషంగా పరిగణించు కుంటూ వస్తున్నాడు.

అయినా బ్రహ్మసమాజంవాళ్ళలో తనకూ లలితకూ పెళ్ళి సాధ్యమన్నభావం వ్యాపించిఉండటం తెలుసుకుని, అతను ఒక విధంగా అనందం పొందాడు.

ఇంతలో పానుబాబు త్రవ్వకమయ్యాడు వెంటనే ఆకాశరామన్న ఉత్తరంవెనక ఏమున్నదీ వినయదీకి తెలిసిపోయింది పానుబాబు వెంటనే అనలువిషయానికి రాక, మనుషుల ప్రప ర్తనగురించి, అందువల్ల ఇతరులకు కలిగే చిక్కులను మనుషులు గ్రహించకపోవటం గురించి దొంగతండుగురుగా ఉన్ననెంచసాగాడు.

“ఇదంతా అనవసరం. అనలువిషయానికి రండి. నేను మీదపడి కొట్టను,” అన్నాడు వినయదు.

“మీరు హిందూవై ఉండి పరేశబాబుకారింటికి వస్తూ పోతూ, వారికుమార్తెల మీద ప్రవాదులు పుట్టేలాగ చెయ్యటం భావ్యమేనా?” అన్నాడు పానుబాబు.

“చూడండి, పానుబాబూ! జనం పెప్పించే ప్రవాదులకు నేను బాధ్యుణ్ణికాను. మీ బ్రహ్మసమాజంవాళ్ళు పరేశబాబుకారి కుమార్తెలను గురించి ప్రవాదులాడటం సమాజంవారికే తలవంపులుగాని, పరేశబాబు కుమార్తెలకుకాదు,” అన్నాడు వినయదు.

“ఒకపిల్ల తన తల్లిబాటున ఉండక, వరాయివాడితో స్తీమరులో ప్రయాణిస్తే నడగురూ అనుకోరా?”

“బాహ్యసంఘటనలనూ, మనుష్యుల మనస్తత్వాలనూ ఏకంచేసి చూడదలిచిన పక్షంలో మీరు హిందూసమాజాన్ని వదలి బ్రహ్మసమాజంలో ఎందుకు చేరవలసి వచ్చిందో చెప్పగలరా? అయినా ఈ విషయాలు చర్చించి ప్రయోజనం కేదు. నా ధర్మం ఏమిటో నేను విర్ణయించుకోగలను. అందులో మీరు నాకు రవంత సహాయంకూడా చెయ్యలేరు.”

పాపబాబు పెళ్ళినాక వినయుడు చాలా వ్యధపడ్డాడు. తన కారణంగా పరేశబాబు కుమార్తెలపైన కిక్కురింపించబడటమూ, లలిత భవిష్యత్తుకు అపాయం కలగటమూ అన్న ఆలోచనలు ఆతన్ని బాధించాయి.

వినయుడి ఇంట ఆతనికి, పాపబాబుకూ సంభాషణ నడిచే సమయంలోనే అవినాకుడు అనందమయ వద్దకు వచ్చి, వినయుడు లలితను పెళ్ళిచేసుకోబోతున్నాడనీ, బ్రహ్మనమాజంవాళ్ళద్వారా తన కీ సంగతి రూపిగా తెలిసిందినీ, వినయుడు చివర కిలాటి పని చేస్తాడని కామ గోరాతో ఏనాడో అన్నాననీ చెప్పాడు. ఆతను వెళ్ళిపోతూ పాపముడి చెవిసెకనాడూ ఈ కుభవార్త వేసి మరి వెళ్ళాడు.

అవినాకుడి మాటలు అనందమయ సమ్మతేదు. వినయుడు లలితను పెళ్ళి చేసుకునేదా వస్తే, ఆ సంగతి తనకు ఏనాడో తెలిసేది. వినయుడు చూడాయగా నైనా అమాట అమెతో అనిపిందలేదు. అందుకే అమె అప్పుడు వినయుడికి భోజనం పెట్టినాక, "ఏం నాయనా, అలా ఉన్నావు?" అని అడిగింది.

వినయుడు తనకు వచ్చిన ఆకాశరాచున్న ఉత్తరాన్ని అమె కిచ్చి, తనకూ పాపబాబుకూ మ్యూజిక్ ని పుర్వణ గురించి చెప్పాడు.

"ఇందులో అమ్మా దేముడి నువ్వు పరేశబాబు కుమార్తెను పెళ్ళాడబోతున్నట్లు చెప్పుకుంటున్నారటగా?" అన్నది అనందమయ.

"మా వివాహం సాధ్యమై ఉంటే అసవా దుడకబోను. కాని అది సాధ్యంకాదు కదా," అన్నారు వినయుడు.

"నీకు సాహసం ఉంటే లలితను పెళ్ళాడి అమెపైన వడిన అపవాదును తొలగించు," అన్నది అనందమయ

"ఏమిటమ్మా నువ్వనేది? నీ వినయుకు ఎక్కడినుంచో ఉడిపడ్డాడను కుంటున్నావా? నేను చేసుకొంటా నవగానే లలిత ఎగిరి గంతేస్తుందా?"

"నా కౌభయలేదు. అయినా నీ చేతిలో వున్నవని నువ్వు చెయ్యి. నువ్వు చేసుకోవటానికి సిద్ధంగా ఉన్నా ననటాని కేం?"

"దాన్ని లలిత అవమానంగా భావిస్తే?"

"కొత్తగా వచ్చే అవమాన మేమిటి? మీ రిద్దరూ పెళ్ళాకతారని జనం చెప్పుకుంటునే ఉండీరిగా?"

"కాని మనం గోరా సంగతికూడా ఆలోచించాలిగా?"

"ఇది గోరాను సంప్రదించే విషయంకాదు. వాడికి కోపం వస్తుందని నాకు

తెలుసు. కాని మన మేం చెయ్యగలం ? నీకు లలితపట్ల ఏమాత్రం అదరం ఉన్నావాళ్ళ సమాజం వాళ్ళు ఆమెపై వ చేసే దుష్ప్రచారాన్ని అరికట్టితారా."

వాళ్ళిలా మాట్లాడుతుండగా మహిముడు వచ్చి విషయంజ్ఞి నానా దుర్భాషలు అలాడు పరేకదాటు కుటుంబం విషయంజ్ఞి బుట్టలో వేసుకున్నదన్నాడు వాళ్ళు విషయంజ్ఞి నాశనం చేస్తారన్నాడు. అతను వెళ్ళినదాకా విషయంజ్ఞి తలవంచుకుని, నోరేత్తలేదు.

మహిముడు వెళ్ళగానే ఆనందమయి విషయంజ్ఞికో. "నీవు వెళ్ళి పరేకదాటుతో మాట్లాడు అలా అయితే అన్నిచిక్కులూ విడిపోతాయి," అన్నది.

ఆమె సుచరితను చూచి దోయి. "ఈ గొడవ విసగానే కలగారుపడి వచ్చాను. ఉన్న విషయంజ్ఞిదేనా ? వాడు నేనుంటా తనమీద వేసుకుని మహాబాధ పడు తున్నాడు," అన్నది.

"లేదు, లేదు. ఈ అల్లరింతా లలిత చేతేకూలా తెచ్చిపెట్టుకున్నదే. ఆ స్తీమరు లోనే లలితకూడా ఎక్కుతుందని విషయంజ్ఞికు తెలియదు. వాళ్ళిద్దరూ కూడబలుక్కుని స్తీమరుప్రయాణం చేసికట్టుగా అంతా సూట్లాడుకుంటున్నారు. అభిమానంకొద్దీ లలిత విషం చెప్పటంలేదు," అన్నది సుచరిత.

"ఏమైనా దీప్తిగురించి ఏవో ఒకటి చెప్పుకోలిగదా ?" అన్నది ఆనందమయి. లలితకోసం విషయంజ్ఞిదేమైనా చెయ్యటానికి సిద్ధంగా ఉంటాడా? ఆమె సూచించింది.

"లలితకూడా వెళ్ళికి ఒప్పుకుంటుంది దానిమనసు నాకు తెలుసు. కాని విషయంజ్ఞి తన సమాజాన్ని నిడిచిపెడతారా ?" అన్నది సుచరిత.

"తప్పునినరి అయితే విడుస్తాడేమో. కాని అది అశాస్త్రమా ? నాయుంటో దిగి లిసనాళ్ళ పాటించే అచారాలను నేను పాటించను. నన్ను వాళ్ళు కిరాస్తానీ అంటారు. ఆ తమాత్రాన అది వాయిల్లు కాకపోయినా? వాళ్ళ నానాళ్ళు కాక పోయారా ? మనుషులు కలవటానికి ఉభిప్రాయభేదాలు అడ్డురావా ?" అన్నది ఆనందమయి.

ఈ ధోరణికో ఆనందమయి వాటానేవు మాట్లాడింది. వారి సంభాషణ మధ్య లలితకూడా వచ్చింది. కాని ఆనందమయి వాదన సుచరిత అభిప్రాయాన్ని మార్చి నట్లు కనబడలేదు. ఆనందమయికి నిరాశ కలిగింది. అనలుసంగ తేమంటే గోరాకు సుచరితను చేసుకోవాలని ఆమె కోరా. గోరాకు హిందువులపిల్ల నిచ్చి చెయ్యటం సమ్మతంకాక ఆనందమయి చాలా సంతోషంబాటు తిప్పికొట్టి, గోరాకు వెళ్ళి ఇష్టం లేనది చెప్పింది. ఇంక రెండుమూడు రోజులలో గోరా విడుదల అయివస్తాడు.

ఈలోపల సుచరిత్రను కదిలించి చూశా మనుకున్నది అనందమయి. కాని సుచరిత్ర కనలేదు. దంపతులిద్దరూ ఒకే సమాజానికి చెందిఉండాల్సన్న పెళ్ళాసాన్ని అమె అనందమయి మాటలు విని వడలుకునేలాగా కనబడలేదు.

ఈలోపల వినయముడు రేకబాబుద్దకు వెళ్ళి. లలితపై న వచ్చిన ప్రేమను రద్దుచెయ్యటానికి తా నామెను పెళ్ళాడటానికి "ద్దంగా ఉన్నానని చెప్పాడు.

"ఈ కలిజడి అంత ముఖ్యమైనదికాదు. వాళ్ళు ఇవాళ గోలగా చెప్పుకున్నది రేపు మరిచిపోతాము. ఇందుకోసమై నువు తొందరపడి ఎలాటిత్యాగమూ చెయ్య నవసరంలేదు," అన్నాడు పరేశబాబు.

"నేను అబ్బగా నా ధర్మంగా భావించి ఈ సూచన చెయ్యబలలేదు. మీరు సరే నన్నట్టయితే ఎంతో సంతోషంగా -- నేను భయపడిందల్లా -- అని వినయము తడుపుకున్నాడు.

"నీ భయానికి కారణ మేమీ లేదు. లలితకు నువ్వంటే ఇష్టమని సుచరిత్ర నాతో అన్నది," అన్నాడు పరేశబాబు.

ఒక్కసారిగా వినయుడి శరీరం అనందంతో పులకించింది; "నే నామెకు తగిన వాణ్ణి మీకు తోస్తే నాఅంత భాగ్యశాలి ఉండదు," అన్నాడు.

వినయుణ్ణి అక్కడే ఉండమని పరేశబాబు తనభాగ్యము చూడబోయాడు. తరవాత వినయుణ్ణి పైకిపిలిచాడు. అతన్ని చూస్తూనే పరేశబాబుభార్య. "మతం పుచ్చుకోవటానికి ముహూర్తం నిర్ణయించవలసిఉంటుంది," అన్నది.

"మతం పుచ్చుకోవటం తప్పనిసరా ?" అన్నాడు వినయముడు.

"అదేమన్నమాట; తప్పనిసరికదా; లేకుండా బ్రహ్మసాసనామాజికల పిల్ల నెలా పెళ్ళిచేసుకుంటారు ?" అన్న దామి.

"బ్రహ్మసమాజ మంటే నాకుచాలా అభిమానం. దానికి వ్యతిరేకంగా నే నెన్నడూ ప్రవర్తించలేదుకూడా."

"అలాంటప్పుడు మతం పుచ్చుకోవటాని కేం ?"

"ఏమీలేదు. కాని నేను హిందూసమాజాన్ని త్యజించలేను."

"అలాంటప్పు డీ ప్రస్తావన తేవటమేతప్ప. మా పిల్లలను పెళ్ళాడేది మమ్మల్ని చూసి జాలినదా, లేక మా ఉద్దరింపుకా ?"

తనసూచన నారి కవమానకర మయిందని తెలిసి వినయముడు చాలా బాధపడ్డాడు. తాను లలితను పెళ్ళాడటానికి పరేశబాబు సమ్మతించడని తేలిపోయింది. "నన్ను మన్నించండి," అని అతను అక్కడినుంచి బయల్దేరాడు. వెళ్ళిపోతుండగా ఎరందా

మూల లలిత ఉత్తరాః రాసుకుంటూ, అతని అడుగులదప్పుడుకు తల ఎత్తిచూసి, అందోళన చెందింది అతను ఆమెను చూసి కలవంచి, మాట్లాడకుండా వెళ్ళి పోయాడు.

6

గోరా జైలునుంచి విడుదల అయి బయటికి వచ్చేసరికి అతనికోసం వరేకబాబూ, వినయదూ పేచికన్నాకు, సరేకబాబును చూడగానే గోరాకు ఎన్నడూ లేనంత అనందం పొంగివచ్చి, అయిన పాదాలు తాకి ప్రణామం చేశాడు. వారు ముగ్గురూ కలిసి బండిలో ఎక్కబోతుండగా, అవినాకుడు కొంతమందిని వెంటబెట్టుకుని వచ్చి, రోడ్డు వక్కనే గోరాకు గొప్ప సన్మానసభ జరప యత్నించాడు. అతను తెచ్చిన పూలదండలూ అందరూ కలిసి పాడిన పాటా చూసి గోరా చీరించుకుని "అవండి, అవండి! ఏమిటి పాచ్చు?" అని అరిచాడు.

నీమడలో వాళ్ళు కలకత్తాకు తిరిగి వచ్చాక, గోరా కృష్ణదయాకుడితో, "జైల్లో నేను అసవిశ్రుణ్ణమాను ప్రాయశ్చిత్తం చేయించుకుంటాను," అన్నాడు.

అలాటి దేమీ అవసరిం లేదు నీ విషయంలో ఎలాటి ప్రాశ్చిత్తమూ అక్కర్లేదు; నా మాట నమ్ము." అన్నాడు కృష్ణదయాకుడు అచారాలను గురించి ఎంతో పట్టుదల గల తన తండ్రి తన ప్రాయశ్చిత్తాన్ని అంత తీవ్రంగా ఎందుకు వ్యతిరేకిస్తున్నాడీ గోరాకు బోధపడలేదు. భోజనాలదగ్గరకూడా, వినయం మైసాది పోతాడని గోరా కొంచెం ఎదంగా కూర్చుని భోజించాడు.

భోజనం లయాక, గోరావద్దకు చుహానుడు వచ్చి, విషయమిది తన కూతురికి పెళ్ళిరోజు నిశ్చయించవమనీ, లేకపోతే వినయం ఏ బిహ్మసామాజికులనో పెళ్ళి చేసుకొని మత భ్రష్టుడవుతాడనీ గట్టిగా చెప్పి వెళ్ళాడు.

"ఏమిటిదంతా?" అని గోరా విషయం అడిగాడు.

"అది కొద్దిలో చెబితే తేలేనే కాదు. అసలువిషయం మేముంటే, నేను లలితను పెళ్ళాడని సక్షంలో ఆమె యావజ్జీవమూ వాళ్ళ సమాజంవారిచేత తిట్లు తినే పరిస్థితి ఏర్పడింది. ఆ పరిస్థితినుంచి ఆమెను కాపాడటం నా చేతిలో ఉన్నది," అన్నాడు వినయం.

గోరా మండిపడ్డాడు; లలితకు న్యాయం చెయ్యటంకోసం నీ సమాజానికి ప్రోహం చేస్తావా అన్నాడు. తాను లలితను వివాహం చేసుకోవటం లేదని చెప్పక వినయం వివాహం చేసుకోవటం సక్రమమేనని వాదించాడు. మతం చునుపుల కోసమేగాని, చునుపులు మతంకోసం కాదన్నాడు. ఇద్దరూ ఘాటుగానే వాదించు

కున్నాడు. వినయుడి వవాళ్ళకు గోరా సమాధానం చెప్పలేక, “వన్ను బాదించేదల్లా నువు ఒక బ్రాహ్మకన్యకోసం నీ సమాజానికి ఎంత కాగలుగుతున్నావు. నా కది సాధ్యంకాదు ఎన్ని లోపాలుండనీ, నాకు భారతదేశం కావాలి. దానికి నాకూ మధ్య వెంట్రుకనానీ ఎడం ఏర్పడ్డా నేను సహించలేను,” అన్నాడు.

గోరా ఈ ఘనోపేషణను మరచలేకపోయాడు. వినయుడు ఒక పిల్లమీది మోజతో, ఇంకొకరి మయాక, తనకు శాశ్వతంగా దూరం కాగోరుతున్నాడు. అవిశకుడు మళ్ళీ కొంతమందిని వెంటపెనుకు వచ్చి, గోరా ఆర్థదర్మాన్ని ఉద్ధరించటానికి స్పర్టిక అవకాశపురుషుడని ఉపన్యాసం ఇచ్చి, అందుంచేత గోరాకు జేజేలు కొట్టించాడు. గోరాకు తాను ఒంటరిగాడైపోయినట్లు భావన కలిగింది.

ఇంతలో అనందమయి అతన్ని కన్నులీరి బిరుదుచేసింది. అతను చెళ్ళేసరికి అనిందమయి వెంట గురువిత ఉన్నది. సుచరితకు ఇచ్చుడు గోరామనసులో ప్రత్యేక స్థానమున్నది. అమె మూలానే అతని దేశంలో ఆధవాళ్ళకూడా ఉన్నా కన్నది మొదటిసారి గుర్తించుడు. జైలులో ఉన్న నెలరోజులూ అతను విడవ ఉంటే అమెను చూరించి, జైలు పరిసరాలు అవాస్తవికంగా కనబడేటట్లు చేసు కున్నాడు. వినయుడు బ్రాహ్మచారికను సుగోరానీ వాదించిస్తాడు, గోరా ఆ వాదనను కొంతసరికి తప్పి చెప్పుకున్నాడక్కూడా. అందుచేత, అమెకోకుండా సుచరిత కనిపించేరికి అతనికి ఆశ్చర్యపడదాని కలిగాయి. అత నామెను చూస్తూనే, “మీ రిక్కడ ఉన్నారా?” అన్నాడు.

గోరా జైలుమూలంగా చిక్కిపోయి, కాలి తరిగి ఉండటం సుచరిత గమనించింది. అమెకు అతనిపైన గౌరవం మంత పెరిగింది.

“నువు లేని రోజుల్లో సుచరిత ద్వారా నీ నెంత ఊరటపొంచానో చెప్పలేను. నా కొక కూతురుంటే ఎంత సుఖపడితీతుందో ఇప్పుడు తెలిసి వస్తున్నది.” అన్నది అనిందమయి.

సుచరిత కొంచెంపేపు కూర్చుని, వెళ్ళిపోతూ విషయజ్ఞ తమ ఇంటికి రమ్మకి ఆహ్వానించింది. అమె తనను ఆహ్వానించలేదని గోరా కొంచెం కష్టపడ్డాడు. కాని, అందుకు కారణం గ్రహించాక లోపం తనలోనే ఉందని అతను గ్రహించాడు: నిజముడు మనుషు మధ్యనే నా మనలగుడు. అం గోరాకు చేతకాకపోవటం అతని లోపమే.

అతను గురించి మాట్లాడకాచితే సుచరిత వినయజ్ఞ తమ ఇంటికి పిలిచింది. అతన్ని చూడగానే అమె, “చూడండి, వినయబాబూ! అంతస్సులో ప్రతిబంధకాలు

లేనప్పుడు బయటి అవాంతరాలను పాటించ వసవర మేనుటి ?" అని అడిగింది.

"ఐనుటి అవాంతరాలను బొత్తిగా తృప్తికరించగలమా?" అన్నాడు వినయూడు.

మతం వ్యక్తికి సంబంధించినదా, నమాజావీ సంబంధించినదా అన్న సమస్య గురించి ఇద్దరూ చితిర్కిస్తుండగా వతీకు దొక పత్రికా, ఒక చీటీతెచ్చి సుచరిత్ర కిచ్చాడు.

ప్రతిక ప్రహసనమాటలవ్యాసరి. అందులో ఇలికా విషయాల పెళ్ళి తప్పిపోయిందనీ, దానికి దాదాం విషయండు పతం కూర్చున్నాని నివాకరించబడే ననీ, పేర్లు లేకుండా వార్త వేశారు

వినయూడు తన ఇంటి ఉన్నట్లు తెలపకుండా, సుచరిత్ర ఇలికా నొకసారి రమ్మని కబురుచేసి, తాను స్నానం చెయ్యబోయింది. ఈలోపుగా హరిమోహిని వంట ఇంట్లోనుంచి వచ్చి విషయంతో ఏదో సంతాపంతో వచ్చింది. అంతలో ఇలికా వచ్చి, వినయూడు చూసి, కోపంకూటం పెట్టింది. అది వినయూడికి పరిచితిమైన ముఖమే. కాస్తేపు చూసి ఇలికా, "నేను వెళ్ళాలి. సుకాకసారి వస్తానని దీక్షితి చెప్పి," అని హరిమోహినితో అని వెళ్ళిపోయింది.

సుచరిత్ర స్నానం చేసినప్పటికీ పరిచయండు వ్యతిరేక తీసి. అందులో గర్భపెట్టి ఉన్న వార్త ఉపసాదా నమాజంకొచ్చి ఇలికాను పొడవలకు చూపింది అతనికి తెలిసిపోయింది.

సుచరిత్ర స్నానం చేసినప్పటికీ, గతకుడికి భోజనం పెట్టి మూలకాని గలపింది. తరవాత వినయూడు చేతులూ, కాళ్ళూ కడుక్కికుండా భోజనానికి కూర్చోవటం చూసి హరిమోహిని. "మన హిందూ ఆచారాలంటే లక్ష్యం లేకపోనే బ్రహ్మ సమాజంలో చేరరాదా, నాయనా?" అన్నది.

"హిందూమతమంటే విషేదాలూ, విరుధాలూ తప్ప ఇంకేమీ లేదని శోచి నప్పుడు బ్రహ్మసమాజంలో కాకపోతే, శుభకల్లానో, కిరాస్తానీల్లానో చేరరాను. కానీ హిందూమతమంటే ఇంకా కొంతనమ్మకం ఉన్నది," అన్నాడు వినయూడు.

సుచరిత్ర ఇంటినుంచి బయలుదేరిన విషయండు ఒక చొటు చేరి. ఒక్కడ ఒక చెట్టువీడన కూర్చుని తన పరిస్థితి గురించి ఆలోచించసాగాడు. అతనికి తెలియ కుండానే పొద్దువారింది. వతీకుడు బడినుంచి వస్తూ అతన్ని చూసి. "హయి, టీకి పోదారదా?" అని చెయ్యివట్టుకుని పిదల్లేడు.

వాళ్ళిద్దరూ వరేశబాబు ఇంటిదాకా వచ్చేసరికి వినయూడు తన ఎత్తి, పైఅంతస్తు గదిలో ఉన్న పరేశబాబునూ, వీధికి వీపుపెట్టి కూర్చునిఉన్న ఇలికానూ చూశాడు.

వెంటనే అతను నతీకుణ్ణి విడిపించుకుని లోపలికి వెళ్ళి, మెట్లెక్కి పైకి వెళ్ళాడు. గదిలో పరేశబాబుమాత్రమే ఉన్నాడు; చిర వేళిపోయింది.

వినయుడు పరేశబాబు చూపిన కుర్చీలో కూర్చుంటూ "నేను ప్రతిరోజూ హిందూ వియమాలను ఉల్లంఘిస్తున్నాడంటుంటే చింతించేవ బ్రహ్మసమాజంలో తలదాచు కుండాచుకుంటున్నాను. నాకు మీరే సుఖం ఇస్తుందాలని నా కోరిక," అన్నాడు. ఈ ఆలోచన అతనికి కలిగించి పాపగుంట కిందకు వెళ్ళింది.

"నరేశాని, దీన్నిగురించి సమగ్రంగా చూచించావా?" అని పరేశబాబు అడిగాడు.

"ఇందులో ఆలోచించటాని కేముంది. చుంచి చెడ్డలు తప్ప; చేసిన తప్పు సవరించుకోవటమే నా తక్షణ కర్తవ్యం."

"మరి విశ్వాసాల విషయంలో బ్రహ్మసమాజంలో నీ అభిప్రాయాలు ఏకేద విస్తాయా?"

"నిజం బ్రహ్మంలే నాగో మరవిశ్వాసం పరిచితి పొందిందిని చెప్పలేను. నాకు జీవితంలో మతంతో భవనం కలగలేదు. సంచితంగా పెట్టుకున్న గణక హిందూమతాన్ని అపలంబిస్తున్నాను "

చాళాసేపు మాట్లాడిన మీ.ట పరేశబాబు వినయుడిని తొలగించి మరొకరిని సలహా ఇచ్చాడు. కాగా ఆలోచి చింతిస్తాడు.

ఇంతలో వారద వచ్చింది వినయు దడిగిన మూట గురించి పరేశబాబు తన భార్యకు చెప్పనేలేదు. వినయుడే తాను బ్రహ్మసమాజంలో చేరదలిచినట్లు ఆమెతో చెప్పాడు.

"ఎల్లండి ఆదివాసనాడు, పరేశబాబుగారు నాకు మతం ఇచ్చేట్టుంటే " అన్నాడతను.

"లేదు, నా కుటుంబానికి స్వార్థం ఉన్నచోట నేను బాంబేకుణ్ణి కలేదు. తిన్నగా బ్రహ్మసమాజానికి దరఖాస్తు పెట్టుకోవాలని ఉంటుంది," అన్నాడు పరేశబాబు.

వినయుడికి నిరుత్సాహం కలిగింది. బ్రహ్మసమాజంవాళ్ళకు తాను దరఖాస్తు పెట్టుకోవటమూ, దాన్ని వాళ్ళ పత్రి లో ప్రచురించటమూ, ఏ రిస్కీకులలో తాను బ్రహ్మమతం ప్రచురించుకున్నాడో తెలియకుండా తన హిందూమతం ఆ సార్త చదవటమూ, అది గోరాకు తెలియటమూ, ఇవన్నీ రుచుకుంటున్నాడో వినయుడికి నీరసం వచ్చేసింది.

అత నేమీ అనకపోవటం చూసి పరేశబాబుభార్య. “వినయూడికి సమాజంలో ఎవరూ తెలిదు. నే నెప్పుడే పానుబాబును విడిచిపెట్టాను,” అన్నది. ఆమె సుదీర్ఘతీ విలిచి, “వినయబాబు ఎల్లండి అదివారంనాడు మన సమాజంలో చేరుకున్నాడు,” అన్నది. వినయూడింటే గౌరవఁగల సుదీర్ఘుడు చాలా సంతోషించాడు

పానుబాబును విడిచిపెట్టిన రవగానే వినయూడు వెళ్ళిపోవటానికి లేచాడు. వారద అపినా ఆగలేదు.

“కొండరపడవద్దు. స్థిమితంగా ఆలోచించుకో,” అని అతనికి పరేశబాబు మళ్ళీ సలహా ఇచ్చాడు.

వీధిలో అతనికి అవినాకుడూ మరి మఱురూ కనిపించారు.

“నువుకూడా రా, కాకివూరుతోటలో గోరా ప్రాయశ్చిత్తం చేసుకుంటున్నాడు” అన్నాడు అవినాకుడు.

“నా కిప్పుడు తీరికలేదు,” అ.టూ వినయూడు అవినాకుజ్ఞు వసించుకుని వెళ్ళి పోయాడు.

7

పానుబాబు వస్తునే లలితను విలిచి. గంభీరంగా, “లలితా, ఇది నీ జీవితంలో పరీక్షా క్షణం. ఒకవంక నీ సుతం, మరొకవంక నీ కోరికలు. దేన్నో ఒకదాన్ని ఎన్నుకోవాలి,” అన్నాడు.

లలిత మాట్లాడలేదు.

“నీకోసమే, మరెందుకో వినయబాబు బ్రహ్మసమాజంలో చేరదలచిన సంగతి నీకు తెలిసేఉండవచ్చు.”

జవాబులేదు.

“వినయూడి నిర్ణయం పరేశబాబుగారిని తృప్తిపరచవచ్చు; కాని ఇది సంతోష కరమైన నిషయనూ అని తేల్చుకోవల్సివదానివి నువు. ఇందులో సంతోషప్రదమైన దేమైనా ఉందా అని సమాజండ్లొక్కొక్కరినూ నువు ప్రశ్నించుకోవాలి సమాజం తరపున నీను నేను కోరుతున్నాను.”

జవాబులేదు.

“బ్రహ్మసమాజ చరిత్రలో ఇదొక దుస్సహ వలమకుసగా కాళ్ళెంకగా ఉండి పోయింది నీకు సమ్మతమేవా?”

లలిత రాయిలాగా రూపున్నది.

“కాంతలు మనిషిని నీరసపెడతాయి. అవి ఒక్కొక్కసారి ఒక వ్యక్తి నేగాక

అనేక వందలమంది జీవితాలను భ్వనంచేస్తాయి. అలాటి దౌర్బల్యం క్షమించ దగినదా, లక్షణం. ఒక్కడేకం ఆగి ఉండు."

"వద్దు, వద్దు పానుబాబూ! మీరు మమ్మల్ని క్షమించవద్దు మీ సూటి పోట్లకు మే నులవాటు అదిపోయాలి. మీరు మమ్మల్ని క్షమించేట్టు చే మా కది దున్ను, ముపుకుంది!" అన్నది లలిత అవేశంతో.

పానుబాబువైతిరి వరేకబాబుభార్యకు కొంచెంకూడా నచ్చలేదు. వినయంజ్ఞ సమాజంలో చేర్చాలని అమెకు తీవ్రమైకొంత. అందుకు తన భర్తసహాయం లేదు సరేకదా, పానుబాబుకూడా కలిసిరావలసిలేదు. ఈసవి తనవల్లనే కావాలని నిశ్చయించుకుని, అమె నతీకుణ్ణి వెంటబెట్టుకుని విషయమే ఇంటికి వెళ్ళింది.

"చూడు, వినయబాబూ! నీకు సమాజం అధికార్లు తెలీదు. అందుచేత నా కింత ఉత్తరం రాసిఇచ్చావంటే నేను దాన్ని సమాజం అధికార్ల కిచ్చి, అదివారంనాడు నీ మతస్వీకారం జరిగేటట్టు చూస్తాను." అన్న దామె.

ఏమి జరిగినా వినయదీక్ష ఒకటిగానేతోచింది. అతను అమె కోరినట్లు ఉత్తరం రాశిచ్చాడు. అమె వెళ్ళిపోతూ లలితకూ, అతనికి వెళ్ళి జరగటం గురించి చూచాయగా ఒక ముక్క అని వెళ్ళిపోయింది. అమె ఇంటికి చేరుతూనే లలిత గదికి వెళ్ళింది.

"ఎక్కడికి వెళ్ళావమ్మా?" అని లలిత అడిగింది.

"వినయదీ గదికి."

"ఎందుకూ?"

"ఇందుకూ?" అంటూ వినయడు రాసిచ్చిన ఉత్తరాన్ని అమె లలిత కిచ్చింది. దాన్ని చదివేసరికి లలిత ముఖం జేపురించింది.

"ఈ ఉత్తరం సంపాదించటానికి ఎంత ఒత్తిడి చెయ్యవలసివచ్చిందో తెలసా?" అంటూ అమె వెళ్ళిపోయింది.

మర్నా దామె సమాజానికి బయలుదేరబోతూ ఉత్తరంకోసం చూస్తే అది ముక్కలు ముక్కలుగా చింపిఉన్నది ...

మర్నాడు పానుబాబుకాలం గోరా సునిత ఇంటికి వచ్చాడు. సునిత ఒంటరిగా అతనితో మాట్లాడటానికి జంకి, హరిమోహినిని తీసుకువచ్చి కరివయం చేసింది. హరిమోహిని గోరానుగుించి చాలా విని హుతోషించిఉన్నది. అతను సాక్షాత్తు శివుడి అనరావశ్యంలాగా ఉంటాడని ఆమె కలలోనూగా అనుకోలేదు.

“నాయనా, మరొకసారి నీకు భోజనం పెడతామగావి. ఈ పూటకు ఫలహారం చేసి మరీ వెళ్ళు,” అంటూ హరిమోహిని వంటఇంట్లోకి వెళ్ళింది.

వెంటనే గోరా సుచరిత్రకేసి తిరిగి, “విషయానికి బ్రహ్మసమాజ నియమాల ప్రకారం పెళ్ళి జరిపాలని చూడటం న్యాయమా?” అన్నాడు.

సుచరిత్రకు కొంచెం రోషం వచ్చి, “బ్రాహ్మ వివాహావిధి అక్రమమైనదని నన్ను అనమంటారా?” అన్నది.

“నిన్ను భక్తమైనమాట ఏదీ అనను. మును సంకుచిత బుద్ధులలో చేరేదానివి కావని నాకు తెలుసు. ఒక ప్రత్యేకమైన పార్టీకి సంబంధించిన మనిషిలాగా ఆలోచించవద్దు,” అన్నాడు గోరా.

“మీరూ ఒక పార్టీకి చెందినవారే కదా?”

“కాను, నేను హిందువుణ్ణి, హిందువుల కొక పార్టీ లేదు. హిందువు లొక జాతి; చాలా విస్తృతమై, వైవిధ్యంగా జాతి.”

“అలా అయితే హిందువులు పార్టీవైఖరి అవలంబించటం దేనికి?”

“దెబ్బలిన్నవా డెడ్డుకు అత్యరక్షణ ఉసుకుంటాడు : రాయి కొడు గనక : ప్రాణం ఉన్నది గనక :”

“నేను ఉత్తమ మానవధర్మ మనకునేదాన్ని హిందువులు ప్రమాదంగా భావిస్తే ఏం చెయ్యాలి?”

“నీ దృష్టిలో దర్శింపయినది. ఈ విస్తృతజాతికి దెబ్బ అయిన పక్షంలో నీ దృష్టిలోనే ఏదో దోషమున్నదన్నమాట. నీ సమాజంయొక్క విశ్వాసాలే సరైన వనుకుని శత్యానాలకు పూనుకోవటం సరికాదు. ఒక పెద్ద వశవలో ఒక చిన్న చిల్లికొలదింటి ఎంతో దృష్టిలో సరికావచ్చు; కాని, హిందువుల అధిష్టమై ప్రమాదం ఉంటుంది. నీ సంకుచిత విశ్వాసాను అండరూ అమోదించాలనీ, అండరు మనుషులూ ఒండేననీ, అందుచేత బ్రాహ్మసమాజంలో సభ్యులు కావటానికి పుట్టారనీ ఎలా భావించగలవు? ప్రపంచాన్నంటే జయించి భయ అధీనంలోకి తెచ్చుకోవాలనుకునే బందిపోటుదేశాలకూ, వైఖరి గింవారికి తేడా ఏమిటి?”

గోరా ఈ విధంగా మాట్లాడుకుంటూ పోతుంటే సుచరిత్ర తన్మరాయులై విస సాగింది. అతనిని ఓట్టిఉపదేశాలు కావు. అతని మాటల వెనక ఉన్న సత్యం శక్తికి ఓట్టినట్టూ, ఎటువంటి ప్రత్యక్షమైనట్టూ ఆమె భావించింది. ఆమె డురు చెప్పబోవటం చూసి గోరా, “నా మాటలు నీకు కలుపుగా ఉండవచ్చు. నేను

ప్రతిపక్షానికి చెందినవాణ్ణనే భావంతో నామీద ఎదురు తిరగవద్దు. నువ్వు నా ప్రతిపక్ష మనుకున్నట్టయితే నే నసలు మాట్లాడేఉండను,” అన్నాడు.

“లేదు, లేదు. నా సంగతి మరిచిపోఁ జు మీరు చెప్పేది చెప్పండి. నేను అర్థం చేసుకోవటానికి ప్రయత్నిస్తాను,” అన్నది సుచరిత.

గోరా మరికొంత సేపు ప్రసంగించి చివర కిలా ముగించాడు.

“హిందూమతంలో అన్నిరకాల విశ్వాసాలకూ చోటున్నది. అది అందరికీ తల్లి. అది మనిషిని, మనిషిగా పరిగణిస్తుంది గాని, ఒక మతంవాడుగా పరిగణించదు. వివేకులనూ, వివేచనా వైవిధ్యం గలవారిని, అవివేకులనూకూడా ఆదరిస్తుంది. క్రైస్తవమతం వైవిధ్యాన్ని సహించదు. క్రైస్తవులవిద్య చదువుకోవటంచేత మతం హిందూమతంలోని వైవిధ్యం చూపి అసహ్యపడుతున్నాం. ఈ దుష్ప్రభావంనుంచి దియటపడితేనేగాని హిందూమతంతాలాకు పరమసత్యాలు మన కర్థంకావు.”

అత సలా మాట్లాడుతుండగా అక్కడికి పాముబాబు వచ్చాడు. అతను వీధిలో నుంచే గోరాగొంతు వినిఉండటంచేత, సుచరిత తనకు అతనితో ప్రసంగించే తీరిక లేదన్నాకూడా పచ్చి కూర్చున్నాడు. గోరాకు ఫలహారం అయిందేమో చూపే మిషమీది సుచరిత వెళ్ళిపోయింది.

పానుబాబు గోరాను చర్చలోకి దింపుతూ, “అదివాగంనాడు వినయబాబును బ్రహ్మ సమాజంలో చేర్చటానికి ప్రయత్నాలు జరుగుతున్నట్లు మీకు తెలుసుననుకుంటాను?” అన్నాడు.

గోరా తనకు తెలియదన్నాడు. పానుబాబు వెంటనే తనకు తెలియజేసేటట్లుగా అతను, వినయం తన సమ్యక్తి కొరబోదనీ, అతని ముందుకు వెళ్ళే సమ్యక్తంబడిమే ఆ మతంమీద ఆధిపతి గుండన్నట్లు గుర్తు అవే అన్నాడు.

“నేను మిమ్మల్ని ముఖ్యంగా ఆడిగించుకున్నది ఏమిటో, పానుబాబు సరేకబాబు కుటుంబంలో వ్యక్తిని పెళ్ళాడటాన్ని మీరు ఎంతో ఆసక్తిచూపారా.” అన్నాడు పానుబాబు.

గోరాకు మండిపోయింది. నేనీ విషయం మీతో చెబుతున్నాను చర్చించాలి పానుబాబూ? వినయం నాన్నే హితుడుగాని మీన్నే హితుడుకాడే!” అన్నాడు.

“నేను బ్రహ్మసమాజం పక్షం అడుగుతున్నాను.”

“ఆ సమాజానికి నాకూ ఏమీ సంబంధంలేదు.”

ఏళ్ళలా పుర్రుబిడుతుండగా సుచరిత వచ్చి, పక్కగదిలో ఫలహారం చెయ్యటానికి గోరాను తీసుకుపోయింది. అమెతో ఒంటరిగా మాట్లాడటానికి పానుబాబు చేసిన ప్రయత్నాల నామె రన్యపెట్టలేదు. అమెకొసం కొంటేపు చూసి పానుబాబు అమెకు ఉత్తరం రాసిపెట్టి వెళ్ళిపోయాడు.

తలవూ గోరా వెళ్ళిపోతూ సుచరితతో, “నీ స్థానం విస్తృతమైనది భారత దేశంలో! నిన్నిక్కడ సుస్థిరంగా నిలిపేదాడు నేను నీదలను. నువ్వు పాటించవలసిన విశ్వాసాలూ, చత్యమూ ఎవరో చెప్పేమాటలు నావు నీవు ఆనందభ్యాకులైన దేశీయులతో బంధాలు కలిగివున్నావు. నువ్వు పుట్టకమునుపే నీ దేశవ్రజలు నీ కొక స్థానం ఏర్పాటుకేశాడు. వారు నీ కేమీ లాభనీ, వారికి నువ్వేమీ కావనీ ఎన్నడూ అన వద్దు. అలా అన్నక్షణాన నీ మరణమూ, నీ బలమూ కలిగి మాయమవుతాయి. లేవు మళ్ళీ కనిపిస్తాను.”

వినయం బాసంవచనమువగ్గిరికి వెళ్ళి తాను మర్నాడు బ్రహ్మసమాజంలో చేర బోతున్నాననీ, తనకు విజంగా హిందూ మతచారాలలో విశ్వాసం లేదనీ, కేవలమూ యుక్తితోనే వాటిని సమర్థిస్తూవచ్చాడు. గావి సజ్జమైన ప్రగఠవిశ్వాసంతో కాదనీ చెప్పాడు.

అతను మతం మార్చుకోవటానికి ఆనందమయి ఎంతమాత్రమూ ఒప్పుకోలేదు. “ముప్పైకోట్లమంది ఉంటున్న ఊరలో నీకు స్థానం లేకపోయిందా? చిత్త శుద్ధిగా

నువు కొన్ని అవధాన పాటి. చలేకపోతే ఇతరులచేత తిట్లుతిను. నేను పడుతున్నాను కానా! నన్నందఱు కిరస్తానీ అంటున్నారు. నేను నా సమాజాన్ని వదులుకున్నానా?" అన్న దామె.

"బ్రహ్మసమాజంలో చేరకానవి మాట ఇచ్చాను. వెనక్కు లాగటానికి లేదు," అన్నాడు వినయుడు.

ఇంతలో లలిత వచ్చింది. వినయుడు అంతరికి వెళ్ళిపోయాడు. అనంతమయి లలితా వినయుణ్ణి గురించి మాట్లాడుకున్నారు. రేపు వినయుడు బ్రహ్మమత స్వీకరణ చేస్తున్నాడని అనందమయి అనేసరికి లలిత, "దేనికి? అంత అవసరమేం వచ్చిందీ?" అని అడిగింది.

"అయితే అవసరమే లేదా?" అన్నది అనందమయి అశ్చర్యంతో.

"ఎంతమాత్రమూ లేదు."

"మాట ఇచ్చాను, తిరగనంటున్నాడు వినయుడు."

"ఇలాటి విషయాల్లో మాట నిలబెట్టుకోవటంలో అర్థంలేదు. అభిప్రాయం మార్చుకోవచ్చు; దాని కేం?"

"అమ్మా, దావరికాని కిది సమయంకాదు. మతం మార్చుకోకుండా నిన్ను పెళ్ళాడటం సాధ్యంకాదని వినయుడి ఉద్దేశం."

"నా కలాటి నమ్మకాలు లేనేలేవు. మనుషుల మధ్య సంబంధా భేదపడటానికి మతాలు అడ్డాచ్చేమన్నాడైతే భిన్నమతాలవారి మధ్య స్నేహానికి అవకాశమే ఉండదు. అన్ని మతాల మధ్యా ఎత్తయిన గోడలు లేవవలసిందే." అన్నది లలిత.

అనందమయి నానస్సు చాలా తేలికపడింది. ఆమె వినయుణ్ణి, లలితనూ ఒక చోట చేర్చి, మాట్లాడుకుంటూ ఉండమని తాను ఫలహారం తయారు చేసే టిషు మీద అవతలికి వెళ్ళింది.

లలితా వినయులు మనసెచ్చి మాట్లాడుకున్నారు. ఒకరి మతాల ప్రమేయం మరొకరి కుండనవసరం లేదు.

"మీరు మతం మార్చుకునే అవకాశానికి గురికావటం నేను సహించలేను," అన్నది లలిత. వారిద్దరూ ఇరవై విమిషాలపాటు సంభాషించుకున్నారు. తరవాత ఇద్దరూ కలిసి సరేకబాబువద్దకు వెళ్ళారు.

"నేను సంఘం ఎడట మీ ప్రమాణాలూ చెయ్యడంలేదు. మీ మిద్దరమూ ఏకం కావటానికి మీ అశీర్వచనం ఒక్కటే చాలు," అన్నాడు వినయుడు సరేకబాబుతో.

పరేశబాబు కొంచెం ఆలోచించి, “అయితే నువ్వు హిందూ సమాజంలోనే ఉంటావన్నమాట ? బ్రహ్మసమాజంలో చేరవు ?” అన్నాడు.

“లేదు,” అన్నాడు వినయం.

పరేశబాబు అలితతేనీ చూశాడు.

“నన్నా, నా మతం నాకే ఉంటుంది. కాని నా విశ్వాసాతో ఏకీభవించని వారిని వెలివేయాలేను. మన సమాజంలో నా విశ్వాసాలే గలవాళ్ళను కొందరిని నేను నావాళ్ళుగా చూడలేను. బ్రహ్మసమాజం వెళ్ళు అంతా బ్రాహ్మణే ననుకునే దాన్ని, కాని ఆ అభిప్రాయం నా కిప్పుడు పూర్తిగా పోయింది,” అన్నది అలిత.

“కాని రేపు మీకు పుట్టినట్టే తరాలవాళ్ళందరి బాధ్యతా మీ పొంతం కాదు, సంఘానివి కదా !” అన్నాడు పరేశబాబు.

“అందుకు హిందూసమాజం ఉన్నది,” అన్నాడు వినయం.

“హిందూసమాజం వాళ్ళను ఆకరించకపోతే ?”

“హిందూసమాజం అన్ని మతాలవాళ్ళనూ ఆదరిస్తుంది.”

ఇద్దరూ మతం గురించి తర్కించుకున్నారు. అలిత వారి వాదనకు అడ్డుపెట్టి, “నన్నా ! బ్రహ్మసమాజం ద్వారా నే న సంపదమకున్న విశ్వాసాల మూలంగా నాకు మరొక సమాజంలో బాధలు ఎదురవుతాయని తెలుసు. కాని నే నందుకు భయపడను. నా బాధల్లా నా చర్యలు మీకు బాధ కలిగిస్తాయేమోననే,” అన్నది.

పరేశబాబు వినయంతో, “మన దేశంలో సాంఘికాచారాలు మతాచారాలతో ముడిపడిఉన్నాయి. ఇతర మతాలవారిని సమాజంలోనికి తీసుకుపోవటం ఎలా సాధ్యం ?” అన్నాడు.

వినయంకి ఆ చిక్కు అర్థమయింది. అతను అలితను పెళ్ళాడేమార్చితే, అలిత విగ్రహానికి దండం పెట్టాలి. పెడుతుందా ? ఆమె కది చరమరీత. వినయం దీక్ష విగ్రహారాధనలో నమ్మకం లేదు. పెళ్ళిలో విగ్రహం లేకుండా చూస్తాడు. కాని ఇలాటివి అసంఖ్యాకమైన సమస్యలుంటాయి. వివాహం స్మృతిగతమైన విషయం కాదు, సామాజికమైనది.

“కొంచెం వ్యభిచి తీసుకుని సావకాశంగా ఆలోచించండి. తొందర పడవద్దు,” అని తోటలోకి వెళ్ళిపోయాడు పరేశబాబు.

“సంఘంలో చెడ్డపనులకు తప్ప మంచిపనులకు చోటే లేదా ?” అని అలిత పనయణ్ణి అడిగింది.

“నాకు నా ముది భయం మేమీ లేదు. చత్వం సిద్ధమైన మన మిద్దరమూ నిలవగలిగితే మనమే నా ముది.” అన్నాడు వినయం.

పరేశబాబు భార్య వచ్చింది. “అమ్మమ్మనామంబో చేరే ఉద్దేశం మానుకున్నా పట్టణం నుండి దూరమే? అలిక జీవితం నాకనం చేద్దామన్నా?” అని వినయం అడిగింది.

“వినయబాబు మతం స్వీకరించటం ఇష్టం లేనివాళ్ళు మన సమాజంలో ఉన్నారు. నావు సక్రమ విద్యనా? అలా మతస్వీకారం చేస్తే నేం చెయ్యకపోతే నేం?” అని అలిక తల్లితో అన్నది.

“మతం మార్చుకోకపోతే పెళ్ళి ఎలా జరుగుతుంది?”

“హిందూవిధి ప్రకారం జరిగేటట్లు చూస్తాను.” అన్నాడు వినయం.

పరేశబాబు భార్యకు పట్టణం నుండి వెళ్ళింది.

“అమ్మో. వెళ్ళు. ఈ ఇంకనుంచి వెళ్ళిపో. ఎన్నడూ తిరిగిరాకు,” అన్న దామె అమర్యాదంగా...

కింగ్స్ బరోజాన అన్నప్రకారం గోరా సుచరితను చూడవచ్చాడు. అతను హరి మోహిని పూజాస్థానంలో దేవుడికి సమస్కరించరావటం చూసి, సుచరిత, ఆ విగ్రహంలో మీకు సమ్మతం ఉన్నదా?” అని అడిగింది.

అతను పెళ్ళి ఉపన్యాసం ప్రారంభించాడు. తనకు దేవుడతనవరం తలగలేదని అతను ఒప్పుకున్నాడు; కానీ తన దేశప్రజల ఆచారాలను తాను గౌరవిస్తానన్నాడు. విగ్రహం దేవుడికి ప్రతిరూపం. ఒక పుస్తకంలో ఒక సుహృత్త్వమైన భావం ఉంటే ఆ భావాన్ని అనేక ప్రమాణాల్నిబట్టి, అక్షరాల సంఖ్యను బట్టి కొలవం. అలాగే దేవుడు అనంతం. ఆ అనంతం భక్తులు చిన్నరాయిలో చూడవచ్చు. ఇలా మాట్లాడుతూ గోరా సుచరితను తనపక్షం చేసుకోవటానికి విశ్వప్రయత్నం చేశాడు. “నువ్వు దూరంగా వుండిపోతే నా భారతదేశం కోల్పోవదు. నువ్వు లేకపోతే అంతా వృధా! నేను నీకోసమే వచ్చాను,” అన్నాడతను.

సుచరిత కళ్ళు చెమర్చాయి. గోరా వెళ్ళిపోయార సుచరిత పైదాబామిడికి వెళ్ళి కాలం ఎలా గడుస్తున్నదీ తెలియకుండా, చల్లగాలిలో ఎచార్లు చెయ్యసాగింది. తనకోసం పరేశబాబు దాబాపైకి వచ్చినదాకా అమె అక్కడే ఉండిపోయింది.

ఇద్దరూ కిందికి వచ్చాక, పరేశబాబు, అలిక వినయం హిందూ వివాహవిధి ప్రకారం పెళ్ళాడిపోతున్నదనీ, అందులో విగ్రహపూజ లేకుండా చేస్తానని వినయం తన్నాడనీ చెప్పాడు.

“మీరు ఒప్పుకున్నారా ?” అన్నది సుచరిత.

“లేదు; కాని ఒప్పుకుంటాను. లలిత ఈ పెళ్ళివల్ల తనకు ఏర్పడే కష్టాలను సంతోషంగా స్వీకరిస్తున్నది. ఆమె చేసేది తప్పుకానప్పు డెలా అద్భుతమైన వేసేది ?” అన్నాడు సరేశబాబు

8

ఉదయం అగాయకు గోరా గదిలో ఒకటే సంచాయతి. మహిముడు వచ్చి గోరాచేతి కొర నత్రిక ఇచ్చాడు. వినయుడు హిందూమతం విస్మించి బ్రాహ్మ కన్యను పెళ్ళాడబోతున్నట్లు అందులో ఉంది. శశిముఖిని పెళ్ళాడతానని మాటఇచ్చి, ఇలా చేసినందుకు వినయుణ్ణి తిట్టి మహిముడు వెళ్ళిపోయాడు.

తరువాత అవినాకుడు వచ్చాడు. వినయుణ్ణి నానామాటలు అన్నాడు. అతని వెనకగా గోరాశిష్యులందరూ వచ్చి ఏవేవో మాట అన్నారు. గోరా ఎవరికి ఏమీ జవాబు చెప్పలేదు. వచ్చినవా రంతా వెళ్ళిపోయారు. వినయుడు ఇంటికి వచ్చి గోరా గదిలోకి రాకుండా పైకి వెళ్ళిపోతుంటే, గోరా అతన్ని పిలిచి, “బ్రహ్మసమా జంలో చేరుకున్నావా ?” అన్నాడు

“లేదు, చేరనుకూడా,” అన్నాడు వినయుడు.

గోరా తీవ్రంగా అతనితో వాదం వేసుకున్నాడు. వినయుడు యధానికి సిద్ధం గానే ఉన్నాడు. “నేను సమాజానికి బయట వేస రాక్షసిని మంచి చేసుకున్నట్లు చెయ్యలేను,” అనేకా దతను.

అతను బ్రహ్మమతం స్వీకరించకుండానే లలితను హిందూ వివాహవిధి ప్రకారం పెళ్ళాడుతున్నా నని గోరాకు తెలియజేశాడు.

“మరి సరేశబాబు సమ్మతించాడా ?” అని గోరా అడిగాడు

వినయుడు సరేశబాబు రాసిన సమ్మతిశిక్ష త్తరం గోరాకు చూపి, “సరేశబాబు లాగే నువుకూడా నూ పెళ్ళి అనుమతించు,” అన్నాడు.

సమ్మతించ నన్నాడు గోరా

“నేను ముస్లిము మిత్రు ణ్ణయితే అనుమతించిఉండువా ?” అని అడిగాడు వినయుడు. అప్పు డనుమతించేవా ణ్ణని గోరా ఒప్పుకుంటూ, “చెట్టు కొమ్మ విరిగితే అతడదు; చెట్టుకు పాకిన లత పడిపోతే ఎత్తపెట్టవచ్చు,” అన్నాడు.

అలాటన్నాడు, చెట్టు మరీ పెరునుగా ఉండటము, స్వల్పకారణాలకు కొమ్మలు విరగటమూ ఉండరా దన్నాడు వినయుడు.

వినయుడు ఆనందమయిచ్చిరికి పెళ్ళాక, మహిముడు వచ్చి తన సమస్యలు

వెళ్ళబోసుకున్నాడు. శశిముఖిని అవినాశుడి కిచ్చి పెళ్ళి చెయ్యాలి. అవినాశుడు గలతేసి ఒప్పుకున్నాడు. కట్నంమాట ఎత్తితే, చెవులు మూసుకున్నాడు. కాని అవినాశుడి తండ్రికి కట్నంపట్ట అంత విర్లత్వం లేదు. పిల్లకు భారీగా నగలు పెట్టా అన్నా చాయన. అరీదు పెంచకుండా నగలబదువు పెంచే కంసాలిని చూడాలి. తండ్రి కృష్ణదయాళుణ్ణి ఒక కొత్త స్వామీజీ పట్టాడు. రోజుకు మూడు స్నానాలూ, ప్రాణాయామాలూ చేశాంది, ఆ స్వామీజీ ముసలాయన ప్రాణాలు తీసేట్టున్నాడు. కృష్ణదయాళుడు చూచిబోతే, మహిముడు డబ్బు అడిగినప్పుడల్లా కళ్ళూ, ముక్కు, మూసుకుంటున్నాడు. అవినాశుడి తండ్రికి గల పుత్రవాత్సల్యం ఈయనలో కనబడదు...

హరిమోహినికి గోరామీద ఏమీ పదభిప్రాయం కలగలేదు. అతని ఉపన్యాసాలు ఆమె తల తెక్కులేదు. అతను ఎంతసేపటికీ తన ప్రతిపక్షిలను చీల్చి చెండాడతాడు గాని, తోటివారికి ఏమీ చెప్పడు. అతనినోట ఆమె ఏనాడూ నాలుగు మంచిముక్కలు నివలేదు. తమ ఇంటికి రావటంలో గోరా ఉద్దేశం సుచరితను బుటలో వేసుకోవటమేనని ఆమె రూడి చేసుకున్నది. సుచరితకు ఆస్తి వున్నది: దానిమీద గోరా కన్ను పడివుంటుంది.

గోరా మళ్ళీ ఇవాళకూడా వచ్చాడు. సుచరితతో ఏదో మాటలు ప్రారంభించాడు. గోరా సుచరిత శక్తులలో అంచులేని విశ్వాసం ప్రకటించాడు. హరిమోహిని మధ్యలో వచ్చి సుచరితను వంటపని చూడమని పంపింది. తరవాత ఆమె గోరాతో, "నువ్వు హిందువుడవే గదా. నాయనా : నీకు హిందూ సంప్రదాయాలంటే గౌరవమేగా : అలాటప్పుడు రోజూ వచ్చి, ఈదొచ్చిన పిల్లతో ఏమిటి మాట్లాడతావు : ఇలాటి ప్రవర్తన మంచిదేనని ఏ ధర్మశాస్త్రంలో ఉంది : శిష్యులు చాలా మంది ఉన్నారుట : ప్రవర్తన చూసి వాళ్లేమనుకుంటారు : నిన్న పొద్దుపోయిన దాకా మాట్లాడితివి. తెల్లవారిందో లేదో మళ్ళీ వస్తవి. అది పొద్దున లేచి ఒక్కపని చెయ్యలేదు. మీ ఇంటో ఆడపిల్లలు పనీపాటా చెయ్యకపోతే ఉరుకుంటావా : నా కీ ప్రపంచంలో ఉన్నది అంత ఒక్కతే. చెయ్యెత్తి దణ్ణం పెడతాను, దాని జోలికి రాకు. పరేశబాబు కింకా ఇద్దరు కూతుళ్ళున్నారు; వాళ్ళింటికి వెళ్ళు," అన్నది.

గోరా దిమ్మరపోయాడు. అతను వెళ్ళిపోయేటప్పుడు కింద వంట చేస్తున్న సుచరితకు చెప్పనన్నాడేదు.

అతను వెళ్ళిన మరుక్షణమే పానుబాబు వచ్చాడు. అతను వంటఇంటి వాకిలి

బయట నిలబడి “విన్నవా, సుచరితా? వినయుడు లలితను హిందూపద్ధతిలో పెళ్ళాడబోతున్నాడు. దీనికి కారకు లెవరు? నువ్వే! బ్రహ్మసమాజం దృష్టిలో నువ్వు దోషివి. నువ్వే వినయుణ్ణి, గౌరమోహనబాబునూ మీ ఇంటికి చేరనిచ్చావు. ఇవాళ ఏమవుతున్నదో చూడు. ఇవాళ నువ్వు లలితను చూసి జాలి దగ్గర వచ్చు; కాని రేపు నీకూ ఇదేవతనం కలగబోతుంది. యోచించు. మనం కన్న కలలన్నీ ఒక్కసారి స్మరించు. వెనక్కు వచ్చేయి.” అన్నాడు.

ఈ ప్రసంగమంతా మౌనంగా విన్న సుచరిత అతనికేసి తిరిగి, “నేను హిందువును!” అన్నది.

“హిందువువా? అంటే, గౌరమోహనబాబు ఉభయసంస్కారా నీకు ఉపదేశం ఇస్తున్నాడన్నమాట!” అన్నాడు పానుబాబు.

“అవును. ఉపదేశం పొందుతున్నాను. ఆయన నాకు గురువు.”

అంతదాకా ఆమెగురువు తానే అనుకుంటున్న పానుబాబుకు కొరదాదెబ్బ తిన్నట్లయింది : “హిందూసమాజం నిన్ను స్వీకరిస్తుంది నువ్వున్నావా? గౌరమోహన బాబు నిన్ను ఒక్కనాటికి పెళ్ళాడడు. చూస్తూఉండు!”

“ఆయన నా గురువని చెప్పలేమా?” అన్నది సుచరిత. ఆమెకు క్రోధంతో మెరిశాయి.

“నువ్వు చెప్పనిదికూడా అర్థం చేసుకోవచ్చుగా?”

“ఈ ఇంటినుంచి వెళ్ళు. మళ్ళీ నాకు కనిపించవద్దు,” అన్నది సుచరిత.

ఈ సభాషణ అంతా వింటున్న హరిమోహని మామగారి చెండి, తన ప్రార్థనలను దెవులు వింటివా డనుకున్నది.

గోరా ఇంటికి వచ్చేసరికి మహిముడు నిలిపించి, “వినయుడు ఆ బ్రహ్మసమాజం దాన్ని తెచ్చి ఈ ఇంటి కారవరం పెడితే నే నింకెక్కడికైనా లేచిపోవలసివస్తుంది. కుటుంబీకుణ్ణి, ఆడపిల్ల ఒకరినాణ్ణి,” అన్నాడు

“అలా ఎన్నటికీ జరగదులే,” అని చెప్పి గోరా అందరిమయినదగ్గకు వెళ్ళు తానే వినయుడిపెళ్ళి తమిళంబనే జరగబోతున్నట్లు తెలుసుకున్నాడు. “వారి పెళ్ళిప్రయత్నాలు నేను దగ్గిరుండి చెయ్యకపోతే ఎవరు చేస్తారు?” అన్న దామె.

గోరా అందుకు తీవ్రంగా అభ్యంతరం చెప్పాడు. అనందమయి ఆ పెళ్ళికి వెళ్ళటానికే నీలేదన్నాడు. వినయుడు తన పెళ్ళి మరెక్కడైనా ఏర్పాటు చేసుకోవలసి ఉంటుందని చెప్పటానికి గోరా వెళ్ళిపోగానే అనందమయి తన భర్తవద్దకు

వెళ్ళి, “గోరాను ఇం తెంతకాలం మోసం చేస్తారు. అంతకంతకు పరిస్థితి విషమించుతున్నది,” అన్నది.

నీ కేసున్నా పిచ్చా ఏం : గోరా సంగతి బయట పడితే నేను నలుగురికీ ఏమని సమాచారం చెబుతాను. పోలీసులు నా గొంతుమీదికి తెస్తారు. పింఛనుకూడా అగి పోవచ్చు. ఏదో విధంగా నువ్వే చక్రం అడ్డువెయ్యి. పారితే పారుతుంది, లేకపోతే లేదు,” అన్నాడు కృష్ణదయాళుడు.

వినయుడి పెళ్ళికి అతని బంధువు లెవరూ రావటంలేదు. లలిత కుటుంబం సహజంగా ఈ పెళ్ళితో ఎలాటి సంబంధమూ పెట్టుకోవటంలేదు. అందుచేత పరేశబాబు గోరాను చూడవచ్చి, “లలిత తరపున నేనూ, వినయుడి తరపున నువూ ఈ పెళ్ళికంతు నడపవలసివున్నది,” అన్నాడు.

“నా కీ పెళ్ళితో ఏమీ సంబంధం లేదు,” అన్నాడు గోరా.

“అదేమిటి : వినయుడు నీ స్నేహితుడుగదా ! స్నేహితుడు ఇలాటప్పుడు కాక మరి దేనికి ?” అన్నాడు పరేశబాబు.

“నాకు సంఘంతో గల ఇతర సంబంధాలు కూడా పాటించాలి,” అన్నాడు గోరా. పరేశబాబు తానే ఒంటరిగా పెళ్ళి చేయిస్తానని చెప్పి వెళ్ళిపోయాడు.

గోరా ప్రాయశ్చిత్తప్రక్రియ విమిత్తం ప్రయత్నాలుచురుకుగా సాగుతున్నాయి. మహారథం నిర్ణయమయింది. అహ్వనాలు పెళ్ళాయి. గోరాను అభిమానించే దనికులు చందాలు వేశారు. గోరా ఆ తతంగంలో ముణిగిపోయాడు.

పరేశబాబుకు బహ్మసమాజంనుంచి తాళిదు వచ్చింది. ఆయన తన కుమార్తెను హిందువుడి కిచ్చి పెళ్ళి చేస్తూ, తానే స్వయంగా పెళ్ళి చేస్తున్నాడు గనుక ఆయనను సమాజంనుంచి బహిష్కరించవలసి ఉంటుంది. ఆయన సఞ్జాయిషీ ఇచ్చుకో దలిస్తే చాలావి గడువులోపల ఇచ్చుకోవచ్చు.

పరేశబాబు వెంటనే సమాధానం రాశాడు. “లలిత వివాహం నేను స్వయంగా చెయ్యక తప్పదు. అందుకు మీరు నన్ను బహిష్కరిస్తే అది మీ తప్పని నేను భావించను.”

* * * *

ఒకనాడు సుచరితను చూడవచ్చి ఆనందమయి. “అమ్మా! వినయూడి పెళ్ళికి ఈ దగ్గరలోనే ఇల్లాకటి మాట్లాడాను. నువ్వుకూడా వచ్చి పెళ్ళిప్రయత్నాలలో సహాయం చేస్తానా?” అన్నది.

సుచరిత అశ్చర్యంతో, “మీ రీ పెళ్ళికి వస్తారా? అందరూ మిమ్మల్ని ఆసీ పోయ్యారా?” అని అడిగింది.

“అడిపోస్తారు. తలవంచుకుని సహిస్తే సరిపోయే. నేను పెళ్ళికి రాకుండా ఎలా జరుగుతుంది. అయితే నేను వినయూడి పజన రాను; పెళ్ళికూతురి పజన పెళ్ళిలో పాల్గొంటాను. లలిత పెళ్ళి నా యింట జరుగుతుంది,” అన్నది ఆనందమయి.

హరిమోహినిమటుకు సుచరిత ఈ పెళ్ళికి రావటాని కెంతమాత్రమూ ఒప్ప లేదు. “మీ గోరా సూతులు తల కెక్కి, అది తాను హిందువునని కేకలు పెడు తున్నది. హిందువు కావటం మొదలైతే ఇంత ఊదొచ్చి పెళ్ళి కాలేదేమని నలుగురూ అడగరూ? ఎంతో జాగ్రత్తగా ఉంటే, దాని భవిష్యత్తు ఒక ఒడ్డున పడేటట్లు చేస్తాను,” అన్నది.

ఆనందమయి హరిమోహిని వైఖరికి దిగ్భ్రమ చెంది. శలవు పుచ్చుకున్నది. కాని మర్నాడు సుచరిత పెళ్ళి జరిగే ఇంటికి రానేవచ్చింది. లక్ష్మి సహాయంతో ఆనందమయి పెళ్ళి ఇల్లంకా కడిగించింది. పెళ్ళి అర్చనలకుగాను పరేశబాబు సుచరితచేతికి దబ్బిచ్చారు. తరవాత లలిత తన పుట్టింటనుంచి పరేశబాబువెంట ఏకంగా పెళ్ళింటికి వచ్చేసింది.

ఇంట కూడా విలవక గోరా రోజూ గ్రామాలమీద సంచారం వెళ్ళివస్తున్నాడు. గ్రామప్రజలలో ఆచారాల కట్టుబాటు చాలా జాప్యం. ఆ ఆచారాలు గ్రామీణ జీవితాన్ని ఎలా ఆదోగతకి ఈడ్చుకుపోతున్నదీ అతను వెళ్ళారా చూశాడు. ఆచారాలు ప్రజలలో ఒకమత్యం పెంపొందించటం లేదు; వారి మతాన్ని బలపరచటం లేదు; పైపెచ్చు అవి వారిలో దయాదాక్షిణ్యాలకూడా లేకుండా చేశాయి. ఎంత దన్నా చితికిపోతుంటే అందరూ చూస్తూ ఉరుకుంటాయి. ఎంత చారిత్రికంలో కూడా నిదురైతే క్షకర్మలకు విఘాతం కలగరాదు. ఆచారం గ్రామీణులను బలి పుచ్చుకుంటున్నది; ఇది చూసి గోరా కళ్ళు తెరుపుదుబడ్డాయి. ఈ అవలక్షణాలు అతనికి హిందువులలో విసిరివినట్టుగా ముస్లిములలో కనబడలేదు; వారిలో ఐకమత్యం ఉన్నది.

సోమవారం. రాత్రికి తన పెళ్ళి అనగా, విషయుడు తెల్లవారకుంచానే వచ్చి గోరాను తన పెళ్ళికి ఆహ్వానించాడు.

“నేను పెళ్ళికి రాలేను. అయితే నేం? నువ్వు అమ్మను లాక్కు వెళ్ళావుగదా; నీదే విజయం,” అన్నాడు గోరా

స్నేహితు లిద్దరూకలిసి చాలా పేపు మాట్లాడుకున్నారు. విషయుడు తన మనసు విప్పి గోరాకు చెప్పేశాడు. ప్రేమ అతన్ని స్ఫూర్తిగా మార్చేసి, అతని హృదయాన్ని అనిర్వచనీయానందంతో నింపేసింది. “ప్రేమ మన ఆత్మను మేల్కొల్పిస్తున్నది. అంతదాకా మనహృదయాల్లో ఎంతదైతన్యం దాగిఉన్నదో మనకు తెలీదు అందుకే జీవితం నీరసంగా ఉంటుంది,” అన్నాడు విషయుడు.

విషయుడు వెళ్ళాక గోరాకు రోజూ గ్రామసంచారం వెళ్ళబుద్ధికాలేదు. విషయుడి మాటలతో దైతన్యం పొందిన కారణంగా అతనికి సుచరితను చూడబోవా అనిపించింది. అతను సుచరిత ఇంటికి వెళ్ళి తలుపు తట్టేంతకి వోకరొకడు తలుపు తెరిచి, “చిన్నమ్మగా ది:టోలేదు. లలితమ్మగారి పెళ్ళిప్రహేళనలు చూడబోయారు. రెండు రోజు లయింది,” అని చెప్పాడు.

అ తరవాత ఎవరో కొత్తమనిషి సూక్ష్మా శాస్త్రమూ ఎన్ని గోరాను లోపలికి ఆహ్వానించి, కాపెప్పు మాట్లాడి పంపేశాడు. గోరా ఈ మనిషిని ఎరగడు. ఇతను హరిమోహిని అఖండమరిది, కైలాసుడు. ఇతనికి ముప్పైఅయిదేళ్ళు. భార్య పోయింది. అతనికి సుచరితనిచ్చి పెళ్ళిచెయ్యటానికి హరిమోహినిచేసిన ప్రయత్నాల

ఎంతలా? ఇతను కలకత్తా చేరాడు. కాని అప్పటికే సుచరిత లలిత పెళ్ళిమసులమీద పెళ్ళిపోయింది.

పెళ్ళి అయిపోగానే సుచరిత తిరిగి ఉప్పుగదవి సారిమోహిని అనుకున్నది. కాని పెళ్ళి అయ్యాక సుచరితా, తానూ లలితవెంట కొన్నిరోజు ఉండదలచినట్టు చూసి ముయి సారిమోహినికి చీటీ వ్రాసింది. వెంటనే సారిమోహిని ఉల్లస మాట్లాడి సుచరితను తిసుకుపోవటానికి వచ్చింది.

సుచరిత సారిమోహినివెంట బయలుదేరుతూ ఆనందమయితోనూ, లలితతోనూ తాను ముగ్ధహృదయంగా తిరిగివస్తానని చెప్పింది. అమె తన యింటికి చేరుతూనే, నౌకరుచేత ఒంటికి నూనె మర్దన చేయించుకుంటున్న కైలాసుణ్ణి చూసింది. కాని ఆతను తనకు నిర్ణయించబడిన భర్త అని గ్రహించలేదు.

ఆనందగతి సారిమోహిని బయటపెట్టి, “అలాటిమొగుడు దొరకటం నీ అదృష్ట మనుకో,” అన్నది.

“నేను చచ్చినా పెళ్ళి చేసుకోను,” అనేసింది సుచరిత...

అవిసాకుడు గోరా ప్రాయశ్చిత్త కర్మగురించి చాలా పెద్ద హడావుడి చేసి, ప్రతీకలో వ్యాసాలు రాసి, ఆహ్వానం పంపాడు. దేశం మూలమూలంనుంచీ ఉత్తరాన రాసాగాయి. కృష్ణదయాకుడి మిత్రులు వచ్చి, “నీ కొడుకు నీ అంతవాడనిపించాడు,” అని అభినందించసాగారు.

కృష్ణదయాకుడు ఉలగారునడి గోరాకోసం బయలుదేరాడు. గోరా పూజా మందిరంలో పూజ చేస్తున్నట్టు తెలిసింది. కృష్ణదయాకుడు పూజామందిరానికి వెళ్ళి, వాకిలి ఇవతలికి విలిచి, తక్షణం బయటికి రమ్మని గోరాను పిలిచాడు. గోరా వచ్చి ఏమిటని అడిగాడు.

“పూజామందిరంలో కెందుకు వెళ్లావ్? నీ కక్కా కేం పని?” అన్నాడు కృష్ణదయాకుడు చిరాకుగా.

“చేప్పడి పూజ చేస్తున్నాను.”

“నువ్వు పూజ చెయ్యగూడదు. అంతా పూజారి చూసేటంటాడు. ఇంకా సంగతి, నువ్వు ప్రాయశ్చిత్తం చేసుకుంటున్నావుటగా. వద్దని చెబితినే?” అన్నాడు కృష్ణదయాకుడు.

“వద్దన్నారు గాని కారణం చెప్పలేదు.”

“కారణంతో నీ కేం పని? పెద్దవాళ్ళం వద్దాటే వినాలి.”

దహనం చెయ్యబోతున్నాడు. అటుకరవాళ తాను నన్నానే. ఈలోపల ఈ అవకాశం తీసుకుని సుచరిత్రను అటుకురవాళ చూసి, మనసారా అనందం పొందితే తప్పేం ?

అతని కింకార ఆలోచన వచ్చింది. తన తండ్రి నన్న ప్రాయశ్చిత్తానికి పూర్తిగా విరుద్ధంగా ఉన్నాడు. దానికి తప్పక కారణం ఉంటుంది. ఆ కారణం ఏదో ? తెలుసుకుంటే అదే తన సమస్యకు విమోచన మార్గం కావచ్చు. హరిమోహినిని ఒక్క క్షణం ఉండమని, గోరా, కృష్ణదయాళుడి గదికి వెళ్ళాడు. గది తలుపు గదియపెట్టిఉన్నది. ఆయన లోపల ఏదో యోగాభ్యాసంలో ఉన్నాడు; తలుపు తెరవడు.

అతను నిరాశ చెంది తిరిగి రాగానే హరిమోహిని, “ఒక్కసారి మా ఇంటికి రా, బాబూ!” అని బతిమాలింది.

“నేను రాను. నా కేమిటి సంబంధం ?” అన్నాడు గోరా.

“పోనీ కైలాసును చేసుకోమని ఒక్క ముక్క రాయి.”

“నే నాయ న్నెరగను. ఎలా రానేది ?”

ఆమె బాధ పడలేక చివరకు గోరా కాగితం తీసుకుని దాపమీద ఇలా రాశాడు: “శ్రీలకు ఆందరి క్షేమమూ సాధించటమే సార్థక్యం. ప్రపంచంలో కష్టా లుండవచ్చు; సుఖా లుండవచ్చు. శీలమూ సవివ్రతా గల శ్రీ అన్నిటిని స్వీకరించి, తన మతాన్ని తన ఇంట ప్రతిష్ఠించటం తన ధర్మంగా భావిస్తుంది.”

హరిమోహిని పున్నాడు ఉదయం సుచరిత్రకు ఆ చీటి చూసి, “మీ గురువువారు నీ కిది ఇచ్చాడు,” అన్నది. అందులో సుచరిత్రకు తెలియని దేమీ లేదు; కాని గోరా తన కొ చీటిని ఇప్పు డెందుకు సంపాది. తన పెద్దమ్మ ద్వారా ఎందుకు సంపాదింన్నది ఆమెను బాధించింది. ఆమె మౌనంగా ఉండటం చూసి హరిమోహిని, “ఆ చీటిలో రాసినది సరిగానే ఉన్నదా ?...అయితే ఇంక జాప్యం దేనికి?” అన్నది.

“జాప్యం చెయ్యను. నాన్నగారిని ఒక్కసారి చూసిరావాలి,” అన్నది సుచరిత.

ఆమె వెళ్లేసరికి పరేశబాబు పెద్దై నద్దకుంటున్నాడు.

“రేపు ఉదయం మెయిలుకు సిమ్లా వెళుతున్నానమ్మా ?” అన్నా డాయన. ఆయనకు ఇంట్లో శాంతిలేకుండా పోయింది.

“నన్నుకూడా తీసుకువెళ్ళు, నాన్నా!” అన్నది సుచరిత, ఆయన పెద్దైను తానే సరిగా నద్దకూ...

హరిమోహిని చేతికి చీటి ఇచ్చాడే గాని దానిపైన అతని హృదయం సంతకం చెయ్యలేదు. అందుచేత గోరా ఆ రాత్రి గంగాతీరానికి వెళ్ళక తెల్లవార్లు గంటలు

తెప్పగిచాడు. చుర్నాడు ఉదయం అతను ప్రాయశ్చిత్తస్థలం చేరేసరికి అక్కడ చాలా సంది పండితులూ, శాస్త్రవేదాల్లా చేరి, గోరాకు గల మతాభిమానాన్ని తెగ పొగడారు.

గోరా గంగాస్నానం చేసి బట్టలు కట్టుకుని ప్రాయశ్చిత్తవిధికి సిద్ధ మవు తూండగా అవినాశుడు వచ్చి, “కృష్ణదయాశబాసుకు బంధువుగా ఉంది,” అని చెప్పాడు.

గోరా కట్టుబట్టాతోనే ఇంటికి వెళ్ళాడు. కృష్ణదయాశుడు జబ్బుగా పడుకుని ఉన్నాడు. అనందమయి ఆయన కాళ్ళు వత్తుతున్నది. ఎలా ఉంది అని గోరా అడిగితే, “ఇప్పుడు కాస్త నయమే. డాక్టరుకోసం కబురు వెళ్ళింది,” అన్నది.

రోగి మంచంకక్కనే కుర్చీ వేసి ఉన్నది. అందులో కూర్చోమని కృష్ణ దయాశుడు పైగ చేశాడు. గోరా కూర్చున్నాడు. కృష్ణదయాశుడు మిగిలినవాళ్ళందరినీ బయటికి వెళ్ళమని, అనందమయి కేసి ఒకసారి చూసి, గోరాతో, “నా కాలం దగ్గరకుంది. నీకు తెలియకుండా ఒక విషయం దాచాను. నీకు చెప్ప వసనరం లేకుండానే జరిగిపోతుం దనుకున్నాను; కాని జరగదు. నేను పోతే ఉత్తరక్రియలో నీకు వంతెలా ఉంటుంది?” అన్నాడు బలహీనంగా.

గోరా తల్లి కేసి తిరిగి, “నే నాయనకు ఉత్తరక్రియలు చెయ్యగూడదా? ఏమి టమ్మా ఇదీ?” అన్నాడు.

“చెయ్యగూడదు నాయనా,” అన్నది అనందమయి.

“అయితే నే నాయన కొడుకును కానా?” అన్నాడు గోరా అశ్చర్యంతో దిమ్మరపోయి.

“కావు.”

ఈసారి ప్రశ్న గోరా హృదయంలోనుంచి బద్దలయినవచ్చింది; “అయితే నువు నా అసలమ్మవు కానా, అమ్మా?”

“నాయనా, గోరా! నువ్వేరా నా అసలకొడుకువు. నేను గొడ్రాలిని. కాని నా కడుపున కన్నుకొడుకుకన్నా ఎక్కువైనవాడిని,” అన్నది అనందమయి.

“అయితే నేను మీ తెక్కడ దొరికాను?”

“తిరుగుబాటు సమయంలో మేం ఇటాలియాలో ఉండగా, ఒకరాత్రి నీతల్లి మా ఇంట దాక్కున్నది. అమెరికన్ కిందటిరోజే పోయాడు. అతని పేరు——” కృష్ణదయాశుడు అన్నాడు.

“అయనపేరు నా కనవనరం,” అన్నాడు గోరా.

“అతను బరిష్టువాడు. ఆ రాత్రే నీ తల్లి నిన్ను ప్రసవించి చనిపోయింది. అప్పటినుంచీ మా ఇంటనే పెరిగావు.”

గోరాకు ఒక్క-క్షణంలో గతమంతా కలలాగా అయింది. అతని జీవితపు పునాదులు కూలిపోయాయి. అతనికి తల్లిలేదు, తండ్రిలేదు, జాతిలేదు, దేశంలేదు, వంశంలేదు, దేవుడులేదు. అతని కిప్పు తెలాటి ఆధారమూలేదు. అంతా సూన్యం.

ఒక ఇంగ్లీషుడాక్టర్, బెంగాలీవైద్యుడూ వచ్చారు. ఆదివరకు ఇంగ్లీషువాడు కనిపిస్తేనే రోతపడే గోరా, ఈ ఇంగ్లీషు డాక్టరును చూసి, ‘అందరికన్న నాకు సన్నిహితు డిత్తనా?’ అనుకున్నాడు.

డాక్టరు రోగిని పరీక్షించి ప్రమాద మేమీ లేదన్నాడు. ఆయన వెళ్ళిపోయాక గోరా ఆనందమయి, “ఇదంతా నాకు ముందే ఎందుకు చెప్పలేదమ్మా?” అని అడిగాడు.

“నిన్ను పోగొట్టుకుంటానన్న భయంచేత, నాయనా!” అన్నది ఆనందమయి.

గోరా తల్లితో వరేశబాబు ఇంటికి వెళ్ళివస్తానని చెప్పి బయలుదేరాడు.

గోరా వచ్చేసరికి సుచరిత ఇంకా పెద్దై సర్దటం వూర్తికాలేదు. అత నింకా ప్రాయశ్చిత్తానికి ధరించిన పట్టుబట్టలతోనే ఉన్నాడు. అతన్ని చూడగానే సుచరి

తకు తాను మొట్టమొదట అతన్ని చూసిన అవకాశం గుర్తుకొచ్చి, కొంచెం భయం కలిగింది.

గోరా లోపలికి వస్తూనే పరేశబాబు కాళ్ళవద్ద మోకరించి, తల నేలకు తగిలేటట్టు వందనం చేశాడు. పరేశబాబు కంగారుగా అతన్ని లేవనెత్తి, “కూర్చో నాయనా, కూర్చో.” అన్నాడు.

“పరేశబాబూ! నా కిప్పు దెలాటి బంధాలూ లేవు,” అన్నాడు గోరా.

“బంధా లేమిటి,” అని పరేశబాబు అడిగాడు.

“నే విప్పుడు హిందువును గాను. నా తల్లిదండ్రులు ఐరిషువాళ్ళనీ, నేను సిపాయీల తిరుగుబాటు సమయంలో దొరికాననీ ఇంతకుముందే తెలిసింది. ఈ భారతదేశంలో నేను ప్రవేశించదగిన ఆలయం లేదు. హిందువుల విందులలో నేను పాల్గొనరాదు...పరేశబాబూ! భారతదేశాన్ని నా జీవితంతో సాక్షాత్కరింపజేసుకుందామని విశ్వప్రయత్నంచేసి, అడుగడుగునా ఎదురుదెబ్బలు తిన్నాను. ఆ ఎదురుదెబ్బలను ఆరాధించాను. అంత తప్ప నే విం కేవలం చెయ్యరేకపోయాను. ఇండియా వాస్తవరూపం ప్రత్యక్షమైనప్పుడల్లా వెన్ను చూపి, నా విశ్వాసాలను దక్కించుకునేటందుకు బ్రహ్మప్రయత్నం చేశాను. ఇవాళ ఒక్క క్షణంలో నా కలలన్నీ మాయమై, నే నొక మహత్తర సత్యంమధ్య స్వేచ్ఛగా నిలబడ్డాను. ఇప్పుడు నాకు వాస్తవదేశంకోసం విజయంగా శ్రమించే అధికారం వచ్చింది.”

“మనకు నిజం భక్తమయక దానికి కృత్రిమపు తోడుగులు తొడగకుండానే ఆనందం పొందగలం,” అన్నాడు పరేశబాబు.

“ఇవాళ నాకు స్వేచ్ఛ లభించగానే ముందు మీ దగ్గిరికి ఎందుకు వచ్చానో తెలుసా : స్వేచ్ఛామంత్రం మీకు తెలుసు; అందుకే ఇవాళ మీకు విశమాజం, లోనూ స్థానంలేదు. నన్ను మీ శిష్యుడుగా చేసుకోండి. హిందువులకూ, ముసల్మానులకూ, క్రైస్తవులకూ, బ్రహ్మసామాజికులకూ ఈశ్వరుడైనవాడి మంత్రం నాకు ఉపదేశించండి. ఆ ఈశ్వరుడే భారతదేశం !” అన్నాడు గోరా.

తరవాత అతను సుచరిత చెయ్యి పట్టుకుని, ఆమెతో సహా పరేశబాబుకు ప్రణామం చేశాడు...

ఆ సాయంకాలం గోరా ఇంటికి వెళ్ళి ఆనందమయితో, “అమ్మా, నీ లక్ష్మిని కాసిని మంచిసీళ్ళు తెమ్మను,” అన్నారు.

వినయిడికి కబురు చేస్తున్నాను, నాయనా!” అన్నది ఆనందమయి రహస్యంగా గోరాతో.

జరిగిన కథ

రవి చనిపోవడంతో మీనాక్షి పరీక్షకు పోలేదు. చదువుకు అంతరాయం కలిగింది. నవత్తల్లి, అమెతమ్మడు శంకరం విపరీతమైన భయాన్ని కలిగిస్తున్నారు మీనాక్షికి. విశ్వనాథం, భార్యకు భయపడ్డా. కుమార్తె శ్రేయస్సు కోరి, మీనాక్షి ఒప్పుదలమీదే, వసుంధరకూ, శంకరానికి ఏదో సాకుచెప్పి-తెలియనీయకుండా, రెండో పెళ్ళికి - శ్రీవివాసరావు అనే స్కూలుమాస్టరుతో పెళ్ళి నిశ్చయంచేసి, తిరుపతికొండకు మీనాక్షిని తెచ్చి పెళ్ళి జరిపించేసి, తీర్థయాత్రలకు వెళ్ళిపోయాడు. శ్రీవివాసరావు మీనాక్షిని చెంతకు చేర్చుకుని, ఆమె మంచితనానికి ముగ్ధుడై, తన పాపప్రక్షలనకై మొదటిభార్య మరణం గురించి చెప్పసాగాడు.

— ఇ క వ ద వ ం డి.

“మీనా : కలియుగంలో భగవంతు’ డనే మాటకూ, రూపానికి, మహత్వానికి, ఇంకా కొంత విలువ అంటూ వుందంటే. ఈ తిరుపతి వేంకటేశ్వరుడే అందుకు విదర్శనమని నామటుకు నే ననుకుంటాను ... ఆ విశాల నేత్రాలు సర్వ ఉత్కృష్ట

వవని నిర్మలవృథావతి

నికృష్ట కర్మలకూ పాక్షిభూతాలు ... ఆ చతువులు సర్వమంగ కామంగళ శబ్దాలకూ శ్రోతలు! ఆ హస్తాలు పరమ పుణ్య లకు పాపులకు కూడా ఆభయ ప్రదాలు! ఆ దివ్య పాదాలు సర్వ ప్రాణికోటికీ శరణ్యాలు! అలాటి ఆ దేవుని సన్నిధిలో, ఈనాడు ... నీతో మరో క్రొత్త దాంపత్య జీవి తాన్ని ఆరంభించబోతూ, నా పాపాలన్నిటినీ నా నోటితోనే చెప్పివేస్తాను ... బహుశా నా కుటిలకర్మలతో, నిరంతరం నన్ను వేదిస్తున నా మనస్సాక్షికి అది కొంత భారం తగ్గించవచ్చు... నిన్ను చూచిన నిమిషంలో, బహుశా నీలో ప్రత్యేకమైన క్షమాపూరిత సహృదయ ముందని, మనసు ఎలుగెత్తి చెప్పింది ... అందుకే ఏదీ దాదను... ఆతర్వాత ఏదో దాచాననే బాధా నా కుండదు... ఎంతానా? విని భరిస్తానా?...'' శ్రీనివాసరావు క్షణంలో ఆవేశపూరితు డయ్యాడు. అంతటి ఉద్రిక్తతలోనూ అతడిముఖంలో విచారం గూడుకట్టుకుంది :

మీనాక్షి క్షణకాలం, పూహించని ఈ పరిణామానికి, కలవరపాటు చెందింది ... కానీ తప్పదు ... వినితీరాలి ... భర్త వదనంలోని దుఃఖమూ, అభ్యర్థనా తననూ కలచివేస్తున్నాయి.

“చెప్పండి అంది మీనాక్షి.”

“మీనా! సరిగ్గా పది సంవత్సరాలక్రితం, ఈ దేవునిముందే, ఇదే విధంగా, భారద మెడలో మంగళసూత్రం కట్టాను. కానీ పెళ్ళి ఇంత గుట్టుచప్పుడుగా కాక,

బంధుమిత్రుల, వారివారి సకుటుంబాల, ఆనంద, ఆశీర్వాచనాల మధ్య, మంగళ తూర్వారవాలలో, మహాగోష్ఠాన్ని జరిగింది. ఇల్లాగే మూడురోజులూ మా నవదంపతులమూ, కొందరు బంధుమిత్రులమూ ఇక్కడే గడిపాము మహా సరదాగా...”

శ్రీనివాసరావు గంభీరంగా మారిపోయాడు ... గతస్మృతుల బాధనల మేదో ఆతణ్ణి దహించివేస్తోంది: వెనుక తలగడాలు రెండూ, మంచానికి నిటారుగా చేసుకుని, వాటిని ఆనుకుని కూర్చున్నాడు...

“గతించిన సుఖం ఎప్పుడూ, తీయనికలలా హాయిగా వుంటుంది ... మననం చేసుకున్నప్పుడల్లా : శారద ఎంత అందమైనదో, అంత మంచిది. ఆమె మనస్సంతటి పవిత్రమైనది ... ప్రాచీన వేదకాలంనాటి మహాత్ములు ప్రీతి, లక్షణ, స్వభావాలను గురించి వర్ణించిన వర్ణనలకు ప్రతిబింబమే శారద ! కాలానుగుణ్యమైన మార్పులతో, నా శారద, మెట్రిక్ పాసయ్యింది...ఈనాటి సభ్యతాసంస్కృతులను శృతిమించకుండా, తనలో జీర్ణింపచేసుకుంది ...

అమ్మనాన్నలకు మేం నాలుగుగురం బిడ్డలం - నేను, ప్రభాకర్, ఇందిర, కళ్యాణి...”

మీనాక్షి, “మరి ఇందిరేదీ?” అండా చనుకుంది ...

కానీ శ్రీనివాసరావు కళ్ళు మూసుకుని చెప్పకుపోతున్నాడు.

అతడి పరితప్త హృదయంలోనుంచి వెలువడ్తున్న ఆ వాక్ప్రవాహాన్ని ఆటంకపరచటం సమంజసం కాదనిపించింది మీనాక్షికి ... ప్రశ్న లోపలే అణచివేసింది.

* * * *

“పెద్దవాణ్ణి, మరే కారణంవల్లనో, అతి గాలిబంగా, అరిచేతుల్లో పెట్టుక పెంచారు ఆమ్మా నాన్నా !

ఫలితం ఇంటిరు మూడుమార్లు, బి. యస్.సి. రెండుమార్లు చదివి, నాన్న పలుకుబడి సాయంతో, ఎలాగో బి. ఇడి. కూడా అయిందనిపించాను ... తిన్నగా, ఇరవై సంవత్సరాలకు హైస్కూలు మాస్టరుగా రూపొంది, సకల దుర్గుణ సమన్వితుడే అయ్యాను. ఒక్కత్రాగుడు మినహా సప్తవ్యసనాలూ నాలోనే తిష్టవేశాయి:

ఆ ఉద్యోగం చెయ్యకున్నా, నాన్న సంపాదించిన అస్త్రితో, దిగులేకుండానే నా జీవితం వెళ్ళుమార్చవచ్చు; కానీ ‘ఉద్యోగం వురుష లక్షణం’ అంటూ ఓ ‘సాపేత’ వుండి ఏడ్చింది ... దాంతో, నాన్న పణుగుడునుంచి తప్పించుకోవటానికి చెయ్యక తప్పిందికాదు ... “పెళ్ళి చేసి పరాయితల్లి కన్నబిడ్డ గొంతు కొయ్యట మొందుకు ? వాణ్ణిలాగే తిరగనీ ! మన గాలిబం, అతి చనుపూ వాణ్ణిలా తయారు

కెండ్రిచులేషన్స్ యుజ్ మోడ్, ఇంటర్వ్యూ అయిన నాలుగొండు
పదకొండు మందిలోనూ, గ్రెగ్గోర్యేట్ కౌకపోయినా, సరితెలికపోయినా
నిన్నెనెతిక్కు చేసుకున్నామంటే

నిసిక్రీరణం నున్న
మంత్రిగారి బొమ్మని
కొవడుమే-

చేసాయి ... మనం అనుభవిస్తున్నాం చాలదూ? ఇంకా వాడికి పెళ్లెందుకు?" అంటున్నార నాన్నగా రొకరోజు అమ్మతో:

వరండాలోనే వుండిపోయాను అమ్మ సమాధానం వినాలనే కుతూహలంతో. "మిగతా పిల్లల్ని మాత్రం గారం చెయ్యలేదూ? అంతా అలా తయారయ్యారంటావా? బహుశా వాడికి మీ మేనమామ పోలికలు వచ్చుంటాయి! పెళ్ళయ్యాక ఎందరు బాగా మారటంలేదు? ఏదో కాస్త పిల్లతరహాగా తిరుగుతున్నారని వాణ్ణి సన్యాసిగానే పుంచేద్దామంటారా? మిగతా పిల్లల గతేమిటి? అసలు మన బిడ్డలోని లోపం మనమే బయట పెట్టుకుందామా ఏమిటి?" అమ్మ కాస్త కాస్తగా గొంతు హెచ్చిస్తోంది:

"అలా అని ఎవరో అన్నెం పున్నెం ఎరుగని పిల్లను తెచ్చి ..."

నాన్న మాట సగంలోనే త్రుంచివేసిం దమ్మ.

"ఊరుకోండి ... పెళ్ళయితే అన్నీ చక్క-బడతాయి ... మీకు తెలీదు ... కీనుకు పెళ్ళి సాధ్యమైనంత త్వరలో చెయ్యాలిందే! "

" 'ఊరంతా మా నాన్నకు లోకువ ... మానాన్న మా అమ్మకు లోకువ' అన్నాడట ఎవరో చల్లెటూరు ఆసామీ ఎప్పుడో ... మా అమ్మ విషయంలో మాత్రం అది అక్షరాలా నిజం! నాన్న అంత ఆస్తిని సంపాదించిన మనుడే కావచ్చు, ఎంతో పలుకుబడి గలిగి, నాబోటివారిని 'ఉద్యోగులుగా' తయారు చెయ్యగల సమర్థుడే కావచ్చు, మిగతా పిల్లలందరినీ అదుపు లో పెట్టగల

ధీమంతుడే కావచ్చు. కానీ అమ్మమాటకు ఎదురు చెప్పలేని బలహీనుడు ... నాన్న సచ్చచెప్పచూచిన అమ్మ విసిపించుకోదు! అమ్మలోని ప్రత్యేకతే అది! తాను చూచింది తెల్లకాకి అని ఘంటావతంగా వాదించి, ఇక నాన్న 'నీ యిష్టం ... యిష్టమొచ్చినట్లునుకో ... మూర్ఖురాలితో వాదించటము వృధా శ్రమే తప్ప మరొకటిలేదు...' అంటూ వెళ్ళేవరకూ తన వాక్పాతుర్యాన్నీ, తన కంఠస్వర గంభీర నాదాన్నీ కొనసాగిస్తుంటుంది!

సరే! అమ్మా, నాన్నా నా పెళ్ళి స్రయత్నాలు చేస్తున్నారన్నమాట!

పెళ్ళి అన్నా, పెళ్ళా మన్నా ఓ విర్దిష్టమైన ఆభిప్రాయమంటూ ఏమీలేదు. నాడేం పోయే పెళ్ళి చేసుకుంటేమాత్రం! అనుకున్నాను నవ్వుకుంటూ!

అమ్మక్కవల్సింది, కట్నమూ, నగలూ!

నాన్నక్కవల్సింది గుణమూ!

నాక్కవల్సింది, అనుభవమూ, జల్నా!

అందరి కోర్కెలూ తీరేలా, నాలుగువేల రూపాయల కట్నమూ, ముప్పై నవరూల బంగారునగలూ, చల్లటి వెన్నెల్లాటి స్వచ్ఛమైన రూపమూ, గుణముతో శారద, నా భార్యగా, ఈ ఇంట్లో పెద్దకోడలుగా వచ్చింది. శారదతో ఆరునెలలూ ఆరురోజులుగా గడిచిపోయాయి! పాత ఆడస్నేహితులవంక కన్నెత్తి చూడడం లేదు ఈమధ్య!

అమ్మ అసాధ్యురాలు! నామీద, నన్ను బేరంపెట్టి సంపాదించిన నాలుగువేల రూపాయలూ, ఇందిరా, కళ్యాణీలకు నగలు చేయించేసింది! అసలువాడికి నాకు, దమ్మిడీ దక్కలేదు!

ఓరోజు అలా వీధిన నెడుతూంటే సరోజ ఎదురైంది, వానిటీబేగ్ తిప్పకుంటూ.

"ఏం రావ్! బొత్తిగా నల్లపూసవైపోయావ్! కొత్తభార్య మోజులో మేం మరపుకొచ్చాం కాబోలు!" సరోజ నిష్ఠూరంగా తల విదిల్చింది, చెవుల రింగులు చెంపలు తాగేలా!

"అబ్బే! లేదు సరూ! బొత్తుగా తీరటంలేదు ... ఇప్పుడు మాత్రం ... నడి వీధైపోయిందిగానీ ... లేకుంటే ... అలా ఎర్రగా వూరిస్తున్న నీ పెదాల్ని ... వృధా పోనిద్దానా?" అన్నాను నవ్వుతూ...

"...చాల్లే...మాటలు మాత్రం చెబుతావు కడుపునిండిపోయేలా...సాయంత్రం ఏకోసం వెయిట్ చేస్తుంటా ... వస్తావుకదూ?" అంది హృదయం గిలగిలలాడించే, చూపులు వినరుతూ!

“ఎన్నిగంటల కేమిటి? మళ్ళీ చురొకరికి ఎంగేజిమెంటు ఇచ్చినట్లుం కాకుంటే సరి...”

“ఊరుకో ... కొంటెమాటలు నువ్వును...” వీధిలో జనానికి విప్పించ సంతటి మృదువుగా మెల్లిగా అని, ఉల్లిపొరలాటి తన చేలాంచలాన్ని నాకు ‘తగి లేలా వినరి, వెళ్ళిపోయింది నరు :

సాయంత్రం సరోజను సంతోషపెట్టక తప్పిందికాదు : మరోరోజు, సినిమా హాల్లో, నిలవేసింది బేగం :

“కొత్తొక వింత, పాతొకదొత : అంటారు ఇదేకాబోలు ... మీ మగబుద్ధి పోనిచ్చావుకాదు...” అంది పంజాబీ ద్రెస్సులో అందంగా వుండి, జారిపోతున్న నైలాన్ ను సరిజూచుకోవాలనే లేశమాత్రం ఆలోచనకూడా లేకుండా.

‘రేపు వస్తా’ నంటూ ఒట్టుపెట్టుకున్నా విడవక. సినిమా ఆయిపోగానే, అటు నుంచికే లాక్కెళ్ళింది తన ఇంటికి.

ఇర కత్యాయని దదోరకంతరహా :

పైకి ఏమీ ఎరగనిదానిలా వుంటుంది. ఎవరికీ విప్పించకుండా, ఎవ్వరూ గమనించకుండా, సంకేతాలు చేస్తుంది : సరోజ, బేగంలు ఎవరికయినా ఇట్టే తెలిసి పోతారు ‘ఫలానారకం’ అని. కత్యాయని అలా బయటపడదు :

బుద్ధిపూర్వకంగానే వెళ్ళా నొకరోజు కాత్యాయని దగ్గరికి.

అలవాటుగా ప్రదర్శించే ననుసిగ్గు ఎంతో అందంగా వుంటుంది, ఎప్పటి కప్పుడు నవ్వరితుల్లో :

ఇలాటి సిగ్గు శారద పడగలదా ? ఊహా : మొద్దు : దొత్తిగా చేతకాదు. చెంపల్లో తెంపులు పూయాలి, అధరాలు కంపిస్తున్నట్లుండాలి ... క్రిందిపెదవి నొక్కిపట్టి, చిలిపికళ్ళతో నవ్వుతూ, కనుకొలకులనుంచి చూస్తూ, నేను తన చేలాంచలం చేత చిక్కించుకోగానే, చేతులు రెండూ ముఖాని కద్దం పెట్టుకుంటూ, ఏదేదో చేయాలని తహతహలాడే నన్ను మృదువుగా వారిచే కాత్యాయని ‘కళ’ వెయ్యిజన్మలైనా శారదకులాదు. చిరునవ్వుల్లో కన్పించి, చిలిపిమాటలతో, నన్ను తన చుట్టూ భ్రమరంలా త్రిప్పుకొనగల కాత్యాయని నేర్పు శారదలో ఏకోశానలేదు :

అందాకా ఎందుకు ? కొత్త నన్నటి బట్టలు ధరించమంటే—

“చ. చ ... శరీరంలోని ఒంపుసొంపుల్ని ప్రదర్శించే బట్టలు శ్రీకి అందాన్ని ఇవ్వవండీ !” అంటుంది...పాతకాలపు దద్దమ్మలా :

శారదేకాదు...ఈ ‘భార్య’ లనబడే శ్రీలలో చాలామం దిలాటివారే : పలచని

బట్టలు ధరించలేదు...వంటివిండా, కప్పుకుని, పిసరంత శరీరమయినా పైకి కనిపించనీయదు...వట్టవగలు భర్త నీడలోకికూడా రారు: 'పెద్దవాళ్ళున్నా రంటూ' తమకు తామే హద్దులు పెట్టుకుంటారు: లేదా, 'ప్రీతి శీలం, అభిమానం ముఖ్యం' అంటూ అమ్మమ్మ కబుర్లు చెబుతారు. అసలీ భార్యలు అందంగా ఉన్నారని భ్రమే కలుగుతుందో, లేక, రోజులు గడిచేకొద్దీ వారిలో నిజంగానే మార్పు వస్తుందో తెలియదుగానీ, పెళ్ళయిన కొత్తలో వారిలోవున్న సౌందర్యమూ, అలంకరణా, చలాకీతనమూ, మెల్లిగా మరుగుపడిపోతాయి: లేనిపోని అరిందాతనం తెచ్చిపెట్టుకుంటారు అలంకరణ అసలు తగ్గించేస్తారు: పాతగొంగళ్ళలా, ఎక్కడికక్కడ పడివుంటారు:

కారదా అంతే! ఎప్పుడు చూచినా 'సనీపాటా' అంటుంది. పొయ్యిమీద పప్పు కలియబెద్దూ, పొగచూరి, నీళ్ళు కారుతున్న కళ్ళతో, జేవురించిన ముఖంతో ప్రత్యక్షమైతే, అనన్యాయం వెయ్యదుగా: సరోజ నేనమయంలో కలుసుకున్నా చక్కగా డ్రెస్ చేసుకుని, మిలమిల కారకలా మెరుస్తుంటుంది! బేగం నరేనరి! నామందే ప్టా వెలిగించి బీ తయారు చేస్తుంది! ఆ పండ్లు చేస్తున్నా ఎంత తమాషాగా వుంటుందనీ! ముఖానికి పొదర్ పేసుకోదు కారద. కారణ మడిగితే ఒక ఉపన్యాసం దంచేస్తుంది.

"సహజంగా అందమంటూ వుండాలిగానీ, లేని అందాన్ని ఆ పొదర్ తెస్తుందంటారా?" అంటూ! పెద్ద నావసానిలా మారి, అస్తమానూ అమ్మ కొంగట్టుకు తిరుగుతూ. నీళ్ళు తోడుతూనో, అంట్లు తోముతూనో, వంట చేస్తూనో వున్న కారదను చూచేకొద్దీ నాలో జగుప్ప, నిర్లక్ష్యం, అనన్యాయం కలుగుతున్నాయి. రాత్రిళ్ళు నాదగ్గర జేరినా, ఏదో కుటుంబ విషయాలు మాట్లాడుతుంటే గానీ, నా ఓగకా సరిచయస్థులా నన్ను కవింపలేదు! ఏంమనిషో ఏమిటో! ఎలా వుంటే నా కేం? ఇవన్నీ చాలవన్నట్లు కారద ప్రస్తుతం గర్పిణి!

అసలు ప్రీ అంటే నా ఉద్దేశ్యంలో అందమైనదీ, అందానికి నెలవైనదీ, నిరంతరం అనుభవైక యోగ్యమైనదీను! ఈ గర్భమూ, బిడ్డలూ వగైరా, పురుషుని సాభ్యానికి, అనందానికి అంతరాయాలు! అందుకే నాకు గర్పిణీప్రీతి అంటే సరమ అనన్యాయం; పొట్ట లావుగా, వికృతంగా వుంటారు!

అందుకే మళ్ళీ నా మామూలు దారిలో సదాసు. నిత్యనూతనయౌవనులూ, నవ్య శృంగార కళావిలాసినులూ, ముఖ్యంగా గర్భం వగైరా ఆవరోధాలు లేనివారూ నా కిష్టలు!

స్కూలుకు వెళ్ళటం, ఆ ముక్కున పెట్టుకున్న నాలుగు ముక్కలూ విద్యార్థుల ముఖాన వెయ్యటం, ఆ తర్వాత నేరుగా ఏ 'శృంగారహారి' ఇంటికో దారి తీయటం! ఇదే నా దినచర్య.

* * * *

లోకంలో కొందరు మనుష్యులు ఒకరకమైన స్వభావానికి చెందినవాళ్ళుంటారు. ఆ స్వభావానికి ప్రీపురుష భేదం లేదు: ఎవరింట్లో ఏం వండుకున్నారో, ఏం తిన్నారో, భోగట్టా వీరి కాకనాలి; అసలదేపనిమీద వుంటారు కాబోయి! లేకుంటే నా ప్రవర్తనతో, పిళ్ళ కేంపనో? ఎవరో నాన్నగారికో నా'మితమీరుకున్న' ప్రవర్తనను గురించి చెబుతున్నారుట అదే పనిగా!

నాన్నగారు, పొద్దుపోయి రాత్రి ఇంటికి వచ్చిన సన్ను భస్మం అయ్యేలా చూచారు:

"అప్పుడే కొంప జేరావేం? ■ పాపముండల చావిట్లో వడివుండక పోయావ్?" అంటూ హుంకరించారు ...

నేను మౌనంగా లోపలి కెళ్ళాను ...

"అసలే చలికాలం ... ఇంతరాత్రిపరకూ ఎక్కడెక్కడో తిరిగితే జబ్బు చెయ్యడూ?" శారద అంది లోపలి కెళ్ళగానే!

అసలే నాన్నగారో అగ్ని అయితే. ఈమె వాయువు : ఒళ్ళు తెలియని కోపం వచ్చింది.

“కట్టుకున్నదానివి : నీ కింత చమపేమిటి? చచ్చిపోయి పడివుండక !” అరిచాను.

“అసలు అడవి మగాణ్ణి ఎక్కడి కెళ్ళావ్? ఏం చేసావ్? అంటూ అడగటం మేమిటి?” అమ్మ కోడల్ని హంకరించింది : నాకు వెయ్యి ఏనుగులబలం వచ్చింది :

“కోడలు పిల్లముందు. వాణ్ణిలా కేకలేస్తే, రేపొద్దుట అదీ నేర్చుకోదూ?” అంటూ నాన్నగారిని గొంతు నొక్కిసింది మా మంచి అమ్మ :

* * * *

కారదకు ఏడవనెల వచ్చింది. అప్పుడప్పుడూ నన్ను మార్పాలని ప్రయత్నించి, చెప్పేయకూడా తింటోంది. లేకుంటే తాళకట్టించుకున్న భార్యకంత అధికారి మేమిటి? మామగారొచ్చి, కారదను పుట్టింటికి పిల్చుకెళ్ళాడు. పురిటికి, ఓపెద్ద డెడద తీరినట్లు : అప్పుడప్పుడు సంజాయాషి చెప్పుకోవాల్సి వుండేది; ఇప్పుడూ బాధకూడలేదు : నే వింటో వున్నా. లేకున్నా పట్టించుకునేవాళ్ళు లేరు.

* * * *

నా స్నేహితుడు మూర్తి ప్రేమ భగ్గుమయ్యింది. అస్తమానూ విరహగీతలు పాడుతూ, భగ్గుప్రేమ తాలూకు బావకవిత్వం రాస్తూ, పిచ్చివాడయిపోతున్నాడు రోజురోజుకూ : నేనూ, నాతోబాటు మాస్కూల్లోనే వైన్ను మాస్టరుగా పని చేస్తున్న నాగభూషణం, మూర్తిని మామూలు మనిషిని చేయ్యాలని కంకణం కట్టుకున్నాం :

పిక్కర్లకు లాక్కెళ్ళాం ... లాభం లేకపోయింది.

ఆకలిపిల్లల్ని పరిచయం చేశాము. అట్టే ప్రయోజనం కనిపించలేదు.

“ఇక వుండేది ఒకేమార్గం ... త్రాగడం!” అన్నాడు నాగభూషణం.

“ఎలాసాధ్యం? అసలే పెల్లెటూరిక్కొస్త అటూఇటూగా వున్న మనుషులక్కడెక్కువ! అడిగితే మధ్యచిప్పేదంకూడా ఎక్కువగా వున్నదాయె!” అన్నాను కింకర్తవ్యకామూడుదనై. పాణిమిత్ర దుఃఖనివారణాక్రియాశూన్యమిదనై :

“ఫర్వాలేదు నే నప్పుడప్పుడూ ఓ ‘డోస్’ వేసుకుంటున్నాను ... ఆ మార్గం నాకు తెలుసు ...” అన్నాడు నాగభూషణం.

“ఎలా?” అన్నాను చమ్మలేగ.

“అల్కహాల్ (స్పిరిట్) కు కొంత చక్కెర చేర్చి, మరికొన్ని రసాయనిక

ద్రవ్యాలు చేర్చి, కొంత పరిమిత ఉష్ణోగ్రతలో మరిగిస్తే ... నీ కెందు కా వివరాలన్నీ? చక్కటి మధువు తయారవుతుంది... మదవతు అన్నప్పుడు మదిర లేక పోవటం, స్వీట్ లో తీపి లేనట్లే ...!”

నాగభూషణం అఖండ తెలివితేటలమీ దింకా నమ్మకం కలుగలేదు :

“నే స్వయంగా కనిపెట్టా నిది... రుచి చూస్తున్నానుకూడా ... నమ్మలేకుంటే, రేపు ఆదివారం సాయంత్రం ఐదుగంటలకు రాండి, మహ్మూ మూర్తి; చేసి చూపించి, త్రాగిస్తాను ... సలా?” ఛాలెంజి చేస్తూ వెళ్ళిపోయాడు నాగభూషణం . ఆదివారం, పైప్ లేట్ క్లాసు సాకుతో, హెడ్మాస్టరు కోదండపాణిగారి నడిగి స్థూలు లేబోరేటరీ తాళాలు తీసుకన్నాడు నాగభూషణం.

అసలు ప్రతిసారీ ఇంతేనట :

నిర్దిత సమయానికి, మూర్తిని కూడా నెట్టుకువచ్చాను ...

ఓముషాలమీద తయారు చేశాడు నాగభూషణం :

మూర్తి చేత త్రాగించాడు. తనూ త్రాగాడు. నాకూ ఇచ్చాడు త్రాగమంటూ.

“వద్దరా!” అన్నాను కొత్త వ్యసనాన్ని చూచి కొద్దిగా జంకుతూ :

“ఛ, పిరికిపంపా! అలా బెదురుతావేంటిరా? ఒక్కసారి చూడు త్రాగి ... ఆ తర్వాత అర్థరేకుంటే మానేద్దాగానీ ...” గ్లాస్ నోటి కఠించాడు. అంతగా ప్రాధేయపడ్తుంటే, మరీ వద్దనడం సబబుకాదు, సభ్యతాకాదు. మరీ బెట్టుచెయ్యక త్రాగాను ... ముందు కాస్త కష్టమనిపించింది ... కానీ తీజాలు గడుస్తున్నకొద్దీ, నాగభూషణం మాటల్లోని విజయం, రూపు ధరించింది : స్వర్గం అంటే ఎక్కడోలేదు, ఈ మధువులోనే ... నాలోనే, మా చేతుల్లోనే వుందనిపించింది :

నాగభూషణం ప్రజ్ఞా విశేషాలను మనసారా అభినందించాను. నా స్నేహితులు అందరూ దాదాపు నాగభూషణం లాటివారే! చదువుకునేరోజుల్లో, పేకాటలో గురు స్థానాన్ని ఆధిగమించేలా చేశాడు గోపాలం! అందమైన ఆడపిల్లల్నీ, సౌనెటి గరల్నీనీ మచ్చిక చేసుకోడ మెలాగో ఊజుంగా నేర్పాడు నారాయణ. ప్రస్తుతం నాగభూషణం ఈ స్వర్గద్వారాలకు, మార్గదర్శకు డయ్యాడు! ఓహో, ఇంకేం, జీవితం ఎప్పుడూ నవవసంతబుతువులోనే సాగుతుంటుంది :

నెలరోజుల్లోనే, మూర్తి బాగుపడ్డాడు ... నేనూ బాగుపడ్డాను ఇంకా; లేబరేటరీలో అవసరమయినంత స్పిరిట్, మిగతా పరికరాలూ యధేచ్ఛగా వాడుకుంటున్నాం ... పెంటనే పూరిమీదికి పోవడం; మా కార్యక్రమం నిరాటంకంగా సాగుతున్నంతలో మరోబెడద వచ్చిపడింది. స్కూల్లో స్పిరిట్ అంతా అయిపో

యింది. విద్యార్థులనుంచి, ఊళ్ళోవాళ్ళదగ్గర్నుంచి. అన్ని వివరాలూ హెడ్మాస్టరు గారి చెవివరకే గాక నాన్నగారిక్కుడా తెలిసిపోయాయి! మేమంటే ఇష్టంలేని, మేం బాగుపడడం చూడలేని అనూయపరు యెవరో ఈవని చేసివుంటారు! ఘాటుగా చీవాట్లు పెట్టి ఇకముం దిలా స్కూల్లో జరిగితే, పోలీస్ రిపోర్టు ఇస్తానన్నాడు కోదండపాణిగారు... మూర్తి, నాగభూషణములను పంపించి, మళ్ళీ నన్ను తన గదిలోకి పిలిపించారు కోదండపాణి.

“చూడు రావ్! మీ నాన్నగారూ, నేనూ బాల్యమిత్రులం... ఆయనమీద నాకున్న గౌరవంకొద్దీ మీకు మెల్లిగా చెబుతున్నాను... నిన్నుగురించి చాలా కథలు విన్నాను... వయసులో పున్నప్పుడు చునిషి ప్రవర్తనే అతని మనుగడకు పట్టుకొమ్మవంటిది. చిన్నవాడివి... అభివృద్ధిలోకి రావలసినవాడివి... ఇలాటి వెదవపనులతో మీ నాన్నగారి పేరుకూడా చెడగొట్టున్నావ్!”

లోలోపల విసుక్కున్నాడు... ‘ఉడుం కెందుకో వూళ్ళోవార్త!’ అనుకుంటూ...

“మరొక్కమాట... మీ ఆవిడ...” కాస్తేపు తటపటాయించా దాయన.

“చెప్పండి” అన్నాను... ఈ మొక్కుబడి అయిపోతే, ఆవల ఏంగేజిమెంటు వుంది... కాత్యాయని పినిమాహాయిదగ్గర నాకోసం కాదుకుని వుంటుంది.

“కారడ కదూ?”

“అవును.”

“పిప్ర ఫారిమ్ వరకూ నా శిష్యురాలే! రూపం ఎలాటివో, గుజమూ అంత స్వచ్ఛమైనది... ఆ అమ్మాయిని నీ ప్రవర్తనతో హిసించడం మంచిదికాదు...”

మానం వహించాను...

“ఇక మీదటిలా ప్రవర్తించవని అశిస్తున్నాను... వెళ్ళిరా!”

విసురుగా బయటికి వచ్చేశాను... ‘నే నేం తనదగ్గర చదువుకునే ఒకటో క్లాసు పిల్లా జ్ఞుతుకున్నాడుకాబోలు.. పట్టకధబూ, నీకులూ చెప్పి, నచ్చచెప్పటానికి! మహా అయితే, ఉద్యోగం తీసేస్తాడు... అంతేనా? కన్నవారూ, కట్టకున్నదీ పూరుకోగా, మధ్యన ఈ కత్తిపీట కెందుకో!’

“ఏమిదోయ్ రావ్! సుభాషితా లేవో సూరిపోస్తున్నాడే మనబాప్!” మూర్తి అడిగాడు నవ్వుతూ! మూర్తిలో ఎంతో మార్పు వచ్చింది! ఎంత చలాకీగా వుంటున్నాడూ!

“వాడి మొహం” ముసలి పీనుగ... ఏదో వాగాడు... ఈ చెవిలో విని, ఆ చెవితో వదిలేసొచ్చాను... హాషారుగా నవ్వుకుంటూ వెళ్ళిపోయాం.

మూర్తి బ్రహ్మచారి ... బంగారుపచ్చక. కాలక్షేపంకోసం ఉద్యోగం చేస్తున్న పురుషుడు ... లక్ష్మీకటాక్షపీఠజాలు ప్రసరించి కాబోలు, ఏకైకపుత్రు డయినా, సరస్వతి బి. ఇదీ. వరకూ అతనివెంట అష్టకష్టాలుపడి, వచ్చి, ఇక పడలేక జారు కుంది. ఇక స్కూలు లేదోలేటరీలో మా అట రట్టయింది.

మూర్తి ప్రత్యేకంగా చిన్న ఇల్లోకటి తీసుకువివున్నాడు. క్షణాలమీద తోక కూజాలూ, స్పిరిట్ లాంప్ లూ, పరీక్షనాళికలూ, స్పిరిట్ సీసాలూవగైరా సామాగ్రి అంతా తెప్పించేశాడు. నిరాటంకంగా మా కార్యక్రమాలు సాగుతున్నాయి !

ఈమధ్య అమ్మ చాలా మారిపోయింది. ఇంతకుముందులా అడిగినంతా డబ్బు ఇవ్వటంలేదు సరికదా ... నా జీతం డబ్బులే తనూ తీసికొంటోంది ! అదే మంచే 'ఇంటిఖర్చుల క్యావాలి...' అంటూ దబాయస్తుంది. ఎలా అయినా, అమ్మ చల్లనిచూపు నామీ దుంచేనే నా కార్యక్రమాలు అకుంతితంగా సాగిపోతాయి ... లేకుంటే కాస్తబెడదే ! నోరు నొక్కుకున్నాను ...

మూర్తి ఇంట్లో పోగయిన నాకూ నాగభూషణానికి, మూర్తి మాటలతో విందు చేస్తున్నాడు ...

హఠాత్తుగా మూర్తి అన్నాడు. "గిట్టనివా క్కెవరో, మా నాన్న కీ భోగట్టా చేరే కాట్రా ! ఆయన డబ్బు పంపడంలేదు సరికదా. "నీ జీతంతో నువ్వుక్కడివే ఇమడ లేకపోతే, రాబోయేభార్య నెలా పోషిస్తావ్ ?" అంటూ ఉత్తరాలు వ్రాస్తున్నాడు. ఈ ముసలివాళ్ళ కిం కేం పనీపాటల్లేవు.. వీళ్ళ కేం తెలుసు జీవితా న్ననుభవించడ మంటే ఏమిటో..."

"ఏమోబాబూ ! నాకూ అదే సమస్యయిపోయింది ... ఎంత మిత్రుడి వయినా, స్పిరిట్ అయినా, ఉడతా సాయంగా సమకూర్చాలిగదా నేను..." అన్నాను విస్పృహగా !

నాగభూషణం పెద్దగా నవ్వాడు. "పెళ్ళిచేసుకోరా మూర్తీ !" అన్నాడు పెద్ద తాత్వికునిలా పోజుపెట్టి.

"ఏదీనట్లుంది నీ దోడిసలహా ! పెళ్ళి చేసుకుంటే ఖర్చుపెరుగుతుంది గానీ..." మూర్తి అన్నాడో లేదో నాగభూషణం అందుకున్నాడు.

అక్కడే వుంది కిటుకు ... భార్యంటే ఏమిటోయ్ ? భరించేది భార్య ! అవునా ? నేను చూడు తాళికట్టాను ... ఆరునెలలవరకూ అత్తారింటిగడప తొక్క లేదు 'అలక' సాకుతో. మామగారు గిరగిరతిరుగుతూ, ఉత్తరాలవర్షం కురిపించాడు ... అప్పుల్లో వున్నాననీ, వెయ్యిరూపాయలు సర్దుబాటు చెయ్యగలిగితే అమ్మా

యని పిల్చుకెక్తాననీ వ్రాశాను ... రామబాబులా పనిచేసింది - వెయ్యి రూపాయలూ, భార్య తిరుగుబాటలో వచ్చేశారు: మరోసారి, మళ్ళీ అవిజ్ఞి పుట్టింటికి పంపించేశాను ... మళ్ళీ ఐదువందలు ... కాలక్రమేణా, అవిడ ఇక్కడున్నా. డబ్బువస్తుంది ... 'ముదితల్ నేర్వగరాని విద్య గలదే?' అన్నా దెవరో కవి... ముద్దార నేర్పించకపోయినా సాను దాన భేద దండోపాయాలలో చివరిదానికయినా లొంగుతారు భార్యలు ... ఇప్పుడు మనకు డబ్బెప్పు డవసర మయితే అప్పుడు, అదే వ్రాసి తెప్పిస్తుంటుంది. అందుకే ... కన్నతండ్రులూ! తెలివితేటలుండాలియ్యో!"

నాగభూషణం తన గంభీరోపన్యాసం ముగించాడు నిజంగా జీవితాన్ని, అందులోనూ జల్పా జీవితాన్ని కాచి, వడపోసి, సిద్ధాంతీకరించి అనుభవిస్తున్నవాడు నాగభూషణం: మధురుతుల్యుడు కూడా:

"గురూ: ఆత్మజ్ఞానం ప్రసాదించావు... మనోనేత్రాల కడ్డుపడిన తెర తొలగించావు... ఇక చూడు... నెలరోజుల్లో బుద్ధిమంతునిగా మారి, "భార్య"ను..కాదు కాదు, డబ్బును తెచ్చుకుంటాను!" మూర్తి అన్నాడు.

ఆ మాటలే కాదుగానీ, కాస్త భేదంగా, అవేమాటలు నేనూ అనుకున్నాను లోలోపల: సాయంత్రమే కారదకు ఉత్తరం వ్రాశాను... చతుర్విధోపాయాల్లో ముందస్తుగా, మొదటిదే అవలంబించి చూద్దాం... విషమిస్తే చివరి దెటూ వుండనే వుండే!

"డియర్ దేవీ,

ఏం, దీనుణ్ణి మర్చిపోయినట్లున్నావ్ కదూ? తమరు ప్రసవించే దెప్పుడో, బల్లి పాపానుని ఎత్తుకని, నా కమ్మలవిందు చేసే దెప్పుడో! విరహవేదనతో తపించి పోతున్నానంటే నమ్మ. నువ్వున్నప్పుడు తెలియలేదుగానీ, ఇప్పుడుమాత్రం, ఇంట్లో ఎక్కడచూచినా, ప్రతి వస్తువులో, నువ్వే ప్రతిబింబిస్తున్నావ్ నుమా!

❑ ఉత్తరాలకు జవా బివ్వలేదని కోపమా? ఏంచెయ్యను? ఒకవ్యవహారంలో తల దూర్చి, రోకటిపోట్లతో, అహోరాత్రాలూ ఆవేదన పడున్నాను ... ప్రాణస్నేహితుడి చెల్లెలిపెళ్ళికి వెళ్ళాను ... పీటలమీది పెళ్ళి అగిపోయింది ... డబ్బు పేదలతో! నా స్నేహితుడి చెల్లాయి ఘోష ఏం చెప్పను? వా డొచ్చి నా కాళ్ళకు చట్టు కున్నాడు... 'శీనూ! ఈ అప దెలాగో గట్టెక్కించు. చచ్చి నీ కడుపున పుడతా!' అంటూ ఏడవటం మొదలెట్టాడు. వెయ్యి రూపాయల కొకచోట నోటు వ్రాసిచ్చి, నెల రోజుల్లో తీర్చేతేలా, రహస్యంగా, వప్పుదల చేసుకుని డబ్బు సర్దుబాటు

చేశాను... పెళ్ళి సుఖాంతం అయ్యింది... అదే నాకూ ప్రాణాంతకమయ్యిందిప్పుడు... అప్పు ఇచ్చిన పెద్దమనిషి వత్తిడి చేస్తున్నారు నన్ను. నాన్నగారికి తెలియజేస్తానంటూ బెదిరిస్తున్నాడు. చాటుగా అమ్మ వడిగితే 'నాదగ్గరే'దు... ఎవర్నడిగి చేశావ్? నువ్వే తీర్చుకో.' అంది మండిపడ్తూ. నా స్నేహితుడు వెధవేమో, అక్కర గడుపుకుని కంటి క్కనిపించటం లేదు...

దేవీ! ఈ లోకంలో మంచితనమంత చెడ్డది మరొకటి లే దీనాడు! పరోపకార మంతటి పాపమూ మరోటి లేదు. పాపభీతికి పోయి అప్పు తేవటమేమిటి, ఇచ్చిన వాడూ, పుచ్చుకున్నవాడూ బాగుండగా, మధ్య నా పీకెలమీదికి రావట మేమిటి? ఖర్చుపరిపాఠంగాక మరేమిటి? నిజంగా మతి పోతోందంటే నమ్ము.

నీకు వ్రాస్తే, (మీ నాన్నగారూ ఏమంత వెనుకాడేవారు కాదనీ నాకు తెలుసు) డబ్బు సంపిస్తావ్...కానీ ఏమని వ్రాయను...ఎంతచెడ్డా...అడదాని సొమ్ముమీద ఆధారపడటం ... ఏమిటోలే ... నా బాధతో నిన్ను వేదించుట మెందుకు ?

నీ ఆరోగ్యం జాగ్రత్త సుమా ! త్వరగా రావాలి...

నీ
శిను"

ఉత్తరం మరోమారు చదువుకుని నవ్వుకున్నాను ... అంత చక్కగా వ్రాయ గలిగినందుకు నన్ను నేనే అభినందించుకున్నాను. పోస్టు చేశాను.

నాలుగు రోజుల్లో వూహించిన విధంగానే, చెక్కు వచ్చింది కారద వుత్తరంతో బాటు. ఉప్పొంగిపోయా తనకూ త్వరలోనే రావాలనుందనీ, చలికాలిలో తిరగొద్దనీ, ఆరోగ్యం పాడుచేసుకొవద్దనీ, ఏమేమో వ్రాసింది. 'త్వరగా రావాలి' అంటే తన ననుకుంది కాబోలు, వెర్రిమాలోకం! డబ్బు...డబ్బు త్వరగా రావాలి! నవ్వు కంటూ బ్యాంకికేసి నడిచాను...

కారద ప్రసవించింది ... బాలసారెకు నకుటుంబంగా వెళ్ళాము ... కారదతో చెప్పాను ... నా ఒంట్లో బావుంటుం లేదనీ, దగ్గు తరచూ వస్తోందనీ, అది డాక్టర్లు "క్షయ" సంబంధమైందంటున్నారనీను...

కారద కళ్ళు నీళ్ళతో నిండిపోయాయి.

"అంతేకాదు కారదా ! అసలు బాడేమిటో తెలుసా ? మనిద్దరం కొన్ని నెలలు, దూరంగా వుండాలని డాక్టర్లు సలహా ఇచ్చారు...అమ్మా, నాన్నా నాసంగతి పట్టించుకోటంలే దెందుకో ... సరైన వైద్యం లేదు ... పోనీ నిన్నయినా పిల్చికెడావ మంటే, ఇదో బెడద !" అన్నాను, ఆ లేని బాధకు అభివయం పట్టి.

కారద మరింత వాపోయింది. “పోసింది ... మీ ఆరోగ్యంకంటేనా ? నే నిక్కడే వుంటాలెండి పాపకు ఏదోనెల వచ్చేవరకూ ... డబ్బుకు వెనుదీయవద్దు... ఎంత కావాలన్నా పంపిస్తాను ... మంచిమందులు తీసుకుంటారుకదూ ?” అంది దుఃఖా న్నావుకోటానికి వ్యర్థప్రయత్నం చేస్తూ :

“డబ్బుంటే మందు పుచ్చుకోకుండా వుంటావా ?” సముదాయించి. వచ్చేకాను... అమ్మ నాన్నల కివేం తెలియవు.

నాలుగు నెలలు సరదాగా గడిచిపోయాయి. కారద అప్పు డప్పుడూ పంపిస్తున్న డబ్బుతో :

హఠాతు గా కారద పాపతో ఊడిపడింది; కారదకు ఎవరో బోగట్టా చేరి వేశారుట.

“మీ రెలా అయినా తిరగండి ... నే సభ్యంతరం చెప్పను ... కొండల మీది నుంచి శరవేగంతో ప్రవహిస్తున్న జలపాతాన్ని చేతులతో అడ్డుపెట్టాలనుకొనేం తటి మూర్ఖురాలని కాదు ... కానీ నా దో చిన్నకోరిక ... త్రాగుడు మాత్రం వద్దు ... అది ఎంత ఆనందా నిస్తుందని మీరు భ్రమిస్తున్నారో, అంతటి ఆనా రోగ్యాన్ని ప్రసాదిస్తుంది...”

“చాల్లే, నీతులు చెప్పొచ్చావ్ ,” నోరు మూయించేశాను. పాప పైను బాగా నవ్వుతూ, బంతిలా వుంది అందంగా :

నాన్నగారూ చీవాట్లు వేశారొసారి.

“బ్రష్టుడా : చెబితే మీ అమ్మ విన్నదికాదు ... బంగారం ఎంటి, పిల్ల కారద గొంతుకూడా కోళాం : పెళ్ళయితే గుణం కుదురుతుం దనుకున్నాం ... త్రాగుడు కూడా పట్టుబడిందా ?”

త్రాగిన మైకంలో తూయతూ, కాఫ్రిగారి వాకిట్లో పడిపోయానుట ...

మరోసారి స్కూల్లో విద్యార్థి నొకణ్ణి ఆమత్తులోనే చితక్కొట్టాను ... తత్ఫలి తంగా చిన్న పోలీస్ కేసు, పాతిక రూపాయల జరిమానా మేజిస్ట్రేటు కోర్టులో చెల్లించాల్సివచ్చింది

నాన్నగారు నే కంటికివిపించినప్పుడల్లా తిడుతున్నారు. వినివిని అమ్మ తారా జావ్వలా లేచింది.

“వా జ్ఞెండు కలా అస్తమానూ లిడతారు : మీరు తిడతారనే వాడు బోజనాని క్కూడా సరిగా రావటంలేదు ...”

నాన్నగారు కేకలేస్తున్నారు ... “నీ తల్లిపేను తగలదా : ■ కొడుకు

చేస్తున్న మనకార్యాలను అడవులో పెట్టాలనే జ్ఞానమయినా నీకు లేదుటే : పై గ వాణ్ణి వెనకేసుకొస్తున్నావా ? ఆ పిల్లను చూడు: ఒక్కసారి కోడలు కళ్ళలో ఆ నీళ్ళుచూడు ... దానిలాటి అడవిల్లలు మనకూ వున్నాయి ... నీ అడవిల్ల ఇలా ఏడుస్తుంటే చూస్తావా : చూస్తూ భరిస్తావా ?" నాన్నగారు అవేళవడిపోతున్నారు... అమ్మ కోపం కొదలిమీదికి మళ్ళింది.

"అదే చెబుతుంటుంది : అడదానిలో లోపం లేకుంటే, మగా డెందుకు తిరుగుటో అవుతాడూ ? ఇదే బహుళ వాణ్ణి, ఏదో విధంగా బాధపెట్టోందేమో !"

"నీ ... రాక్షసి ... ఆ కొడుక్కు తగిన తల్లివి ..." నాన్నగారు చీకాకరం వేస్తూ వెళ్ళిపోయారు ... బహుళ కళ్ళుమూసుకు భగవన్నామం చేస్తున్నారేమో : అన్ని జటిలమమస్యకూ పరిష్కారమార్గం భగవన్నామోచారణ ఒక్కటే సుటూ అయిన తన మిత్రబృందంతో చెబుతుంటూ రెప్పడూ :

కారదతో, డబ్బు కావాలని, వాళ్ళ నాన్నగారికి వ్రాయమని ఎన్నిమార్లు తన్నగా చెప్పినా, ఈ మధ్య వినిపించుకోవటంలేదు.

"ప్రతిసారి ఏమవసరమని వ్రాయమ : ఎంత చచ్చేవాళ్ళయితేనుటుకు, ఈ అవసరాలకు అంతులేదా ?" అంది తం బిరుసుతవంతో :

నాలో పొరుషం పెట్టబడింది : భార్య, అందులోనూ కాళకట్టిన భార్య, ఎన్నిసార్లుండవలసిన భార్య. భర్త కెదురు చెప్పటమే!

దండోపాయం తప్పదు ... నా శక్తికొద్దీ కొట్టాను. కారద గట్టిగా అరవలేదు. ఏడ్చి గోం చెయ్యలేదు ... కానీ దెబ్బల చప్పుడుకు నాన్నగారు, అమ్మ, చెల్లా పరుగెత్తుకు వచ్చారు. నాన్న కళ్ళు అగ్నివి కురిపిస్తున్నాయి ... విమరుగా బయటికి వెళ్ళిపోయాను ... “అవరంజివి తెచ్చి, బొగ్గుపక్కన పెట్టామే !” నాన్నగారు అన్నప్పటికీ గొణగటం మాత్రం విప్పించింది.

చెల్లాయిఇందిరకు సంబంధం కుడిరింది. వరుడు అనంద్ - అందంగా, మా ఇందిరకు తగినట్లే వున్నాడు ... గుంటూరు జిల్లాలో, ఒక చిన్న కాటాకాలో, హెల్త్ ఇన్స్పెక్టరుగా పనిచేస్తున్నాడు ... వివాహమయిన నెలరోజుల్లోనే, ఇందిరా అనంద్‌లు వెళ్ళిపోయారు.

ఈ ఇందిర దో బెడదగా వుండేది ... అప్పుడప్పుడూ, నాన్నగారికి తోడుగా ఇదికూడా “అన్నయ్యా! వదిన్నలా వేదిస్తావెందు కన్నయ్యా? నీకు సాయం అమ్మ కూడా కలిసింది ... ఒకటిమాత్రం నిజమన్నయ్యా! వెయ్యి జన్మ లెత్తినా, నీలాటి వాడికి కారదవదిన్నలాటి మంచి ఆడది భార్యగారాదు! అది నీకు తెలుస్తుంటేకదూ,” అనేది ...

“ఇందిరా! నోరూయ్. చిన్నదానివి... నీ కి పెద్దమాట లేమిటి?” నా గర్జన లతో ఇందిర నోరు నొక్కేవాణ్ణి! ఇందిర కాపురాని తెళ్ళిపోయింది ... పోనీ పీడ వదిలిపోయింది.

శ్రీల స్వభావం అతి విచిత్రమైనది. ఒక్కోసారి మంచిగానే, ఎంత కష్టతరమైన పనులయినా చేస్తారు ... కానీ మొండికెత్తితే, చంపినా, ఏ పనీ చెయ్యరు. కార దలాగే తయారయింది చిప్పుడు చావుదుబ్బలు తింటోందేగానీ, డబ్బు రావటం లేదు ... వ్రాయటంలేదు! ఆలోచించగా, ఆలోచించిగా, మెడవులాటి ఆలోచనోకటి కలిగింది! ఆడదానికి అవమానమంటే ఎక్కువ భయమంటారు ... దగ్గరగా పిల్చాను ... వచ్చి విల్చుంది బెడరుతూ.

“డబ్బు కావాలి కాదా! అన్నాను ...

“నే వ్రాయను ...” ఖండితంగా చెప్పేసింది కారద ...

“వ్రాయవూ?” చదుకున్న కారద విడుపాటి జడ కత్తెరతో కత్తిరించేశాను... బేజారెత్తి పోయింది కారద...

“...ఇలాగే ముఖమంతా వికృతం చేసేస్తాను ... ఇప్పుడు చెప్పు ... ఉత్తరం వ్రాస్తావా? వ్రాయవా?” నవ్వుతూ అడిగాను ...

“ఎంత కావాలి?” తల ఒంచుకుని అడిగింది శారద ... నేలమీద టప టప కన్నీటిబొట్లు రాలుతున్నాయి.

పెద్దగా నవ్వాను ... “డియర్ దేవీ! అలా అన్నావ్ బాగుంది! నా మాట ముందే వినుంటే? ఈ జడ చక్కగా నీకే వుండేది కాదూ? ‘రేడియో కావాలని మీ అల్లుడుగారు పట్టుబట్టారు ... ఐదువందలు కావాలి ... లేకుంటే నన్ను శాశ్వతంగా అక్కడికి పంపించేస్తారుట ...’ ఇదీ భాష ... ఇక వ్రాయ...”

నామందే తు. చ. తప్పకుండా వ్రాసింది శారద.

వారంరోజుల తర్వాత, డబ్బుకు ఐదులు, మామగారు దిగారు, రేడియో చంకన బెట్టుకుని: ఒక్క మండిపోయింది ... పైగా షర్ బెడద శారద జడ! చూడగానే ఆయ నేం గొడవ చేస్తాడో ... వెదవపీడ ...

నిన్న సాయంత్రం పెరట్లో అమ్మా, పక్కంటావిడా సంభాషణ విన్నాను...

“మీ కోడలు శారదకంత పొడుగుంటే జడ వుండేది ... హఠాత్తుగా మెడల పరకూ జుట్టు వుండేమిటి సుభద్రమ్మా?” అంటోం దానిద...

“ఏమిటోనమ్మా ఈ కాలపు కుర్రాళ్ళ అభిరుచులు! బ్రెకేట్ కలా అంత పెద్ద జడేం బావుందీ? చక్కగా నాజాగ్గ చిన్న జడే బావుంటుందని మా శిశు కత్తిరించేశాడట!” అమ్మ నవ్వులో జీవితం లేదు. అమ్మ బుర్ర ఇన్నూర్ చెయ్యొచ్చు.

“ఎంత నాజాకయితే మాత్రం వున్న జడలు కత్తిరించుకుంటాడటమ్మా? నీది మరీ విద్దురంగానీ! కాకున్నా సుభద్రమ్మా! అంతలా బరితెగించిన కుర్రాణ్ణి నువ్వు వెనకేసుకురావటమూ, ఆ అమయకలాలి నలా ఒక హింస పెట్టించడమూ నీకు భావ్యం కాదమ్మా!”

“మా ఇంటి వూసు మీ కెందుకు?” అమ్మ చిరచిర లాడుతూ లోపలికొచ్చింది. ఆ వేదిలోనే నేనూ కప్పించటంతో మరింత రెచ్చిపోయిం దమ్మ.

“నువ్వు చేసినవనికి నలుగురూ నన్ను దుమ్మెత్తిపోస్తున్నారు ... భార్యను దండిచుకోవచ్చు ... కానీ ఇలా అందరికీ తేలిసేలానా? కాస్త చాటూ మాటూ, తెలివీ తేటా అక్కర్లా?” విప్పించుకోకుండా వెళ్ళిపోయాను.

ఎలాగో శారద, మామగారున్న మూడురోజులూ జరమనే సాకుతో మంచం మీదినుంచి లేవలేదు: ఈ వుపాయం నా కెంతో నచ్చింది ...

“శారదా! నువ్వెంత మంచిదానివి?” అన్నామ మామగారు వెళ్ళిపోగానే ... శారద క్షణకాలం నా వేపు విశితంగా చూచి, కళ్లు వాల్చుకుంది ...

‘హూ, శ్రాగుడోతు మాటలు!’ అనే భావం తొంగిచూస్తోం దా కళ్ళలో.

మూర్తి వివాహం చేసుకున్నాడు నాగభూషణం వలహామేరకు : కానీ వాళ్ళ మామగారు మూర్తికంటే మరో నాలుగు బిళ్ళ ఎక్కువ చదివాడు : అల్లుడుచేత ఉద్యోగం మాన్పించి, తగిన కట్టుదిట్టాల్లో తన దగ్గరే పెట్టుకున్నాడు. 'పిచ్చి వేషా లేస్తే నా పిల్ల మొగుడు చచ్చాడనుకుని, జైల్లో పెట్టిస్తాను.' అన్నాడుట అ అడవిల్ల తండ్రి. నాగభూషణమూ ట్రాన్స్ ఫర్ అయిపోయాడు ... ఇక మిగిలిన నాకు, 'పానీయం' తయారు చేసుకోవటానికి ప్రదేశమూ, పరికరాలూ కూడా కరువయ్యాయి. కనీసం పరికరాలయిన కొందామంటే డబ్బులేదు ...

పాపకు మూడో సంవత్సరం దాటుతోంది ... మళ్ళీ శారదకు గర్భం మూ కొందరు కొత్త అడవిల్లలతో పరిచయమయ్యింది ... మేరీ, నీరజ : పురిటికి వెళ్తుం దినగా, ముందుగా శారదను మళ్ళీ డబ్బుకోసం వ్రాయమని చెప్పాను ... మొరాయింది ... అక్కడక్కడా శరీరమంతా సిగరెట్టుతో చాలాను...లాభం లేక పోయింది ... విద్రపోతుండంగా, తలంతా వికృతంగా కత్తిరించాను .. హడలిపోతూ లేచి కూర్చుంది ...

"ఒకమారు ఫలితం చూచి ఎందుకిలా మొరాయిస్తావు?" అన్నాను ...

* * * *

సరిగ్గా మనియార్దరు మీద వంతకం చేసి తిరిగేసరికి అమ్మ నిల్చునివుండ గతుక్కుమన్నాను : పోయినసారి ఇల్లాగే అమ్మ తీసుకుం దా నమ్మ :

"శీనూ : ఇలా ఇవ్వు ... కళ్యాణికి వెకలెస్ చేయించాలి ..." అంట ఇవ్వక తప్పలేదు. అమ్మ లోపలికి వెళ్ళిపోయింది.

శారద ఏదో పనిమీద అటుగా వచ్చింది ... తలమీద పైబచెరుగు ముసుగులా వేసుకునివుంది ...

ఎంతో జాలివేసింది. ఎవరితోనో, సమానంగా చెబుతోంది శారద నిన్ను : "తిరుపతి వెంకటేశ్వరుడికి తలసీలాల మొక్కుబడి వుందండీ : ఈ లోపల తలంతా గడ్డలేచాయి. అందువల్ల ఇలా కత్తిరించుకున్నాను ... ఆ జాట్టు అడ్డే పెట్టి, ఒక్కమారే. స్వామికి మొక్కు చెల్లించుకుంటాను !" అంటూ :

సమయస్ఫూర్తికి జాలికూడా కలింది

పాపం : శారదను ఎంతగానో హింసించి తెప్పించిన డబ్బు. దేగలా అమ్మ తన్నుకుపోతోంది : ఇక అమ్మ ఓపారి చూచింతర్వాత ఇక నాకు నక్కడం దుర్లభమే : ఏదిదారి : అలోచించి అలోచించి ఓ విర్ణయాని కొచ్చాను. వేరు

వారిని మంచిమార్గాన నడిపించటానికి ప్రయత్నించాలి... ఏదీ తెలియక గోతిలో పడిన సాటి అడవిల్లను... మరోతల్లి నవమాసాలూ మోసి, కవి, పెంచిన పిల్లని, మనము హింసించటమూ, హింసిస్తుంటే చూస్తూ హరించటమూ, న్యాయము అంటావా?" మామగారు అమ్మకు పరోక్షంగా హితబోధ చేశారు.

అమ్మ ఆటంబాంబులా పేలిపోయింది.

"ఇంతకూ తప్పు నాదంటారు? బావుంది. ఏదో సామెత చెప్పినట్టు అల్లుడు మంచివాడు, కూతురు మంచిది, మధ్య నేను రాక్షసిని! ఎందుకుబాబూ నా కీ విండలు? నాయనా శీనూ! ఇక ఒక్కక్షణంకూడా మీరు నా దగ్గరుండటానికి వీలేదు... కడుపు చించుకుంటే కాళ్ళమీద పడుతుందని నోరు నొక్కుకున్నా, నలుగురి నోట్లో నేను పదార్థివచ్చింది..." అమ్మ వాక్పరివాహానికి అంతమే లేకపోయింది.

సాయంత్రమే నేను, శారద, పాప, బాబు. మామగారిని వెంటబెట్టుకుని కొత్త ఇంట్లో ప్రవేశించాము.

మామగారు రెండురోజు లుండి, ప్రయాణ మయ్యారు. వెళ్ళేముందు నన్ను విశితంగా చూస్తూ అన్నారు.

"నాయనా! ఏ మనుకోకుండావుంటే ఒక్కటి చెబుతాను వింటావా?"

"చెప్పండి... ఉపోద్ఘాత మెందుకూ?" చిరాకుపడ్డాను; ఈ ముసలివాళ్ళందరూ ఇంతేనేమో!

"అడవిల్లను, దాని అత్తమామలు, ఇతర బంధువులూ బాధిస్తుంటే, వారినుంచి వేరు చెయ్యటంలో తప్పు లేదు. అపిల్ల తల్లిదండ్రులూ, భర్తా... కానీ కంచే చేను. మేస్తే..." ఆయన కంఠస్వరం రుద్ద మయింది.

"సంస్కృతం వదిలి తెలుగులో చెప్పండి చెప్పదల్చుకున్న దేదో..." అరిచాను. కోపం పట్టలేక.

"ఏముంది నాయనా! భరించి, రక్షించవలసిన భర్తవు సువ్వు... నా తల్లి నేం చేస్తావో? ఎలా చూచుకుంటావో... నీ నుంచి వేరుచెయ్యలేముగదా..." శారద తల నిమురుతున్న ఆయన కళ్ళల్లో నీళ్ళు సుడులు తిరుగుతున్నాయి.

"అంటే మీ రొక్కరే అడవిల్లలను కని పెంచారన్నమాట! నా దగ్గిరా వుంచటము ఇష్టంలేకుంటే, పిల్చికెళ్ళండి..." అన్నాను రెచ్చిపోతూ!

"నాన్నా! ఏమిటిది? ఇలాఅయినా నన్ను బ్రతకవివ్వరా? మా సంసారాన్ని మే మెలాగో దిద్దుకుంటాం... మీరు వెళ్ళిరండి..." శారద చివరిమాట లంటూ దుఃఖం అపుకోలేక లోపలికి పరుగెత్తింది.

మామగారు దిగ్భ్రాంతి చెందారు ఊకాలం... వెళ్ళొస్తా నాయనా! శారదా!

వెళ్ళొస్తా తల్లీ! జాగ్రత్త!" అంటూ వెళ్ళిపోయా రాయన. మెడలవరకూ అప్పు డప్పుడే దిగివస్తున్న కారడ జాట్టును విశేషంగా చూస్తూ.

కారడ మా బాగా చెప్పింది... సంతోషంతో కారడ దగ్గరకు వెళ్ళాను...

"మా బాగా చెప్పావ్ మీ నాన్నకు... ఇక హాయిగా వుందా... ఏడవకు!" కానీ కారడ దుఃఖ మెందుకో ఆగలేదు... పొగిలి పొగిలి ఏడుస్తోంది.

* * * *

బాబుకు రెండో సంవత్సరం విడిచిందో లేదో, మళ్ళీ కారడ కడుపుతో వుంది. బాబోయ్! ఈ భార్య లింతే! తాకితే కడుపు! అందుకే స్పృశించటానిక్కడా అసర్దులు వీళ్ళు!

ఎన్నోమార్లు కారడ డబ్బు తెప్పించటానికి మొండికెత్తి డెబ్బలు తిస్సింది... మెల్లిగా వంటిమీది వగలన్నీ, ఒక్కొక్కటిగా ఇస్తోంది... అదీ కొంతమేరే! కారడ మామిడిపిందెల నెక్లెవ్ కాత్యాయని మెడ నలంకరించింది; రాళ్ళగాజులు మేరీ ముచ్చటపడింది; 'భారత్ చైన్' నీరజ 'నాజుగా వుంది సెలెక్షన్' అంది మురిసిపోతూ; ఒకపేట గొలుసు స్పిరిట్ బాటిల్స్ కై అర్చయిపోయింది...

ఇందిర, తన కొడుకు (నా మేనల్లుడు) రెండేళ్ళవాణ్ణి ఎత్తుకుని వచ్చింది పండుగకు. ఆనంద్ రాలేదు... సాయంత్రం మా ఇంటికి వచ్చింది పిల్లాణ్ణెత్తుకుని. గుర్తుపట్టలేనంతగా మారిపోయింది. తెల్లగా, బొడ్డుగా, పొట్టిగా అందగా వుండే ఇందిర- నల్లగా, పీడగా, జీవకళ లేనట్లుగా మారిపోయింది.

"ఏమిటి ఇందిరా! ఇంత తగ్గిపోయా వేమిటే?" అన్నాను వాత్సల్యంగా! నవ్వి వూరుకుంది... ఆ నవ్వులో ఏదో వెలితి వుంది.

"మా ఆనంద్ అన్నయ్య కొరుక్కుతింటున్నాడేమో!" అంది కారడ నవ్వుతూ! మళ్ళీ నవ్వే నిమాధానంగా వచ్చింది.

"మాటలు మాన్పించి నవ్వటం మాత్రం నేర్పా రేమిటే మీ ఆయన?" అన్నాను మళ్ళీ.

"పో, అనయ్యా! నీ దో గోల. అన్నయ్యా! కోపం రాకుండావుంటే నీ కొక్క మాట చెప్పనా?" అంది.

ఇంత సేపటికి నోరు విప్పింది. "ఊ! ఒకచేమిటి? నూరు చెప్పు," అన్నాను.

"అన్నయ్యా! నీ జీవితంలో నువ్వు చేసిన మంచిపని ఏదేనా వుందీ అంటే ఇదొక్కటే..."

అర్థంగానట్లు చూశాను.

“అమ్మ నిరంకుశత్యాన్నించి వదిలి మెల్లిగా తప్పించావ్ ... కానీ నీ ప్రవర్తనలో ఇంకా మార్పు రాలేదని ...”

ఆసరికే నాలో సహనం నశించింది.

“...వూళ్ళో వెదవ లంటున్నారు ... అవునా? లోకులు పలుగాకులు అన్నారు పెద్దలు...”

పాప, బాబు పరుగెత్తుకువచ్చారు ... తన కొడుకును శారవచేతి కిచ్చి, ఇద్దరినీ వగ్గర కూర్చోబెట్టుకుంది ఇందిర ... బాబు కిప్పుడిప్పుడే మాటల తిరుగుడు వస్తోంది. పాప బాగా మాట్లాడోంది ...

“అమ్మ నెప్పుడు కొడుకుంటా రత్తయ్యా నన్న...మానాన్న మంచివారేకాదు.”

పాప, నే లేననుకుంది కాబోలు చెబుతోంది ...

“అవునరత్తయ్యా!” బాబు తరి ఊగిస్తున్నాడు.

“ఏమి పాపా! ఒరేయ్ బాబూ! ఏమి టా మాటలు?” నా గొంతు గర్జన విని పిల్లలిద్దరూ హడలిపోయారు ... లోపలికి పరుగెత్తారు.

ఇందిర నావేపు తీక్షణంగా చూస్తోంది ... “పిల్లపక్షులు ... పెద్దమాటలు!” వినుకుంటూ నవ్వటానికి ప్రయత్నించాను...

“కాదన్నయ్యా! పెద్దలకు లేని జ్ఞానాన్ని ప్రసాదించే, దేవుళ్లు పసిపాపలు!”

“మీరు మాట్లాడుండండి ... అలా వెళ్ళొస్తాను” లేచి బయటికి వచ్చేకాను.

ఎదిపానురోజులైంది ఇందిర వచ్చి ... అమ్మ దాన్ని లేదీడాక్టరుచేత పరీక్ష చేయించిందట. క్షయ వచ్చే సూచనలు కనిపిస్తున్నాయనీ, మంచి మందులు వారాలనీ చెప్పిందట!

“ఒదినా! ఉసురు తిన్నగా పోతుందంటావా? నే నేమైపోయినా ఫర్వాలేదు... ఎవరైనా నా మృత్యువుతోనైనా, మా అమ్మ, అన్నయ్యల కళ్ళ మైకం పదులు కుందేమో!”

నే వింటూ అడుగెట్టేసరికి ఇందిర వంటింట్లో కూర్చుని అంటోంది శారవతో.

“ఛ, అవేం మాటలమ్మా!” శారద మందలిస్తోంది.

“నీకు తెలీ దొదినా! క్షయ రాబోతోందంటే, అమ్మావా క్లెంత బాధపడ్తున్నారో. నాకంత సంతోషంగావుంది ... సంతోషం కరువైనబ్రతుక్కుంటే, చావే మంచిది... ఇందిర కంఠం దుఃఖంతో కాబోలు ఆర్చమయింది ... ఇందిరను చూచిన మరుక్షణమే గ్రహించాను... అదేదో మానసిక క్షోభకు గురిఅయ్యిందని. కానీ ఇందిర చాలా లోతుమనిషి. తన బాధ ఎవరికీ తెలియనివ్వదు; చెప్పకొదు అడిగినా! చివ

రకు అమ్మతోకూడా చెప్పదు ... చనువుగా శారదతో చెబుకోందంటే. శారదమీద ప్రత్యేకమైన అభిమానం దానికి మొదట్నుంచీ : కుతూహలంగా వింటున్నాను. దాని బాధేమిటో తెలుసుకోవాలని మనసు తహతహ లాడుతోంది.

“ఏమిటా మాటలు ఇందూ ? నాకు తెలీ కడుగుకానూ ? అనందుక్కూడా మీ అన్నయ్యగారిలా దుర్వ్యవసా లేవైనా...” శారద అడుగుతోంది లాలనగా, నన్నుగా దుఃఖిస్తున్న నవ్వడి అయ్యింది.

“లే దొదినా : అలాటి వ్యవసా లేమీ లేవు ... కానీ ...” ఎందుకో తొంగి చూచిన ఇందిర నన్ను చూచి కలవరపడి చెప్పదల్చుకున్నది చెప్పకుండా ఆపేసింది. ఆ తర్వాత అది వున్న నెలరోజుల్లోనూ, దాని అంతఃకరణజ్ఞేభ శ్కారణ మేమిటో ఎంత ప్రయత్నించినా తెలియలేదు. ఆనంద్ వచ్చి, ఇందిరనూ, పిల్లవాణ్ణి పిల్చి తెళ్ళిపోయాడు ...

* * *

నా ఇంట్లోనే పానీయానికి తగిన సామగ్రి ఏర్పరచుకోవా లనుకున్నాను ... పరికరాలు కొనటానికి డబ్బు కావాలి. కొత్త సంసారం కావటంవల్ల, వచ్చిన జీతం ఇంటి సామాన్లకే సరిపోతుంది... పైన మిగిలిన రెడేనా వుంటే సినిమాలు మింగేస్తున్నాయి ... ఇక అలవాటయిన త్రాగుడు అరికట్టే డెలా ? ఆ పరికరాలన్నిటికీ దాదాపు మూడువందల రూపాయలేనా కావాలి ... నన్ను తెలిసినంతవరకూ, ఒక పరగణావరకూ, అప్పు లెవ్వరూ ఇవ్వరు ... శారద నగలు చెల్లిపోయాయి.

శారద నడిగాను.

తారాజువ్వలా లేచింది ...

“ఎన్నాళ్ళి బాధ : ఎన్నిమార్లు నాన్నకూ, అమ్మకూ వ్రాసి డబ్బు తెప్పించను : నా పెళ్ళయి ఇన్నేళ్ళయింది, నా కోసం, నా ముఖం కోసం దాదాపు పది వేల రూపాయల వరకూ వెచ్చించారు. పంపమన్నపుడల్లా : వాళ్ళకూ నే నొక్కరైనే కాదు ... చెల్లాయుంది. దానికి పెళ్ళి పేరంటమూ అక్కల్లా ? నా కాపురాని కెంతని దారపోస్తారు ... మీరు చంపినాసరే ... ఇక దమ్మిడీకూడా పంపమని వ్రాయును.” ఖండితంగా చెప్పేసింది.

చేతులు నొప్పెట్టేలా కొట్టాను : సిగరెట్లతో బొబ్బలు పొక్కేలా శరీరమంతా కాలాల్చును. నానా చిత్రహింస పెట్టాను. శారద లొంగిరాలేదు ... కనీసం సంతకం కూడా చెయ్యటాని కంగీకరించలేదు.

అఖరుసారిగా ‘చంపేస్తాను :’ అన్నాను పళ్ళు కోసుకునే కత్తి చూపి బెదిరిస్తూ.

“హిఁ కానీండి!” అంది నవ్వుతూ.

విసిగిపోయాను ... ఏమిటో ఈ మూర్ఖత్వం? చావంటేకూడా భయం లేనట్లు నటిస్తోంది ... రుచి చూపిస్తాను ... అదేమిటో! ఆడదాని కింత అహంకార మేమిటో?

ఉదయాన్నే కాఫీ తయారు చెయ్యటానికిగ్లాటోలు, కుంపటి ముందు కూర్చుండి శారద. పిల్లలిద్దరూ చెరో వేపు కూర్చుని వున్నారు ... “పాం ముషి రానీండి బాబూ! పాలు పోసిస్తాను,” అంటోంది శారద. పనిముషి పెరట్లో కనవు వూడుస్తోంది. పుమారు ఆరురోజులైంది త్రాగి: ఎదురుగా కచ్చిస్తున్న స్పిరిట్ బాటిల్ వూరిస్తోంది. అవకంగా త్రాగితే చచ్చిపోతాను. మద్యం తయారు చేసుకోటానికి పరికరా లేవీ? ఇన్నాళ్ళూ ఆ మూర్తిగాడి సామా సుపయోగించుకున్నాను ... మొన్న నెవరో దొంగలు అవి ఎత్తుకుపోయారు:

ఆ బాటిల్ చేత్తో పట్టుకుని, వంటింటి గడవమీద కూర్చున్నాను.

“శారదా!” పిలిచాను.

కుంపటి విసురుతూ, తిరిగి చూచింది శారద “ఏం?” అన్నట్లు.

ముఖమంతా కాల్చిన బొబ్బలతో, ఒళ్ళంతా నలిగి, అందంగా వుండే శారద.

అనాకారుల్లో అగ్రగణ్యురాలిగా వుంది. దానికితోడు హెచ్చుతగ్గులుగా వున్న జాటు:

“నే చెప్పినట్లు చేస్తే ఈబాదా. దెబ్బలూ వుండవు కదూ?” మృదువుగా అడిగాను ... పాలమనిషి పాలు తెచ్చింది. పాలు గిన్నెలో పోయించుకుని వస్తూ. “హూ, ఎన్నాళ్ళు? మూడురోజులు! ఆ తర్వాత మళ్ళీ మొదలు!” మాటల్లో చిస్పూహే ధ్వనించింది కరకుదనంకంటే.

“లేదు! లేదు ... మళ్ళీ డబ్బుకోసం ఉత్తరం వ్రాయమంటే ఒట్టే!” అన్నాను దృఢంగా.

కారద నవ్వింది. “మీ మాటల్లో ఎంత నిజం వుండేదీ నాకు తెలుసు... అనవసరంగా నన్ను విసిగించకండి ... కానీ తయారుచేసి పట్టుకొస్తాను...సరకు తోముకురండి!” అంది తన పనిలో విమగ్నమౌతూ:

పాలమనిషి పెరట్లో, పనిమనిషితో ఎదో కబుర్లుడుతోంది.

కోపంతో అవమానంతో దహించుకుపోయాను. బాహ్యస్మృతిని దాదాపు కోల్పోయాను. గబుక్కున చేతిలోవున్న స్పిరిట్ బాటిల్ మూత తీసి, కారదమీది గుమ్మరించాను. అగ్గివుల్ల గీచి అంటించాను! భగ్గుమని ఒక్కసారిగా నిలువెత్తున మంట లేచింది అటుతిరిగివున్న కారద భయవిహ్వాలయై “అమ్మా!” అంటూ కేక వేసి నిల్చుంది! జరిగిందేమిటో తెలుసుకునేసరికి, పాలమ్మీ, పనిమనిషి నన్ను తిడున్నారు.

“ఒరి ముదరష్టపోతా, చూస్తుండగానే ఎంత పని చేశావురా!” అంటూ! ఎం. చెయ్యారో తోచలేదు ... వీధికి పరుగెత్తాను ... అనుకోని ఈ పరిణామాన్ని నేనూ వూహించలేదు!

ఏడుస్తూ పిల్లలు కారద దగ్గరికి వస్తున్నారు.

“పాపా ... నన్ను ముట్టుకోవద్దు, కాలిపోతారు...బాబూ దూరంగావుండు...” పిల్లల్నుంచి తప్పించుకుంటూ కారదకూడా నా వెనకాలే పరుగెత్తింది. కానీ అప్పుటితో భయంతో, బాధతో క్రింద బోల్లాపడిపోయింది వీధిలో ... తిరిగి చూచానేగానీ, ఆగలేదు... వెనకనుంచి పిల్లలపడుపు, పనిమనిషి, పాలమ్మి కేకలూ, తిట్లూ, పోగవుతున్న జనం పరురకాల ప్రశ్నలతో గగ్గోలు... స్పష్టంగా వినిపిస్తోంది. తిరిగిచూడకుండా పరుగెత్తి అమ్మదగ్గర విలపిస్తు. ఇంతదాకా లేవిదడ అప్పుడు. కలుగుతోంది.

ప్రయోగం

అవసరాల కనుకృష్టకాల

గృహకీర్తి అయిన గురుమూర్తి అ
మాట అనిపించుకోడానికి ఎంతటి
త్యాగం చెయ్యవలసి వచ్చిందో ఎవ
రైనా ఎరుగుదురా అని :

* * *

ఏవాని రెండు కాగితాలు పట్టుకుని
ఒక్కదగ్గర కొచ్చింది.

మొదటిది ఇలా చదివింది :

చిరంజీవి గురుమూర్తికి -

నీకూ, నీ తార్యకూ మా మనః
పూర్వక ఆశీర్వాదనములు. మీ రక్కడ
క్షీమంగా ఉన్నారని తలుస్తాను. మే
నుంకా యిక్కడ క్షీమం.

అయిదు వందల గవర్నమెంటు
ఉద్యోగం వదిలేసి, ఒక్కపారిగా వెయ్యి
రూపాయల ప్రైవేటు కంపెనీలో చేరా
వంటే - నా కష్టాలు నగానికి నగం తీసి
పోయాయనుకున్నాను. రెట్టింపు బాతా
వని కలలో అనుకోలేదు బాబూ! నాకు
తగిన ధైర్యం చెప్పే నీ జవాబు కోసం
వెయ్యికళ్ళతో ఎదురు చూస్తున్నాను.

అయిదో తారీఖున నీకు జీతాలు
యిచ్చేస్తారని వెనక రాశావు. అక్కడి
నుంచి ఈ ఊరు మనియార్దరు రావడా
నికి ఎంతయినా వారంరోజులు మించదు.
ఇవాళ ఇరవై రెండు. ఇప్పటికి నీ నుంచి
సొమ్ముగాని ఎటువంటి కబురుగాని
లేదు.

నిన్ను నమ్ముకుని నీ పెద్ద తమ్ముణ్ణి
డాక్టరు చదువులో ప్రవేశపెట్టాను. మీ
చెల్లెలికి అప్పు చేసి, పెద్ద వందంధం
తెచ్చాను. ఇంకా చదువుకుంటున్న
తమ్ముళ్ళూ, ఎదిగి కూతున్న చెల్లెళ్ళూ
నీకు ఉండనే ఉన్నారు.

మీ అమ్మ సంగతి నీకు చెప్పనక్క
రేడు. ఎప్పట్లా మంచంమీదే ఉంది. ఆ
రకం తేన్నుకీ మందన్నది లేదుట.
ఎక్కడో దూరంగా ఉన్నావన్నమాటే
గాని నా ఆలోచనా, ఆకా ఎప్పుడూ నీ
మీదే ఉంది. ఒక్కమాటలో చెప్పాలంటే
నూటయాభై పెన్నుతో, యిన్ని బాధ్యత

లకో నేను బతుకుతున్నానంటే అది
విన్ను చూసుకునే.

ఈ ఉత్తరంలో యీ అఖరి పేరా
రాయకూడదని నేను ఎంత అనుకున్నా-
నారక్తం వంచుకు పుట్టిన పెద్దకొడుకుతో
నా మనసులో ఉన్నది చెప్పుకుంటే
తప్పేమిటి - అనించి నీ కిది రాస్తు
న్నాను. అదిగాక అరికంగా అట్టుగుకు

దిగిపోతున్న కుటుంబిలు పరిస్థితు
నాలో సున్నితమైన దేదీ విలక్షణ
కుండా చేస్తున్నాయి. నీ భార్య
మా కేమైనా వంపకుండా అడ్డు
పడుతున్నదా అని. ఈ విష
యంలోనా నందేహం మాత్రమే
రాస్తున్నాను. జవాబు కోరి కాదు.
అప్పీ మవ్వే ఆలోచించు. ఏదైనా

మొదట్లోనే కట్టడిటం చేసుకోవడం మంచిది. నీ భార్య చూడకూడదని యీ ఉత్తరం మీ అభినుకు పంపుతున్నాను. వెంటనే ఎక్స్ ప్రెస్ డెలివరీలో ఉత్తరంను, చెలిగ్రామంలో సోమ్యూర్ పంపు. నీ కండ్రి.

అంతే శక్తి కాన్పురికి.
‘మీరు క్యాంపుకు వెళ్ళేసగా, యింట్లోకి వెళ్ళేటప్పుడు ఉత్తరం ఒకటో గొట్టి వెళ్ళేడు. అలా యివ్వకపోయినా నేనూ ఉత్తరం చదివే ఉండను అందుకనే నీ గవాళ్ళ కోటుజేబులు తడనుడం ఆడవాళ్ళకు అలవాటు. అది కేసలం చిల్లరడబ్బులు కోనమే అనుకోడం మొగవాళ్ళపొరపాటు’ అంగి భవాని.

‘అందు’నే చాలా సుందరి మొగవాళ్ళ కోట్లు కట్టించుకున్నారు. కట్టించుకున్నా జేబులు పెట్టించుకోరు’ అనేవారు మరో ప్రాంతాల్లో అయితే గురుమూర్తి. ‘కేసలం జేబులేనా? హృదయాలు తడవగల చాకచక్యం మాకు వెన్నతో పెట్టిన విద్య’ అని భవాని జవాబు చెప్పి ఉండేది కూడా. కాని ఈ పరిస్థితులు వేరు.

‘మళ్ళీ మీరు శ్రమెందుకని నేనే నీ నాన్నగారికి జవాబు కాసిందే ను లెండి’ అంది భవాని ‘ఏమని? అన్నట్టు తెప్ప రెగరేశాడు గురుమూర్తి.

‘ఏమండీ, సూక్ష్మంలో మోక్షం చూపించేశాను’

భవాని ఉత్తరం యిలా చదివించి మహారాజశ్రీ మామగారికి—

మీ కోడలు భవానిశంకరి శ్రీకృష్ణులైన సమస్కారములు ములాసా మా అత్తగారి శరీరస్థితి ఏట్లున్నది వ్రాయ గోరెదను.

‘నీ భార్య చూడకూడదని ఈ ఉత్తరము మీ అభినుకు పంపుతున్నాను’ అని మీరు వారిపేర వ్రాసిన ఉత్తరమునకు జవాబు పనిలో యుండుటచే వారే నన్ను మీకు వ్రాయమనిరి. మీ ఆదేశము ప్రకారము వారు నాకు మీ ఉత్తరమును చూపించలేదు. ప్రతి ఆశ్రయము చదివి వినిపించిరి; అ.తియే

ఇవ రెండూ విషయము. ‘ఏదైనా మొదట్లోనే కట్టడిటం చేసుకోవడం మంచిది’ అని వ్రాసిరి. మీ అమూల్యమైన సలహా ఎంతయు శిరోవార్యము. ఆ విషయము వెంటనే ఆచరణలో పెట్టించెదను మీరు ఎంతమాత్రము నిరుత్సాహపడకుండు క్రియముగా మీకే తెలియును.

రమ్మ యన్న తీవ్రచవలయును.
శుభక్షతలతో—భవాని.

'అ ఉత్తరం యిలా యిచ్చేయ్.
యింకా నయం పోవు చేశావు కాదు,
కొంస లంటుకుపోను' అన్నాడు గురు
మూర్తి

'అయితే వెంటనే ఫైర్ సేషనుకు
ఫోన్ చెయ్యండి అంది భవానీ నవ్వుతూ.

'ఇది కాపీ మాత్రమే మీకు విని
పించాలని యిదిమా తమైనా ఉంచాను.
దీని అసలు ఈ పాటికి మెయిల్లో. ఆర్.
ఎం. ఎస్. పెట్రెలో, ఇన్లెండు కవర్లో—
ప్రయాణం చేస్తూ ఉంటుంది '

గురుమూర్తి జవాబు చెప్పేలోగా
భవానీ దగ్గరగా వచ్చి అతని గెడ్డం
పట్టుకుని కళ్ళలోకి చూసింది. గెడ్డంమీద
వెంట్రుకల్ని ఆరచేత్తో రాసింది అంతే.

అతని కా క్షణంలో యింకేం జ్ఞాపకం
లేవు.

కావాలని ఆమె పైట జారిపోయింది.

ఇంకేం కావాలని అతని గుండె జారి
పోయింది.

అతను ఆమె రెండు భుజాలూ గట్టిగా
పట్టుకున్నాడు, సిచ్చిగా ఆమెలోకి చూస్తూ.

'ఉండండి '

'ఏం?'

'ఈ చీర విప్పి, మరొకటి కట్టుకు
వస్తాను.'

'నువ్వు చెప్పిన వాక్యంలో మొదటి
సగమూ చేస్తేదాని.'

ఇద్దరూ నవ్వుకున్నారు.

మరుక్షణం వాళ్ళిద్దరూ 'మరు'క్షణం
అనుభవిస్తున్నారు.

తై కేయ దళాతుణ్ణి పరిస్థితుల్లో
వరాలు అడిగిఉంటుందో, బహుశా ఆ
పరిస్థితుల్లో ఉండిఉంటారు. ఒక్కటే
తేదా; అనాడు కై కక్క అడిగిన వరాలు
రెండు మాత్రమే!

* * *

శ్రోవనల్ని విందిన నల్లలూ,
చికాకుల్ని విందిన దోమలూ లేవను
కుంటే గురుమూర్తికి ఒంటిగంటా అయే
సరికల్లా తెలివి వచ్చేసింది. అతనిలో
మానవుడు లేచి కూచున్నాడు. దీపం
వెలిగిండుకున్నాడు.

'ఈ నెల తీతంలో మిగిలింది ఎక్కడ
పెట్టేవో.'

విమాతం విసుగు కనపర్చకుండా
భవానీ లేచింది. తలగదా గరిణులో
దాచిన కాళాగర్భి పైకి తీసింది. వీరువా
తలుపులు తెరిచింది.

ఉన్న విషయాలు ఉన్నట్టు చెప్ప
కుంటే ఎంత చిత్రంగా ఉంటాయి. ఈ
మధ్య వారపత్రికలో 'విస్ఫులాంటికథ'
అనే మంచి కథానిక వదిలింది. మీరు
చదువుతారని కబోచేసి దాచిఉంచాను.
ముందిది చదవండి.'

చీర మడతల కింద దాచిన అచ్చు
కాగితాలు భవానీ పదిలంగా భర్తచేతి
కిచ్చింది. దబ్బు పంపించమని కదే వదే
కొడుకుని వేదించిన ఒక తండ్రి కథ

మన పరిమనం చేసుకోవడం తప్పదు
 దూరంగా ఉంటే ఆయనకు స్వస్థం ఉన్నట్లు
 సరేనో ఆయన చెప్పే నెక్ట్...

అది. ఆ కథకు చిన్న ముందుమాట రాస్తూ రచయిత యిలా రాశాడు. 'ఏళ్ళ వేవోదవ అని ప్రబోధించే భారతదేశం మనది. పున్నామ వరకంనుంచి తప్పించానికి పట్టినవాళ్ళు పుత్రులని నమ్మిన వాళ్ళు మనం. ఆదేశానికి, అచరణలకి అదంత దూరమో చెప్పడమే నా ఉద్దేశం. పత్వాన్ని చాటివచ్చుదు విషదం గురికిష్టం లేకపోతే నన్ను శపించండి. క్షమించండి. అని ముమ్మల్ని అడగవలసిన అవసరం మాత్రం నాకు లేదని నిష్కర్షగా చెబుతున్నాను.

కథ చాలా చిన్నది. అది కొడుకు తండ్రికి రాసిన ఉత్తరం మాత్రమే. అవైనా పది పాఠాలున్నాయి. సచ్చిదానందం

సర్వాదిదం గారి పెద్దదార్య కొడుకు. తను కాపురం పెట్టేకూడా పడేళ్ళపాటు అతను తండ్రికి నెలకి ఏదై రూపాయల చొప్పున ఒక నెలా తప్పకుండా పంపించాడు. కూతురి పెళ్ళి చెయ్యడంవల్ల ఓసారి రెజ్జెల్లపాటు సచ్చిదానందం సొమ్ము పంపించలేకపోయాడు. తండ్రి చాలా ఘాటుగా కొడుక్కి ఉత్తరం రాశాడు. ఆ క్షణంనుంచీ సచ్చిదానందం సొమ్ము పంపించడం మానేశాడు. తండ్రి ప్రతి మాటకీ తగిన సమాధానం చెబుతూ సచ్చిదానందం రాసిన ఉత్తరం 'ఇంట్లో పెద్ద కొడుకుగా పుట్టడం కంటే అడవిలో పెద్దపులి నోట్లో పడడం మంచిది' అనుకునే వారంతా ఎగి రెగిరి

గంతులేస్తూ చరవవలసినది. ఆ పది విషయాలూ - టెన్ కమాండ్ మెంటు - యివీ:

1. నిన్ను సవమానములు మోసి,

...మీరు మొయ్యలేదనుకుంటాను. ప్రపంచంలోని అన్ని ఆదజీవరాశులకీ గర్భ ధారణ యంతకాల మని ప్రకృతి నిర్ణయించింది. ఆ ప్రకారమే, అందర్లాగే, అందరితోపాటే అమ్మా సన్ను మోసింది గాని నా కోసం కివీసం ఒక్క నెలయినా ఎక్కువ మోసిం దనుకోను. ప్రత్యేకించి చెప్పడం దేనికి?

2. కని,

...కనక, మరోమార్గం లేకునక అలా జరిగి ఉంటుంది. అయినా ఆ మరోమార్గం ద్వారా సన్ను మరో ప్రపంచానికి పంపించే ప్రయత్నం జరిగినా జరిగిఉంటుంది. ఆ రోజుల్లో అమ్మచేత మీరు లోపాయికారిగా ఎన్నిమందులు ఓంగించారో ఎవరి తెరుక?

3. పెంచి,

...ఎవరి పిల్లల్ని వారు పెంచుకో వడం ఊరికి ఉపకారమా? ఇంకా ఏ దిక్కుమాలినవాడో, ఏ పైకులంకురాడో అలా, టివాణ్ణి తెచ్చి పెంచుకున్నామంటే నలుగురికీ చెప్పినా చెప్పకున్నా అందమూ చందమున్నూ. అయితా ఎప్పటికప్పుడు పిల్లలు కల్లిదండ్రులకు ఏమీ యివ్వడం లేదా? బుల్లిబుల్లిపిల్లలు ఊరంతా ఏకవైసట్టు నవ్వుతుంటే,

భూమంతా దద్దరిల్లేట్టు అడుగులేస్తూంటే, ప్రపంచమంతా మారుమోగేట్టు అరుస్తూంటే మురిసిపోని తల్లితండ్రులున్నారా?

4. ఎవ్వాబుద్ధులు చెప్పించి,

...చెప్పించకపోతే తలో పిప్పా కర్రా యిప్పు సడిపిడిలోకి ఎగబెట్టక పోయా? అలా చేస్తే మీ మొహాన్ని నలుగురూ పేపీసీళ్ళు జుట్టారని భయమా? ఇంతకీ ఇదంతా మీ ప్రయోగ కత్వమే? ని స్వతహా సెల్ల ఒప్పట్టుకతో తెచ్చుకున్న జ్ఞానమంటూ లేదా యేం! బొత్తిగా కుంత ఆయన గుంటజ్జే లొంగ్ర ఏం చెయ్యలేడు, వాడి చాలా ఏం చెయ్యలేడు. అనేకమంది ఆకాథలు స్వళక్తిచేత పైకి రావడమూ మనం ఎరుగుదుం. దీని కేం జవాబు చెబుతారు?

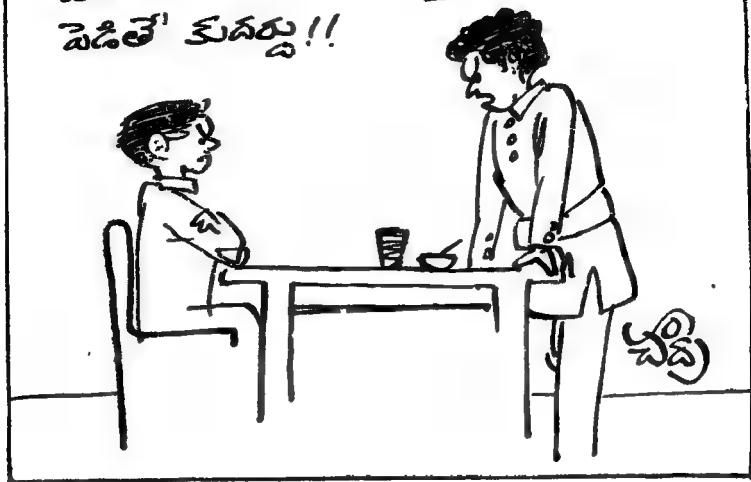
5. మేము తినినా మానినా పిల్లలకి పెట్టి,
...ఇలాంటివాళ్ళు నూటికి ఏ పది పదిహేనుమందో ఉంటారు. అలాంటి స్వల్పమైన సంఖ్యలో అందర్నిచేర్చడం అన్యాయం. ఒకపేజీ అలా పెట్టిరా 'పీడు పెద్దయి రేప్రొద్దున్న చున్ని ఒక కంటితో చూడకపోతాడా' అనే స్వార్థం తోనేగా!

6. ఉద్యోగం యిప్పించి,

...కావలిపకేషనూ, అదృష్ట మూపుంటే ఒకళ్ళు యిప్పించే దేమిటి?

7. కట్నం ఇచ్చుకని,

మొరిచ్చిన యీర్ష్య త్రెబ్బలయ్యిన రోడ్డు
పెరిగితో... సావకాశో విస్తారని గాడవ
పెడితో కుదర్చు!!

... 'వీడి చదువుకోసం ఇంత ఖర్చు పెట్టేం; అది ఎవరో ఊరివాళ్ళ మీద పడి లా 'సదాం' అన్న సిగ్గుమాలిన పని పైకి చెప్పుకోడం కూడానా? 'నా బాబు దగ్గర ఓళ్ళ బాబు యింత సొమ్మ గుంజేడు. అంతకు అంతా కక్కించని నా జన్మేలం.' అని తొయ్యలి తొలినాడే తెయ్యేయ్యి నుని ఆడిందింటే ఆ నేరం ఎవరిది :

8. యథావిధిగా పెళ్ళి చేసి.

... మూడారు సరిగ్గా జరగలేదనో. ముచ్చట్లు బాగా తీరలేదనో - తప్పులు పట్టుకోడానికి అన్ని అవకాశాలూ గల. రక్త హింసలు వదులుకుని శిల్పాలు పట్టుకు ఏదే. నేటి వివాహాల పద్ధతేగా యథావిధి : బతుకున్నన్నాళ్ళూ కలసి

జీవించవలసిన వధూపరులకు పెళ్ళినాడే ఒకరి కుటుంబంమీద మరొకరి కుటుంబానికి చిన్నచూపు ఏర్పడి విద్వేషాలకు వీజు ఏర్పడే అప్పుడేగా.

9. నువ్వు నీ పెళ్ళామూ చిలకా గోరింకిల్లా కావరం చేస్తూంటే ఎంతో ఆనందించి,

... కేవలం నోటి మాట. 'వాళ్ళ మటుకు వాళ్ళని ఏడవనీ' అని ఏ తల్లి తండ్రులూ పిల్లల్ని సుఖంగా బతక వివ్వరు. పిలవని పేరంబంగా వారి సంసారాల్లో ప్రవేశించి, అమోద యోగ్యంగాని సలహాలు ఇచ్చి, అనవసర మైన ఆరాట తీసి-ముచ్చటైన కాపురాల్లో చిచ్చు రేపేది ముఖ్యంగా పెద్దవాళ్ళే.

ఏ యువకుడి హృదయంలో అయినా దూరి అడిగి చూడండి, తెలుస్తుంది.

10. ఎన్నో విధాల క్యాగం చెయ్యడం ఇంకా కేనా ?

...ఇందులో ఏదీ క్యాగమనే పదానికి ఉపరితాపంలో లేదని ఈ ప్రశ్న రుజువు చేస్తోంది. ప్రయోజనం ప్రతిగా కోరింది క్యాగ మనిషింబుకోడు.

నాన్నా, ఇలాంటి ఉత్తరం రాసి నందుకు నాకు సిగ్గుగా ఉంది. తప్ప నందుకు విచారంగానూ వుంది. ఇన్నాళ్లు నీకు డబ్బు సంపాదనం చే అమ్మమీద అంతో యంతో అభిమానం-అభిమానం మాత్రమే, గౌరవం కాదు! నాకు మిగిలి ఉండడమే కారణం. పిల్లల్ని పెంచి పెద్దవాళ్ళను చెయ్యడం పెద్దవాళ్ళ ద్యూటీ అనుకున్న తల్లిదండ్రుల్ని మాత్రమే ప్రాజ్ఞులయిన పిల్లలు ప్రేమించి, పేదరిక గలరు. — సచ్చిదానందం.

'ఈ కథమీద తమరి అభిప్రాయం' అంట భవానీ. గురుమూర్తి జవాబు చెప్పలేక పోయాడు. మరొక గ్లాసు మంచినీళ్ళు తాగి-

'ఇప్పుటికే ఆశ్చర్యమైపోయింది. వాళ్ళు నానా ఇబ్బందులూ పడుతుంటారు. పొద్దుటే టీ. ఎం. వో. పంపేస్తాను; సొమ్మెక్కడుంది?' అన్నాడు హీన స్వరంతో. ఆ స్వరంలో మార్పు చూసి భవానీకి ముచ్చట వేసింది. తన ఆధిక్య తను గుర్తించడంవల్ల ఆమె కన్నులు

మెరిశాయి. నాలుగు పచ్చనోట్లు తెచ్చి అతని కిచ్చింది. 'ఇంకాద్దే, పాలూ, పని పనిమీ పోగా ఎసిమిది వండడం మిగిలాయి సగం నాడు-నేను మిహాపాంగిని మిగిలింది మీ యిస్తుం' అంది. అక్కడికి ఊరుకోలేదు.

'మీ వాళ్ళు నాకు పైవాల్సి, అన్న తారా? ఎవోచ్చి వాళ్ళు నన్ను ఎన్నాళ్ళకీ పైదావిగా గుర్తించడం నా దురదృష్టం. అంది గద్గడి? కుంతతో. గురుమూర్తి భార్యవైపు చూశాడు. ఆ మొహంలో విజాయితీ, ఆ స్వరంలో మౌనపతా తని పించి అతణ్ణి ముగ్ధుణ్ణి చేశాయి. 'నీ రయినా నన్ను ఆర్థం చేసుకున్నారు అంతే చాలు' అనే భావం అతన్ని ఆమెకు మరింత దగ్గర చేసింది.

* * *

క్రమంగా అర్థాంగి శ్రీ పోర్టాంగి అయి కూచుంది.

అనెక ఇంటికి రెండొందలు మాత్రమే పంపగలిగాడు గురుమూర్తి. 'మీ తమ్ముళ్ళ బాధ్యత మీ దెందు కయింది అని మీ నాన్నగారిది. రే పొద్దున మనకి పిల్లలు వుడితే ఆ బాధ్యత మాత్రమే మనది.' అని భవానీ గురుమూర్తి కెప్పుడూ మారిపోయ్యే లేదు. పైగా 'ఎంత మిగుల్పూర్వమన్నా ఈ కావి పట్టుంలో ఖర్చుకాలంలో, మిగల్పలేకుండా ఉన్నాము. పావం, అక్కడ ఆ ముస

లాళ్ళు ఎంత బాధ పడుతున్నారో..." అనేది.

సరిగా యిటువంటి సమయంలోనే ఇంటినుంచి ఉత్తరాలు వచ్చేవి. అలాంటప్పుడు అందులో ఏముంటుందో భవానీ ఊహించలేనిదేంకాదు. చింతకుండానే అందులో ఏముందో ఆమె చదవగలిగేది. పగలల్లా ఆఫీసులో సవిచేసి సాయంకాలానికి భార్యతో వేసుకునే ప్రోగ్రాం గురించి కలలుగంటూ గురుమూర్తి ఇంటికి వచ్చేసరికి - నీ భార్య ముచిడికాదు. మనం తెలియక గోతిలో చిగిం - వాళ్ళ వాళ్ళు బొత్తిగా లేనివాళ్ళు. మరి నీవవు మనుషులు. అందుకే నిన్ను వాజమర్తు చేసి అడిస్తోంది. ఇంతకీ ఆమెను అనుకోవడం దేనికి? నువ్వంత విర్వీగ్న, డవైపోడు మా దురదృష్టం - అంటూ ఉత్తరాలు వచ్చేసరికి అతనికి లోతు మంతా చీకటైపోయినట్లు అనిపించేది. ఆ కవచం చింపబడకుండా ఉండడం అతనికి ఆశ్చర్యం కలిగించేది. తడిగుడ్డచే గొంతుకే కొయ్య వక్కర్లేదు. ఆ పడు నెమ్మదిగా విప్పి మళ్ళీ అంటించవచ్చు అది అతనికి తెలిదు.

'ఇంటినుంచేనా ఉత్తరం, అనుకున్నానైదీ. అందరూ కులాసాయేనా? ఈనెల మరచిపోకుండా మరోరెండొందలు పంపండి. ఎంత యిబ్బంది పడుతున్నారో ఏమిటో - నా గొప్పడు మాట ఏదై పెట్టి రిప్లవాచీ కొనకపోతే చాల

చక్రం ఆగిపోదు.' అం. భవానీ. ఏమి ఊహించి ఆమె అలా అందో అలాగే జరిగింది.

ఆమెచేతికి అరగంబ వాటకుండా వాచీ వచ్చింది.

'డబ్బు పంపేది నేను, అందుకునేది మీరు. మధ్య నాభర్త స్రవక్తి ఎందుకు? నెలకి ఎంత పంపుతే మీకు తనివి తీరుతుంది? స్పష్టంగా రాయరాదా?' అని రెండుమొక్కలు రాసి గురుమూర్తి పోష్టుచేశాడు. వెంటనే జవాబు వచ్చింది. ఎంతపట్టుమయినా ఇద్దరు మనుషులకి రెంహొందల ఏదైకంటే ఎక్కువ అనవసరం. కావలిస్తే భవానీ, పాపం, చిన్న పిల్లా, చరణ యంటాయిగనక, ఓ ఏదై ఉంచుకోవచ్చుట. ఏ మాత్రం తల్లిదండ్రులంటే భక్తి గౌరవమూ ఉన్నా నెలకి ఏదొందలూ పంపితీరాలి - అంతకు తక్కువ పంపితే తిప్పికొడతారట. అంతగా గురుమూర్తికి ఏవైనా అవసరాలుంటే తండ్రికి రాసి తెప్పించుకోవచ్చునట.

గురుమూర్తి ఆ ఉత్తరం భార్యకి చదివి వివిపించాడు. అందులో అతన్ని మనస్సా నొప్పించిన విషయాలు యివి.

తను పంపించిన సొమ్ము ఖర్చు పెట్టుకునే స్వతంత్రం తనకి లేదా? తన జీతంలో పాకెట్ మనీకి నెలకి పదిరూపాయిలయినా తనకి అధికాళం లేదా?

అ.తగా అవసరమైతే తనే రాసి తెప్పించుకోవాలా ?

‘పోనీ కొన్నాళ్ళపాటు నేను ఆక్కడికి వెళ్ళిపోతాను. మీరు ఏ హోటల్లోనో తింటూ నెలకి తొమ్మిదివందల దాని పంపొమ్మ’ అంటు భవానీ. గురుమూర్తి జవాబు చెప్పలేదు. వెంటనే కలం కాగితం తీశాడు. ‘నిస్సలాంటి కథ’లో నచ్చివానందం ఏం చేశాడు భవానీ అకథ తీసి చాటుగా ముద్దెట్టుకుంది. చీరలపద్యంనంచి తీసి. జాకెట్లమధ్య గంధపుపొట్లాలమధ్య ఆ కాగితాని అతిసడలంగా దాచుకుంది.

* * *

‘రెండు వందలుంటే యద్దూ,’ అన్నాడు గురుమూర్తి ఆరునెలల తరువాత ఓ సాయంకాలం ఇంటికొస్తూ. ‘దేరికి?’ అంది భవానీ కనుబొమ్మలు కొద్దిగా చిట్టిస్తూ. ఆలా ఎప్పుడూ ఆమె ఆడగనూలేదూ, ఆలా చూడనూలేదు. అనుకోకుండా అతనూ తిరుగుచెక్క వేశాడు.

‘నీరో చెప్పాలా?’

ఆ రోపం వాళ్ళిద్దర్లోనూ లేదనుకుంటే ఆ జన్మ అదుర్దుహారాని మాత్రమే. ఆమె చినుకగా యిన్ని నోట్లకట్టలు తెచ్చి అతనిముందు వదేసింది.

‘అవసరంలేదు. మీరు సంపాదించిన సొమ్ము జాగ్రత్తగా కూడబెట్టవలసివ అవసరం నాకూలేదు!’ అనేసి

ఇంతమొహం చేసుకు రోపలికి వెళ్ళి పోయింది - భగ్గని తలుపు వేసేసింది.

గురుమూర్తి రోపలికి వెళ్ళలేదు. ఆశ్చర్యంగా అతే చూస్తూ ఆళ్ళదే ఉండిపోయాడు చాలా సేపు. అవా అతను రెండువందల రిడిగింది, నిజానికి మెకే కొత్తరికం ట్రబీర కొందామని! కాట అతను కొన్నది వేరు. అన్నాళ్ళ నుంచో అనుకుంటున్న తెన్నినవాటు కొనుక్కున్నాడు. మిగిలిన డబ్బు మీరు వారో ఉంచేశాడు.

అతన్నలా వెళ్ళనిచ్చి భవానీ ఆక్కడే కూచుని ఆలోచించింది.

‘నాన్నా! యీ డబ్బు నీ దగ్గి ఉండు. ఈ రోజుల్లో ఎవర్నీ నమ్మడం మంచిది కాదు’ అని తండ్రిపేర ఆయిదువందలు మనీయార్డరు చేసింది. మనిషిరక్తం రుచిమరిగిన పులిలాగ భవానీతండ్రి ఆ సొమ్ము అందుకుని తక్కిన ప్రపంచాన్నే మరచిపోయాడు. ఉన్న పొలం కాస్తా అమ్మేసి ఒక్క కూతుడు కాదా అని తలకు ముంచిన సంబంధం చేశాడు. కూతురు ఒక్కరే. కొడుకులు ఆరుగురు. ఒక్కరికి డిగ్రీ ఆయినా లేదు. వాళ్ళ దర్జీ పైకి తీసుకురావడం ఎలాగో ఇన్నాళ్ళకు బంగాళాగుడ్డు పెట్టే కోడి దొరికింది. తనేం తాగుబోతు కాదు; తస్సడుదార్లు తొక్కనవాడు కాదు-తను తింటున్నది కూడా పైవాళ్ళ సొమ్మేంకాదు. ఏం తప్పా; అనుకున్నాడు భవానీ తండ్రి

పరి మేళ్ళవరంగారు ప్రతీనెలా మసియార్డు
అందుకుంటూ.

* * *

'మీ నాన్నగారి పేర నువ్వు చదువు
కున్న చచ్చింతా కూడబెట్టి మీ నాన్న నీ
పేర నే భూమయినా కొని నీ కేదో
నిరవస్థ చేస్తా డనుకుంటున్నావేమో!
పొరపాటు. నీ పేర బ్యాంక్ ఎకౌంట్ లో
ఏమీలేదు. కావలినై వెళ్ళి చూసుకో'
అని అడుక్కుంచి వచ్చినవా రొకడు
భవానితో చెప్పగా, అదేదో తండ్రిని
గట్టి అడిగేద్దామని తల్లికి జబ్బుగా
ఉండిన మొగుడితో బొంకి ఆమె ఆ
షారు వెళ్ళింది; ఆ యింట్లో ఆడుగు
పెట్టింది.

అవీ పుట్టిల్లు.

తనని నవమానములు మోసి, కని
పెంచిన తల్లి ఉన్న యిల్లు.

ఈసేక మంచి సంబంధం కేటడం
కోసం తన అన్నదమ్ముల చదువును
కూడా లెక్కచెయ్యని తండ్రి...ఉన్న
యిల్లు.

ఈనవల్ల నిర్భాగ్యులైన అన్నదమ్ము
లున్న యిల్లు.

భవానీ తండ్రిని ఏమీ అడగలేక
పోయింది.

ఇంటికి వచ్చిన మరుసటి నెలనుంచీ
మరొక ఏటై బట్టాడా ఎక్కువ చేసింది!

* * *

'అరివంకవారు నీకు అత్తబంధువు

లైనారు. కపి పెంచినవారు చచ్చారో
బలికారోకూడా అక్కర్లేం అదమనీతిలో
ఉన్నావు. కానియ్యి రేప్పొడున నీ
పిల్లలు పుట్టి నీకు కళ్ళు తెరిపించే రోజు
రాకపోదు,' అని సంగమేశ్వరశాస్త్రిలు
కొడుక్కి ఉత్తరాలు రాయడం మానలేదు;
కాని ఆ రోజూ రాలేదు; గురుమూర్తికి
పిల్లలు పుట్టలేదు.

ఒకనాడు తం డివగ్గిర్చుంచి వచ్చిన
ఉత్తరం చూసి మనసంతా పాదైపోయి
గురుమూర్తి అదోలా ఉండగా పక్కింటి
ప్రసాదు వచ్చి పలకరించాడు. ఇన్నాళ్ళూ
రెండోకంటివాడితో చెప్పకుండా
కడుపులో పెట్టుకున్న కష్టమంతా
స్నేహితుడి ముందు వెళ్ళగక్కేకాదు
గురుమూర్తి.

'వేలకునేజి అర్థిస్తున్నా రనీ. లిమి
టెడ్ ఫామిలీ అనీ, ఎటువంటి చికాకులూ
లేని అదృష్టవంతు లనీ...మిమ్మల్ని చూసి
మేమంతా ఆనూయపడుతూ ఉంటాం.
మీకు ఇన్ని గొడవ లున్నాయా గురు
మూర్తిగారూ! ఎంత చిత్రం! అయితే
మీరు ఒకవైపే నమ్ముకున్నారు. ఆ
లెక్కకి అదృష్టవంతులే...నాలా రె. టికి
చెడ రేపడి కాలేదుగా?'

'అదేమిటి?' అన్నాడు గురుమూర్తి.

'ఇంకా కన్నంలో నలుగురుపిల్లలతో
మూడోందల ఉద్యోగంతో యీ కుటుంబం
కాలంలో ఎలా ఈడ్చు కొస్తున్నానో
నాకే తెలుసు. మా అత్తగారావాళ్ళూ

పైవాళ్లు గనక నన్నర్థం చేసుకోలేదంటే బోధపరుచుకోవచ్చు. మా నాన్నావాళ్లు నన్నాదిపోసుకుంటే ఎలా అర్థం చేసుకోను? మా బావమరిది ఫీజు కట్టలేక వరీక్ష మానేసినా, మా మావగారి మందుల షాపు దివాగా తీసినా నేను కాణీ ఎండ్ లేదు. కానీ మా అవివ గీచిన గీటు దాట నవీ నాకు మా యింట్లో పేరు. ఎలా చాపను? అందుకే అంటాను. మీకు బి. నైపేనా మంచిపేరున్నది సంతోషమంది. అదైనా నిలబెట్టుకోండి, నాకు సరకు సంతోషం.'

'మళ్ళీ అలా అంటారేమిటి?

'ఈ లోకంమీదా, ఈ విమర్శలమీదా నాకు సమ్మతం చాలక.'

'అంతేనా, లేక నా మీదకూడా సమ్మతం..'

'మన మంచి మనం చూసుకోదలిస్తే ఎవ రెలా అనుకున్నా మనకి బాధ ఉండదు. అది చేతగాకే ఇంత బాధ.'

ప్రసాదు అన్నవాంట్లో అంతర్భూమిమీదో గురుమూర్తికి అర్థంకాలేదు.

'ఇదివరకు మిమ్మల్ని మీనాన్నగాని పాలించేవారు. ఇప్పుడు మీ మామగారు మిమ్మల్ని ఏలుతున్నారు. మనం మట్టి బొమ్మలమైతే మండం సుకువే, కానీ ఏలాంటివాళ్ళనీ 'నాకు సుగిలించంటూ ఏం లేదా' అనే ప్రశ్న గాఢించక మానదు.'

'నన్నిప్పుడు నడిపిస్తున్నది

నా భార్యంటే ఒప్పుకుంటాను; కానీ అది అంశ అనీరీజనమిలాగా ఉంటుందంటే...'

'నిండుకో చెప్పకుండా ఒక అయిది పెంచలు మీరు కావాలని పుచ్చుకోండి చూద్దాం అయితే,' అని సవాలు చేశాడు ప్రసాదు.

ఆ రాత్రి ఎంత అల్లరి జరుగాలో అంతా జరిగింది.

ఓవానీ, గురుమూర్తి కనీసం ఏడై పార్లమెంటు ఒకరికొకరు విడాకు ఇయిచ్చుకుని వుంటారు, ఆ పదిగంటల్లోనూ, కానీ తెల్లవారేసరికల్లా ఒక సంపంమీంట లేవడమే మహాచిత్రం దేని దారి దాన్తే.

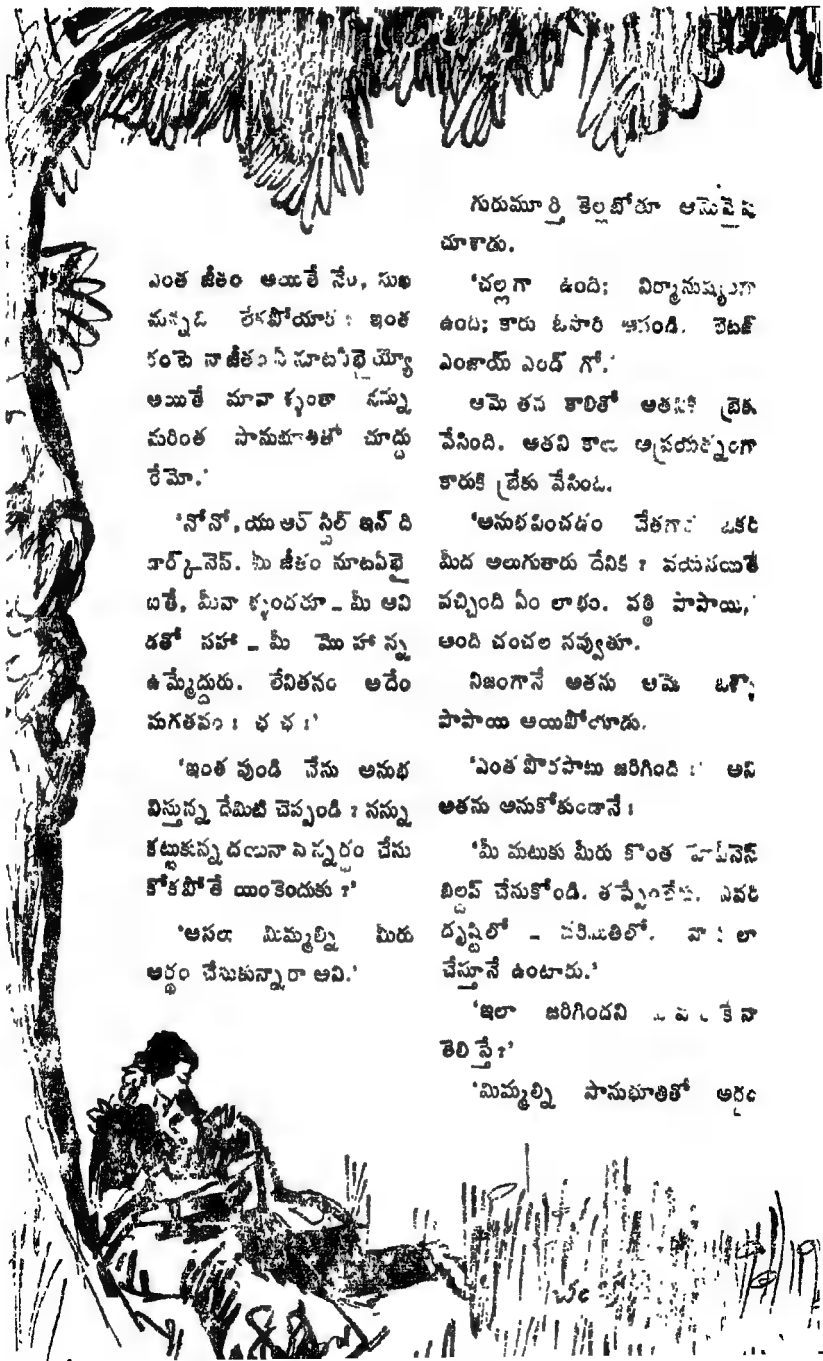
* * *

గురుమూర్తికి ప్రమోషను వచ్చింది ఇప్పుడతని జీతం పన్నెండోందల యాభై.

మొదటి నెల జీతం అందగానే ప్రెండ్స్‌దరికి అతను దీన్నర్ ఇచ్చాడు హోటల్ ప్యారడైజ్‌లో. ఆ రాత్రి అందరూ యింటికి తిరిగివెళ్ళే ప్రయత్నంలో, సైన్ చంచలని అతను కారు మీద స్వయంగా దిగబెట్టవలసివచ్చింది.

'మీ జీవితంలో యిది మరచిపోలేని రోజు. కానీ, దానికి తగ్గట్టుమాత్రం లేదు మీ పోజు,' అంది చంచల అతని పక్కకి జరుగుతూ.

'ఏం చెప్పను మిస్ చంచలా,

గురుమూర్తి తెల్లబోయా ఆమెపైను
చూశాడు.

‘వల్లగా ఉంది; విర్యానుష్ఠానంగా
ఉంది; కారు ఓసారి ఆనంది. వెటక్
ఎంజాయ్ ఎండ్ గో.’

ఆమె తన కారితో అతనికి బ్రెక్
వేసింది. అతని కాదు అప్రయత్నంగా
కారుకి బ్రెక్ వేసింది.

‘అనుభవించడం చేతగానీ ఒకరి
మీద అయగుతారు దేనికి? నయనయితే
వచ్చింది ఏం లాభం. వత్తి పాపాయి,
అంది చందల నవ్వుతూ.

నిజంగానే అతను ఆమె ఒక్క
పాపాయి అయిపోయాడు.

‘ఎంత పొకపాటు జరిగింది!’ అని
అతను అనుకోకుండానే!

‘మీ మటుకు మీరు కొంత హెచ్చినెన్
బిల్లివ్ చేసుకోండి. తప్పేదేమీ. ఎవరి
దృష్టిలో - చరిత్రలో, వా : లా
చేస్తూనే ఉంటారు.’

‘ఇలా జరిగిందని ఎవరైతే నా
తెలిస్తే!’

‘మిమ్మల్ని పానుభూతితో అర్థం

ఎంత జీతం అయితే నేను, సుఖ
మన్నది రోజువారీ : ఇంత
రంటె నా జీతం నీ మాటల్ని తెన్నో
అయితే మావా కృంతా నన్ను
మరింత పానుభూతితో చూద్దు
రేమో.’

‘నోనో, యుఆర్ స్టిల్ ఇన్ ది
వార్క్ నెస్. మీ జీతం నూటవలై
బలే, మీవా కృందచూ - మీ అవి
దతో నహా - మీ మొహాన్న
ఉమ్మేద్దురు. రేనితనం అదేం
మగతవం! ఛ ఛ!’

‘ఇంత వుండి నేను అనుభ
విస్తున్న దేమిటి చెప్పండి? నన్ను
కట్టుకన్నదయినా విన్నరం చేసు
కోకపోతే యింకెందుకు?’

‘అసలు మిమ్మల్ని మీరు
అర్థం చేసుకున్నారా అని.’

చేసుకునేవాళ్ళవరై నా ఉంచే దైర్యంగా చెప్పండి. అలా కానివాళ్ళతో ఎలా మెలగాలో యీపాటికి మీకు తెలిసే వుంటుంది.'

'ఏలాగ ?

'ఓయి పిచ్చినాయనా, ఇంత వెర్రి వాడిని అంత పెద్ద ఉద్యోగం ఎలా వెలగబెడుతున్నావయా ? ఆమాత్రము అన్నటి కేదో చెప్పేయ్యలేవా ? భలే వాడివే అయితే మిచ్చుకి మొదటిపాతం చెబుతాను, నోట్ చేసుకో. తిన్నగా విజ్ఞాపిత వెళ్ళి సిల్కుచీర ఏభై రూపాయలకి ఒకటి కొనుక్కున్నచంద్ ఇల్లు సిల్కుపేలస్ పక్కనే. లేం చీర తీయించు. నీ కయితే యిస్తాడు. ఇంటికి తీసికెళ్ళి రెట్టంపు ఖరీదు చెప్పి, మీ అవిదకి ప్రెజెంటు చెయ్యి. ఇవాళ నీకు జీత మొచ్చిందిగా, ఎక్కువగా...'

'ఇంత ఆలశ్య మొందుకయిందని అది అర్హితే ?'

'చీర మాసిన సంబరంలో యింక ఆడగదానికి తీరిక ఎక్కడ మూకా? అందుకే మగాల్లా 'వీరీ టు డి పవరాఫ్ ఎన్' అన్నాడు. అలా చూస్తూవేం, బయల్దేరు.'

'మరేమిట, నీ సంహాకి కృతజ్ఞుణ్ణి'

'ఉత్తుతి మాటలేనా ? భలే వాడి వయ్యా ! ఖజా పుచ్చుకోందే కేసులు పట్టడం నాకు అలవాటు లేదే !'

చంధల అతనివైపు నవ్వుచూచాసింది.

'ఎంత ?'

చంధల రెండు చేతులూ ఎడంగా చాపి 'ఇంత' అంది. గుండూర్తి తెల్ల బోహుంచే.

'ప్రస్తుతానికి ఓ నూట ఏభై యిచ్చు- చాచి' అంది అంటూ, 'నువ్వయిచ్చడం ఎందుకూ, మీ వాళ్ళచేత నేనే తెప్పిస్తాను, చూడు ఇవ్వడమేగాని పుచ్చుకోడం నీకు అలవాటులేదు కాబోలు కర్మ - సరే మా నాన్న దయాసాగరం ఎద్రసు ఇద్దవు గానే...అలా తెల్లబోతావేం ? నే చెబు తాను రెండుత్తరాలు రాయి.' గురు మూర్తి ఆమె చెప్పినట్టు రెండుత్తరాలూ రాశాడు. అంచులో ఒకటి అతని కిందరి సంగమేశ్వరకాస్తులుకి.

'ఇన్నాళ్ళూ తల్లిశండ్రుల్ని దూరం చేసుకుని, భార్య చేతిలో కీలుబొమ్మ నై నందుకు సిగ్గుపడుతున్నాను. మా మావగారు ఎన్ను పూర్తిగా వికారిని చేసేదాకా నాకు జ్ఞానోదయ మవలేదు. మాకు జీతాలుకూడా సరిగ్గా అందక, దాన్ని కొన్నాళ్ళపాటు పుట్టింటికి పంపే ద్దామా అని చూస్తున్నాను. ఎ మాత్రం వీలయినా ఓ ఏభై రూపాయలు, నాకు అన్ని విధాలా వెలసినవారైన పెద్దలు, పూజ్యులు శ్రీ దయాసాగరంగారి పేర పంపవలెను. (ఎందుచేతంటే నా పేర డబ్బువస్తే బ్రహ్మరాక్షసి అయిన నా భార్య అది నాకు దక్కనివ్వదు.)

రెండో ఉత్తరం పరమేశ్వరంగారికి.

'గతనెం భవానీ పంపిన సొమ్ము

'అనాటమి' రివల్యూషనరీ
యిస్టరీ రివల్యూషనరీ
అడిగాలంటే!

అందిరిని తలుస్తాను ఎప్పుడు సొమ్ము పడినా ఎంతో యిడిగా తెలియబడుస్తారు. మీలాంటి అల్లసంతోషులకు ఏం పడినా సార్థకిం ఉంటుంది. అన కూడదు గాని మా నాన్నలాంటి దురాశ పరులకు ఎంత పంపినా ఒకటే. ఈ మధ్య నా జీతం ఎక్కువైంది. కంపెనీలో ఘడ్చు లేనందువల్ల ఆ పైనెలలోగాని జీతాలు యివ్వరు. వెంటనే ఓ వంద యీ క్రింది ఎడ్రసుకి పంపగోరెదను.' పదిహేను రోజులు దాటకుండా చందల ఓజా అందుకుంది! ఆ తరువాత పాపం ఆమె చాలా చాలా సలహాలు అతని కిచ్చి పదిపోతున్న ఒక యిల్లు నిలబెట్టింది.

గురుమూర్తి ఆ పైనెలనుంచి భార్య చేతిలో జీతం పెట్టడం మానేశాడు.

'రెండు లక్షలకి యిమ్మారు చేశాను.

నీ పేర వస్తుంది. అందుకని నావికి సగం జీతం పోకోం.' అని అతను భవానీతో అంటున్నప్పుడు ఆమె అణుమాత్రమయినా ఆశ్చర్యపోక పోవడం అతనికి ఎంతో వింతనిపించింది 'నీకు నెక్లెసు కొందా మని అడుగువందలు కోటుజేబులో పెట్టుకుని సరిగ్గా డబ్బాసీ స్కేజులపైకి చూసుకుంటే పర్చు లేదు!' అన్నా, ఆమె ఎంత మాత్రం సంశయించలేదు. మరో సారి, పైగా అతని కిప్పుడు అన్ని వైపులనుంచి కావలసిన త సానుభూతి, కోరినంత సుఖం, కొనుక్కొగరిగించ ఆనందం!

* * *

గురుమూర్తి ఎంత కష్టపడి అందిరి చేత "బెరా!" అనిపించుకుంటున్నాడో చెప్పినా ఎవరూ నమ్మరు గద!

చుట్టచుట్ట

“ఏం కాటం వచ్చి పడిందమ్మా, నర సమ్మా : ఒక అతిథిసత్కారం గా, బంధుమర్యాదగాని ఏమీ లేదు,” అన్నాడు ఏదైతే అయిదేళ్ళ శతగోపం అప్పుడే భోజనం చేసివచ్చి వాడుకుర్చీలో నడుం నాలుస్తూ.

అకులూ, వక్కలూ, సున్నమూ తెచ్చి వాడుకుర్చీ ప్రక్క ఒక చిన్న లెట్టి మీద పెట్టింది నరసమ్మ.

“అందులోనూ మీ ఆడబడుచు కొంతమ్మకి అసలు బంధునకి బొత్తిగా తెలియదు,” అన్నాడు శతగోపం మళ్ళీ ఉబోడ్డాతంగా.

సాధారణంగా ఆడబడుచు మీద విమర్శ వస్తే, చాలమంది ఆసక్తితో వింటారు. నరసమ్మకూడా ఉత్సాహంతో క్రింద చావమీద నతికిలబడింది వినడానికి.

శతగోపం ఒక కమీషను ఏజెంటు. హైదరాబాదుకి ఏదో పనిమీద వచ్చి గత వారంలో జరిగిన మహాధవరావు ఇంట్లో ఉష్ణవేళాడు. ఆయన మాధవరావు భార్య నరసమ్మతాలాకు అమ్మమ్మగారి కోడికోడలి కొడుకు. ‘అలివంక చుట్టం అత్తబంధువు’ అన్నారు. అందుచేత ఇంకా ఏమీ ఆనలేకపోయాడు. అయినా

ఎందుకేనా మంచిదని మొదటినుంచీ కలి. విడిగా మాట్లాడడం మానేశాడు.

మాధవరావు హైదరాబాదులో చీఫ్ ఇంజనీరు ఇరిగేషను ఆఫీసులో అప్పర్ డివిజన్ గుమాస్తాగా ఉంటున్నాడు. మాధవరావు చెల్లెలు కాంతమ్మ విశాఖ పట్నంలో కాపురం చేస్తోంది. కాంతమ్మ వయస్సు ముప్పది సంవత్సరాలు; ఆమె భర్త గోవిందరావు విశాఖపట్నం కలెక్టరేట్ ఆఫీసులో గుమాస్తాగా పని చేస్తున్నాడు అతని వయస్సు ముప్పయ్యైదు సంవత్సరాలు.

“అయితే మీ ఆడబడుచు మొగుడు, గోవిందరావు చాలా కలుపుగోరు మనిషి. స్నేహితులన్నా చుట్టాలన్నా చాలా అభిమానం చూపిస్తాడు ఇంతకూ ఆయన మన కేమీ దూరపుచుట్టం కాదులే. ఇప్పుడు నువ్వు మా అమ్మ కోటికోడలి మమమరాలివి కదా. ఆయన మా అమ్మ పిన్నతగారికి స్వయానా వేలువిడిచిన మేనమామ మమమరుడు!”

నరసమ్మకి అర్థం కాలేదు. అర్థం కాలేదంటే ‘ఇప్పటివాళ్ళ కేమీ అర్థం కావమ్మా. చెప్పినా అర్థం కాదు,’ అనేస్తాడని భయపడి అడగలేదు.

“ఇంతకూ చెప్పొచ్చే దేమంటే, మీ

అడవిదురు కొంతమ్మ వాళ్ళ ఆయన
తరపు చుట్టాంచి అయినా మమ్మల్ని
తగినంత మర్యాద చేయడం లేదు.”
అన్నాడు శతగోపం.

“అవిడ గుణమే అంత” అంది
నిరసమ్మ.

“బాగా చెప్పావమ్మా. ఇంతకూ
విజయనగరం డివిజన్ అఫీసునుండి
మా అబ్బాయి వెంకట్రావుకి విశాలపట్నం
బదిలీ అవడంవల్ల అవిడకి అలుపై
పోయింది. ఏదో మనవాడొకడు విశాల
పట్నంలో ఉన్నాడు కదా అని వాళ్ళ

యింటికి వెళ్లాము. మా కోడలు సుంద
రమ్మ మా అబ్బాయిని విడిచి ఒక షణం

అయినా ఉండలేదు. అందుచేత అవిడ బయలుదేరింది. కొడుకునీ కోడల్ని చూడకుండా మీ పిన్నత్త నాంబారమ్మ ఉండలేదు కదా! అందుకని అవిడా బయలుదేరింది. ఇక వాళ్ళ ముగ్గురూ లేనిదే నే నొక్కట్టి విజయనగరంలో ఉండలేక నేనూ బయలుదేరాను."

"మంచి పని చేశావు మామయ్యా." అన్నది నరసమ్మ తన అడబడుచుకు వచ్చిన ఇబ్బందికి లోలోన సంతోషిస్తూ.

"మనుష్యు లంచరిం వచ్చేసిన తరువాత సామాను వదిలేయడమెందుకు. అద్దె దిండుగ కని సామానుకూడా మన వాళ్ళింటికి తరలించాము."

"చాలా మంచిపని చేశావు లే మామయ్యా!" అన్నది నరసమ్మ మరింత సంతోషిస్తూ.

"సరేగాని నరసమ్మా! కాఫీ పెట్టు. ఆ చేత్తోకే కాస్త నెయ్యి వేసి రెండంటే రెండు పెసరట్లు వెయ్యి." అని పురమాయించాడు శతగోపం.

కాఫీ నీళ్ళు పెట్టడానికి లేచింది నరసమ్మ.

* * *

శతగోపాన్ని వదిలించుకోవడం ఎట్లాగా అని మాధవరావుకి అర్థం కాని సమస్య అయింది.

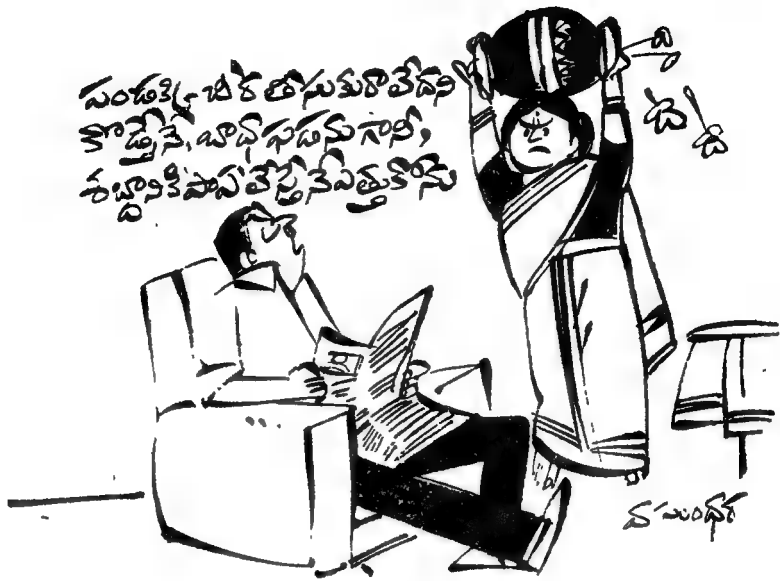
చుట్టాలను మర్యాద చేయడం మాధవ రావుకి తెలియక కాదు. చుట్టాల

యింట్లో ఏ విధంగా మసల్కోవాలో కూడా మాధవరావుకి తెలుసు.

ఒకసారి మాధవరావు తిరిగి తి మొక్కుబడి తీవ్రకోడానికి చెప్పితే, తన బావగారి అన్నగారు తిరుపతిరావు గారు అక్కడ ఉన్నారని తెలిసిందా, ఆయన ఇంటి చిరునామా తెలిసినప్పటికీ యాత్రికుడు వెళ్ళాడు కాబట్టి చేన స్థానం సత్రంలోనే బసకొసం ప్రయత్నించాడు. ఆయన సామాన్ల దగ్గర నరసమ్మ నుంచి, ఎంక్వయిరీ ఆఫీసు దగ్గరకు వెళుతూఉండగా, దేవస్థానం ట్రాన్సుపోర్టులలో పనిచేస్తున్న తిరుపతి రావు ఆయన్ను చూసి, పలకరించి తన యింటికి రానందుకు ఎంతో నొచ్చుకున్నాడు.

తిరుపతిరావు వెంటనే వాళ్ళ సామాన్లను తన ఇంటికి మరలించాడు. వాళ్ళను ఎంతో ఆదరణతో ఇంటికి ఓసుకొని వెళ్ళాడు. తిరుపతిరావు తెలపుపెట్టి, వాళ్ళ దగ్గర ఉండి, తిరుమలలో సౌకర్యంగా స్వామివారి దర్శనం అమేటట్లు చూడడమే కాకుండా, తిరుపతిలోని దేవాలయాలనూ, అలమేలు మంగాపురమూ, శ్రీ కాళహస్తి, తిరుత్తినికూడా చూపించి ఓసుకువచ్చాడు.

ఆయన కంకబిడ ఏ దగ్గర బంధువు నైనా ఆయన ఆ విధముగా ఆదరిస్తాడు. అందుకనే ఆయనను బంధుపులంతా 'చుట్టాల మరలి' అంటారు. అనగా

చుట్టాలకు కామధేనువువంటివా డనన్న మాట.

అయితే మాధవరావు చాలా మర్యాద తెలిసినవాడు. తిరుపతిరావుకి తనవల్ల భారం కాకుండా, కూరలు తెచ్చి పడేసే వాడు. ప్రయాణం ఖర్చులు, జిట్కా, బస్సు వగైరా ఖర్చులు అందరికీ తానే పెట్టేవాడు. తిరుపతినుండి బయలుదేరి పోయేటప్పుడు తిరుపతికి పంచలచాపూ, ఆయన భార్యకి మంచి చీరా, పిల్లల చేతిలో పదిరూపాయలూ పెట్టి మరీ వచ్చాడు.

బంధుత్వం అనేది ఒక మృదువైన సంబంధం. ఆ మృదుత్వం నిలబెట్టుకోవాలి. లేకపోతే రసాభాసం అవుతుంది. అయితే మాధవరావుకిమల్లే.

తిరుపతిరావుకిమల్లే. బంధువు లంతా ఉంటే అంతకంటే వేరే ఏం కావాలి? శరణోపం వేరే తెగకు చెందినవాడు. ఆయన ప్రవర్తన ఎప్పుడూ వనోవే ట్రాపిక్కుని గుర్తుకు తెస్తుంది.

అసలే అది హైదరాబాదు; అందులోనూ అది సనత్ నగర్ 'కాలనీ'; దానిలో ఒకే గది; వంటిల్లు ఉన్న ఇంట్లో ఉంటున్నాడు మాధవరావు.

“నరసమ్మా! చలికాలం బయట పడుకోలేనమ్మా. మీ రిద్దరూ మంచం ఉన్నవాళ్లు కాబట్టి వంటింట్లో నద్దుకుం దురూ. నేను గదిలో పరుపు వేసుకుని పడుకుంటా. మరేం లేదు; వంటింట్లో చెమ్మగా ఉంటుంది కదూ! దాని వల్ల

పరువు తడిసిపోతుందని,” అన్నాడు శతగోపం వచ్చినరోజు సాయంత్రమే.

కొకాయితో నీళ్ళు ప్రోద్దన ఒక గంటా, సాయంత్రం ఒక గంటా మాత్రమే వస్తాయి.

“చూడు సరసమ్మా. నేను అర్జంటుగా ఊల్లోకి వెళ్ళాలి. మీ ఆయన తొమ్మిదిన్నరకి కదా వెళ్ళేది. అందుచేత వేడినీళ్ళు ముందు నాకు తొర్లింపమ్మా” అని పురమాయిస్తాడు శతగోపం.

శతగోపాన్ని వదిలించుకోవడం ఎట్లా అనేది మాధవరావుకి సమస్య అయి కూర్చుంది. శతగోపంయొక్క కీర్తి సౌరభం, విశాఖపట్నంనుంచి గోవిందరావు వ్రాసిన లేఖలవల్ల అతని కంటే ముందే మాధవరావు ఇంటికి వ్యాపించింది. అందుకోసమే మొదటి నుండి కాస్త జాగ్రత్తగా ఉండాలని శతగోపం వచ్చినరోజు మరీ పెద్ద ఆహరణ చూపలేదు మాధవరావు.

“ఆయన అదో మోస్తరు మనిషి మామయ్యా.” అని సరసమ్మ నర్తదోయింది.

అయితే సరసమ్మ సహాయం ఆప సరం లేకుండానే సర్దుకుపోగలడు శతగోపం.

“నాకు తెలియటమ్మా,” అన్నాడు శతగోపం.

సరసమ్మతో ఒకసారి నెమ్మదిగా

మాధవరావు “ఇంకా ఎన్నాళ్ళంటుంది మన నెత్తిమీద శతగోపం,” అన్నాడు.

“గట్టిగా ఆరవకండి. మామయ్య వింటే ఏమైనా అనుకుంటాడు,” అన్నది సరసమ్మ ముక్కుకొనమీద వేలు వేసుకుంటూ.

“బాగానే ఉంది. మన పేమైనా ధర్మపత్రం తెచ్చామా, ఏమన్నానా? ఇక్కడ ఈయనా, అక్కడ విశాఖపట్నంలో ఈయన కుటుంబం అంతా మా బావగారి ఇంట్లోనూ తిష్టవేసి కూర్చుంటే ఎలా భరించగలమే!”

“అబ్బ, నెమ్మదిగా మాట్లాడుదురూ, మామయ్య వింటాడు.”

“వింటే విననీ. వినదానికే అంటున్నాను. విశాఖపట్నంలో ఓళ్ళను వదిలించుకోలేక బావగారు చాలా కష్టపడుతున్నారు. జీతం చాలక జీ. పి. ఎఫ్. ఆధ్వర్యమే తెప్పించుకోవలసి వచ్చింది...”

“రాకరాక వచ్చిన బంధువులను గురించి ఏమీ అనకండి!” అంది సరసమ్మ చిన్నబుచ్చుకుంటూ.

తరువాత సంభాషణ కొనసాగిస్తే రోదనాత్మం ప్రయోగించబడుతుందని మాధవరావుకి తెలుసు. అందుచేత ఇక భాష్యతో ఏమి అన్నా లాభం లేదనుకున్నాడు మాధవరావు.

బట్టలు వేసుకుని వినురుగా అఫీసుకు పోయాడు మాధవరావు.

సాంధ్య

“పాపం చాలా చిరాకుగా ఉన్నాడు అబ్బాయి,” అన్నాడు సావిత్రికి ఉన్న శత గోపం తాపీగా.

“మా సంభాషణ విన్నా వేంటి మామయ్యా?”

“నేనలా భార్యభర్తల సంభాషణ వినను సుమా,” అన్నాడు శతగోపం.

మరునాటినుంచి శతగోపం కార్యక్రమం మార్చివేశాడు. ప్రొద్దున్నే స్నానంచేసి కాఫీత్రాగి బయటికి పోతాడు.

‘మళ్ళీ మాధవరావు ఆఫీసుకి పోయిన తరువాత, అనగా సుమారు పదియైదు గంటలకి ఇంటికి వస్తాడు.

“మీ ఆయన వచ్చేవేళకు చాలా ఆలస్యం అవుతుంది. నాకా, ఇప్పుడు సాయంత్రమే సవిడింటుంది. అందువేత త్వరగా పంట కావిస్తే ఆరుగంటలకే భోజనం చేసిపోతాను, నీకుకూడా పని సుఖం వవుతుంది.” అని పురమాయించి సాయంత్రం ఆరుగంటలకు భోజనం చేసి

బయలుదేరిపోయి రాత్రి పదిగంటలకు వచ్చి నెమ్మదిగా తనకు పిద్దంచేసి ఉంచిన పరుపుమీద పడుకుంటాడు.

“మీరు మజ్జిగ వేసుకుంటే వేసుకున్నారు; నాకు మాత్రం మధ్యాహ్నం కాస్త పెరుగు ఉంచండి,” అని పురమాయిస్తాడు.

“మధ్యాహ్నం కాఫీలోకి ఏదయినా టిఫి సుండాల్సివూ. అదికూడా రోజూ ఒకటే అయితే ఏం బాగుంటుందీ! మార్చి మార్చి చేస్తూ ఉండాలి!” ఇది శతగోపంగారి మరొక పురమాయింపు.

“సరేలే మామయ్యా!”

“అన్నట్టు చెప్పడం మరిచిపోయాను. నరసమ్మా! చెడ్డాలవాటు నాకు. రాత్రి పడుకోబోయేముందు ఒకటో రెండో మిసససున్ని ఉండలో లేక చేగోడీలో, కనీసం కారప్పుసయినా సరే ఏదో ఒకటి పడుపుప్రక్క చిన్న డబ్బాలో వేసి ఉంచుదూ. చప్పుడు లేకుండా తిని పడుకుంటా,” ఇది మరొక పురమాయింపు.

“సరేలే మామయ్యా,” అన్నది నరసమ్మ ఒకవంక మాధవరావు ఏమంటాడో నవి భయపడుతూ.

“ఆ తరువాత కాస్త ఒకపావుకేరు వేడిపాలు ప్లాస్టులో పోసిఉంచితే సరిపోతుంది,” అన్నాడు శతగోపం.

ఈ సంవత్సరమీద వ్యవహారం జరగడంవల్ల నెలరోజుల్లో మాధవరావు నేవింగ్సు సగానికిసగం తరిగిపోయింది.

విరీతపథకం ప్రకారం జీవితం గడపాలమకున్న మాధవరావు ఆదర్శం ఆదర్శంగానే మిగిలిపోయే ప్రమాదం వచ్చింది.

ఎంత పథకాలు వేసుకున్నవారికైనా అనుకోకుండా వచ్చిపడే అవాంతరాలు కొన్ని ఉంటాయి. మాధవరావు పథకానికి శతగోపం రాహువులా దాపురించాడు.

శతగోపం గ్రహణంనుండి బయటపడడమెట్లా అని మాధవరావు ఆలోచిస్తున్నాడు.

మాధవరావు లేనివేళల్లో ఇంట్లో నరసమ్మతో బాబాబానీ వేస్తాడు శతగోపం. నరసమ్మ ఆడబడుచు - శాంతమ్మ మీద విమర్శ చేస్తూ ఉండడమే ఆయన సంఖాషణల సారాంశం. శతగోపం ఏదయినా పురమాయించేముందు ఒక్కసారి శాంతమ్మమీద ఏమయినా చెబుతాడు.

“మీ ఆడబడుచు శాంతమ్మ ఇంటికి వచ్చిన బంధువులకు పనులు చెబుతుండమూ. ఏం అన్యాయమో చూడు,” అంటాడు శతగోపం.

“అవ్వ! బంధువులకు ఎవరైనా పనులు చెబుతారా?” అని నోరు నొక్కుకుంటుంది నరసమ్మ.

“మాకోడలు - నరసమ్మకి మూడో నెలకదా. కడుపుతో ఉన్నదానికి ఎవరైనా పనులు చెబుతారా?”

“అయితే మామయ్యా! మీకోడలి

ఫట్టిల్లు ఏ పూ రన్నావు? వాళ్ళు ఎప్పుడు తీసుకువెళతారు?"

"రెండు నెలల్లో శ్రీకాకుళం తీసుకు వెదతా రనుకో. అయినా కోడలుపిల్ల మావాణ్ని వదిలి ఉండలేదు నరసమ్మా."

"ఎలాగూ రెండు నెలలలో వెళ్ళి పోయేదానికి, చూలాలికి వనులు చెబు తారా మామయ్యా!"

"నీలాంటివా క్కయితే చెప్పరు వర సమ్మా! కాని మీ ఆడబడుచుకొంతమ్మది రాతి గుండె. అంత విర్దయురాలు కాబట్టే ఆరు సంవత్సరాల నుంచీ కాపురం చేస్తున్నా యింకా పిల్లలు కలగలేదు," అన్నాడు శతగోపం.

■ మాటకు నరసమ్మ మనస్సుకూడా చివుక్కుమంది. విజానికి ముప్పయి ఏళ్ళ వయస్సున్న నరసమ్మకికూడా అయిదు సంవత్సరాలనుంచీ కాపురం చేస్తున్నప్పటికీ పిల్లలులేరు. ఒకే పరిస్థితిమీద మనకు ఇష్టం ఉన్నవాళ్ళపట్ల ఒక విధముగానూ, ఇష్టం లేనివారిపట్ల మరొక విధముగానూ వ్యాఖ్యానించడం మన బల హీనత అనుకుంటాను.

నరసమ్మ ముఖం ముడుచుకోవడాన్ని గమనించిన శతగోపం "నీకుకూడా పిల్లలు లేరని విచారిస్తున్నావు కదూ! నేను నిన్ను ఎందుకంటానమ్మా? నీకు వయస్సు ఏమంత ఎక్కువ. ఇంకా పాతి కేళ్ళు దాటాయో లేదో?"

నరసమ్మ ముఖం విప్పారింది.

వయస్సుకి సంబంధించిన అబద్ధం ఎంత తీయగా ఉంటుంది!

"అవునవును," అంది నరసమ్మ.

"అందుకని ఈ పీడాది కాకపోతే వచ్చే ఏడాదికైనా నీకు పిల్లలు పుట్టడం ఖాయం. కాని నరసమ్మలాంటి కతిను రాలికి గొడ్రాలితనం తప్పదు. నా మాట నమ్ము."

"పెద్దవాడివి, నీ ఆశీర్వాదనం ఫలిం చక పోతుందా," అన్నది నరసమ్మ తనకు సంబంధించినంతవరకు.

"మీ ఆడబడుచు కొంతమ్మ ఎంత కుళ్ళుబోతుందో చూడు. బంధువుల్ని తీసు కుని వెళ్ళవలసివస్తుందికదా అని గత రెండు నెలలూ నీనీమాకి వెళ్ళడం మానేసింది."

"పోనీ, డబ్బులేదేమోమామయ్యా!" అంది నరసమ్మ. ఎవరికైనా, మరి అన్యాయంగా విమర్శిస్తే నిసుగు వస్తుంది.

"అదుగో, ఆడబడుచుని వెనకేసు కొస్తున్నావు. డబ్బు లేకేం. కొంతమ్మ మొగుడు గోవిందరావు జి.పి.ఎస్. అడ్వాన్సు తెప్పించుకున్నాడుకదా. అది చేతిలో అడుతూనే ఉంది. డబ్బు లేదంటే ఎవరు వమ్ముతారు?"

"అవిడ అంతేలే మామయ్యా!"

"అంతేకాదు. మీ పిన్నత్త (అనగా నా భార్య) నాంచారమ్మ పెద్దది కదా! అవిడచేత పని చేయిస్తుంది. మీ ఆడ బడుచుకొంతమ్మ పెద్దే బాధ పడలేకనే

వాళ్ళ అత్తగారు తన పెద్దకొడుకైన తిరుమతిరావుదగ్గర ఉంటున్నదికదా?"

"పెద్దవాళ్ళచేత పనులు చేయించడమా. నేను కాపురానికి వచ్చిన ఏడాది లోనే మా అత్తా మామలు పోయారుగాని. నే నెప్పుడైనా వాళ్ళచేత పనులు చేయించానా?"

"నువ్వెందుకు చేయిస్తావు? అయితే మా అవిడ చాలా మొండికుంటుంటే. అలా తేలికగా పనులు చేయదు. అవిడ దాటి వోర్వలేక మీ అడవికి చేసుకుంటుంది."

"ఎవరి కోసం చేసుకుంటుంది మామయ్యా! ఆ మాత్రం బంధుమర్యాద లేకపోతే ఎట్లా?"

"వరహాల విలువచేసే మాట చెప్పావమ్మా. నీకు తప్పకుండా వచ్చే ఏడాదికి కొడుకు పుడతాడు. అది సరేగాని కాఫీ లోకి కాస్త ఉల్లిపాయల ఉప్పా చేద్దా. సరసమ్మా!" అని పురమాయించాడు శతగోపం.

ఈ విధముగా మరొక నెలగడిచింది. మాధవరావు సేవింగ్సు పూర్తిగా ఖర్చయిపోయాయి.

దిగులుగా మాధవరావు అఫీసుకి వెళ్ళిపస్తూఉన్నాడు.

ఒకనాడు మధ్యాహ్నం కేంటీనులో కాఫీ త్రాగుతూఉండగా మాధవరావు చిన్ననాటి స్నేహితుడు అనందరావు. "హలో మాధవరావు! నీకోసమనే

చూస్తున్నానయ్యా." అంటూ పలకరించాడు

"ఎప్పుడు వచ్చావు విశాఖపట్నం నుంచి? వాల్టేరు సర్కిలు విశేషాలు ఏమిటి?"

"ప్రొద్దున్నే వచ్చాను. మా తమ్ముడొకడు సివిల్ ఇంజనీరింగు డి. ఇ. పాసయ్యాడు. వాడి పోస్టింగు మా సర్కిలులో వేయించుకుందామని ఇక్కడికి వచ్చాను."

"అవును మరి, నువ్వు ఎస్టాబ్లిష్మెంటు సెక్సులో ఉన్నావు కదా! ఆ తనివీటి విశాఖపట్నంలోనే ఉంచుకోవచ్చు ననే కదా?"

"అవును."

"సరేకాని. నీ పని చూసుకుని సాయంత్రం అయిదుగంటలకి కనిపించు; నీతో చెప్పకుని ఏడ్వవలసిన సమస్యలున్నాయి."

"సరేలేవయ్యా. అలాగే ఏడుద్దువు గాని," అన్నాడు అనందరావు హాస్య ధోరణిలో.

ఆనాటి సాయంత్రం స్నేహితులిద్దరూ తాజమహల్ హోటల్లో కాఫీ త్రాగి హుసేన్ సాగర్ చెరువుగట్టు మీద కూర్చున్నారు.

"నే నొక బంధుబాధితుడి; వరద బాధితులు, అగ్నిబాధితులు అయితే నివారణోపాయాలు వెదుకుతారు. వారి సహాయార్థం నాటకాలు అడతారు. నిధులు

ఈ సమస్యను యింకా బహువేక్ర
పావోజుకలు.

సేకరిస్తారు. కావి బంధుబాధితులకు కూడా ఏదయినా సాయం చేయాలి," అన్నాడు మాధవరావు ఉపోద్ఘాతంగా.

"ఇంత వివినారితనం ఉండకూడ దయ్యో. మనది ఆతిథిసత్కారానికి, బంధుమర్యాదలకి పేరుపొండైన భారత దేశం. మన తెలుగుకవులు నాచన సోముడూ, గౌరనా, తెనాలి రామ కృష్ణుడూ బంధుమర్యాదను ఎంతో మెచ్చుకుని 'బుట్టాల సురభి' గురించి వారి గ్రంథాలలో వ్రాశారు. మరిచి పోయావా?"

"మొత్తం మీద తెలుగు బి. ఏ. అనిపించుకున్నావులే. బంధుమర్యాద కూడవని నేను అనడంలేదు. కావి, దానికికూడా హద్దు లున్నాయి. మా ఇంటికి ఒక మహానుభావుడు వచ్చాడు.

'బుట్టమై చూడవచ్చి దయ్యమై పట్టు కున్నాడు' అన్న సామెత ఉండనే ఉంది కదా!" అని శతగోపోపాఖ్యానం వినిపించాడు మాధవరావు.

అంతా విన్న అనందరావు, "సారీ బ్రదర్, నిన్ను చూస్తే జాలివేస్తున్నది. అయితే నీకంటే గట్టి చిక్కులో ఉన్నాడు మీ బావ గోవిందరావుగారు. నువ్వు ఒక్క మనిషితోనే వేగలేక పోతున్నావ్. ఆయనపాలిట ముగ్గురు దాపురించారు. చెల్లాయి శాంతమ్మ ఎలా బాధపడుతున్నదో!" అన్నాడు.

"దీనికి పరిష్కారమార్గం చెబు కుదూ, నీకు పుణ్యం ఉంటుంది."

"పుణ్యం మాట ఎలా ఉన్నా, ముందు బుర్ర పనిచేయడము లేదు," అన్నాడు అనందరావు.

కాస్తేపు ఇద్దరూ మావంగా కూర్చున్నారు.

“ఒక పని చెయ్యకూడదూ! వెంటనే నీ భార్యను పుట్టింటికి పంపించెయ్యి.” అన్నాడు ఆనందరావు.

“అవును సుహా! నాకు తట్టనేలేదు. కాని, దీనివల్ల శతగోపాన్ని పదిలించుకోవచ్చుననుకో; కాని మా బాప గోవింద రావుగారి సమస్య ఎట్లా పరిష్కారం అవుతుంది?”

“దాన్ని గురించికూడా ఆలోచించుదాము. అప్పుడే తొందరపడి నీ భార్యను పంపించేయకు; రెండు సమస్యలకూ కలిసి ఒకటే పరిష్కారం ఏదయినా ఉండేమో ఆలోచిద్దాం.”

“ఇక ఇంటికి పోదామా?” అంటూ మాధవరావు లేచాడు.

“నే నెందుకులే. నేను హోటల్ కి పోతాను.” అని ఆనందరావుకూడా లేచాడు.

మరునాడు సాయంత్రం ఆనందరావు విశాఖపట్నం వెళ్ళిపోయాడు.

ఒక వారం రోజులు గడిచాయి. ఆనందరావు దగ్గరనుంచి ఉత్తరం లేదు. ఆనందరావు మరిచిపోయాడేమో! ‘అతనికి జ్ఞాపకం చేస్తూ ఉత్తరం వ్రాస్తేనో’ అనుకున్నాడు మాధవరావు. అయినా మరొకరోజు చూద్దా మనుకుని ఆఫీసుకి వెళ్ళాడు.

పదకొండు గంటలకల్లా శతగోపం

మామూలుగా వచ్చి భోజనం చేసి వాలు కుర్చీలో కూర్చున్నాడు.

“మీ ఆడబడుచు శాంతమ్మ, వీరాచరణవల్లనే ఇక్కడ ఉండిపోవలసి వచ్చిందమ్మా, ఎంత విధిలేని పరిస్థితులు వచ్చినా, మర్యాద, ఆదరణ లేని ఇంటిలో ఎలా ఉండగలను, వరసమ్మా!” అన్నాడు శతగోపం.

“ఏమిటో నువ్వు అభిమానించి అలా అంటున్నావుగాని, నేను మాత్రం ఏమి చేస్తున్నాను మామయ్యా!” అన్నది నరసమ్మ.

ఇంతలో పోస్టమెన్ వచ్చి శతగోపంగారి కొకకార్డు ఇచ్చాడు. ఉత్తరం చదివిన శతగోపం చుండహాసం చేస్తూ “ఇన్నాళ్ళకు మా కష్టాలు తీరాయమ్మా!” అన్నాడు.

“ఏమిటి విశేషం, మామయ్యా!”

“మా అబ్బాయి వెంకట్రావుకి శ్రీకాకుళం బదిలీ అయిందిటమ్మా. వెంటనే రమ్మని వ్రాశాడు.”

“శ్రీకాకుళం అంటే మీకోడలు నుందరమ్మ పుట్టింటి ఊరేరేడు మామయ్యా!”

“అవును నరసమ్మా. ఏ కం గా సామాను తీసుకునిపోతాము. ఈమాత్రం దానికి మీ ఆడబడుచు శాంతమ్మ మాట దక్కించుకుంది కాదు. పట్టుమని పది నెలలైనా వాళ్ళ ఇంట్లో లేము మేము.”

“అవిడ గుణాలు ఎవరికి తెలియదు మామయ్యా!”

“అంతేలే అమ్మా! అది సరేకాని ఈరోజే సాయంకాలం ఎక్స్‌ప్రెసుకి వెడతాను. దార్లో తినడానికి మాంచి ఉల్లిఉప్పా చేద్దూ: మళ్ళీ ఎన్నాళ్ళకి అంటానో నీ చేతిపాకం!”

“దాని కేం భాగ్యం మామయ్యా! కాని ఈరోజునే వెళ్లా? ఆయన వచ్చాన. ఆయనతో చెప్పి పోవచ్చులే.”

“అలాకాదు నరసమ్మా! నేను సాయంత్రంబండికే వెళ్ళాలి. అయినా నీతో చెబితే ఒకటి, మాధరావుతో చెబితే ఒకటీనా?”

“సరే నీ ఇష్టం మామయ్యా!” అని నరసమ్మా ఉప్పాతయారు చేసే ప్రయత్నంలో పడింది.

మూడుగంటలకి టిఫిను తిని రిజెనాడిని విరిచాడు శతగోపం. శతగోపం రిజెనాడు ఎక్కుతూ ఉండగా నరసమ్మా, “ఆయన అన్నమాటలను నువ్వేమీ మనసులో పెట్టుకోకు మామయ్యా!” అంది.

“నాకా పట్టింపు లేవీ లేవమ్మా! ఇంతకూ మాధవరావు మనసు మంచి

దని నాకు తెలీదా. ఇక వెళ్ళొస్తాను. నరసమ్మా!” అన్నాడు రిజెనాడు కూర్చున్న శతగోపం.

రిజెనాడు కదిలింది.

మామూలుగా ఇంటికి వచ్చిన మాధవరావుకు జరిగిన సంగతులన్నీ నరసమ్మా చెప్పి “మీతో చెప్పి వెళ్ళమన్నాను సుమందీ. అయినా చిన్నాడు కాదు శతగోపం మామయ్యా,” అన్నది.

“సరవాలేదులే. ఇప్పుడే వస్తాను తలుపేసుకో” అన్నాడు. మాధవరావు అనందోద్రేకాన్ని అణచుకుంటూ.

“అయ్యో, భోజనం చేయకుండా వెడతారేమిటందీ. ఇంకా రైలు ఉంటుందనుకుంటున్నారా?” అంది నరసమ్మా; మాధవరావు సికిందరాబాదు స్టేషనుకి వెడుతున్నాడనుకుని.

అయితే మాధవరావు రైలుస్టేషనుకి వెళ్ళలేదు. టెలిగ్రాఫ్ ఆఫీసుకి వెళ్ళి విశాఖపట్నంలో ఉన్న ఆనందరావుకి “థాంక్స్” అని ఒకే ఒకమాట టెలిగ్రాం ఇచ్చాడు.

నా మొదటి మనుమరాలు కలిగింది: ఆవిడను చూడటానికి చూడ ప్రయాణం కట్టాను నేను.

మనుమరాలు కలిగిందన్న కబురు విన్నప్పుడు, నాకు ఏమేమి మనోభావాలు గలిగినాయో ఇక్కడ నేను వర్ణించను. 16 ఏళ్ళ అయినాక నా మనుమరాలు పదిహేనుఏళ్ళ దశకుంది; ఇక పెళ్ళి...ఇలాంటి వెన్నో!

నేను రైలులో సగందూరం వచ్చేవాను. ఇంకా సగందూరం బాకీ. ఒక పెద్ద స్టేషనులో బండి ఆగింది. బహుశా నేను కొత్తగా ఈ ప్రపంచంలో దిగివచ్చిన మనుమరాలు గురించి ఆలోచిస్తూ తన్నయివచ్చే ఉన్నాను. ఇంతలో ఎదురుస్తాలో పొరిం మీదికి బండివచ్చి అగటమూ, ఆ చిన్నదాకు నేను లేవటమూ జరిగింది.

రెండు బళ్ళకూ మధ్య గజంన్నర ఎడం పుంటుంది. నేను కిటికీలోనించి ముఖం బయటికి పెట్టి చూడగానే, ఎదురుబండిలో కిటికీ దగ్గర కూర్చుని ఒక స్త్రీ కనిపించింది; నలభైయేళ్ళ వయస్సు

ఉంటుంది. బొద్దుగా ఉంది. కాని ముఖాన మాత్రం ఇంకా యవ్వన చిహ్నాలు కొద్దిగా కనిపిస్తూనే ఉన్నాయి. ఇంకా ఆ బండిలో వలుగురైదుగురు స్త్రీలు ఉన్నారు. కాని వారు నాకు సరిగా కనిపించటంలేదు. నేను ఆ స్త్రీవలెనే కళ్ళు బాగా విప్పకుని చూస్తూ ఉండిపోయాను.

ఆవిడ మొదట ముఖం తిప్పుకున్నది; కాని మళ్ళీ రెట్టింపు ఉత్సాహంతో నావంక చూడ నారంభించింది. ఈ పది ప్రాయంలో అపరిచితురై నటవంటి మేమిద్దరమూ ఒకరివంక ఒకరం చూడ నారంభించాము. కాని మేము నిజంగా అపరిచితులమేనా? ఆవిడ పెదపులు కొంచెం తెరుచుకున్నాయి. ఆవిడ ముందు పళ్ళు రెండూ ఒక దానిమీదికి ఒకటి ఎక్కిఉన్నాయి.

పదిహేను సంవత్సరాలనుంచి మూడు కుని ఉన్న తలుపు హఠాత్తుగా తెరుచుకుంది. ఒక్కమాటుగా ఎన్నో సంగతులు ఒకటి నొకటి కోసుకుంటూ నోటినుంచి బయటికి రాబోయినై. కాని ఒక్కటి

బయటికి రావేశోయింది. అంతలో
బండి ఒక్కమాటు నన్ను కుదిలించి
బయటదేరింది.

ఒక్క షుక్కలం నే నలాగే సాయపు
లాగా వుండిపోయాను. ■ తర్వాత
కిటికీలోనించి తల బయటికి పెట్టి బిగ్గ
రగా 'రహస్యం' అని కేక వేశాను.

అవిద అప్పటికి నాలా దూరాన
సకిపోయింది; అవిద పైటచెరుగు నెత్తి
మీదికి లాక్కుని నవ్వింది. ■ తర్వాత
సంతేతసూచకంగా తర్జని పెదవిమీద
పెట్టుకుంది. నాకు ఇరవై అయిదు సంవ
త్సరాల క్రిందట ఒక నాడు జరిగిన
ఘటన కళ్ళముందు కట్టినట్లు అయింది.
ఈ నివ్వా, ఈ సంవేతంలోని మర్మం
మా యిద్దరికీతప్ప ఈ ప్రపంచంలో
మరొకరికి తెలియదు.

రహస్యము : ఒక యువకుడూ, ఒక
అసరిచిర యువతీ నిర్జనస్థలంలో ఒకరి
రహస్యాలు ఒకరికి చెప్పకున్నారు. అది
అనినీతిరమైనది కాదు; తెలిస్తే పోలీ
సులు పట్టుకువేళ్ళేది కాదు. అయినా
అవి రహస్యమే! పాలిర శతబ్దంనించి
ఈ మాట హృదయంలో దాచిపెట్టాను;
ఈ ఇహజీవితంలో నాకు ఎక్కువ దగ్గర
సంబంధంవున్న స్త్రీతోకూడా, ఈ విష
యము బయటపెట్టలేదు. పాతకులు
'ఏమిటబ్బా అంత రహస్యము!' అని
అనుకోవచ్చు. కాని నేను చెప్పను.
'ఐతే దానిలో వులువూ తీపి కలిసి

కొతుకరసం ఉండివుండవచ్చును; లేదా,
అందులో అర్థమే లేనటువంటి యాచన

చావల్యం ఉండివుండవచ్చును. అయినా నేను చెప్పలేను. ఇంకా నా నమ్మకం ఏమిటంటే... ఈ రహస్యం దావటంలో సగం బాధ్యత ఉన్న ఆమె - తమిళనాడు మెరిసి. ఇప్పుడే మాయమైపోయిన ఆమె, ఈ జన్మలో మళ్ళీ నాకు కనిపించక పోవచ్చు. ఆమె - బహుశా అవిడకూడా అందరిదగ్గరూ ఈ రహస్యం దాచిఉంటుంది; ఈ ఇహజీవితంలో అందరికంటే ఎక్కువ దగ్గర సంబంధం ఉన్న పురుషుడికికూడా ఈ రహస్యం చెప్పిఉండదు.

ఒక్క క్షణం క్రితం ఎంతో దూరాన ఉన్న దివిష్యత్తును చూస్తూ ఉంది. ఇప్పుడో, అంతకంటేదూరాన ఎప్పుడో గతించిపోయిన విషయాన్ని జ్ఞప్తికి తెచ్చుకుంటూ ఉంది: ఎంత ఆశ్చర్యమయింది, ఈ మనస్సు! కేవలం గతమూ, టివిష్యత్తుతోనేనా దీని ఆస్తిత్వం? ఐనా వర్తమానం ఎంత? స్మృతికి కోరికకూ మధ్యను వేగంగా పరిగెత్తుతున్నటువంటి ఒక బిందువు: దాన్ని పట్టుకుని అపటానికి వీలులేదు; పాదరసపు దొట్టులాగా చేతిలోనించి జారిపోతుంది: వేగంగా పరుగెత్తుతున్న రైలు కిటికీలోనించి మనకు కనపడుతున్న దృశ్యం ఎంతత్వరలో మాయమైపోతుంది? అదే వర్తమానం:

నా మనమరాలు పదిహేనేళ్ళ పిల్ల అయినాకా నా అతీరహస్యం చెప్పేదా

ఏమిటి? - ఉహం, చెప్పగూడదు! అతీతంలో జరిగిన ఈ చూములు మాట భవిష్యత్తులో వెల్లడి కానేకూడదు. అప్పుడే మా రహస్యానికి చరితార్థం ఉంది.

* * *

అచోటు జననంచారానికి పదివన్నెండు మైళ్ళ దూరాన ఉంది. అక్కడ కొండలు ఉన్నాయి, శిథిలాలు ఉన్నాయి, కలకల ధ్వనులతో ప్రవహించే నెలవీరు ఉంది. ఇంకా కునికిపాట్లు పడుతూ ఉన్న నిస్తబ్ధత కూడా ఉంది. ఫాల్గనమాసపు ప్రారంభ దినాలలో అంత ఎండగా లేని ఒకనాటి మధ్యాహ్నం నేను సైకిలు వేసుకుని అటు వెళ్ళాను.

అచోటు నాకు చాలా బాగావుంది. పని ఎక్కువగా చేసి దిడలిన ముసలిది, సంసారపు పనులన్నీ కట్టిపెట్టి ఏకాంతంగా కూర్చుని కునికిపాట్లు పడుతున్నదో అన్నట్లుగా ఉంది; ఇక అవిడకు చేసే పనులేవీ లేవు; చేయాలనే కోరిక కూడలేదు. అవిడకు స్వప్నాలలో మాత్రం పూర్వస్మృతి ఏదో చాలాగా కనిపిస్తూఉండేది. అక్కడ పది పగిలిపోయిన విగ్రహాలమీదుగా ఎర కోసం బయలుదేరిన తొండలు జ్వలన పోతోఉంటే, అప్పుడప్పుడూ ముసలిది అటూఇటూ కదిలేది...

కాని అవాళ నాకు ఈ ఐతిహాసిక కల్పన బాగాఉండలేదు. అందులో

నా కేమీ రసం చిక్కలేదు. కారణం ఏమిటంటే రెండు కోయిలలు ఆ శిథిలాలలో రెండువైపులనించి, కనపడకుండాఉండి, తర్కయుద్ధం చేస్తున్నాయి. అందులో ఒకదానికంటే కొంచెం కటువుగా ఉంది. రెండోదాని స్వరం వ్యంగ్యతృకంగా ఉంది. రెండోది ఎంత మృదువుగా వెక్కిరిస్తున్నదో మొదటిది అంత విజృంభించి తొందరగా జవాబిస్తున్నది. ఈ తర్కం ఎందుకు జరుగుతున్నదో నాకు అర్థంకాలేదు; కాని నాకు మాత్రం ఒకటి తోచింది; ఈ ముసలిది ప్రపంచంలో తనపని అయిపోయిందని ఎంత కునికిపాట్లు పడినప్పటికీ ఈ ప్రపంచం

లోని వసంతమూ కోకిలలూ ఎక్కడికీ పోవు! అని.

వాటి తర్కం అక్కడి కక్కడికీ తీవ్రత దాలుస్తూఉంది. హఠాత్తుగా నేను ఒకమాటు పడిపోయిన గుడిప్రక్కకు వచ్చి చూశాను—వ్యంగ్యంగా అనుకరిస్తున్నది కోకిలకాదు—పిల్ల. నన్ను చూస్తేనే ఆమె 'కూ' అంటున్న దల్లా మధ్యలో అపింది.

ఆ పిల్ల గుడిగోడకు ఆనుకొని కాళ్లు చాపి కూర్చునిఉంది. నావంక ఒక్క ఊడం విస్తుపోయి చూచింది; ఆ తర్వాత —“ఎక్కడినించి వచ్చారు మీరూ?” అని అడిగింది.

నేనూ తక్కువ అశ్వర్యపడలేదు. ■ పిల్లకు పదహారు పదిహేడు ఏళ్ళు ఉంటే. నన్నగా, నుకుమారంగా ఉంది— కమ్మనిగొంతు; కోకిలను అలాగే అనుకరించగలిగిన గొంతును గురించి ఎక్కువ చెప్పటం: కూడా అనవసరం.

“నువ్వు కోకిల అనుకున్నాను!” అన్నాను.

ఆ పిల్ల నవ్వింది. అవిడి ముందు పళ్ళు రెండూ ఒకదానిమీద ఒంటి ఎక్కి ఉండటం గమనించాను.

“ఆ రెండో కోకిల మీరేకమా!” అన్నది మృదువుగా.

అసలు నిజమైన కోకిల రెండోవైపు నించి చప్పుడు రాకపోవటంవల్ల కాసేపు ఆగింది. ఇప్పుడు రెట్టింపు ఉత్సాహంతో గెలిచాననే గర్వంతో ‘కూడి, కూడి!’ అని బాగా సాగదీసింది.

మేమిద్దరం ఒక్కమాటుగా నవ్వాము.

ఆ తర్వాత స్నేహం కావటానికి ఎక్కువసేపు పట్టలేదు. అంత త్వరలో అంత స్నేహం ఎలా కలిసిందా అని ఇప్పుడు అనుకుంటూ ఉంటాను. ఇది యూరోపు కాదు—కనీసం అప్పటికి కాలేదు. పరాయి యువతితో ఒంటరిగా మాట్లాడే అలవాటుకూడా లేదు. ఐనా నేను ఏమీ వెనుకా ముం దాడలేదు. మామూలు బాల బాలికలు కాసేపట్లో

స్నేహం కలుపుకుని ఎలా ఒకటి అయి పోతారో, అలాగే మేమూ కలిసి పోయాము. ఆ పిల్ల పేరు గంగ—మగతా పరివారంతోపాటు అక్కడికి చూచి తానికి వచ్చిందట; మగతావా శృంగారం దు మైళ్ళ దూరంలో ఉన్న శిథిలాల చూడటానికి వెళ్ళాడట. గంగను త్రం, కాళ్ళు నొప్పలు జుట్టేటట్టు, వృధాగా తిరిగేకంటే ఇక్కడే కూర్చుని కోయిలలో పోట్లాట పెట్టుకోవటం మంచిదను కున్నదట— ఈ సంగతులన్నీ మాకు పరిచయం అయిన మొదట్లోనే తెలుసు కున్నాను. ఇక నా పరిచయం తెలియ జేయటంలోకూడా నేనేమీ లోపించలేదు.

అనాడు పసంతి వాచు పు మా యిద్దర్నీ తన చేడికాగిటిలో విగించి వేళింది. కోకిల కూయనే కూసింది. అప్పుడే పుట్టిన సీతాకోకచిలుకలకూడా కొన్ని మా చుట్టూ ఎగిరినై. ఐనా పసంతి నఖుడు, చున్నట్టు, మా దగ్గరే చేర లేదు—వసంతుడు చుమ్మల్ని ఎంత జయించినప్పటికీ! ఈ సంగతి తండు కుంటే ఇప్పటికీ నా రెంతో ఆనందిం గా ఉంటుంది. మన స్వర్గంలో ‘కొలుచు’ దేవత ఉన్నాడో లేడో తెలియదు. ఉంటే మాత్రం అవాళ మా ఈ యౌవనయజ్ఞానికి అలానే పౌరోహిత్యం వహించి ఉంటాడు.

ఇద్దరిమూ పరుగులు తీశాము; దాగుడుమూత లాచాము; నెలయేరు

వాడున ప్రక్కప్రక్కనే మోకాళ్ళమీద కూర్చుని దోసిళ్ళతో నీళ్ళు త్రాగాము. ఇంత చల్లటి రుచికరమైన నీరు నే నెప్పుడూ త్రాగలేదు. ఆరుచి ఇంకా ఈనాటివరకూ నా నోటిలో ఉన్నట్టుగానే ఉన్నది.

క్రమంగా మేము ఒకరికొకరం వెలపు తీసుకోవలసివేసిన సమయం కూడా వచ్చేసింది. “మీరు అప్పుడే వెళ్ళి పోతారా?” అన్నది గంగ.

“అఁ. దూరానమాటలు వినిపిస్తున్నై. వారొచ్చినడకముందే నేను వెళ్ళిపోతాను. అలా కాకపోతే ఇలాంటి పరిశుభ్రమైన రోజుమీద మచ్చలు పడతై - సరే. వెళ్తున్నాను.”

అని నిష్క్రమణమైన స్నేహంతో ఆ ఆమ్మాయివేపు చేయి చాచాను. ఆ పిల్లనా చేతిని తన రెండు చేతులతో తీసుకుని నా ముఖంవంక చూసింది.

“ఇక మళ్ళీ ఎప్పుడూ మనం కలుసుకోమా?”

“సమ్మతంలేదు...ఐనా అదే మంచిదేమో.”

“నిజమే, కాని ఈనాటి సంగతి

మాత్రం చాలా కాలంవరకు జ్ఞాపకం ఉంటుంది.”

హఠాత్తుగా నా బుర్రలోకి ఒక సంగతి వచ్చింది;

“అయితే రా, ఒకసనిచేదాము. అలా అయితేఒక రినొకరం మరచిపోము. నేను నా రహస్యం ఒకటి నీకు చెప్పుతాను; నీవు నీ రహస్యం ఒకటి నాకు చెప్పు. మన ఇద్దరం ఒట్టు చేసుకుందాము. అవి మన జీవితంలో ఎప్పుడూ ఎప్పుడికీ వెల్లడించకూడదు.”

గంగ ఒక్కొక్కం ఆలోచించింది. ఆ ఆలోచనలే ఆమె చిట్టచివరికైనా “సరే” అన్నది.

నేను ఆమె చెవిదగ్గర నోటచెట్టి నా అతిరహస్యం చెప్పిచేశాను - దిని ఆమె చికిచూరై, కొతుంగా నా పింఠ చూచింది. ఆ తరువాత మనమిద్దరం చేసి, సిగ్గుచుటా తన అరిచిహస్యం నా చెవిని పేసింది.

ఆచిద సుంచునేడింది; నేను బయలు చేరి పచ్చాళాను. కొంచెందూరం వెచ్చిన తర్వాత ఒక్కమాటు తిరిగిచూచాను. ఆచిద చిరునవ్వు నవ్వి పెదవిమీద చేయి పెట్టుచుం.

శ్రీ హృదయము

అర్ధ రాత్రి :

దోమతెరలో పండుకుని శ్రీమతి సునంద మా సప్తత్రిక చదవటంలో నిమగ్నమైంది. ఆమె ప్రక్కనే శ్రీయూర తమాలకాంతుడు దిండు కావిలిండుకుని గుర్రు పెడుతున్నాడు. చెప్పటం అనవసరం, అయినా పీళ్ళు భార్యాభర్తలు. ఒక సంవత్సరం అయింది వివాహం ఆయి: ఇంకా సంతానం లేదు.

సునంద ప్రతిరోజూ ఇంతే-అంటే పండుకోదోడే-ముందు బెంగాలీ పుస్తకమో పత్రికో తీసుకుని తలదగ్గర దీపం పెట్టుకుని నిద్రమత్తుతో పున్నకళ్ళతో చదువుతూ వుంటుంది. తమాల కాంతుడు రోజూ ఇదే విధంగా, నిశ్చింతగా నిద్రపోతాడు.

మాసపత్రిక పేజీలు తిరగపేస్తూ వుండగా, 'కథ కాదు: అనేకథ ఒకటి హఠాత్తుగా కనిపించింది. పేరు చాలా చిత్రంగా వుంది. కథకుని పేరు లేదు. సునంద చదవనారంభించింది. చదువుతూ వుండగానే సునంద మనస్సు నిర్మల

అనే పిల్లకోసం వ్యాకులపడటం మొదలు పెట్టింది. విశ్వనాథుడనే కుర్రవాడిమీద సునందకు మొదట కోపం వచ్చింది. కాని అది ఎక్కువసేపు నిలవలేదు. విశ్వనాథుడు సెలవు తీసుకుంటూ నిర్మల రెండుచేతులూ పట్టుకుని భోరున ఏడ్చే వరకు సునంద కోపంకూడా నీరయింది. విశ్వనాథుడికి నిర్మల దక్కలేదు. కాదంటిని నెత్తిన పడింది.

కథ క్లుప్తంగా అది :

విశ్వనాథుడనే పేరుగల యువకుడు ఎండాకాలపు సెలవల్లో పేనమామగారింటికి వస్తాడు. అక్కడ చేసే పని ఏమీ లేకపోవటం మూలాన చెరువు వొడ్డుకు పోయి తిప్పవేస్తాడు. ఉద్దేశం చేపలు పట్టాలని. ఒక రోజుల్లా బెండువంక చూసి చూసి కళ్ళు చీకట్లు కమ్ముతూ ఉండే స్థితిలో ఒక మఱువ జరిగింది. బెండు మునగటమూ విశ్వనాథుడు విసురుగా లాగడమూ, 'అమ్మో-బాబో:' అనే కేకా ఒక్కమాటు జరిగినై.

విశ్వనాథుడు చకితుడై వెనక్కు

చూశాడు—గాలం ఒక పిల్ల చీరకు తగులు కుంసి. ఆ పిల్లే విశ్రం అని చెప్పటం కూడా అనవసరం.

ఇదే ప్రారంభం.

ఆ తర్వాత అశ్శీలత లేకుండా ఎన్ని విధాల ప్రేమాలాపాలు జరగవచ్చో అవన్నీ జరిగినై. ఇంకా జరిగేవికూడా, విశ్వనాథుడి మేనమామ గనక రంగ న్థం మీదికి రాకపోతే. మామగారు ఈ వాగుడు అంతా యౌవన చాంచల్యమని ఒక నవ్వుతో తోసిపారవేశాడు. పైగా కాదంటిని ఇతనిమీద ప్రయోగించాడు.

విశ్వనాథుడు మొదట చాలా ఎదురు తిరిగాడు. కాని పాపం, అతను ఒక్కడే ఏమిచేయగలడు? మహాఅయితే అతను వాళ్ళ మామను ఎదిరించగలడు? కాని సమాజాన్నంతనూ తిరస్కరించటం అతనికి సాధ్యమా? విశ్వనాథుడు బ్రాహ్మడు— విర్మల కాయస్త కిన్య. అంచేత అతను విర్మల రెండుచేతులూ పట్టుకుని ఏడవటం తప్ప ఇంకేమీ చేయలేకపోయాడు.

కథ వకదాగావుంది. విర్మలకోసం సునంద చాలా బాధపడసాగింది. దీపం అర్పి సునంద పడుకున్నప్పుడు విర్మల కోసం అమె కంట్లో ఒక నీటిబొట్టు కన పడింది. హృదయంలేని సమాజం.

ఆ మర్నాటి సాయంత్రం తమల కాంతుడు ఆఫీసునుంచి తిరిగి వచ్చే వరకు వ్యవహారమంతా పెడతిరిగివుంది.

పాపం, అతను 'దెయిలీ పాపెంజరు' ఉదయం లేవగానే స్నానం తోజనం చేసి 8-47 గంటల 'లోకల్'లో ఆఫీసుకు వెళ్తాడు: సాయంత్రం 7-42 'లోకల్'లో తిరిగివస్తాడు.

సునందలో ఇలాంటిమార్పు అతను ఎప్పుడూ చూడలేదు. మొహం కుంపటి లాగా పెట్టుకుని సునంద కూచునివుంది. భర్త లాగానే అమె లేచి నుంచుంది. మాటాడంతి లేకుండానే అంగవస్త్రమూ, రుమాలూ అందించి టీ తయారు చేయ టానికి వంటఇంట్లోకి పోయింది.

ఒక్క మాటకూడా మాట్లాడలేదు, నోటికో. బూట్లు విప్పదీస్తూ తమల కాంతుడు 'నంగతి ఏమిటా?' అని ఆలోచనలో పడ్డాడు.

అయితే విమిషాలు గడిచినాక సునంద వేడి టీ ఒక కప్పు చేత పట్టు కుని వచ్చింది—ముఖం అప్పుడుకూడా ఆట్లాగే వుంది.

తమలకాంతుడు టీ ఒక్క గుటక వేసి—'ఇదిగో! విన్న రైల్వే 'పుష్ప రవవిలాసం' అని తలమూసే ఒకడు అమ్ముతున్నాడు. నాడు రోజూ అమ్మే వాడేలే! ఒక్క సీసా నీకు తీసుకువద్దా మనుకున్నాను. వాసనకూడా బాగావుంది. మన మల్లికగారు తలకు చల్లగాకూడా వుంటుందని చెప్పారు!' అన్నాడు,

సునందమాట్లాడకండా బైటికెళ్లింది.

తమలకాంతుడు లక్షణా లేవీ బాగా

లేడని గ్రహించాడు. చాలాత్తుగ ఏమిటి చూర్చు!

టీ పూర్తి చేసి తమలకొంతుడు కూడా బయటికి వెళ్ళాడు. సునంద వూలుమవ్ లర్ ముందేసుకుని కుట్టుచూ పున్నది తమలకొంతుడు నవ్వుతూ— “ఏమిటి, నువ్వు, ఇవ్వాళ ఇంత గంభీరంగా ఉన్నావు? ఎందుకు మొహం అలా పెట్టావు? సంగ లేమిటి?” అన్నాడు.

సునంద ఇక కంట్రోలు చేసుకోలేక పోయింది. బాంబులాగా పేలింది:— “నా దగ్గర చాతుర్యం చూపించబోతావెందుకూ? నిర్మల దగ్గరికే పోరాదూ? ఆ పిల్ల రెండు చేతులూ పట్టుకుని భోజన ఏడ్చి నా మనసంతా నీదే నంటివే! నీ శరీరమా పెళ్ళిచేసుకున్నది! నమాజమనే యూపకాష్టానికినిన్నుబలిపెట్టుకున్నావా?”

“ఎవరు నిర్మల! నీ కేమన్నా ఏచి ఎక్కిందా ఏమిటి!” అన్నాడు తమలకొంతుడు విస్తుపోయి.

సునంద మాట్లాడకండా ‘గల్ప ప్రభాకర్’ అనే మాసపత్రికా, దాని సంపాదకుడు రాసినజాబూ స్టబ్బడైవున్న తమలకొంతుని చేతికిచ్చింది. సంపాదకుడిలా రాశాడు:—

వందనాలు,

తమ ‘కథకాదు’ అనే కథ మా మాస పత్రికలో ప్రచురించాము. ■ సంచిత వేచుగా తమకు పోస్టు చేయటమైనది. కథ ప్రచురించటంలో ఆలస్యం జరిగి

నందుకు తమరు వేచుగా దానించరండి. తమ కథ ఇంకొకటి కావాలి. భవదీయ, నృసింహ ప్రసాద్ తాల్కదార్.

రెండు సంవత్సరాల క్రితం తన ఈ కథ ‘గల్ప ప్రభాకర్’కు పంపినట్లు అతనికి మెరుపులాగా తోచింది. ఆ తర్వాత అతను పెళ్ళి చేసుకున్నాడు; నౌకరి సంపాదించాడు. సాహిత్యపేష కూడా చాలా కాలంకిందలే వదలి పెట్టాడు. ఈ కథ సంగతికూడా అతను ఎప్పుడో మరిచిపోయాడు. ఇవ్వాళ హఠాత్తుగా ఈ ఉపద్రవ మేనుటి: సండిగ్ధావస్తలో పడి, నచ్చుకొట్టుతూ “ఎప్పుడో ఒక కథ రాశానే అనుకో— ఇప్పుడే మొచ్చింది దానికి!” అన్నాడు “కథా: నువ్వే ప్రివిగా ‘కథ కాదు’ అని!”

తమలకొంతుడు కొంచెం నవ్వాల్సిన ప్రయత్నిస్తూ— “అదా-అదా ఒక స్టయిల్- తెలియలా—”

సునంద కేమీ తెలియదు. ఆసలు తెలుసుకో దలచుకోనూలేదు. నిర్మల అద్రను గనక చిక్కితే ఒక్కమాటు పోయి చూసి రావాలనుకుంది. ఏమంత చిక్కనిదో ఆమె అని. భర్త రాసినంత చక్కనిదేనా అని ఆమె వందేహం!

ఈర్ష్యతో ఆమె హృదయమంతా దహించుకుపో మొదలుపెట్టింది. కాని, కొన్నిగంటలకు పూర్వం ఆమె ఈహృదయమే నిర్మలకోసం ఎంతో బాధపడింది.

హిందీలోని - హాడలమరి

— విజయ లక్ష్మి

ప్రదేళ్ళు కావస్తున్నది నేనీ
 పురుషుని, యిది నేను
 పుట్టి పెరిగిన. పూరే అయినా,
 యీ మధ్య కాలంలో మా
 అన్నదమ్ములు ఉద్యోగరీత్యా
 బిటిల్ లవుతుంటే, వాళ్ళ
 సామానుకోసాటు మా అమ్మ.
 నాన్నా కూడ పూరూరూ తిర
 గడంతో నా 'పుట్టింటి'కి ఒక
 పూరంటూ లేకుండాపోయింది.
 అద్భిష్ట వశాత్తూ మళ్ళీ మా
 తమ్ముడికి యీ పూర్ణానే ఉద్యో
 గం కావడాన. మా స్వంత
 యింట్లో ఆదైకున్నవాళ్ళను
 ఖాళీ చేయించి మా అమ్మ.
 నాన్న, తమ్ముడు, మరదలు
 మళ్ళీ మా యింట్లో స్థిర
 పడ్డారు. వాకు పోయిన నిధి
 దొరికిన ద్దయింది. "అమ్మకు
 నాన్నకునమ్మచూడానందట,
 రమ్మని వ్రాస్తున్నారని" మా
 యింట్లో చెప్పి, ఓ నెల రోజు
 లకు నరివడు బిట్టలు వర్తుకువి

మూన్నాళ్ళ క్రిందటే యీ వూరికి, మాయంటికి వచ్చాను. యీ దశాబ్దంలో ఈ పూరెంత మారిందో నాకు తెలిసివంతగా, యిక్కడే వుండిపోయిన మీకు తెలియదు 'ఈరు బాగుపడిందని' గుర్తించేసరికి దిగులయింది. మాయంటికి అనుకునే ఆదపిల్లల స్థూలు ఉండేది. స్కూలువాళ్ళు స్ట్రెగ్గొండుకు కావాలంటే మా స్థలంకూడ మంచి ధర వచ్చిందని ఆప్యేకం. ఆ స్కూల్లోనే నేను ధర్మపారం రెండుసార్లు తప్పేసరికి మా నాన్న 'వదువు నీ ఒంటికి పడమిలే ఆత్మా' అని మాన్పించి పెళ్ళి చేశారు నాకు. ఆ స్కూలు యిప్పుడు హైస్కూలు అయిందట. సాయంత్రం చల్లబడ్డక స్థూలుకు వెళ్ళాను - నేను చదువుకున్న స్కూలు ఎట్లా వుందో, ఎంత మారిందో చూద్దామని. గేటుదగ్గర వాచ్ మన్ 'ఎవరది' అనడిగాడు. గొంతు గుర్తుపట్టి ఆశ్చర్యంగా "రెడ్డయ్య నువు నన్ను గుర్తుపట్టలేదా? నేను యీ ప్రక్రియంటివా కృష్ణమాయని; ఇక్కడేగా చదివాను; యీ స్థలం మా దేగా మొదట్లో," అన్నాను. రెడ్డయ్య ఆశ్చర్యంగా "ఎలితమ్మగారా, తల్లీ! ఎన్నా కృష్ణయిందంటి మిమ్మల్ని చూసి. ముసలా జ్ఞయానమ్మా, గుర్తు తగ్గింది. రండి, చూడాలనిపించి వచ్చారా," అని అడిగి నన్ను వెంటపెట్టుకుని నాలుగు ప్రక్కలా త్రిప్పాడు. మా స్థలం చూద్దామని దక్షి

ఇపు వైపు వెళ్ళాను; ఆశ్చర్యపోయాను. దక్షిణాది దేవాలయాల్లో చూసిన వెయ్యి స్తంభాల మందపాలను గుర్తుకుతెచ్చింది. అక్కడ పెరిగి పాడుకున్న మట్టిచెట్టు. "ఈ చెట్టు - ఈ చెట్టు - నాకు గుర్తే లేదు," అన్నాను తడబడుతూ. రెడ్డయ్య "మీ రెరిగినపుడు యీ చెట్టు లేదండీ. ఇక్కడండీ ఓకాడిచెట్టు," అన్నాడు. ఔను, ఒకే ఒక కాడిచెట్టు వుండేది మా దొడ్లో. వెనదికాలం ముంజెబి తినే వాళ్ళం. ఒక రోజు మా అమ్మ పాత చీర అంచు చింపి కాళ్ళకు బిందా లేసు కుని చెట్టెక్కడం నేర్చుకుంటున్నాను. మా తమ్ముడు వెనుకనుంచి "అమ్మెచ్చె," అని తేక పెట్టాడు. అమాతం చేతులు వదిలేసి క్రింద పడ్డాను. తర్వాత వారం రోజులు పడక పెట్టాను ఆ కాడిచెట్టు కనపడకపోయేసరికి నిజంగా దిగులే సింది నాకు. 'ఆ కాడిచెట్టే మయింది, ఈ మట్టిచెట్టును ఎవరు వేశారు?' అనడిగాను. రెడ్డయ్య: "వేసిన మొక్క యింత వృద్ధిలోకి వస్తుందామ్మా? కాకి రెట్టకు కాడిచెట్టుమీద మొలిచింది మట్టి చెట్టు. మొదట్లో రెండు మూడు సార్లు పీకిపారెద్దామనుకుని మళ్ళా జాప్యం చేశాను. ఈ పదేళ్ళలో యింత మాను అయింది. కాడిచెట్టు అయివులేకుండా పోయింది. ఇదే బాగుందమ్మా! పిల్లలు దీ ప్సీదన అడుకుంటున్నారు. కాడిచెట్టు కింత కళ వుంటుందండీ?" అన్నాడు.

బంగారం దొరకటంలేదుగా :

మట్టిచెట్టు మందలలాగా చల్లగా వుంది.

మర్నాడు వుదయం, మాటల్లో మా అమ్మని అడిగాను “అమ్మా రేణుక ఎట్లావుంది? ప్రాక్టీసు బాగావుందా? ఏమాత్రం సంపాదించింది? పెళ్ళి చేసుకుందా?” అని.

అమ్మ నిర్ఘాంతపోయి చెప్పింది: “నీకు తెలిసేతెలిసే, నేనెట్లామర్చి పోయాను నీకు వ్రాయడం? రేణుక చచ్చిపోయి రెండేళ్ళవుతుంది. కేన్సర్ ఎచ్చి నానా అవస్థ పడిపోయింది,” అన్నది.

నాకు నోటమాటరాలేదు రేణుకా నేనూ నాదగేళ్ళు క్లాసుమేట్లు. ఓణీబు నేనుకునేవయసు వచ్చేటప్పటికి నాకు చదువుమీద శ్రద్ధ తగ్గడం, లేసులు

అల్లడంలో ఆసక్తి పెరగడంతో వాసగా తప్పాను. చదువుమానేసిన ఏనాదిలోపలే పెళ్ళయింది నాకు. పెళ్ళయ్యాక పదేళ్ళ వరకు నాకు పొయ్యివూడుకోవడంతోనూ, నిల్లలముక్కులు తుడుచుకోవడంతోనూ, సరిపోయింది. అపదేళ్ళలో రేణుక యీ వూళ్ళో స్కూలూ. కాలేజీ దాటి వైజాగు కాలేజీకి వెళ్ళి డాక్టరయివచ్చింది. యీ వూళ్ళోనే ప్రాక్టీసు పెట్టింది. అరెన్ల కోపాగి నేను పుట్టింటికి వచ్చినప్పుడల్లా రేణుకను కలుసుకునేదాన్ని. ఆయేటి కాదేగు ఆమె ప్రాక్టీసు పెరుగుతూ వచ్చింది. వాళ్ళ యిల్లంతా ఖరీదైన వస్తువులు నిండుకున్నాయి. రేణుక చెల్లెళ్ళు పట్టుచీరలు, పట్టులంగాలు కట్టుకుని కాలేజీకి, స్కూలుకు కారులో

వెళ్ళడం చూచి ఆశ్చర్యపోయాను. నాకు గుర్తున్నంతవరకు రేణుక చదువుతునే రోజుల్లో గంజిపెట్టని, యిష్టిలేని చీరలే తప్ప, ఫెకఫెకలుంటూ మడతలుతీరిన దుస్తులు ధరించనేలేదు. నేను ఆమెతో "మీ చెల్లెళ్ళనిగూడ మెడినవ్కు వంపు తావా?" అనడిగాను ఒకసారి.

"అదేమీ లేదు, నేను సంపాదించేది చాలా మంచి అబ్బాయిల్ని వెదికి వాళ్ళకు పెళ్ళిళ్ళు చేస్తాను" అంది రేణుక.

నాకు ఒళ్ళు మండింది

"నావసాని కబుర్లు చెప్పకు. నువ్వు చేసుకోకుండా, వాళ్ళకు నువ్వు చేసే దేమిటి?" అన్నాను.

రేణుక నవ్వింది. అది నవ్వుకాదు. ఏమిటో చెప్పడం నాకు చేతకాదు. మరుక్షణమే ఆమెకళ్ళు నీళ్ళతో నిండాయి. నాచెయ్యి తన చేతిలోకి తీసుకుని నొక్కుతూ "లలితా! నీకు తెలీదు నా బ్రతుకు : సంపాదన లేని అన్నయ్యలు భార్య ఒక్కరితో యీ యింట్లోనే వుంటున్నారు. అమ్మకు చెల్లెళ్ళగురించి తెంగ. డబ్బుతో పొందగల యింట్లోకి ఎవరికి లోటు లేకపోయినా, నేను ఎక్కడ పెళ్ళి చేసుకుంటానో అనే భయం ఘాయించ్లో వాళ్ళందరినీ రాత్రింబవళ్ళు పీడిస్తున్నది. వాళ్ళకు మనశ్శాంతి లేకుండావుంది. నిరుడు పేనడలో ప్రకటించాము; జవాబులు వచ్చేసరికి యింట్లో అందరికీ

తెలిసిపోయింది. పెద్ద రాద్ధాంతమైంది. అమ్మ ఏడుస్తూ 'యీ పేసరు పెళ్ళిళ్ళకు సిద్ధపడేవాళ్ళంతా కులం లేనివాళ్ళు. గోత్రం లేనివాళ్ళు, గొంతుకొనేవాళ్ళు' అంది. అన్నయ్యలు: 'ఎవరిని నమ్మడానికి వీలులేదు; సంపాదన చూసి ముందుకు వస్తారు, మోసపోకు' అన్నారు. ఆరాత్రి అంతా కూడబలుక్కుని మర్నాడు అమ్మ అన్నయ్యలకూడ 'నువ్వీవిధంగా ఎవణ్ణో ఒకణ్ణి పెళ్లాడితే, నీకు నష్టం లేకపోవచ్చుగాని రేపు తక్కిన యిద్దరు ఆడపిల్లలకు ఎట్లా పెళ్ళిచేస్తాం? నీకు చదువుంది, ప్రాక్టీసుంది. పెళ్ళి కాకపోయినా పరవాలేదు. వాళ్ళు నీలాగా డాక్టర్ల వృత్తాంశం? పెళ్ళికూడా కాకపోతే ఏమయిపోతారు," అన్నారు.

"లలితా! నేనేమీ జవాబు చెప్పలేదు. లోపలకు వెళ్ళి చింపింకవర్లు, చింపని కవర్లు కూడలేచ్చి వాళ్ళెదుటే తగల పెట్టాను. ఆరాత్రి వాళ్ళంతా సుఖంగా విద్రపోయారు," అంది.

రేణుక త్యాగవిరతికి సంతోషించినా, అయినవాళ్ళ స్వార్థానికి తలబగ్గిన బల హీనతకు నాకు జగుప్స కలిగింది.

"నిన్ను వారు ఇలా అవమానిస్తుంటే, నిన్నిట్లా 'ఎక్స్ప్లాయిట్' చేస్తుంటే వాళ్ళమీద ప్రేమ ఎట్లా చావలేదు నీకు," అన్నాను.

రేణుక నవ్వి "ప్రేమ చావలేదు

కాని తగ్గింది. దాన్ని భర్తీచేయడానికి మూడుసార్లు పయనమవుతున్నాను. రేణుకను. జాలి పెరిగింది, వాళ్ళ పరికితనాన్ని నేవెళ్ళినప్పుడల్లా నా ప్రమేయం లేకుండా చేశారు. అన్నది. ఆ పిలానఫీ నా కర్తం కాదేదు. ఆ తర్వాత కూడా రెండు, "పిళ్ళకు యీ కాల్చియం మాత్రమే

యిస్తుండు. ను వీర్వీటావిక్ పుచ్చుకో." అంటూ కాంపిల్ మందుసీసాలు యిస్తుం డేది నాకు. ఒకరోజు "నేను వచ్చినపు డల్లా నువ్విట్లా యిస్తే, నేను 'ప్రీచెక్' కోసమే నిన్ను చూడ్డావి! వస్తున్నా ననుకుంటారు అందరూ." అన్నాను. నిజమైన భయంతో.

అందుకు రేణుక చాలాగా య బడింది. నిట్లూర్చి "ఇంకెప్పుడూ విన్ను పేషంట్ గా చూడను. తెలితుండా చాల నొప్పించాను విన్ను." అంది.

రేణుక సలాగా నొప్పించి నందుకు విజంగా పశ్చాత్తాపం కలిగింది నాకు. అంతే, ఆ తర్వాత మా వాళ్ళు యీ వూరు విడిచిపెట్టడంతో యీ పదేళ్ళు నే నిటు రానేలేదు. రేణుకకూ నాచూ ఉత్తరాలు వ్రాసుకునే అలవాటు లేదు. రేణుక పోయిన రెండేళ్ళకుగాని ఆకబురు నాకు తెలియలేదు.

మర్నాడు సాయంత్రం నాగేశ్వర స్వామి గుళ్ళో చిన్నయానందస్వామి గీరా ప్రసంగాలు జరుగుతున్నాయని విని, లలితదకన బయలుదేరాము మా స్వా. నేనూ. దారిలో రేణుకావాళ్ళవీధి చూసే 'అదే రేణుకావాళ్ళ యిల్లు'

అంది మా అమ్మ. ఆ శ్మశ్మం గా చూశాను నేను. అది యిల్లుకాదు, పెద్ద మేడ. "రేణుక పోగానే యిన్నూరెన్ను డబ్బు లక్ష రూపాయలు వచ్చిందట. అది పోయాకనే యీ మేడ కట్టుకు న్నాడు అందరి పెళ్ళి క్యయ్యాయి; అందరూ పిల్లపాపల్తో ఆ మేడలోనే వుంటున్నారు: బావలు, మరుదులు కలిసి ఏదో బిజినెస్ చేస్తున్నారట." అంది అమ్మ. ఏమగు చచ్చినా బ్రతికినా వెయ్యి వరహాలట; బ్రతికినన్నాళ్ళు సంపాదించింది కాకుండా చచ్చిపోయి కూడ నట్టింట డబ్బు కురిపించిందన్న మాట! ఆ మేడ అందంలో, మేడలో వివరదే నవ్వుల్లో. ఆ తోటలో పూసే పువ్వుల్లో వెదికినా కనిపించదు రేణుక.

రేణుకకు పెళ్ళి పెటాకులూ లేవు. పిల్లాజెల్లారేదు. ఆమెకు ఆత్మసౌందర్యం ఎంతైనా వుండుకాక! ఒంటరిగా అంత పెద్ద మేడలో రేణుక నిలబడితే ఏమైనా అందంగా వుండేదా? రేణుక చచ్చి పోయిందన్న బాధ అనవసరం. ఆ యిల్లు లక్షణంగా పదిమంది పిల్లా పాపల్తో కళకళలాడుతూ వుంది. ఒంటి తాడిచెట్టుకన్నా, ఊడలు దీగిన మట్టిచెట్టు విజంగా అందమైనది.

హైదరాబాద్ తాపం మహా భయంకరంగా వున్నది. రోహిణి కార్తిక రోళ్ళు బ్రద్దలు కొద్దున్నది. జనం ఇళ్ళ వదిలి బయటకు రావలసివచ్చింది. పక్షులు సహితం ప్రాణభీతితో చెట్లపై ఆకుల చాటుచూటున అణగివున్నాయి. ఘోర నిశ్శబ్దం అవలించిన సర్వన మార్గాన ఒంటరిగా నడుస్తున్నాడు కిరీట్ కుమార్, ఒక చేతితో సూట్ కేస్ మోస్తూ; ఇక ఆ ఎండలో నడవడం దుర్భర మనిపించు చూస్తూ, బాగా అలసిపోయినట్టూ ఆతడి ముఖకవళికలు స్పష్టీకరిస్తున్నాయి. ఊరి పొలిమేరలు సమీపించిన అతడు బాటప్రక్క నున్న ఒక వృక్షం వీడను వెదుట ఒత్తుకుంటూ విల్చున్నాడు. అలసట తోడు వికారమైన దాహం దాదిస్తూన్నది.

పొలాలలో ఎక్కడైనా బావులుంటాయనే ఆశతో ప్రక్కగా కొద్ది దూరం చేరినది సడిచాడు. కనుచూపుమేరలో పొలాల మధ్యగా రాయమంగారి మేడ కనిపిస్తున్నది. ■ మేడను చూడగానే ఒక్కసారి బాల్యపురోజులు జ్ఞప్తికి వచ్చి ఆశ్రయత్నంగా పెదపులపై చిరుదరహాసం తొణకినలాడింది. రాయమంగారి మేడ అనుకోవడమే కాని అందులో ఎవరూ నివసించేవారు కాదు. పాడుగడిపోయినట్లుండేది. అందులో కయ్యాలూ, భూకాలూ వుంటాయని అందరూ చిత్రంగా చెప్పుకొనేవారు. ఒకనాడు తరగతి పిల్లలతో కలిసి పెద్దవాళ్ళకు తెలియకుండా

దయ్యల్ని చూద్దామని అక్కడకు వెళ్ళి దడుసుకు జ్వరం తెచ్చుకున్న సంగతి తలపుకు వచ్చి, చిన్ననాటి అమాయకతకు చిన్నగా నవ్వుకున్నాడు.

ఆలోచనలతో లీనమైపోయి నడుస్తూన్న కిరణ్ హఠాత్తుగా స్తంభించిపోయి నిల్చున్నాడు. ఎక్కడినుండో వీణానాదంతో మేళవించిన మృదుమధురగానాలాపం విన్నట్లైంది : కిరణ్ ఆశ్చర్యం అవధుల నధిగమించింది. ఆ నిర్జనప్రదేశంలో ఆ పాడుబడ్డ భవంతిలో ఆ మృదులగానం విన్నించేవా రెవరు ? ఎంతలో ఆకలి దప్పికలతో అలసిపోయివచ్చిన ప్రాణికి మనోల్లాసం కల్గించే ఆ శ్రావ్య సంగీతం ఎవరిది.

ఆశ్చర్యకుతూహలాలతో వదివడిగా ఆ మేడ దగ్గరకు జేరుకున్నాడు కిరణ్. భవంతి అంతా పునర్జన్మ నెత్తినట్లు స్పష్టంగా కనిపిస్తున్నది. పూర్వం దారి లేకుండా గజిబిజిగా అల్లుకుపోయిన తీగలు, దొంకలు స్థానే అందమైన క్రోటన్ మొక్కలు, హాలమొక్కలు వున్నాయి. విరిగిపోయిన గేటు, కిటికీ తలుపులు వగైరాలు నేడు లేవు. పూర్వం మాదిరిగా అనన్యంగా దుమ్ము కొట్లుకుపోయి, పాకుడు కట్టిన గోడలు కామ; ఇప్పుడు అంతా శుభ్రంగా వెల్ల వేసివుంది. అంతా మానవ వివాస యోగ్యంగానే కనిపిస్తున్నది.

'ఇంట్లో ప్రస్తుతం ఎవ రుంటున్నారో, రోపలికి వెళ్ళనా, వద్దా?' అని ఆలోచిస్తూనే సమీపించి గేటుపై చేయి వేశాడు. వెంటనే ఆ సందేహం స్థానే ఆశ్చర్యం, ఆ వెనువెంటనే ఏదో అవిర్భవనీయానందం, ఉల్లాసం ముప్పిరిగొని అతడిని స్థానికుని చేసివేశాయి. చలనరహితమై, కన్నార్పకుండా చూస్తూ నిలబడ్డాడు.

ఆ నేత్రాల నలా రెప్పవేయకుండా విలబెట్టినదిలోని వరండాలో వీణాపాణిమైన ఒక అతిలోక దివ్య సౌందర్యప్రతిమ; సన్నని ఆకర్షణీయమైన మృదులాంగుళులు త్వరితగమనంతో వీణాతంత్రులపై అటునిటు పరుగులిడుతున్నాయి. గండు మీసాలను చొరిన దీర్ఘనేత్రాలు అర్ధవిమీలితమై పరధ్యానతను సూచిస్తున్నాయి. నొక్కులు తిరిగిన నల్లని ముంగురులు చెక్కిళ్ళపై వత్తుగా పడుతున్నాయి. కొద్ది అరుణిమ మిళితమైన పసిమి శరీరభాయ. కథలలో కావ్యాల్లో చదవడమే కాని పాలకడలిలోని లక్ష్మీదేవివలె, అపదసరస్వతివలె ఒప్పారే ఇంతటి అపురూప దివ్యమంగళ విగ్రహాన్ని, అచ్చరకన్నెలమ జోలిన సౌందర్యరాశిని ఇంతవరకూ రా నెక్కడా చూచి వుండలేదు :

పాట ముగియగానే ముఛా స్వావరించిన చిరుచెమటల నొత్తుకుంటూ ఆ ప్ర
యత్నంగా గేటువైపు చూచింది యువతి.

“ఎవరు వారు?” అంటూ ఓడిలోని వీణను ప్రక్కకు నెట్టి, త్వరత్వరగా లేచి

మెట్లు దిగి, కాంపౌండు చాటి, గేటు దగ్గరకు వచ్చింది. గేటుగడియ తీస్తూ ప్రక్కార్థకంగా చూచింది అతడివైపు.

అచూపులకూ ఆ సౌందర్యానికి ముగ్ధుడైపోయిన కిరణ్, మెల్లగా అన్నాడు: “చాలా చాహంగా వుంది. మంచివీరు అడుగుదామని వచ్చి, మీ పాటసుధ్యలో అంతరాయం కల్గించలేక... అంతకంటే పాట వింటూ, అసలు దప్పికనంగతి మరచి పోయానంటే నిజం చెప్పినట్లుంటుందేమో!” అన్నాడు చనువుగా నవ్వుతూ.

ఆ యువతి పెదవులపై కప్పించి కనుపింపని చిరుహాసం దుఃఖకాలం మెదలి మాయమైంది. “చాలా అదృష్టవంతున్నాను. పాపం, ఎంతో లోకాలకు!” సాదరంగా అహ్వానించింది లోకానికి వచ్చిన సుస్థారయురీమైన ఆ ప్రవర్తనను అనండిస్తూ అమెను అనుసరించాడు కిరణ్.

లోనుండి నీటిమాటా, గ్లాసు తెచ్చి కిరణ్ ఇచ్చిందిందింది చా యువతి.

మూడుగ్రుక్కల్లో మూడుగ్లాసులనీళ్ళు త్రాగి, శుభ్రంగా ముఖం, చేతులు, కాళ్ళు అచల్లనినీటితో కడుక్కున్నాడు.

“మెనీ మెనీ థాంక్స్, మీ శ్రావ్యగానంతోనూ, మీ రిచ్చిన చల్లనినీటితోనూ పోయినప్రాణాలు లేచివచ్చాయి. వస్తాను. నెలపు;” ముఖం వత్తుకుంటూ మెట్లు దిగాడు కిరణ్.

“చూడండి!”

ఆ కిన్నెరకంఠం పిలుపు విని నడక ఆపి వెనక్కు తిరిగాడు

“ఇంత మంచుచెందలో వెళ్ళడం శ్రేయస్కరంకాదు. కొద్దిసేపు తాళివెళ్ళుట గాని. మేడమీదకు రండి.”

ఆదరంగా, చనువుగా మాట్లాడుతూన్న ఆమెతోనూ, కిరణ్ సాగిన పీడితవలె తెలుగు లేస్తూన్న ఆ అద్వితీయ సౌందర్యం, అంతటముందే రుచిహాసిన ఆమె గానమృతం అరిచింది బంధించివేయగా, మంబ్రముగ్ధుడివలె ఆమె ననుసరించాడు.

“ఈ ము...బ్బో... ఇదివరకెవరూ ఉండేవారు కాదేమో?” అన్నాడు మేన మెల్లెక్కుకు ఆమెతో సందిగ్ధంగా.

చిరునవ్వుతో ఆ మాటను బుచ్చింది ఆమె: “మా తాతగా రుండేవారిట. నాన్న గారు ఉద్యోగం చేసినంతకాలం ఇటుప్రక్కల కెప్పుడూ రాలేదు. అంతా పొచ్చైపోయింది. ఇప్పుడు ఆరేడునెలలనుంచీ ఉంటున్నాం మేము, అంతా బాగుచేయింది.”

“ఓ! అయితే మీరు రాయడుగారి మనుమరా లన్నమాట!” అశ్చర్య ప్రకటించాడు కిరణ్. “మీరు తెలుగుకోవచ్చా?” నవ్వుతూ అడిగాడు.

అమెనుండి ఒక్క చిరుహాసమే జవాబైంది కాని శ్రశ్నుకు సమాధానం చెప్పలేదు.

‘అవునులే. తన పేరు వానే చెప్తందా మరి ? అందులోనూ రాయడుగారి మనుమరాయె !’ తనలో తాను నవ్వుకున్నాడు.

మేడమిద హాలులో వాలుకుర్చీలో పడుకుని దినపత్రిక తిరగేస్తున్న వృద్ధుడు. అగంతకుని చూచి లేచి సరిగా కూర్చున్నాడు. ఎండు దర్పం. చీపీ గలిగి ఎవరి కైనా చూడగానే గౌరవభావం కల్గించే విగ్రహం అతడిది.

“ఎవరో వచ్చారు నన్నా ! తెలిసినవారే అనుకుంటాను,” అన్నది ఆ అమ్మాయి.

నమస్కారం చెప్తు లోనికి ప్రవేశించాడు కిరణ్ కుమార్. ప్రతి నమస్కారం చెప్తూ ఓర్వీ చూపాడతడు.

“నేను జగపతిగారి అల్పాయినండి. నా పేరు కిరణ్ కుమార్ ; ఇంజనీరును. నెలవులు కలసివచ్చి హాట్రుగా బయలుదేరాను. ఇంటికి తెలియపరచినట్లైతే బస్సుస్టాప్ దగ్గరకు కారు పంపించివుండేవారు. మీ కీ శ్రమ తప్పేది.” నవ్వుతూ నవ్వుతూనే తన రాక సందర్భంతో పాటు, తనను కూడ పరిచయం చేసేసుకున్నాడు.

“శ్రమేముంది కాని, అయితే నువ్వు జగపతి కొడుకువా ?” పరమానంద ఓడిపోయాడతడు. “నేను ధర్మారాయుడిని, బహుశః నీకు తెలిసి వుండదు...”

“విన్నానండి, చూడలేదు కాని.”

“ఆ, నేనూ జగపతి ఎంతటి మిత్రులమో నీకు తెలియదు. అయితే జగపతి మూడోకొడుకు వన్నమాట నువ్వు !”

“అవునండి, ఇక్కడ మీరేగమక లేకుంటే ఈ ఎండకూ, దాహానికి ఏమై పోయేవాడనో !”

తేలికగా నవ్వేశాడు రాయడు. పిమిటయ్యా మరి అంత ఇద్దై పోతున్నావ్ ? అతిధిమర్యాదలు మన కేమైనా క్రొత్తా, అంతగా అనుకోవటానికి ? నేనూ జగపతి బాల్యమిత్రులం; తర్వాత దూరమైపోయాం కానీ...వారం రోజుల క్రిందటే కచ్చు కొన్నాం ఇద్దరమూ — చెప్పాడు నీ సంగతి. మీ కుటుంబంలో ఇంత చదువులు చదివినవారూ, ఉద్యోగం చేసినవారూ ఇదివరలో లేరు. ఇప్పుడు మీ అన్న దమ్ములే చదివారు, ఉద్యోగం చేయడంలో నీవే ప్రధముడివి. జగపతి ఎంత అదృష్టవంతుడు !”

“ఏదో మీ దయ,” నమ్రతతో అన్నాడు కిరణ్.

అంతలో రాయడికుమార్తె పర్వతగ్లాసులతో ప్రవేశించడంతో సంభాషణ తాత్కాలికంగా ఆగింది. గ్లాసులు ఇచ్చేసి వెళ్ళిపోతూన్న కుమార్తెతో అన్నాడు తాముడు: “చూడు రాణీ! మన జగపతిగారి అబ్బాయి వచ్చాడు. ఇలా రమ్మన్నాడని మీ అమ్మతో చెప్పు.”

తల ఊపి వెళ్ళిపోయింది రాణి.

ధర్మాగాయనితో అన్నాడు కిరణ్: “అయితే మీ రిక్కడ ‘సెటిల్’ అయిపోయా రనుకుంటాను. మీ సంగతులు అప్పుడప్పుడు వినడమేకాని చిమ్మి రైన్స్ కూడా చూడలేవండి.”

“అవునోయ్, రిటైరైపోయాను; మరి ఉద్యోగం చేసే ఓపిక లేదు. ఏపేవో నూలుమిల్లులు-వాటిలో పెద్ద షేర్లే వున్నాయి నాకు. నే నెక్కడూన్నా. వచ్చి ఆ డబ్బు పాదాలదగ్గర వాల్తుంది.....అదీగాక రాణితల్లి ఆరోగ్యం కొంత బాగుండలేదు. పల్లెపట్టున నిర్మలవాతావరణంలో చక్కబడగలదని వాక్టర్ల సలహా. రాణికి కూడా ఈ వాతావరణం బాగా వచ్చింది. అయినా ఇంట్లోకి వెళ్ళి వెళ్ళి వచ్చింది. ఓ పీజా చేతి కిచ్చామా-ఇహ ఈ ప్రపంచం మరచిపోతుంది. నిద్రాహారాల తోనే విమిత్త ముండదు.”

“నాన్న మాటలు నమ్మకండి. ప్రతిదీ విసరీతం చేసి చెప్తారు;” చురుగ్గా చూస్తూ ప్రవేశించింది రాణి, తల్లితో కలసి.

సవ్వేశాడు కిరణ్, “నేనే ప్రత్యక్షంగా చూచి విన్నమీదట నమ్మకపోవడ మెలాగ? నిజంగా చెప్తున్నాను వినండి. దాహంతో వచ్చినవాడిని పాట చింటూ మైదురచిపోయి నిల్చున్నాను!”

“చూడు యశోదా!” రాయడు భార్య నుద్దేశించి అన్నాడు: “ఇతడు జగపతిగారి మూడవ అబ్బాయి కిరణ్ అట!”

కిరణ్ సమస్కరిస్తూ, మర్యాదగా లేచి నిల్చున్నాడు.

యశోదా, రాణి తల్లికుమార్తెలనేకంటే ఆక్కా-చెల్లెళ్ళంటే సరిపోయేట్లున్నారు చూపుటకు. అనారోగ్యంవల్లనేమో, చాలా బలహీనంగా ఉన్నది యశోదాదేవి.

ఆమె అస్థాయంగా పలుకరించింది కిరణ్ ను. చాలా సంతోషంగా వుంది బాబూ ఇన్నిలా చూడగలగడం. మనం పరాయివాళ్ళంకాదు. ఎప్పుడో నాలుగేళ్ళ పిల్లవాడిగా వున్నప్పుడు చూచాను విన్ను; మళ్ళీ యిప్పుడు చూస్తున్నాను.”

సవ్వి ఊరుకున్నాడు కిరణ్.

“భోజనానికి లే బాబూ. ఎప్పుడై చేశావో!”

చకితుడై చూచాడు కిరణ్. ఆ అతిఆదరణకు విస్మయం చెందా డతడు.

సప్యతూ అన్నాడు రాయుడు; “కాసిని మంచిచిక్కించి ఊటకోవడమే కాని ఆ ఆలోచనే రాలేదు మాకు. లే బాబూ, బోజనం చేద్దావుగాని!”

“వద్దండీ. ఎందుకు? ఇంటికి వెళ్ళిపోరాను. మొహమాటంగా అన్నాడు కిరణ్.

“అలాకాదు, చేయాలిందే. మేమూ పరాయివాళ్ళంకాదు,” అంటూ యశోవి

“వెళ్ళి వడ్డించరాడీ,” అని కూతురికి ఆజ్ఞ జారీచేసింది.

రాణి వెంటనే వెళ్ళిపోయింది, ఆ ఆజ్ఞను అమలులో పెట్టడానికి.

ఇక కిరణ్ కు తప్పలేదు. అయిష్టంగానే లేచాడు భోజనానికి.

రాణి వడ్డిస్తుండగా, రాయుడుదంపతులు దగ్గరనే కూర్చుని కబుర్లు చెప్తుంటే కిరణ్ కు కా నా గృహానికి అతిసూతనవ్యక్తి ననే సంగతే విస్మరింప కలిగింది. ఏమాత్రం క్రొత్తా, ఆశీశయమూలేవి ఆ దంపతుల ఆదరపూర్వక సంభాషణలో అలసటనూ, కాలగమనాన్నే విస్మరించాడు కిరణ్. మాట్లాడుకుంటుండగానే ప్రొద్దు ఏటవాలింది.

“ఎండ తీవ్రత తగ్గింది. ఇహ పెళ్తానండి; సెలవు,” అంటూ బయలు దేరాడు కిరణ్.

“అప్పుడప్పుడు వస్తుండు నాయనా. మనం పరాయివాళ్ళం కాదు,” అంటూ సాగనంపారు.

‘సౌందర్యవంతుడు - సహృదయుడు; చూడగానే సదభిప్రాయం కలుగుతుంది;’ రాయుడు భార్యతో అంటూన్న మాటలు వెళ్ళిపోతూన్న కిరణ్ కు విప్పించక పోలేదు. వెనుకాడే పాదాలతో, చిగురించే కోర్కెలతో, పరుగులిడుతూన్న మనస్సుతో సాగిపోయాడు.

2

“ఎలా వచ్చావ్ నాయనా, మంచి ఎండాకాలం? ఉత్తరం వ్రాస్తే కారు వచ్చే వాళ్ళమే!” ■ డెవిమిది సెలలి అనంతరం ఇంటికి వచ్చిన చిన్న కుమారుని సంతోషంగా, ఆదరంగా, అప్యాయంగా పలుకరించారు, తల్లి కమలా, తండ్రి జగపతి.

“హఠాత్తుగా బయలుదేరాను. అయినా నే నేమీ కష్టపడలేదులెండి. ఎండ తగ్గే వరకూ ధర్మారాయుడిగా రింట్లో ఆగాను,” అంటూ జరిగిన సంగతంలా చెప్పాడు కిరణ్.

“మంచివాడు ధర్మారాయుడు. నువ్వెరగవ్; ఈ ఊరివాడేలే. అయితే ఎన్నాళ్ళున్నాయి సెలవులు? సెలవుల్లోకూడా జీతం వస్తుందా?” జగపతి ప్రశ్న.

“దాల్లెండి. మరీ డబ్బుమనుషులై పోయారు;” ఎనుక్కుండి కమల భర్తను. “ఇంకా బిడ్డ గుమ్మంలో ఆడుగు పెట్టాడో లేదో—ఎప్పుడు వెళ్తావు? ఎంత డబ్బు అదా చేశావు?” అన్న ప్రశ్నలే. రా నాయనా లోపలికి. భోజనానికి లే.”

తరి దండ్రుల విభిన్న మనస్తత్వాలకు నవ్వుకుంటూ సమాధానం చెప్పాడు కిరణ్ : “భోజనం అయ్యిందిమ్మా. రాయుడుగా రింట్లో. చేసేవరకూ వచ్చి పెట్టారు కాదు.”

జగవతి లృప్తిగా నవ్వాడు. “ధర్మారాయు డింటికి వెళ్ళిన మనిషి మర్యాదలను తప్పించుకుని బయటపడగలడా?”

“నిజమే నాన్నా! చాలా మర్యాదస్తులు;” కిరణ్ సమర్థించాడు.

కిరణ్ వచ్చాడని కుటుంబమందరూ సంతోషించి, పండక చేశారు. అన్నెలిద్దరూ కమలాకరం, శ్రీరాం ప్రేమగా పలుకరించారు. వదినలు వనజా, జానకి ఆప్యాయంగా మాట్లాడారు. ‘చిన్నాన్నగారు వచ్చా’ రని పిల్లలు గంతులేశారు, ‘చిననాటు వచ్చా’ డంటూ నౌఖర్లంతా ఆనందపడ్డారు.

అంతటి ఆనంద వాతావరణంలోనూకూడ కిరణ్ రాణిని చురువలేకపోయాడు, ఘృష్ణ సుకుమారలావణ్యం, జ్యోతిర్మయ నేత్రాలు, ఉజ్జ్వల ముఖకాంతి, సౌమ్య సరళసంభాషణ — అన్నిటికీ మించిన ఆ గానమాధురీ తలచుకొన్నకొందీ అతడి కేదో అవిర్భవవీయానందానుభూతిని కలుగజేస్తున్నాయి. శిశు పకు పక్ష్యదులను సహితం రంజింపజేయగల ఆమెయొక్క అపూర్వగానం ఇంకా అతడి చెవులలో వినిపిస్తూనేవున్నది.

3

మధ్యాహ్నవేళ మేడ పైగదిలో కూర్చున్నాడు కిరణ్, కంటికింపుగా కన్పిస్తున్న పచ్చని చేలను చూస్తూ.

“చిన్నాన్నా :

ఆలోచనలో మున్న కిరణ్ తెప్పరిల్లిచూచాడు. పెద్దన్న కమలాకరంకూతురు లక్ష్మి, చెంతనే నిల్చుని పిలుస్తున్నది. “చిన్నాన్నా! ఇప్పటికి మూడుసార్లు పిలిచాను, పలుకవేం?” అతి ఆశ్చర్యంగా అడిగింది.

నవ్వుతూ దగ్గిలకు తీసుకున్నాడు కిరణ్, “ఏం కావాలమ్మా?”

ఒక చీటీ చేతులో వుంచింది లక్ష్మి. “రాయుడుగారి నౌఖరు తెచ్చా” డంటూ.

నవ్వుకుంటూ, ఆనందంతో తన సమ్మతిని వ్రాసియిచ్చి నౌఖరును పంపేశాడు కిరణ్. ఆ సాయంత్రం టీ కి రమ్మని రాయుడునుండి ఆహ్వానం అది :

కొత్త చట్టాలు

10000

నెలకీ రూ 200
50 నెలలు

1000

నెలకీ రూ 20
50 నెలలు

5000

నెలకీ రూ 100
50 నెలలు

1250

నెలకీ రూ 50
25 నెలలు

2500

నెలకీ రూ 50
50 నెలలు

750

నెలకీ రూ 30
25 నెలలు

1500

నెలకీ రూ 30
50 నెలలు

500

నెలకీ రూ 20
25 నెలలు

మార్గదర్శి

బిల్ ఫండ్ ప్రయివేట్ లిమిటెడ్
అబిడ్ సెంటర్ హైదరాబాద్
ఫోన్: 46225.

“మరీ...పట్నంలో - మీరు ఉద్యోగం చేసే ఊళ్ళో అన్నీ దొరుకుతాయా చిన్నాన్నా ?” తిరిగి వచ్చి, లక్ష్మి మాటలు ప్రారంభించింది.

“అహా ! అ...న్నీ దొరుకుతాయి, ఏం కావాలి ? బొమ్మలపీ తెచ్చానుగా ?” అన్నాడు నవ్వుతూ, ‘అన్నీ’ అనే పదాన్ని ఒత్తి పలుకుతూ.

“ఊహ, బొమ్మలు కాదు. మంచి దొకటుంది చెప్తాను. తప్పకుండా తేవాలి.” అంది ఒళ్ళో కెక్కి కూర్చుని గారాబపోతూ.

“తప్పకుండా తెస్తాను చెప్పు.”

“మరీ...వాళ్ళ దేవరాణి పాడుతూ వాయిస్తూందే. అటువంటి తీగలు కానాలి చిన్నాన్నా.”

“దేవరాణి ఎవరూ ?”

“ఎళ్ళో, క్రొత్తగా ఆ మధ్య వచ్చారూ పట్నాలనుండి ? నాయుడుగారమ్మాయి !”

“ఓహో !” అశ్చర్య సంతోషాలతో అన్నాడు కిరణ్. “అయితే ఆ అమ్మాయి పూర్తి పేరు దేవరాణియూ ? తీగలు కాదు, వీణ అంటారు దాన్ని.”

“అవును చిన్నాన్నా;” తన మాటలు శ్రద్ధగా వినేవాళ్ళు దొరికారన్న సంతోషంతో ‘కీ’ ఇచ్చినట్లు ఎడతెగకుండా మాట్లాడసాగింది లక్ష్మి. “ఆ అమ్మాయి బాగా చదువుకుంటుంది. ఎమ్మె పానైందట. చక్కగా పాడుంది; మరేమో - చాలా మంచిది.”

“అబ్బో ! నీ కెలా తెల్సు ?”

“అబ్బ, తెలుసులెండి: వాళ్ళు ఇక్కడి కొస్తారు; మనం అక్కడికి వెళ్తాం. ఆ అమ్మాయి ఎంత మంచి దినుకున్నారు చిన్నాన్నా ? నాకు సంగీతం నేర్చుతానంది; తన వీణ రెండు మూడు సార్లు నన్ను వాయింపనిచ్చింది. అవిడ దగ్గర నేర్చుకొంటాను. నాకు ఒక వీణ కొని తెచ్చిపెట్టరూ చిన్నాన్నా ?”

“తెస్తానమ్మా. తప్పకుండా తెస్తాను;” అమె అమాయకతకూ, ముద్దులొలికే మాటలకూ ముగ్ధుడైపోతూ సమాధానాలు చేస్తూనే కిరణ్, “చిన్న బాబూ” అనే పిలుపు దిని గుమ్మింపైపు చూచాడు. ఎదురుగా చిన్నవదినజానకి నవ్వుతూ నిల్చుంది.

“ఏం వదిలా ? రండి కూర్చోండి,” అన్నాడు లోపలికి వచ్చిన ఆమెదగ్గరగా ఒక కుచ్చి లాగుతూ.

“ఏన్నీ ఏన్నీ !” ఉత్సాహంగా జానకితో చెప్పసాగింది లక్ష్మి; “బాబయ్యగారు నాకు వీణ తెస్తానన్నారు. నేనుకూడా వాళ్ళ రాణిలాగా చక్కగా సంగీతం నేర్చు

ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ ప్రచురణలు

ప్రతులకు: కళాభవన్, హైదరాబాదు-4

రు. ప్రె.

1. తెలుగు సామెతలు : ప్రధాన సంపాదకులు శ్రీ విశ్వనాథసత్యనారాయణ 10-00
2. పదబంధ పారిజాతము } " శ్రీ నాగ వెంకటేశ్వరరావు } (1, 2 భాగములు) (ఒక్కొక్కటి) 10-00
3. నన్నయ పదప్రియోగ కోశము : " శ్రీ అబ్బూరి రామకృష్ణారావు 40-00
4. రవీంద్ర శతవాద్విక విశేషసంచిక " శ్రీ ఆచంట జానకిరామ్ 10-00
5. నన్నెచోడ పదప్రియోగ సూచిక - ముఖ్య సంపాదకులు " శ్రీ దివాకర్ల వెంకటావధాని 20-00
6. మాండలిక వ్యవసాయ వృత్తి పదకోశము - ముఖ్యసంపాదకులు " శ్రీ బి. హెచ్. కృష్ణమూర్తి 25-00
7. దక్షిణ భారత సాహిత్యములు — — 8-00
8. సాహిత్యోపన్యాసములు I, II, V సంపుటలు 1-50
Do III, IV సంపుటలు 1-25
9. ఆంధ్ర క్రియా స్వరూప మణిదీపిక - ముఖ్య సంపాదకులు " శ్రీ విశ్వనాథ సత్యనారాయణ 20-00
10. ప్రాచీనాంధ్ర చారిత్రక భూగోళము - కందుకూరి ఈశ్వరదత్తు 10-00
11. సూక్తి సుధాకరము-సంపాదకులు- శ్రీ పెనుమత్తు సత్యనారాయణరాజు 20-00
12. ఉర్దూ కథానికలు - అనువాదకులు - శ్రీ బెల్లంకొండ చంద్రమౌళికాస్త్రి 5-00
13. ఉర్దూ సాహిత్య చరిత్ర, " శ్రీ యస్. సదాశివ 8-00
14. సి. పి. బ్రౌన్ - శ్రీ కొత్తపల్లి వీరభద్రరావు 5-00
15. ఆంధ్ర శతకావళి - అనువాదకులు - శ్రీ బి. గు. వరదాచార్యులు 1-50
16. శ్రీ మహాభాగవతము (సంపాదకులు: శ్రీయుతులు రాయప్రోలు సుబ్బారావు, దివాకర్ల వెంకటావధాని, తాపీ ధర్మారావు, దీపాల విచ్చయ్యకాస్త్రి, బి. రామరాజు) 20-00
17. సూరదాసు పదాలు : అనువాదం: దుర్గానంద 1-00
18. రాఘవాభ్యుదయము : సంపాదకులు : డా. బి. రామరాజు 4-00
19. రసగంగాధరం : అనువాదం : శ్రీ ధరణికోట వెంకటసుబ్బయ్య 8-00
20. అమ్మడి రుబాయిలు : అనువాదం : శ్రీ సదాశివ 1-50
21. సుమతీ, వేమన శతకాలు: అనువాదం: శ్రీ యస్. టి. జి. వరదాచార్యులు 1-00
22. అఖిలభారత కవయిత్రులు: సంకలనం: శ్రీమతి ఊటుకూరి లక్ష్మీకాంతమ్మ 7-00
23. ఉత్తర భారత సాహిత్యములు 4-00
24. విష్ణు పారిజాతం : రచయిత్రీ: తరిగొండ వెంకమాంబ 2-50
25. ఉత్తర రామ చరిత్ర - సంపాదకులు: శ్రీ నేలటూరి రామదాసయ్యంగార్ 8-00
26. ఆంధ్రదేశ హాస్య కథలు - శ్రీ నన్నిధానం సూర్యనారాయణకాస్త్రి 0-75
27. నైప్రహా సంచిక - సంపాదకులు : శ్రీ ఆడపా రామకృష్ణారావు 8-00
28. బ్రౌన్ డిక్షనరీ 30-00

(Kuchi)

కుంటాను." ఆనందంతో కళ్ళు వికారం చేసి చెప్తూన్న లక్ష్మి హఠాత్తుగా బెడరి అగి పోయింది, జానకి చేపిన గర్జన విని.

"దొరక్క దొరక్క అదే దొరికింది నాకు ఆదర్శం;" అంది జానకి ఈనడింపుగా.

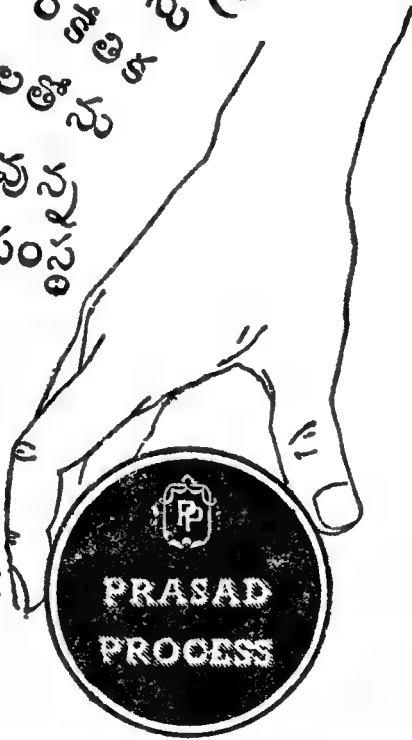
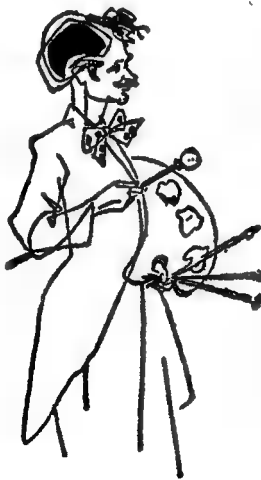
కారణ మేమో తెలియని కిరణ్, పసిపిల్లలక్షి కూడా నివ్వెరపోయారు.

జానకి తనదోరణినే పూర్తిచేయసాగింది: "మహా నేనమ్మా ఎమ్మేపానయ్యాను, సంగీతవిద్వాంసురాలిని అన్నట్టు విజ్ఞప్తిగూ తిరుగుతుంది. ఆ తల్లి, తండ్రి అసలే - మా అమ్మాయి ఇంతగొప్ప దనుకొంటూ మురుస్తారు. ఎందుకొచ్చిన జన్మలు - ఎందుకొచ్చిన చదువులు? పాతికేళ్ళన్నాయి - పెళ్ళి పెటాకులాలేవు;"

విర్వాకపోవడం మినహా ఏమీ మాట్లాడలేకపోయాడు కిరణ్. చిన్నపదిన జానకి దురుసుతనమూ, విమర్శనాత్మిక స్వభావమూ తనకు తెలియనివికావు. ఒక్క-తనపై తనకేకాని ఇంకెవరిపైనా ఆమెకు ప్రేమా, వద్దావమూ వుండవు. ఇంటా బయటా అందర్నీ : ట్లాగే చివ్విస్తుంది

"అయినా నాకు తెలికడుగుతానూ, అడదానింత చదువెందుకు చినబాబూ, ఓవంక కాడిచెట్టల్లే ఎదిగిపోతూ; పోనీ ఇంతా చదివి ఏమైనా ఉద్యోగం చేస్తుందా

ఆధునిక యంత్ర
పరికరములతోను (త
సాంకేతిక
నిపుణులతోను
ఆమరివున్న
బ్రహ్మాండమైన సంస్క

ఆఫ్ సెట్టు ప్రింటర్లు

ప్రసాద్ ప్రాసెస్ ప్రైవేట్ లి. మదరాసు - 26

అంటే అదీలేదు—ఇంట్లో కూర్చుంది. 'మా కేం తక్కువండి ఉవ్వోగం చేయటానికి?' అని పోకలపోతూ చెప్తుంది. మరి నందుకు వదువుకున్నట్లుటా?"

బలవంతంగా నవ్వాడు కిరణ్, మనస్సులో కష్టంగా ఉన్నా. అటువంటి విషయాలలో జానకితో వాదించి అభింలేదని అతడికి తెలుసు. కరులపై ప్రహించి పోతూన్న విమర్శలూ, దూషణలూ అద్భుతగిలినవారిమీదుగా మళ్ళిపోగలవు. ఆ తీవ్రతలో. మౌనంగా ఉరుకున్న ప్రయోజనముందదు—ఎంతటి అమూల్యమైన కాలమైనా ఆ హేళనా విమర్శలతో హరితిర్యురంలా హరింపజేసేయగల తీవ్ర పరవిందాసురక్తి గల స్వభావం జానకిది.

"ఆ అమ్మాయి నా కేమాతుంది వదినా, అమ్మ తరపున నేను సమాధానం చెప్పడానికి:"

హాస్యంగా ఎగరగొట్టబోయాడు కిరణ్. "అహా, మాటవలనకు లేదా." జానకి వాక్రస్థవాహం ఇసుమంతైనా కట్టువడలేదు. అందుకే యుక్తిగా ప్రశ్న గం మార్చాడు కిరణ్. "ఈ రోప్పండి వదినా, విచ్చిన సూట్లాద్దున్నారు."

జానకి కూర్చుని, తన సంభాషణను పునఃప్రారంభం చేసేలోగా తానే మాట్లాడాడు కిరణ్: "ఈ సంవత్సరం పంటలవీ చాలా బాగున్నట్లున్నాయి వదినా."

"అవును. మా పుట్టింటివారి పొలాలు ఇంకా బాగా పంపాయట. మొస్తూ మా నాన్నగారు ఉత్తరం వ్రాశారు అయినా వాళ్ళకు అర్పేముంది గనుక! అంతా ఆదాయమే. ఇప్పటికే లక్షలు లక్షలు గడించారు మా నాన్నగారు.....

ఈ సుఖావజయమూడ ప్రయత్నిపూర్వకంగా మార్చవలసిన అవసరం ఉన్నదని చింది కిరణ్ కు. యధాలాపంగా అడిగాడేకానీ, పొలాల్లా, పంటలూ సంతోషం అంటే అతడి గంభీర ఆసక్తిలేదు.

"మీవ గంతా—అమ్మగారూ, నాన్నగారూ అంతా కులాసానా ఉన్నారా?"

"అ. అంతా కులాసానే; ఆ విషయం చెప్తామనే ఎచ్చాను. మీ గోడ చిక్కపని చేసిపెట్టాలి చినబాబూ."

"ఏమిటది?" అడిగాడు కుమారంలా.

మా చెల్లెలు ఇంద్రాణి తెలుగు?"

'హతోస్మి!' ఒక్కసారిగా నీళ్లుగారిపోయాడు లోలోన కిరణ్. "అమ్మమ్మ సంభాషణను మళ్ళించినా, ప్రతీదీ వచ్చి మెదకు మట్టుకుంటాన్నది. తద్వారా ఇంకా రైవం తన కేదో అగ్నివరీక్ష నిర్ణయించి ఉంచినట్లున్నాడు!"

"మాట్లాడ రేమిటి చినబాబూ? మా చెల్లెలు ఇంద్రాణి తెలుగు మీకు?"

“మీ పెళ్ళిలోనే చూచాను; అంతే. అంతకంటే నా కేం తెలియదు బాబూ,” అన్నాడు కొంచెంగా నవ్వుతూ.

“అదేనయ్యా, చాలా బుద్ధిమంతులే కాని... సెవెంత్ ఫారం పాస్ అయ్యింది. ఇంకా చదువుకా నంటూండటం. నాన్నగారు నాకు వ్రాస్తే ఇంక అనవసరం. పెళ్ళి చేసేద్దాం అని వ్రాశాను నేను. ఒహసారి ఇక్కడః పంపించమన్నాను... అదే మయ్యా అంత ఆశ్చర్యం?”

“మరి ఇంతకుముందే ఆడవాళ్ళు చదువు గురించి మీరు ఏమేమో మాట్లాడారు కదా? మీ ఇంట్లో ఆడపిల్లల కుక్కడా ఇంతంత చదువు అన్నాయా అని?”

మరది విసిరిన విసురుకు తానకి వగనం ఊణకాలం మారబోయినా. మరు ఊణమే అతితేలికగా నవ్వేసింది. “మరి ఈ కాలం పెళ్ళికొడుకులకు చదువుకున్న అమ్మాయిలు కొవాలిగా? అందుకే నడిపించారు. అయినా ఆరోమి బియ్యేయూ,

మీ అందమైన శరీరాన్ని
మీ ముఖాన్ని కాగ్రత్త
పరిచి సంరక్షణ
అనవసరం
ఇంగ్లాండ్ కెమికల్స్ వారి
కౌంథారిడైన్
పేర్ లో బయిల్ కురులన
కాంతివంతముగా
సొగసుగా చూడటము
కా లి ఫో వు లు
నిలుపు శీతము

BENGAL CHEMICAL

CALCUTTA
BOMBAY
KANPUR

ఎమ్మెలూ చదవలేదుగా? ఏవో కాస్త ఈ కాలపు చదువు, నాకా వచ్చిన చదువు. ఫర్వాలేదు. అందుకేగా ఇక చాలిద్దామనుకుంటున్నాను."

అశ్వరథంతో మౌనం వహించాడు కిరణ్. 'వరులను తీవ్రంగా విమర్శించడంతో బాటు స్వజనులను చక్కగా సమర్థించుకోవటం కూడా వచ్చు చిన్నపదినకు' అనుకున్నాడు.

"ఇంతకూ అనలునంగతి చెప్పింది జానకి. ఆంధ్రాజీ సాయంత్రం బండికి వస్తుంది. మీరు వెళ్ళి తీసుకురావాలి. ఈ పల్లెదారులూ, బళ్ళూ దానికి క్రొత్త."

ఆ మాటలు వింటూనే గతుక్కుమన్నాడు కిరణ్. 'నేషనుకు వెళ్ళి చెల్లెల్ని తీసుకుర' మృని మామూలుగా చెప్పక పుట్టింటి సంగతులన్నీ తనతో చెప్పుకోవడం దేనికి? తానూ అవివాహితుడే కదా! కాంపడిసి-ఆమెకు లోపల వేరే కోర్కె ఏమీ లేదు కదా? చెల్లెలి వివాహం సంగతి అవివాహితుడైన మరదికి అంత ప్రత్యేకంగా చెప్పడం దేనికి? అదీకాక ఈ ఇంట్లో ఆమె దేమీ వేరే కావడం కాదు - సర్వాధి కారమూ లేదు. పుట్టింటివారి నందరినీ తన చిత్రప్రకారం రప్పించుకోవడానికి ఆటవంటి విషయాలలో ముందు అత్త మామల అనుజ్ఞ తీసుకోవాల్సివుంటుంది; మరి ఆ లాంఛనా లన్నీ ఆయ్యాయో లేదో?'

"ఏమిటి చినబాబూ అంత ఆలోచన ఈ మాత్రందానికి?"

"ఆలోచ నేం లేదు ఎదినా. అయితే... నాన్నగారికి తెలుసా ఈ సంగతి?"

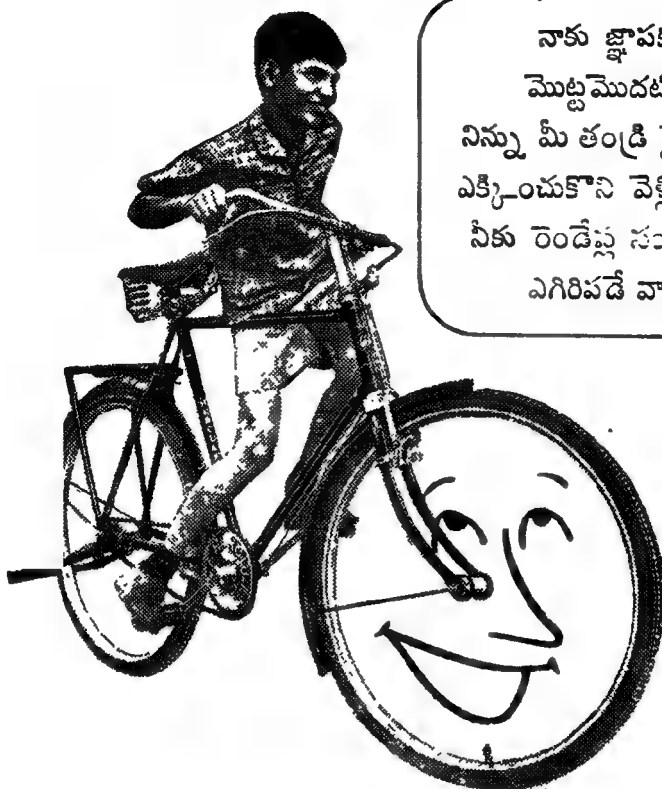
నవ్వుతూన్న జానకి ముఖంలో ఒక్కసారిగా అన్నవ్లక్రోధరేఖ లావరించాయి

"ఏం నా కామాత్రం స్వతంత్రం లేదా? ముందుగా ప్రాధేయపడవలసిన అవసరం నా కేమీ లేదు. నా చెల్లెలు నా ఇంటికి వస్తుంది. వచ్చాకనే అందరకూ తెలుస్తుంది;" నిష్కర్షగా అంది.

జానకి స్వభావం తనకు తెలిసినట్లే గమక కిరణ్ అందు కేమీ తర్కించ లేదు. మందస్థానంలో దుఃఖావదనంతో అన్నాడు: "నేను అటువంటి ఉద్దేశ్యంతో అడగడం వదినా. ఎటూ నాన్నగారు దేవును మనస్ఫులనూ, బిండినీ పంపిస్తారు కదా, ఇంకా నేను దేనికి అని?"

తిరిగి ప్రసన్నమైంది జానకి వదనం. "అలా? నొకర్లు వెళ్తే ఏం బాగుంటుంది? మీరైతే కాస్త మర్యాదగానూ వుంటుంది; దానికి క్రొత్త, ఇబ్బందీ ఉండదు."

"నాకు తీరికుండదు వదినా. వేరే పని ఉంది. అదీకాక చిన్నన్నయ్యనో, మన గుమాస్తానో పంపిస్తే బాగుంటుంది; కానీ నేను వెళ్ళడం సమంజసంగా ఉండదు కుంటాను."

నాకు జ్ఞాపకమే
మొట్టమొదటిసారి
నిన్ను మీ తండ్రి సైకిల్ మీద
ఎక్కించుకొని వెళ్లినదినము.
నీకు రెండేళ్లు సంతోషంతో
ఎగిరిపడే వాడివి.

హెర్క్యులిస్

సైకిల్ లో ఎక్కువైనది -
దీనితోనే నీ సంతోషము.

12 సంవత్సరాలు గడిచాయి. హెర్క్యులిస్ తండ్రికి
ఇంకా ఉపయోగపడుతుంది. ఇంక ఇప్పుడు కొడుకకి
ఎప్పటిలాగే బాగా ఉపయోగపడుతుంది.

మీరు హెర్క్యులిస్ కొన్నారంటే అది మీ నిత్య
జీవితపు భాగస్వామి అయిపోతుంది. నిన్న గడిచి
పోతున్న పట్టణజీవితంలో ఎంతోమటుగా ఉపయోగపడుతుంది...
ఉద్యోగంలో అభివృద్ధి అందిస్తుంది... మీ పిల్లలు
పెరిగి పెద్దవాళ్ళాకారు పెళ్లి చేసుకొని పెరేచోట
కాపురు పెడతారు. కాని మీ హెర్క్యులిస్ ఎప్పుడూ
మీదగ్గరే మంచి పరిస్థితులలోనే ఉంటుంది.

జి. వి. సైకిల్స్ ఆఫ్ ఇండియా, ఆంధ్రప్రదేశ్,
మద్రాసు-53.

JWT-TIC-H 2562

“(Proprietors : Tube Investments India Ltd , Madras)”

జానకి వచ్చింది : "అవన్నీ నే నాలో
చించలే దంటారా : చదువుకొన్నవాళ్ళకు
తూడ అంత సంకోచమైతే ఎలా :"

"ఏమనుకోకండి వదినా. నావల్ల కాదు."

అంటూ అమ్మ మాటలపై జానకి
విచ్చించు కోకుండా అక్కడినుండి
వెళ్ళిపోయాడు కిరణ్

4

మధుర మనోహర సంధ్య. కిరణ్
కిరారావాలతో పడలు నిజవివాసానికి
ముఖమైనాయి. పశులమందలా
గృహాభిముఖంగా నడుస్తున్నాయి

గ్రీష్మతాపానికి ముకుళించుకుపోయి సోలిపోయిన ప్రకృతికి మలయవనమును వింజామరలు వీచి నేడ దీర్చుకున్నాడు.

స్వర్ణకాంతులతో విగవిగలాడే పవనశరీరం ఆ పీఠెండలో మరింత శోభాయమానంగా ప్రకాశిస్తుండగా, నడకవేగానికి ఉంగరాలజాటు ఎగిరెగిరి సుదుట్టపడ్తుండగా, మధురభావా లూరే మనస్సుతో, కలులు గనే కండ్లతో, ఘహోత్సాహంతో ఊరికి తూర్పుగా మన్న పోలాలవైపు నడక సాగించాడు కిరణ్: అంతరంగంలో సూరస రాగాంకురాలు ఈరికలెత్తిన ఆతడికి జగమే ప్రేమమయంగా, ఆనందపూరితంగా కప్పిస్తుంది.

రాయడుగారి మేడను సమీపించి ఒక్కక్షణం కాంపొండు గేబుదగ్గర, నిమ్మన్నాడు. ఆవరణలోని మొక్కలకు వీళ్ళు పోస్తోంది దేవరాణి. శరత్చంద్రశాస్త్రి దివి తోలిన ధవళవస్త్రాన్ని ధరించింది, చేతులకు రెండేసి ముత్యాలగజాలు. మేడలో ఒక ముత్యాలహారం, సిగలో, అప్పుడే పసిపింజబోతున్న చుల్లెలమాల

ఆకలి

యందగించటం

అవసరమైనది తిని తీసుకోండి
కొంతమంది వ్యక్తులకు మేడలలో

గుండెముత, పిల్లలలో కొరత, స్త్రీల వ్యాధి మొదలగు కారణము
వీటిని తగ్గించుటకు మేడలను తీసుకోండి.

జువ్వలవారి లివర్ క్యూర్

అసినిధల లివర్, స్త్రీల వ్యాధులకు
పరమోషధము

వ్యాధి లక్షణాలను అదిలోనే గుర్తించండి:

అరి మందగించటం - అకలి - రికాక్షాన్ని పెంచుకొంటుంది -
కొంతమంది వ్యాధులకు - వ్యాధి పెరగటం - తుల్యతగలగా తీసి
తీర్చి ఇవ్వడం.

అన్నివారి వ్యాధుల ముఖ్యమైన వ్యాధులకు తీసి తీసి ఇవ్వడం
వివరాలకు వ్రాయండి.

జువ్వల వైద్యకళాశాల, ముంబై, ముంబై, ముంబై

"Mahendra Nivas" 1-1-189-19A, Viveknagar, Musheerabad-P.O.
Chikadpalli-Hyderabad-20, H.O. Madras-4.

Branches: Bombay-4, Bengalore-2, Calcutta-7; Delhi-6;
Nagpur-1, Lucknow-1, Trichi-2 & Kumbhakonam.

సర్వాలంకరణలూ శ్వేతవర్ణంలోనే. నిర్మలమైన ఆమె హృదయం వలెనే. శుభ్రంగా ఉండే ఆ ధవళకాంతి అంటే ఆమెకంత ఇష్టంకాబోలు!

“అక్కడే నిల్చున్నా రేమిటి? రండి లోపలకు.” చేతులు తుడుచుకుంటూ వచ్చి కిరణ్ కు తీయగా స్వాగతం పలికింది.

“కూర్చోండి. నాన్నగారు పొలం చూద్దానికి వెళ్ళారు. వచ్చేవేళైంది,” అంది. చనిపోయిన తో, పూలమొక్కలమధ్య నీమెంబు అడగులపై కూర్చున్నా రిరువురూ.

“మీకు పూలమొక్కలు పెంచడమంటే సరదా అనుకుంటాను?” అన్నాడు కిరణ్.

“అవుంది రాణీ. “ఏదో కాలక్షేపం, అంతే. సాయంకాలం ఏమీ చేయవను, పాడను. పూల మొక్కలమధ్య నుంచే హాయిగా గడచిపోతుంది. అవి తలలూగిస్తూ ‘కలకల నవ్వుతూ మూగగా సంభాషిస్తాయి మనతో. వాటి సౌందర్యం నేత్ర పర్యంగా ఉంటుంది. అంతకంటే ఏం కావాలి?”

“అయితే వీనులవిందుగా చక్కని గానం చేయడమే కాదు, మధురంగా కవిత్వం కూడా చెప్పగలరన్నమాట!” అంటూ నవ్వేశాడు కిరణ్.

రాణీకూడ చిన్నగా నవ్వింది, ముగ్ధమోహనంగా.

ఆ సంభాషణతో, ఆ స్వచ్ఛ హృదయపూర్వక హాస ప్రతిహాసాలతో వారి మధ్యగల దూరం తగ్గి చనివు ఏర్పడింది.

“మీ రేం చేదివారు?” అని చనవుగా అడిగాడు కిరణ్ రాణీని; విషయం విని ఉన్నా ఆమె నోటివెంటనే స్పష్టంగా వినాలనే ఆసక్తితో.

“స్వీంపీ కన్పించని చిరునవ్వుతో అన్నది రాణీ తలవచ్చి. “చదువుల కేం లేం. మనుష్యుల విషయలు చదువులతో కొలువలేంగా?”

ఆమె నిజమేలెండి. కాని అలా ఆడగడం పరిపాటి ... మమ్మల్నీ, స్నేహ మర్యాద లెరిగిన మీ ప్రవర్తననూ చూస్తూంటే దాని వెనుక విద్యాధికతా, ఉత్తమ సంస్కారాల గట్టిపునాదీ ఉండివుంటుందని భావించాను. మీకు అభ్యంతరమైతే మాత్రం చెప్పవలసరం లేదులెండి.”

“అభ్యంతరం లేదులెండి. ఎమ్మే పాసయ్యాను. కాని అది అంతగా చెప్పకో తగిన విషయంగా నాకు కన్పించదు. ఈ కాలంలో చాలామంది అంతకంటే పెద్ద చదువులే చదువుతున్నారు.”

“స్వే విషయం చృఢపడడంతో కిరణ్ నేత్రాలూ, మనమూ ఆశ్చర్యం ప్రసాదించి, ఒకండా వుండలేక పోయాయి.

విధమయిన అచ్చపనులైనను

అతి చక్కగా...

అనుకొన్న గడువులో

మేము చేసి యివ్వగలము

★

మా ముద్రణశాలకు తోడుగా చిత్రకళాశాల,

బ్లాకు తయారీశాల, లిటో-ఆఫ్ సెట్

సంస్థలు సమకూడి వున్నవి.

★

డి. బి. ఎన్. కె. ప్రెస్

(ప్రైవేట్) లిమిటెడ్

చందమామ బిల్డింగ్స్

వడపళని :: మదరాసు - 26

ఫోన్ : 88851-4 లైస్సు

“ఏం, అంత ఆశ్చర్యం?”

“ఏం లేదులేండి; ఇంత చదివిన మీ విరాడంబరత్వానికి ఆశ్చర్యపోతున్నాను అంతే.”

గంభీరంగా అన్నది రాణి. “ఎందుకంటే ఆడంబరాలూ, గర్వాలును? కాస్త చదువు అబ్బినందుకే మనం గర్వపడ్డామంటే మరి మహామహా వ్యక్తులకా. ఏం గర్వ పడాలంటారు?”

రాణివి పరీక్షగా చూస్తూ, ఆమె మాటలు శ్రద్ధగా వింటున్న అతడు మాట్లాడలేదు.

ఆమె అన్నది, స్వగతం లాగా, తల అడ్డంగా త్రిప్పుతూ: “గర్వం కూడదు. గర్వమనేది వ్యక్తి పతనావస్థకు ప్రథమస్థాపనం.”

‘ఈ మాటలు చిన్నవదిన జానకి వింటే?’ అనుకొన్నాడు కిరణ్, పైకి ప్రకాశంగా అన్నాడు. “చూడండి, మీ రేమీ అనుకోవంటే ఒక్క మాట...” అర్ధోక్తిలో ఆగిపోయాడు

“చెప్పండి.”

“పొగుడున్నానని మాత్రం అనుకోకండి. నాకు సూటిగా మాట్లాడమే కాని, మర్మం తెలియదు. విన్న విన్న మీపాట నన్ను ఇంకా వెంటాడుతూనే వుంది. ఇంత వరకూ ఎక్కడా ఎవరి కంఠంలోనూకూడ నే నంత ప్రత్యేకతను చూడలేదు; ఎవరి గానం నన్నంతగా ఆకర్షించలేదు - ఆకర్షించబోదు. మళ్ళీ ఒక్కసారి విన్నట్టి పాట - నే నెక్కడికి వచ్చేసరికి పాడున్నారే - అది పాడగలరా?” బ్రతిమాలున్న దోరణిలో అడిగాడు.

విస్ఫోరిత నేత్రాలతో చూస్తూ అడిగింది దేవరాణి. “అయితే మీకుకూడ చక్రవాక రాగం అంత ఇష్టమా? అది కొద్ది విషాదమితం. సాధారణంగా అందరూ దాన్ని ఇష్టపడరు - ఎక్కడో నావంటివాళ్ళు మినహా.”

పకివకా నవ్వేశాడు కిరణ్: “సంగీతం విషయంలో నేను కేవలం పసివాళ్ళతో పామరులతో నమానం. మీరు రాగతాళ విమర్శలు జరిపితే నాకు మరిపోవచ్చు. వివిధ పరవశమవ్వడమే కాని నాలో నేను ఒక్క కూవిరాగమైనా తీయలేను,” అన్నాడు కొద్దిగా సిగ్గుపడ్డా.

“అంత అభిమానం దేనికంటే సంగీతం రాకపోతే?” విస్మయంతో కాక పోయినా, వివేకంగానే అడిగింది. “రసాస్వాదన మాత్రం అంత తేలికైస్తదా? సంగీత శ్రవణంవల్ల చలించని వ్యక్తిని షేక్సియర్ ఏమన్నాడో తెలుసుగా? సుకుమార హృదయ మైతేనే రాగంవలన రంజిత మౌతుంది.”

చివరగాన మివ్వకుండా మందహాసం చేసి ఊరుకున్నాడు కిరణ్: గారికి పూగు తూన్న గులాబీకొమ్మను దగ్గరగా వంచి, ఆ గులాబీ పుష్పాన్ని మృదువుగా పుప్పొంగిస్తూ.

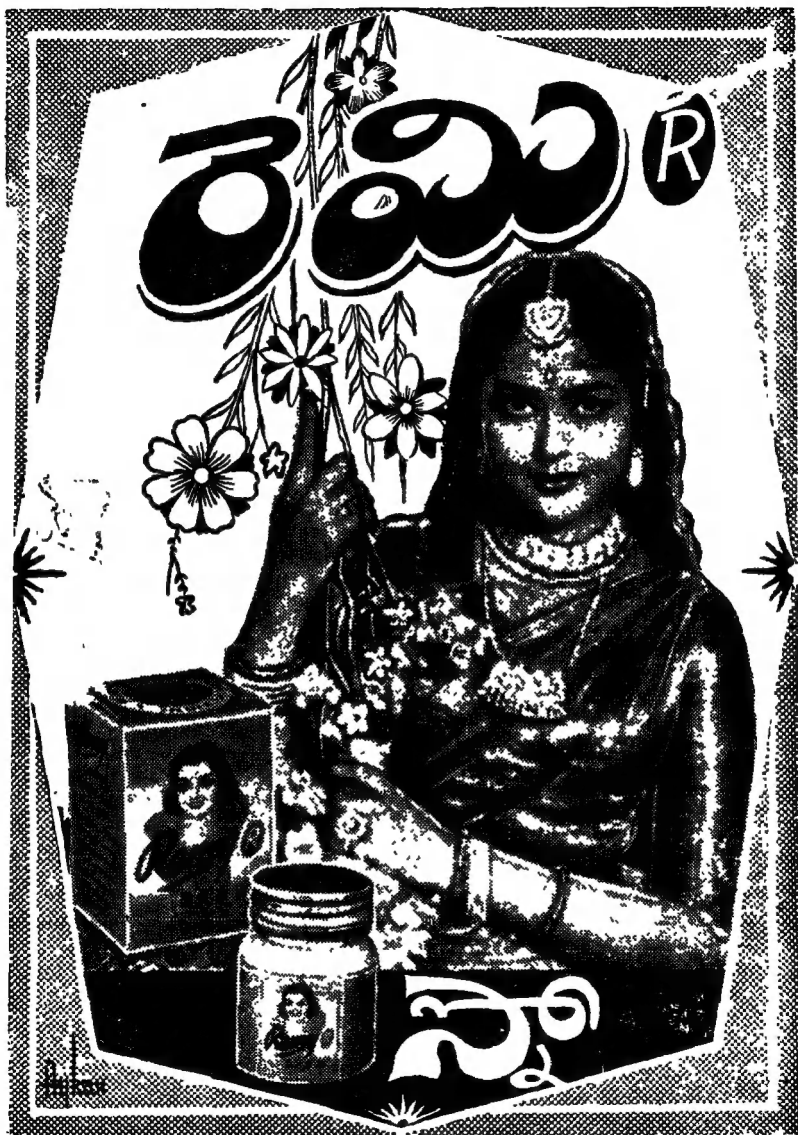
ఆ కుసుమం పై వనే దృక్కులు నిలిపి గంభీరంగా అన్నది దేవరాణి: “సృష్టిలో గల సౌందర్యమంతా ఈ కుసుమలోకంలో మూర్తీభవించింది. అందుకే సౌందర్యో సానకనేత్రాః ఆ పుష్పాలను చూచి తన్మయ మౌతాయి: వాటి సువాసనను ఆహ్లాదించి నాసిక ప్రీతి జెందుతుంది. ఇలా శరీరంలో ఏదో ఒక అవయవానికి కాకుండా యావత్ శరీరానికే ఆధారభూతమైన హృదయాన్నే పరవశం జేస్తుంది సంగీతం. పశు:షష్టికళలోనూ ఈ ఒక్క సంగీతానికే మానవజీవితంతో అతి సాన్నిహిత్యమైన సంబంధం వుంది. ఒక్క మానవులే కాదు—పక్షి, పృథ్వీదులు సహితం, ఇంచుమించు జీవకోటి సంతనూ స్పృశిస్తుంది సంగీతం

“కాని ఆలోచనా శక్తి, విమర్శనా దృష్టిగల వ్యక్తియొక్క రసాస్వాదనకూ, తదితర సామరుల శ్రవణానికి సహస్రాంశం భేదం వున్నది. ప్రథములు ఉత్తమ సంగీతంతోనే కాని తృప్తిపడకపోతే, మరొకరు తేలిక రాగానికే సంతోషిస్తారు. సంతోషానికి, పరవశతకూ తేడా వుంది. ఉన్నతశ్రేణిజీవినికూడ సంతోష జలదినుండి బాహ్య ప్రపంచజాలాన్నంతనూ విన్మరింపజేసి, హృదయాన్ని ఊర్ధ్వ భోకాలకు లాక్కుపోయేదే రాగ కాళ లయబద్ధమైన అమృతగానాంబుది.

“ఈ గానం అనేక రాగాల మాల: కొన్ని సంతోషంతో ప్రవహించేవి. కొన్ని విషాదాత్మకమైనవి; అనంద విషాదాల మేళవింపులు కొన్ని. ఈ మూడు రకాల లోనూ విషాదరాగాస్వాదనలోనే విశేషముంది: విషాదరాగంవల్ల రంజితమయ్యేది చరిషక్వహృదయం. జీవితపు లోతుపాతుల నెరిగి, మంచిచెడ్డలను సమదృక్పథంతో పరిమీరించి, విషాదంలో సహితం అనందాన్ని చవి చూడగల విగ్రహశక్తియే హృదయానికి పరిషక్వత నాపాదించుతుంది. విషాద రాగరంజితమే ఆ హృదయ చరిషక్వతకు విదర్శనం.”

భావోద్వేగంతో దేవరాణి వదనా న్నావరించిన అరుణిమ ఆతడి హస్తాలలోని గులాబీపుష్పం యొక్క కెంపువర్ణంతో పోటీ పడసాగింది. అస్తాద్రి కేగుతూన్న ఆది నారాయణుడు అవనిసంతనూ తన అరుణకాంతులలో ముంచివేశాడు. పుష్పసౌర వాలు మిళితమైన పిల్లగాయలు మేనివి చల్లగా సోకుతున్నాయి.

(స శేషం)

.. ఆబబి!.. ఎంతానాం.. ..

ఈ చిత్రం నవ్వుల సాగరం